

**FATİH SULTAN MEHMET VAKIF ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
GELENEKSEL TÜRK SANATLARI ANASANAT DALI
GELENEKSEL TÜRK SANATLARI PROGRAMI**

**SİYER-İ NEBİ NÜSHASINDA HZ. MUHAMMED
TASVİRLERİNİN YER ALDIĞI MİNYATÜRLERİN
İNCELENMESİ (NYPL, SPENCER COLL., TURC. MS.3)**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

EMİNE GÜNDOĞDU

İSTANBUL 2022

**FATİH SULTAN MEHMET VAKIF ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
GELENEKSEL TÜRK SANATLARI ANASANAT DALI
GELENEKSEL TÜRK SANATLARI PROGRAMI**

**SİYER-İ NEBİ NÜSHASINDA HZ. MUHAMMED
TASVİRLERİNİN YER ALDIĞI MİNYATÜRLERİN
İNCELENMESİ (NYPL, SPENCER COLL., TURC. MS.3)**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**EMİNE GÜNDOĞDU
(180301001)**

**Danışman
(Dr. Öğr. Üyesi S. Hilal ARPACIOĞLU)**

İSTANBUL 2022

17/01/2022

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Geleneksel Türk Sanatları Anasanat Dalı'nda 180301001 numaralı Emine GÜNDOĞDU'nun hazırladığı "New York Public Library'de bulunan Erzurumlu Darir'in Siretü'n-Nebisi'nin 3. Cildindeki Minyatürlerin İncelenmesi " konulu yüksek lisans tezi ile ilgili Tez Savunma Sınavı, 17/01/2022 Pazartesi günü saat 13:00'da yapılmış, sorulara alınan cevaplar sonunda adayın tezinin **OYBİRLİĞİYLE KABULÜNE** karar verilmiştir.

Düzeltilme verilmesi halinde:

Adı geçen öğrencinin Tez Savunma Sınavı .../.../20... tarihinde, saat da yapılacaktır.

Tez Adı Değişikliği Yapılması Halinde: Tez adının SIYER-İ NEBİ NÜSHASINDA HZ. MUHAMMED TASVİRLERİNİN YER ALDIĞI MİNYATÜRLERİN İNCELENMESİ (NYPL, SPENCER COLL., TURC. MS 3) şeklinde değiştirilmesi uygundur.

Jüri Üyesi	Tarih	İmza
(Danışman) Dr. Öğr. Üyesi S. Hilal ARPACIOĞLU	17/01/2022	KABUL
Doç. Dr. Şehnaz BİÇER	17/01/2022	KABUL
Dr. Öğr. Üyesi Nihal ARACI	17/01/2022	KABUL

*2. Danışman varsa doldurulacak

BEYAN

Bu tezin yazılmasında bilimsel ahlak kurallarına uyulduğunu, başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunulduğunu, kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapılmadığını, tezin herhangi bir kısmının bağlı olduğum üniversite veya bir başka üniversitedeki başka bir çalışma olarak sunulmadığını beyan ederim.

EMİNE GÜNDOĞDU

**SİYER-İ NEBÎ NÜSHASINDA HZ. MUHAMMED
TASVİRLERİNİN YER ALDIĞI MİNYATÜRLERİN
İNCELENMESİ (NYPL, SPENCER COLL., TURC. MS.3)**

Emine Gündoğdu

ÖZET

Siyer-i Nebî, Hz. Muhammed'in hayatını anlatan önemli bir resimli yazma eserdir. XVI. yüzyılda III. Murad'ın isteği üzerine Topkapı Sarayı Nakkaşhanesi'nde hazırlanmaya başlanmış olan eser, III. Mehmed döneminde tamamlanmıştır. Siyer-i Nebî toplam altı ciltten oluşmaktadır. Eserin beşinci cildi hariç diğer tüm ciltleri günümüzde farklı kütüphanelerde korunmaktadır.

Çalışmamızda New York Public Library Spencer koleksiyonunda bulunan Siyer-i Nebî 'nin üçüncü cildindeki Hz. Muhammed (s.a.v.) minyatürleri ele alınmıştır. Bu cildin 128 sayfası resimlenmiş olup, 76 sayfasında Hz. Muhammed'in tasvirleri bulunmaktadır. Çalışmada Hz. Muhammed'in minyatürlerde kurgulanma şekilleri ve tasarım kompozisyonları incelenmiştir. Minyatürlerin hikâyeleri hakkında bilgiler verilerek metin-minyatür ilişkisi değerlendirilmiştir. Katalog kısmında minyatürlerin kompozisyon ve figür kurguları analiz edilmiştir. Yapılan analizlerle nakkaşların tasarım sürecinde izledikleri yola dair bilgi edinmek amaçlanmıştır.

Anahtar kelimeler: **Minyatür, Hz. Muhammed, Siyer-i Nebî**

**EXAMINATION OF THE MINIATURES WITH DETAILS OF
PROPHET MUHAMMAD IN THE SIYER-I NABI COPY
(NYPL, SPENCER COLL., TURC. MS.3)**

Emine Gundogdu

ABSTRACT

Although Siyar-i Nabî is an important work describing the life of Prophet Muhammed, it's unique as an illustrated source. In the 16th century upon the request of III. Murad, it was started to be prepared. It was completed during the reign of III. Mehmed. Siyar-i Nabî consists of a total of six volumes, except for the fifth volume of the work, all other volumes of the work are preserved in different libraries today.

In our study, the miniatures of the Prophet Muhammed in the 3rd volume of the Siyar-i Nabî, which are in the spencer collection of the New York Public Library, are discussed. 128 pages of this volume are illustrated and 76 page have depictions of the Prophet Muhammed. In study, the ways of editing and design of Prophet Muhammed miniatures were examined. The relationship between the text and the miniature was evaluated by giving information about the stories of miniatures. In the catalog section, the composition and figure setups of the miniatures were analyzed. With the analiysis made, it is aimed to obtain informationn about the path followed by the muralists about in the design progresses.

Key words: Miniatures, Prophet Muhammed, Siyar-i Nabî

ÖNSÖZ

Siyer-i Nebî yazması XVI. yüzyılın son döneminde hazırlanan siyer türünde nâdide bir resimli eserdir. Hz. Muhammed, birçok önemli yazma eserlerde belirli konularla resmedilmiştir. Lakin başlı başına hayatının her safhasının anlatıldığı ve resimlendiği eser, Siyer-i Nebî isimli yazmadır. Saray Nakkaşhanesi'nin kolektif bir ürünü olan Siyer-i Nebî, XVI. yy. Osmanlı minyatür sanatı hakkında bilgi vermesi bakımında da ayrıca önemlidir.

Araştırmamızın konusu olan Siyer-i Nebî 'nin üçüncü cildi, New York Public Library Spencer koleksiyonunda bulunmaktadır. Bu cildin 128 sayfası resimlenmiştir. 128 sayfanın 76 minyatüründe ise Hz. Muhammed tasvir edilmiştir.

Çalışmamızda XVI. yy. Osmanlı devleti, sanatı ve o dönemin kitap sanatları hakkında genel bilgiler verildikten sonra yazma eser tanıtılmıştır. Tezimizde öncelikle minyatürlerin hikâyeleri anlatılmış ve metin-resim ilişkisi bakımından tasvirler incelenmiştir. Hz. Muhammed'in minyatürlerde tasvir edilme şekli ile tasarım kurgusundaki yeri, metinde bahsedilen olay ve şahısların kurguları ve tasarım kompozisyonları incelenerek analizler yapılmıştır. Yapılan analizler değerlendirme ve sonuç kısmında yorumlanmıştır.

Engin bilgileri ve tecrübeleri ile beni aydınlatan, görme biçimimi şekillendiren ve zorlandığımda desteğini esirgemeyen değerli hocam ve danışmanım Dr. Öğr. Üyesi S. Hilal Arpacıoğlu'na çok teşekkür ediyorum.

Minyatür atölyesi derslerindeki katkılarından dolayı kıymetli hocam Öğr. Gör. Betül Bilgin'e, her zaman araştırmaya ve üretmeye teşvik eden, derslerinden ve paylaşımlarından istifade ettiğim hocam Prof. Dr. Hüsrev Subaşı'na teşekkürlerimi sunarım.

Tez hazırlama sürecinde desteğini, ilgisini esirgemeyen yakınlarıma, aileme ve arkadaşlarıma lisansüstü eğitimime başladığım dönemde dünyaya gelen ve beni bir amaca bağlayan biricik kızım Halide Gündoğdu'ya, her zaman yanımda olan ve yardımcı olan değerli eşim Mustafa Gündoğdu'ya teşekkürü bir borç bilirim.

Emine GÜNDOĞDU

Küçükçekmece/2022

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	iv
ABSTRACT	v
ÖNSÖZ.....	vi
KISALTMALAR	ix
RESİM LİSTESİ	x
ÇİZİM LİSTESİ.....	xv
GİRİŞ	1
BİRİNCİ BÖLÜM.....	5
1. XVI. YÜZYIL OSMANLI DEVLETİNE GENEL BAKIŞ.....	5
İKİNCİ BÖLÜM	10
2. XVI. YÜZYIL OSMANLI SANATI.....	10
2.1. XVI. YÜZYILDA KİTAP SANATLARI.....	11
2.2. XVI. YÜZYILDA NAKKAŞHANELER VE EHL-İ HİREF TEŞKİLATI..	28
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	34
3. SİYER-İ NEBİ YAZMALARI.....	34
3.1. NYPL SPENCER KOLEKSİYONUNDA, TURC. MS.3 ENVANTERLİ SİYER-İ NEBÎ	39
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM	47
4. SİYER-İ NEBİ NÜSHASINDA HZ. MUHAMMED TASVİRLERİNİN YER ALDIĞI MİNYATÜRLERİN İNCELENMESİ (NYPL SPENCER COLL. TURC. MS.3)	47

BEŞİNCİ BÖLÜM	321
5. DEĞERLENDİRME	321
SONUÇ.....	343
KAYNAKÇA	345
EKLER.....	350

KISALTMALAR

a.g.e.	:Adı geçen eser
a.g.m.	:Adı geçen makale
b.	:Baskı, basım
bkz.	:Bakınız
c.	:Cilt
çev.	:Çeviren
DCBL	:Dublin Chester Beatty Library
DİA	:Diyanet İslam Ansiklopedisi
ed.	:Editör
H.	:Hazine
h.	:Hicri
haz.	:Hazırlayan
İÜ	:İstanbul Üniversitesi
ktp.	:Kütüphane
madd.	:Maddesi
nr.	:Numara
NYPL	:New York Public Library
Neşr.	:Neşreden
r.	:Revak
s.	:Sayfa
sy.	:Sayı
TDV	:Türkiye Diyanet Vakfı
TİEM	:Türk ve İslam Eserleri Müzesi
TSMK	:Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi
v.	:Varak
yay.	:Yayınevi, yayınları

RESİM LİSTESİ

Resim 1.1 Osmanlı Devleti kuruluşu ve yükselişi.....	6
Resim 2.1.1 Şeyh Hamdullah'a ait sülüs-nesih hadis kıtaları, İÜ Ktp., nr. 6487/10..	13
Resim 2.1.2 Ahmed Karahisârî'ye ait müsemmel besmele ve satrançlı kûfî kompozisyonu, TİEM, nr.1443.....	14
Resim 2.1.3 Şeyh Hamdullah'ın II. Bayezîd için yazdığı Kur'an-ı Kerim'in serlevha tezhibi, TSMK, III. Ahmed, nr.5.....	15
Resim 2.1.4 Şahkulu'na ait bitkisel bezeme ve ejderha tasvir örnekleri.....	16
Resim 2.1.5 Tezhibi Karamemi'ye ait olan Dîvan-ı Muhibbî'nin iki sayfası, İÜ Ktp., nr. 5467, V. 359b-360a.....	17
Resim 2.1.6 XVI. yüzyıla ait Divan-ı Muhibbî'nin cilt kapağı, TİEM, nr. 1962.....	18
Resim 2.1.7 XVI. yy. Zerduzi cilt, Nusretnâme, TSMK, H. nr, 2106.....	19
Resim 2.1.8 XVI. yy. Murassa' cilt örneği TSMK, nr.2/2107.....	20
Resim 2.1.9 Divân-ı Ali Şir Nevâî'den iki minyatür örneği TSMK, R. 804, 52b,89b,.....	21
Resim 2.1.10 Matrakçı Nasuh'un Mecmûl Menâzil eserinden Haleb minyatürü, İÜ Ktp. T5964, V.106A-105B.....	23
Resim 2.1.11 Nigârî'ye ait olan II. Selim'in portresiTSMK, H. nr, 2134, v.3a.....	24
Resim 2.1.12 Surnâme-i Hümayun, Şehzade Mehmed'in sünnet şenliğindeki geçit töreni, TSMK, h. 1344, v. 338b- 339a.....	26
Resim 2.1.13 Sultan III. Mehmed'in Eğri Seferi'nden İstanbul'a dönmesi, Eğri Fetihnâmesi, TSMK, H. 1609.....	28
Resim 2.2.1 Ta'likîzâde, Hattat Ve Nakkaş Hasan Paşa, Şehnâme-İ Sultan Mehmed Han, TSMK, H. 1609.....	30
Resim 2.2.2 Seyyid Lokman, Hattat İlyas, Nakkaş Osman ve Nakkaş Ali, Şehnâme-i Selîm Han, TSMK, H. 3595.....	30
Resim 2.2.3 Arslanhane yakınındaki Nakkaşhaneden sünnet alayını seyreden III.Ahmet, Levni, Surnâme-i Vehbî TSMK, H.3593	32
Resim 3.1 Hz. Muhammed'in Miracı, Zübdetü't-Tevârih, TSMK H.1321 V.57a.....	36
Resim 3.2 Hz. Muhammed'in Miracı, Zübdetü't-Tevârih, 1583, DCBL, T.414, V. 121a.....	36

Resim 3.3 Hz. Muhammed'in Miracı, Zübdetü't-Tevârih, 1583, TİEM, no. 1973, V. 46a.....	37
Resim 3.1.1 Cildin ön kapağı.....	43
Resim 3.1.2 Cildin iç kapağı.....	43
Resim 3.1.3 Cildin miklebi.....	44
Resim 3.1.4 Üçüncü cildin tezhipli bir sayfası.....	44
Resim 3.1.5 Hz. Muhammed'in Miraç yolculuğunda Hz. Musa ile karşılaşması.....	45
Resim 4.1 NYPL, Turc. Ms.3, V.3a.....	48
Resim 4.2 NYPL, Turc. Ms.3, V.3a detay.....	49
Resim 4.3 NYPL, Turc. Ms.3, V.5a.....	54
Resim 4.4 NYPL, Turc. Ms.3, V.6b.....	58
Resim 4.5 NYPL, Turc. Ms.3, V. 6b detay.....	59
Resim 4.6 NYPL, Turc. Ms.3, V.57a.....	62
Resim 4.7 NYPL, Turc. Ms.3, V.57a detay.....	63
Resim 4.8 NYPL, Turc. Ms.3, V.57a detay.....	63
Resim 4.9 NYPL, Turc. Ms.3, V.58b.....	66
Resim 4.10 NYPL, Turc. Ms.3, V.58b detay.....	67
Resim 4.11 NYPL, Turc. Ms.3, V.64b.....	70
Resim 4.12 NYPL, Turc. Ms.3, V.64b detay.....	71
Resim 4.13 NYPL, Turc. Ms.3, V.90b.....	74
Resim 4.14 NYPL, Turc. Ms.3, V.115a.....	78
Resim 4.15 NYPL, Turc. Ms.3, V.129b.....	82
Resim 4.16 NYPL, Turc. Ms.3, V. 129b detay.....	83
Resim 4.17 NYPL, Turc. Ms.3, V. 129b detay.....	83
Resim 4.18 NYPL, Turc. Ms.3, V.132b.....	86
Resim 4.19 NYPL, Turc. Ms.3, V.135b.....	89
Resim 4.20 NYPL, Turc. Ms.3, V.136a.....	93
Resim 4.21 NYPL, Turc. Ms.3, V.140a.....	97
Resim 4.22 NYPL, Turc. Ms.3, V.144b.....	100
Resim 4.23 NYPL, Turc. Ms.3, V.150a.....	104
Resim 4.24 NYPL, Turc. Ms.3, V.152a.....	107
Resim 4.25 NYPL, Turc. Ms.3, V.157b.....	111
Resim 4.26 NYPL, Turc. Ms.3, V.159a.....	114

Resim 4.27 NYPL, Turc. Ms.3, V.161b.....	118
Resim 4.28 NYPL, Turc. Ms.3, V.161b detay.....	119
Resim 4.29 NYPL, Turc. Ms.3, V.163b.....	122
Resim 4.30 NYPL, Turc. Ms.3, V.169b.....	126
Resim 4.31 NYPL, Turc. Ms.3, V.173a.....	129
Resim 4.32 NYPL, Turc. Ms.3, V.175a.....	133
Resim 4.33 NYPL, Turc. Ms.3, V.182b.....	137
Resim 4.34 NYPL, Turc. Ms.3, V.184b.....	141
Resim 4.35 NYPL, Turc. Ms.3, V.186a.....	145
Resim 4.36 NYPL, Turc. Ms.3, V. 190b.....	149
Resim 4.37 NYPL, Turc. Ms.3, V.197a.....	153
Resim 4.38 NYPL, Turc. Ms.3, V. 197a detay.....	154
Resim 4.39 NYPL, Turc. Ms.3, V.204a.....	156
Resim 4.40 NYPL, Turc. Ms.3, V.209a.....	160
Resim 4.41 NYPL, Turc. Ms.3, V. 227b.....	164
Resim 4.42 NYPL, Turc. Ms.3, V.232b.....	168
Resim 4.43 NYPL, Turc. Ms.3, V.236b.....	172
Resim 4.44 NYPL, Turc. Ms.3, V.238a.....	175
Resim 4.45 NYPL, Turc. Ms.3, V.240a.....	178
Resim 4.46 NYPL, Turc. Ms.3, V.241b.....	181
Resim 4.47 NYPL, Turc. Ms.3, V.244b.....	184
Resim 4.48 NYPL, Turc. Ms.3, V.254b.....	187
Resim 4.49 NYPL, Turc. Ms.3, V.261a.....	190
Resim 4.50 NYPL, Turc. Ms.3, V. 262a.....	194
Resim 4.51 NYPL, Turc. Ms.3, V.267a.....	197
Resim 4.52 NYPL, Turc. Ms.3, V.271b.....	200
Resim 4.53 NYPL, Turc. Ms.3, V.286b.....	203
Resim 4.54 NYPL, Turc. Ms.3, V.291b.....	206
Resim 4.55 NYPL, Turc. Ms.3, V.296a.....	209
Resim 4.56 NYPL, Turc. Ms.3, V.309a.....	213
Resim 4.57 NYPL, Turc. Ms.3, V.313a.....	216
Resim 4.58 NYPL, Turc. Ms.3, V.316a.....	220
Resim 4.59 NYPL, Turc. Ms.3, V.319a.....	224

Resim 4.60 NYPL, Turc. Ms.3, V.320b.....	228
Resim 4.61 NYPL, Turc. Ms.3, V.322b.....	232
Resim 4.62 NYPL, Turc. Ms.3, V.324b.....	236
Resim 4.63 NYPL, Turc. Ms.3, V.326b.....	240
Resim 4.64 NYPL, Turc. Ms.3, V.331a.....	244
Resim 4.65 NYPL, Turc. Ms.3, V.343b.....	248
Resim 4.66 NYPL, Turc. Ms.3, V.346b.....	251
Resim 4.67 NYPL, Turc. Ms.3, V.350a.....	254
Resim 4.68 NYPL, Turc. Ms.3, V.352b.....	258
Resim 4.69 NYPL, Turc. Ms.3, V.356b.....	261
Resim 4.70 NYPL, Turc. Ms.3, V.360b.....	264
Resim 4.71 NYPL, Turc. Ms.3, V.408b.....	268
Resim 4.72 NYPL, Turc. Ms.3, V.411a.....	272
Resim 4.73 NYPL, Turc. Ms.3, V.413a.....	275
Resim 4.74 NYPL, Turc. Ms.3, V.422a.....	278
Resim 4.75 NYPL, Turc. Ms.3, V.423b.....	282
Resim 4.76 NYPL, Turc. Ms.3, V.426a.....	285
Resim 4.77 NYPL, Turc. Ms.3, V.427b.....	288
Resim 4.78 NYPL, Turc. Ms.3, V.438a.....	291
Resim 4.79 NYPL, Turc. Ms.3, V.439b.....	294
Resim 4.80 NYPL, Turc. Ms.3, V.447b.....	297
Resim 4.81 NYPL, Turc. Ms.3, V.447b detay.....	297
Resim 4.82 NYPL, Turc. Ms.3, V.448b.....	301
Resim 4.83 NYPL, Turc. Ms.3, V.451a.....	304
Resim 4.84 NYPL, Turc. Ms.3, V.455b.....	308
Resim 4.85 NYPL, Turc. Ms.3, V.457b.....	312
Resim 4.86 NYPL, Turc. Ms.3, V.457b detay.....	313
Resim 4.87 NYPL, Turc. Ms.3, V.457b detay.....	315
Resim 4.88 NYPL, Turc. Ms.3, V.464a.....	318
Resim 5. 1 NYPL, Turc. Ms.3, V.6b, V.291b, V.408b, V.286b Hz. Muhammed'in Eser Boyunca Tasvir Edilme Stili Ve Renklendirilmesini Gösteren Detaylar.....	331
Resim 5. 2 NYPL, Turc. Ms.3, V.132b, V.161b, V.182b Tasvirlerinde Beyaz Kıyafetli Hz. Muhammed.....	332

Resim 5. 3 NYPL, Turc. Ms.3, V.459b, V.464a Tasvirlerinde Hz. Muhammed'in Farklı Bir Üslupla Resmedilmesi.....	333
Resim 5. 4 NYPL, Turc. Ms.3, V.58b, V.64b, 140a Tasvirlerinde Bulut Detayı.....	333
Resim 5. 5 NYPL, Turc. Ms.3, V.64b, V.129b, V.132b, V.135b Hz. Ali Tasvirleri.....	335
Resim 5. 6 NYPL, Turc. Ms.3, V.58b, V.136a, V.197a Hz. Ebû Bekir Tasvirleri..	335
Resim 5. 7 NYPL, Turc. Ms.3, V.58b, V.163b, V.209a Ebû Cehil Tasvirleri.....	336
Resim 5. 8 NYPL, Turc. Ms.3, V.413a, V.320b, V.316a Tasvirlerinde Diğer Figürler.....	336
Resim 5. 9 NYPL, Turc. Ms.3, V.3a, V.5a, V.6b, V.286b, V.320b, V.438a, V.439a, V.457b Cebrail Tasvirleri.....	337
Resim 5.10 NYPL, Turc. Ms.3, V.3a, V.57a, V.150a, V.173a Tasvirlerinde İbrik ve Şerbetlik Detayı.....	338
Resim 5.11 NYPL, Turc. Ms.3, V.152a, V.240a, V.267a, V.136a, tasvirlerindeki deve resimleri.....	341
Resim 5.12 V.316a, V.119a, V.296a, V.309a Minyatürlerinde Hayvan Tasvirleri.....	341
Resim 5.13 NYPL, Turc. Ms.3, V.232b ve V.316a Minyatürlerinde Kedi Tasvirleri.....	342
Resim E.1 Mağara I, 2022.....	350
Resim E.2 Mağara II, 2022.....	352

ÇİZİM LİSTESİ

Çizim1.....	3
Çizim 4. 1 V.3a.....	51
Çizim 4. 2 V.5a.....	56
Çizim 4. 3 V.6b.....	60
Çizim 4. 4 V.57a.....	64
Çizim 4. 5 V.58b.....	68
Çizim 4. 6 V. 64b.....	72
Çizim 4. 7 V.90b.....	76
Çizim 4. 8 V. 115a.....	79
Çizim 4. 9 V.129b.....	84
Çizim 4. 10 V. 132b.....	87
Çizim 4. 11 V.135b.....	90
Çizim 4. 12 V.136a.....	94
Çizim 4. 13 V.136a.....	95
Çizim 4. 14 V.140a.....	98
Çizim 4. 15 V.144b.....	102
Çizim 4. 16 V.150a.....	105
Çizim 4. 17 V.152a.....	109
Çizim 4. 18 V.157b.....	112
Çizim 4. 19 V. 159a.....	116
Çizim 4. 20 V. 161b.....	120
Çizim 4. 21 V. 163b.....	123
Çizim 4. 22 V. 169b.....	127
Çizim 4. 23 V.173a.....	131
Çizim 4. 24 V.175a.....	135
Çizim 4. 25 V.182b.....	139
Çizim 4. 26 V.184b.....	142
Çizim 4. 27. V.184B	143

Çizim 4. 28 V.186a.....	146
Çizim 4. 29 V.186a.....	147
Çizim 4. 30 V.190b.....	150
Çizim 4. 31 V.190b.....	151
Çizim 4. 32 V. 197a.....	154
Çizim 4. 33 V.204a.....	158
Çizim 4. 34 V.209a.....	162
Çizim 4. 35 V. 227b.....	165
Çizim 4. 36 V.232b.....	169
Çizim 4. 37 V.236b.....	173
Çizim 4. 38 V. 238a.....	176
Çizim 4. 39 V. 240a.....	179
Çizim 4. 40 V. 241b.....	182
Çizim 4. 41 V.244b.....	185
Çizim 4. 42 V. 254b.....	188
Çizim 4. 43 V.261a.....	191
Çizim 4. 44 V. 262a.....	195
Çizim 4. 45 V.267a.....	198
Çizim 4. 46 V.271b.....	201
Çizim 4. 47 V.286b.....	204
Çizim 4. 48 V.291b.....	207
Çizim 4. 49 V.296a.....	210
Çizim 4. 50 V. 309A.....	214
Çizim 4. 51 V. 313a.....	217
Çizim 4. 52 V.316a.....	221
Çizim 4. 53 V.316a.....	222
Çizim 4. 54 V.319a.....	225
Çizim 4. 55 V. 319a.....	226
Çizim 4. 56 V.320b.....	229
Çizim 4. 57 V.320b.....	230
Çizim 4. 58 V.322b.....	233
Çizim 4. 59 V.322b.....	234
Çizim 4. 60. V.324b.....	237

Çizim 4. 61 V.324B	238
Çizim 4. 62 V.326b.....	241
Çizim 4. 63 V. 326b.....	242
Çizim 4. 64. V. 331a.....	245
Çizim 4. 65 V.331a.....	246
Çizim 4. 66 V.343b.....	249
Çizim 4. 67 V.346b.....	252
Çizim 4. 68 V.350a.....	255
Çizim 4. 69 V.350a.....	256
Çizim 4. 70 V.352b.....	259
Çizim 4. 71 V.356b.....	262
Çizim 4. 72 V. 360b.....	266
Çizim 4. 73 V.408Bb.....	269
Çizim 4. 74 V.408b.....	270
Çizim 4. 75 V.411a.....	273
Çizim 4. 76 V.413a.....	276
Çizim 4. 77 V.422a.....	279
Çizim 4. 78 V.423b.....	283
Çizim 4. 79 V.426a.....	286
Çizim 4. 80 V.427b.....	289
Çizim 4. 81 V.438a.....	292
Çizim 4. 82 V.439a.....	295
Çizim 4. 83 V.447b.....	299
Çizim 4. 84 V.448b.....	302
Çizim 4. 85 V.451a.....	305
Çizim 4. 86 V.451a.....	306
Çizim 4. 87. V.455b.....	309
Çizim 4. 88 V.457b.....	313
Çizim 4. 89 V.460b.....	316
Çizim 4. 90 V.464a.....	319
Çizim 5. 1 V.115a ve V.427b Üçgen Kompozisyon Kurgulu Figür Dağılımı.....	322
Çizim 5. 2 V.159a, V.296b Üçgen Kompozisyon Kurgusu.....	323
Çizim 5. 3 V.184b Minyatürünün İki Farklı Merkez Analizi.....	323

Çizim 5. 4 V.58b ve V.451a Dairesel Ve Elips Şekline Göre Figür Dizilimi.....	324
Çizim 5. 5 V.135b, V.129b Helezonik Kurgu Örnekleri.....	325
Çizim 5. 6 V. 447b Mekân Formuna Göre Figür Dizilimi.....	326
Çizim 5. 7 V.3a, V.286b İç Mekan Ve Dış Mekanın Bir Arada Kurgulanması.....	327
Çizim 5. 8 V.455b, V.6b Figürlerin Dizilimi, Ana Karaktere Yönlendirme Ve Tasarımda Devamlılık Algısı.....	328
Çizim 5. 9 V.313a ve V182b Çizimlerinde Bir Alanda Birden Fazla Olay Örgüsü.....	329
Çizim 5. 10 V.136a Çiziminde Figürlerin Seyirciyi Yönlendirmesi.....	330
Çizim 5. 11 V.150a ve V.173a Analizlerinde İbrik Veya Şerbetliğin Konumlandırılışı.....	339

GİRİŞ

Osmanlı Devleti'nin XVI. yy.'da askerî ve yönetim şekli sistemleşmiş, doğuya ve batıya yapılan fetihlerle toprak sınırları en geniş haline kavuşturmuştur. Bu yüzyılda Osmanlı Devleti hem siyasî hem de ekonomik açıdan güçlenmiş ve aynı zamanda toprak sınırları ile zengin bir kültürel coğrafyaya da sahip olmuştur.

Fethedilen bölgelerde yaşayan âlimleri, sanatkârları ve önemli sanat eserlerini İstanbul'a getirtmek, bu dönemin Osmanlı padişahlarının en önemli faaliyetlerindendir. Yaptıkları bu faaliyetlerle var olan ilim ve sanat ortamının renklenmesine ve zenginleşmesine vesile olmuşlardır. Yavuz Sultan Selim, Kanuni Sultan Süleyman ve III. Murad sanatçı kişilikleri ile tanınmakla birlikte sanatkârları destekleyen ve sanatın gelişmesine katkı sağlayan bu yüzyılın önemli padişahlarıdır.

Osmanlı sanatının klasik üsluba kavuşması bu yüzyılda gerçekleşmiş ve sanatın her dalında nadide eserler verilmiştir. Osmanlı kitap sanatlarının her bir dalının da üslup bakımından kendi zirvesine ulaşması yine bu yüzyılda gerçekleşmiştir.

Dönemin Ehl-i Hıref defterlerinde kaydedilmiş bilgiler doğrultusunda sarayın bir nakkaşhanesi ve orada saraya bağlı, maaş ile çalışan sanatkârlar olduğu anlaşılmaktadır. Bu nakkaşhanede kitap sanatlarıyla birlikte diğer sanat dalları için de nakkaşlar çalışmalar yapmıştır. Nakkaşhanede üretilen eserlerin bir nevî künyeleri Ehl-i Hıref belgelerinde kaydedilmiştir. Böylelikle eserin hangi dönemde üretildiği, eserde görevli nakkaşların sayısı ile kâtip, mücellit ve nakkaş bilgilerine ulaşılmaktadır.¹

XVI. yy. içerisinde edebî ve tarihî türlerde birçok eser üretilmiştir. Şehnâme, hünernâme, surnâme, silsilenâme, albüm resimleri ve harita gibi birçok türde resimli

¹ Banu Mahir, Osmanlı Minyatür Sanatı, s. 18-20.

eserler hazırlanmıştır. Hz. Muhammed belirli konularla minyatürlü yazmalarda resmedilmiştir.

Özellikle mîraç sahneleri yazma eserler içerisinde tekrar edilerek resmedilen konuların başında gelmektedir. Hz. Peygamber'in hayatını başından sonuna kadar resmedildiği eser ise Siyer-i Nebî 'dir.

Çalışmamızda incelediğimiz Siyer-i Nebî yazması, XVI. yüzyılın son yıllarında hazırlanan resimli bir yazma eserdir. XIV. yy.'da Erzurumlu Mustafa Darîr tarafından kaleme alınan Sîretü'n-Nebi eseri, XVI. yy.'da III. Murad'ın isteği üzerine yeniden yazılarak resimlenmeye başlanmıştır. Lâkin III. Murad'ın vefatından sonra tamamlanıp III. Mehmed'e takdim edilmiştir. Ehl-i Hıref kayıtlarında eserin hangi dönemde hazırlanmaya başlayıp ve hangi dönemde tamamlandığı, eserde çalışan sanatçıların sayısı ve onlara ödenen maaşlar kaydedilmiştir. Ehl-i Hıref kayıtları sayesinde eser hakkında genel bilgilere ulaşılmaktadır. Belgede sadece mücellitlerin isimleri yazılmış, nakkaşlar hakkında detaylı bir bilgi verilmemiştir.

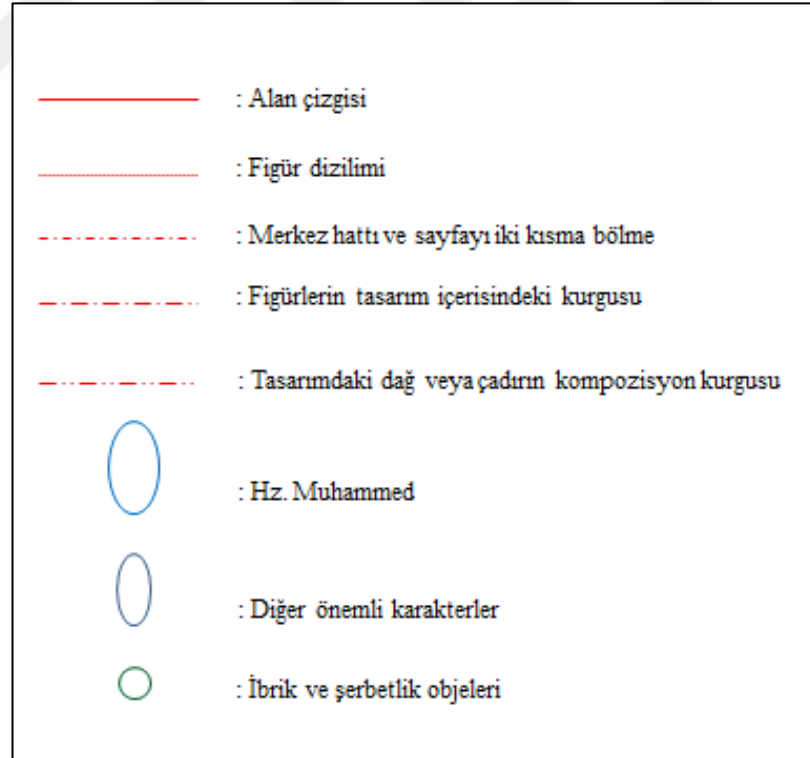
Osmanlı yazma eserleri arasında başka bir örneği bulunmaması bakımından Siyer'i Nebi tektir. Bu eser için günümüze kadar yapılan araştırmalar çalışmamıza kaynaklık etmiştir. Özellikle Zeren Tanındı'nın hazırladığı "Siyer-i Nebî, İslam Tasvir Sanatında Hz. Muhammed'in Hayatı" adlı kitabı ile yazma eser hakkında genel bilgilere ulaşılmıştır. Üçüncü cildin varak numaralarından, konu başlıklarına kadar çalışmamıza birçok alanda kaynaklık etmiştir. M. Faruk Görtunca tarafından sadeleştirilerek yayımlanan "Kitab-ı Siyer-i Nebî" eserinde, ele aldığımız üçüncü ciltteki Hz. Muhammed tasvirlerinin metinlerine ulaşılmıştır. New York Public Library Dijital Kütüphanesi'nden ise tasvirlerin orijinal resimlerine ulaşılmıştır.

Güzel sanatlar fakültelerinin temel öğretilerinden biri olan tasarım ilke ve öğeleri doğrultusunda Hz. Muhammed minyatürleri tasarım ve kompozisyon bakımından irdelenmiştir. Çalışmamızdaki amaç dönemin üslubundan ziyade minyatürlerde ana karakterlerin tasarım alanında kurgulanma şekli ile alanın doluluk-boşluk, renk dağılımı, oran-orantı gibi başlıca resim sanatının genel kaideleri bakımından irdelenmek ve nakkaşların tasarım süreci hakkında bilgi edinmektir.

Siyer-i Nebî'nin NYPL Spencer koleksiyonu III. cildindeki Hz. Muhammed'in minyatürleri, Mîraç'a davet ve Mîraç konusu ile başlamaktadır. Hz. Peygamber'in İslâm'ı tebliğ etme sahneleri, Ukaz panayırında diğer liderler ile görüşmeleri, mucizeleri, Hz. Ayşe ile nikâhlanması, akabe biatları, hicret, Medine'de mescit inşası, ilk hutbe, liderler ile görüşmeler gibi birçok konular ile devam etmektedir.

Cildin 76 görselinin önce hikâyeleri anlatılmış, ardından resmin genel görünümüne bakılarak tasvir detayları ve işçiliklerine değinilmiştir. Hz. Muhammed'i temsil eden figür ile hikâyede bahsedilen diğer önemli karakterler ve mucizelerin tasarım içerisinde resmedilme şekli ve renk dağılımları incelenmiştir.

Tasvir analizinden sonra 76 minyatürün önce dijital ortamda negatif çizimleri yapılmıştır. Daha sonra şemalar ve belirli çizgilerle Hz. Muhammed'in konumlanma şekli, figür dizilimleri ve kompozisyon kurgusu gösterilmiştir.

Çizim 1

Bu kompozisyon kurgusunda yöntem olarak bir şablon tasarlanmıştır. Bu şablona göre incelenen minyatürlerde açık mavi elips şekli Hz. Muhammed'i, koyu mavi elips, minyatürlerde bulunan diğer önemli karakterleri, yeşil elips ise minyatürlerde tekrarlanan ibrik veya şerbetlik objesini göstermektedir. Bununla beraber tasarım alanı, merkez hattı, figür dizilimi, figürlerin tasarım içerisindeki kurgusu ve tasarımdaki dağ ve çadırların kurgusu ayrıca farklı çizgilerle belirtilmektedir. (bkz. Çizim1)

Çizim 1'deki şablona uygun olarak ortak dil ile incelenen görsellerin yazmadaki Hz. Muhammed tasvirli minyatürlerinin kompozisyon değerleri hakkında bilgi verilmesi hedeflenmektedir.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. XVI. YÜZYIL OSMANLI DEVLETİNE GENEL BAKIŞ

Bir Türkmen beyliği olarak ortaya çıkan Osmanlılar, adını kurucusu olan Osman Bey'den almaktadır. Güçlü ve istikrarlı şekilde gelişen, fetihler yaparak üç kıtaya yayılan Osmanlı Devleti, Türk ve İslam dünyasının en uzun ömürlü devleti olarak bilinmektedir. Osmanlı Devleti en geniş sınırlarına XVI. yüzyılda ulaşmış, bu dönemde doğu ve batıda etkili olmuştur.

Küçücük bir beyliğin çok kısa bir süre içerisinde büyük başarılar göstermesi ve mükemmel bir düzene sahip bir devlet yapısına kavuşması dünya tarihinde nadir görülen büyük olaylar arasında yer almaktadır. XV. yüzyılda gelişme aşamasını tamamlayan Osmanlılar, XVI. yüzyılda Akdeniz çevresinin büyük bir kısmına sahip sınırları Arabistan yarımadasından Orta Avrupa içlerine kadar uzanan bir dünya devleti olmuştur.² (bkz. Resim 1. 1)

² Semavi Eyice, XVI. Yüzyılda Osmanlı Devleti'nin ve İstanbul'un Görünümü, Mimar Baş KocaSinan, Yaşadığı Çağ ve Eserleri 1, İstanbul 1988, s. 99.

Resim 1. 1 Osmanlı Devleti Kuruluşu ve Yükselişi

<https://islamansiklopedisi.org.tr/osmanlilar#3> 26 Kasım

1512 yılında tahta çıkan Sultan Selim, Osmanlı tarihinin en ilginç işlerini gerçekleştirmiştir. İran ve Mısır'a yapılan seferler, kazanılan zaferler ile Osmanlı İmparatorluğu Ortadoğu'ya da hâkim siyasi bir güç haline gelmiştir.³

Yavuz Sultan Selim 23 Ağustos 1514 yılında Çaldıran'da İsmail'in ordusunu yenerek kesin bir zafer kazanmıştır. 1516 yılında Merc-i Dâbık'ta el-Gâvr'nin ordusunu yok eden Selim, Halep Ulu Camii'nde, Abbasî halifesi el-Mütevekkil'in huzurunda "Hâdimu'l-Haremeyn" Mekke ve Medine Hâdimi unvanını almıştır. Osmanlı ordusu geri kalan tüm Memlûk güçlerini yenerek Şam ve Kudüs'ü de ele geçirmiştir. Mısır'da kendini sultan ilan eden Tuman Bey'in Osmanlılara teslim olmayı reddinden sonra gerçekleşen Ridaniye Savaşı'nda Tuman Bey, Osmanlı ordusuna yenilmiştir. Mekke Şerîfi ise kısa bir süre sonra kutsal kentlerin anahtarını Selim'e gönderip itaat etmiştir. Arap ülkelerinin Osmanlı İmparatorluğu'na katılmaları yeni bir çağın başlangıç noktası olmuştur. Selim'in fetihlerinin önemli başka bir sonucu da dünyanın en önemli, en zengin ticaret yolunun Osmanlıların

³ Feridun M. Emecen, Osmanlı İmparatorluğu'nun Kuruluş ve Yükseliş Tarihi (1300-1600), Türkiye İş Bankası Kültür yay. , İstanbul 2015, s. 207.

denetimine geçmesidir. Osmanlı Devleti'nin geliri iki katına çıkarak sarayın ihtiyaç hazinesi dolup taşmıştır.⁴

XVI. yüzyılda Osmanlı Devleti siyasî anlamda yönlendirici bir güç haline gelmiştir. Devletin ön plana çıktığı ve etkili olduğu bir yüzyıl olmuştur. Osmanlı Devleti'nin bu döneminin “muhteşem yüzyıl” olmasını sağlayan en önemli padişahı ise Kanunî Sultan Süleyman'dır. 46 yıllık uzun saltanat hayatı boyunca devamlı doğuya ve batıya düzenlediği seferleriyle adını tüm dünyaya duyurmuştur. Kanunî aynı zamanda adaleti ile tanınan bir padişahdır. 1520 yılında tahta geçtiğinde hemen kendi tebaasına yönelik faaliyetlerde bulunmuş ve Tebriz'den ve Kahire'den getirilen 600-800 kadar sanatkâr ve umerâyâ kendi memleketlerine geri dönmelerine izin vermiştir. İran Devleti ile yapılan ipek ticaret yasağını kaldırarak bu yasak ile zarar gören tüccarların zararlarını karşılamıştır. Zulümle meşhur ve halka baskı uygulayan idarecileri ve askerleri de cezalandırmıştır. Böylelikle yeni padişahın eski padişaha göre askerî, idarî ve ulemâ zümrelerinin nezdinde nasıl bir tavır sergileyeceği, yaptığı ilk düzenlemeler ve faaliyetler ile belli olmuştur. Tüm bunlar dönemin belgelerinde vurgulanmıştır.⁵

Kanunî Sultan Süleyman dönemi ile Osmanlıların Avrupa'daki üstünlüğü yeniden etkili olmaya başlamış aynı zamanda Osmanlılar, Batı siyaset arenasında bir denge unsuru haline gelmiştir. Kanunî'nin 1521'de Belgrad'ı, 1522'de ise Rodos'u alması ile Avrupa'ya karadan ve denizden yönelişlerin ilk adımı atılmış, 1526 Mohaç zaferiyle Macar Krallığı sona erdirilmiş ve Orta Avrupa'ya yerleşme süreci başlamıştır. 1538'de Boğdan seferi Karadeniz'in kuzeyindeki sınırları genişletmiş, karada süren mücadeleler Fransa'nın teşviki ile denizlere sıçramıştır.⁶

XVI. yüzyılın ilk yarısının ortalarına gelindiğinde rekabet denizlere taşınmış, karada imparatorluğun Alman kanadı ile karşı karşıya gelirken, denizlerde ise İspanyol kanadıyla mücadele edilmiştir. Osmanlılar bu yüzyılda hem karada hem de denizde seferler yapmış ve bu sefer çoğunlukla aynı dönemde gerçekleştirilmiştir.

⁴ Halil İnalcık, Osmanlı İmparatorluğu Klasik Çağ(1300-1600), çev. Ruşen Sezer, Kronik Kitap yay. İstanbul 2021, s. 48-49.

⁵ Feridun M. Emecen, Osmanlı İmparatorluğu'nun Kuruluş ve Yükseliş Tarihi (1300-1600), s. 234,236.

⁶ Feridun Emecen, “Osmanlılar” madd., TDV DİA, İstanbul 2007, c. 33, s. 487-496.

Deniz seferleri XVI. yüzyılın ilk yarısına damga vurmuştur. Özellikle Barbaros Hayreddin Paşa donanmayı yeniden düzenlemiş, Akdeniz'deki faaliyetleri ve Preveze Deniz Zaferi (1538) ile Batı Akdeniz kontrolünü sağlamıştır. 1538'de Osmanlı ordusunun kuzeyde Boğdan'a sefer yapması, Akdeniz'deki Osmanlı donanmasının Preveze'de zafer kazanması ve aynı yıl bir başka Osmanlı filosunun da Hind Denizi'ne açılması Osmanlı'nın gücünün göstergesidir. Batı'ya yönelik gerçekleştirilen faaliyetler esnasında Yavuz Sultan Selim döneminde bir süreliğine yatışmış görünen Şark meseleleri tekrar aktifleşmiş ve Anadolu'yu tehdit altında bulunduracak boyutlara yaklaşmıştır. 1534'te Irakel Seferi yapılmış ve seferin sonucunda Tebriz ve Bağdat alınmıştır. Nahçıvan seferi neticesinde ise 1555'te Amasya Antlaşması imzalanarak savaflara son verilmiştir. 1540'lı yıllardan itibaren Kızıldeniz ve Basra'nın önemli noktalarına hâkim olunmuş ve Akdeniz ticareti yeniden canlanmıştır.⁷

Kanunî Sultan Süleyman'ın son yıllarındaki koşullar Osmanlılar için elverişsiz hale gelmiştir. 1559'da Cateau-Cambrésis Barışı, Avrupa'ya İspanyol üstünlüğü getirmiştir. 1565'te Malta başarısızlığı ve 1566 yılındaki Kanunî'nin son Macaristan seferi, Osmanlıların Avrupa ve Akdeniz'de ilerlemesinde duraklamanın başlangıcını simgelemektedir.⁸

Kanunî Sultan Süleyman'ın vefatından sonra, Osmanlı İmparatorluğu geniş sınırları ile yeni bir döneme geçiş yapmıştır. XVII. yy. başlarına kadar geçen kırk yıllık zaman diliminde, Osmanlı İmparatorluğu gücünü muhafaza edebilecek ve klasik çağı koruyabilecek bir siyasî ve kültürel çerçeveyi sürdürebilmiştir. Osmanlı'nın klasik toplum yapısı sosyal açıdan şekillenmiş gibidir. Genel Osmanlı tarihi seyri içerisinde XVI. yüzyılın son diliminde klasik devlet modeli oturmuş ve kültürel anlamda hareketlilik artmıştır. II. Selim ve III. Murad kendi dönemlerinde, Kanunî Sultan Süleyman gibi ordularının başında yer almamışlardır. Ömürlerini saraylarında geçirdikleri bilinmektedir. Sadece III. Mehmed Osmanlı-Habsburg

⁷ Feridun M. Emecen, Osmanlı İmparatorluğu'nun Kuruluş ve Yükseliş Tarihi (1300-1600), s. 255-273.

⁸ Halil İnalcık, Osmanlı İmparatorluğu Klasik Çağ(1300-1600), s. 59.

savaşları vesilesiyle ordunun başına geçerek Osmanlı geleneğini uzun bir aradan sonra tekrardan canlandırmıştır.⁹

⁹ Feridun M. Emecen, Osmanlı İmparatorluğu'nun Kuruluş ve Yükseliş Tarihi (1300-1600), s. 289,290.

İKİNCİ BÖLÜM

2. XVI. YÜZYIL OSMANLI SANATI

Osmanlı sanatı, Anadolu'daki Selçuklu sanatından ve Doğu sanatlarından farklı bir üslup kazanan bir İslam sanatıdır. Osmanlı Devletinin Müslüman bir devlet olması, Osmanlı sanatına da etki etmiştir. İslam Sanatı bir üslup kazanmasıyla nasıl bir imparatorluk sanatı olmuşsa, Türk topraklarındaki Osmanlı sanatı da kendine has bir kimlik kazanarak bir imparatorluk sanatı olmuştur.¹⁰

İstanbul'un fethi ile bir imparatorluk haline gelen Osmanlı Devleti'nin idarî merkezi olan İstanbul, aynı zamanda kültür merkezi haline de getirilmiştir. XVI. yüzyılda en geniş sınırlara sahip olan Osmanlı Devleti'nin sınırlarının genişlemesi, büyük ve güçlü olmasının yanında bilim, sanat, edebiyat ve kültür hayatında zenginlik kazandırmıştır. Bu dönem Osmanlı sanatının en parlak olduğu dönem olarak tarihe geçmiştir.

XVI. yy. Osmanlı mimarisi Hassa Mimar Koca Sinan ile zirveye ulaşmıştır. Sinan, üstün dehası ve yeteneği ile görkemli dini yapılar, külliyeler, köprüler, su kemerleri, hamamlar gibi birçok yapının mimarı olmuş, Klasik Osmanlı mimarisini erişebileceği son noktaya çıkartan büyük bir ustadır. XVI. yy., Osmanlı çinicilik sanatının da en güzel örneklerinin verildiği bir dönemdir. Türk iç mimarisini süsleyen Osmanlı çinileri, Selçuklu çiniciliğinden farklı renk, desen ve teknik ile yapıların iç mimarisine bahar havası katmaktadır. Aynı şekilde bu dönemde ahşap üzerine renkli nakış süslemeleri de ince ve zarif işçiliklere sahiptir. Bu dönemin güzel sanatları da anıtsal sanatlar ile paralel şekilde kendine has bir üslup kazanmıştır. Ahmed Karahisârî, Hasan Çelebi dönemin büyük hattatlarıdır. Hem tarihçi hem de musavvir olan Matrakçı Nasuh yazdığı kitaplarla birlikte İran

¹⁰ Jean Paul Roux, çev. Mübahat Türker Küyel, Osmanlı Sanatı, Erdem, Atatürk Kültür dil ve Tarih Yüksek kurumu AKM,1990, c. 6, sy. 18, s. 893.

seferlerine katılarak konup göçülen şehirleri resimlemesi ile kitap sanatlarına büyük katkı sağlamıştır.¹¹

XVI. yüzyılın sultan şairleri arasında yer alan Yavuz Sultan Selim, Kanuni Sultan Süleyman, II.Selim ve III. Murad ilme ve sanata karşı olan ilgileriyle tanınmaktadırlar. Bu dönem, gerek şairlerin çokluğu gerekse eser konularının çeşitliliği ile Osmanlı edebiyatının ihtişam çağı sayılmaktadır.¹²

Bu yüzyılın divan şairleri dalında Fuzulî, Zâtî, Bakî, “Deli Birader” lakaplı Gazalî, Nev’î gibi şairler önemli eserler vermiştir. Bu dönemin başlıca tarihçileri Lutti Paşa, Hoca Sadeddin, Gelibolulu Mustafa Ali Bey, Selânîkî Mustafa Efendi, Solakzade Hemdemi Mehmed Efendi’dir. Hukuk ve ilim dallarında Ebusuud Efendi, Kemalpaşazâde Taşköprülüzâde Ahmed Efendi, Ahmed Şemsüddin Efendi etkili olmuştur. Pîrî Reis olarak bilinen Ahmed Muhiddin’in Amerika ve Atlas haritalarıyla birlikte Kitabü’l-Bahriyye eseri Akdeniz limanlarının portulanları ile coğrafya ilmine büyük katkı sağlamıştır.¹³

2.1. XVI. YÜZYILDA KİTAP SANATLARI

Osmanlı Devleti’nin sultanları ve vezirleri Osmanlı topraklarına katılan yeni ülkelerde yetişen sanatçıların ve meydana getirilen sanat eserlerinin kıymetini kuşkusuz çok iyi bilmekteydi. Fethedilen ülkelerin taşınabilen değerleri olan sanatçıların bir kısmının Osmanlı sarayına getirildikleri bilinmektedir. Yavuz Sultan Selim döneminde doğudan getirilen sanatçılar Osmanlı Nakkaşhanesi’nin ve Osmanlı sanatının belirli bir düzeye erişmesinde önemli bir rol oynamıştır. Yavuz Sultan Selim, 1514 yılında Tebriz’i Safevîler’den aldığı Tebriz Nakkaşhanesi sanat alanında İslam coğrafyasının en gözde ve başarılı sanat merkezi konumundaydı. Çünkü Safevî Sultanı Şah İsmail, Şiraz ve yöresini Akkoyunlular’dan, Herat’ı Timurîler’den almış ve bu bölgelerdeki ünlü sanatçıları ve önemli yapıtlarını Safevi Nakkaşhanesi’ne toplamıştır. Bu sebeple Yavuz Sultan Selim’in Tebriz’i fethetmesi dönemin sanat merkezini de fethettiği anlamını

¹¹ Semavi Eyice, XVI. Yüzyılda Osmanlı Devleti’nin ve İstanbul’un Görünümü, Mimar Baş KocaSinan, Yaşadığı Çağ ve Eserleri 1, İstanbul 1988, s. 102,103.

¹² İskender Pala, “Osmanlılar” madd., TDV DİA, İstanbul 2007, c. 33, s. 556-558.

¹³ Semavi Eyice, XVI. Yüzyılda Osmanlı Devleti’nin ve İstanbul’un Görünümü, s. 102.

taşımaktadır. Doğulu nakkaşların, Osmanlı sarayında yetişen ve İstanbul esnafı arasından seçilen sanatçıların da katkılarıyla Türk'e özgü bir biçime dönüşmüş diğer üsluplardan farklı bir imparatorluk sanatının 1520'li yıllardan sonra ortaya çıktığı görülmektedir.¹⁴

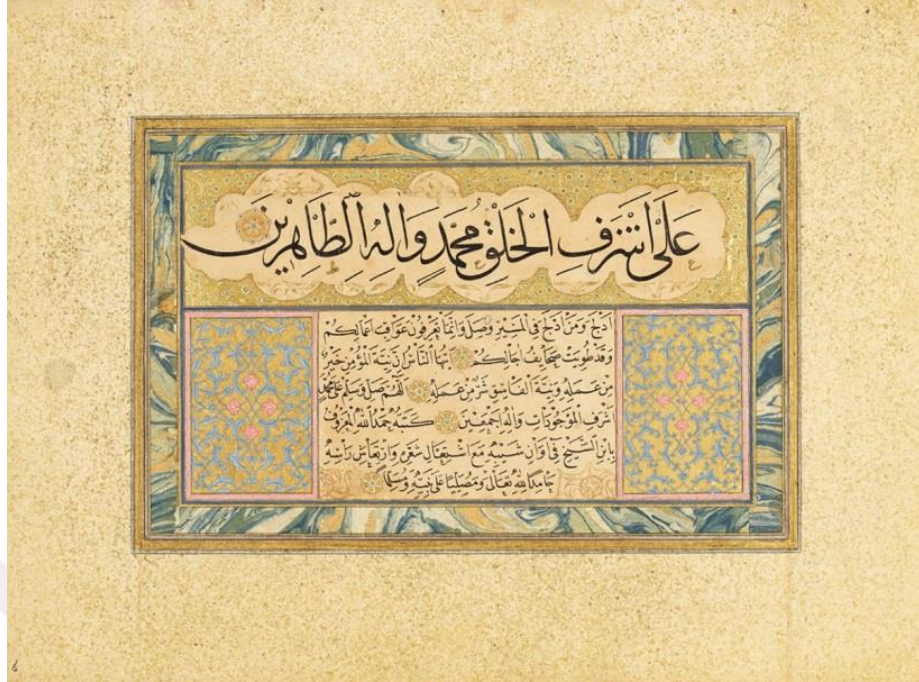
Fethedilen ülkelerden Osmanlı Devletine gönderilen sanatçılar ve kendi arzusuyla İstanbul'a gelen sanatkârlar, Osmanlı nakkaşhanesinde bulunan meslektaşları ile birlikte eserler üretmişlerdir. Fatih Sultan Mehmet ve II. Bâyezid dönemleri hazırlık yılları olmuş, XVI. yy. ise Osmanlı klasik üslubunun gelişerek "İstanbul" üslubunun doğduğu ve Osmanlı sanatının zirveye ulaştığı dönem olarak geçmektedir.¹⁵

Osmanlı hat sanatındaki ilk önemli gelişmeler Fatih döneminde ve II. Bayezîd'in Amasya valiliği sırasında başladığı bilinmektedir. Amasya'da dünyaya gelen Şeyh Hamdullah Osmanlı hat ekolünün kurucusu olarak bilinmektedir. Şeyh Hamdullah, genç yaşlarında hattat Hayreddîn-i Maraşî'den ders almaya başlamıştır. Daha sonra hocasının hocası olan Abdullah-ı Sayrafi ile onun da hocası Yâkûtü'l-Musta'simî'nin yazı örneklerini toplayarak incelemelerde bulunarak çalışmış ve hat sanatında ilerlemeye başlamıştır. II. Bayezîd daha vali iken Şeyh Hamdullah'ı tanımış ve onu destekleyerek hamisi olmuştur. Hatta II. Bayezîd teşviki ile yazı çalışmalarına yoğunlaşarak kendisini geliştirmiştir. II. Bayezîd padişah olduktan sonra Şeyh Hamdullah İstanbul'a davet edilmiş, saraya kâtip, muallim ve Okçular Meydanı okçular Zaviyesi'ne şeyh tayin edilmiştir.¹⁶ (bkz. Resim 2.1.1)

¹⁴ Zeren Tanındı, Türk Minyatür Sanatı, Türkiye İş Bankası Kültür Yay., Ankara 1996, s.17-19.

¹⁵F. Çiçek Derman, "Osmanlı'da Klasik Dönem", **Hat ve Tezhip Sanatı**, ed. Ali Rıza Özcan, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı yay. Ankara 2015, s. 343.

¹⁶ Hüseyin Gürbüz, "Türk Hat Sanatında Şeyh Hamdullah ve Ahmed Karahisârî" **Hat ve Tezhip Sanatı**, ed. Ali Rıza Özcan, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay. Ankara 2015, s. 76-78; Ali Alparslan, Osmanlı Hat Sanatı Tarihi, YKY, İstanbul 1999, s. 34; Nefeszâde İbrahim, Gülzâr-ı Savâb, İstanbul 1939 s. 48,49, Muhittin Serin, Osmanlı Hat Sanatı, Yeni Türkiye, 2000, sy. 34, s. 598.

Resim 2.1.1 Şeyh Hamdullah'a ait sülüs-nesih hadis kıtaları, İÜ Ktp., nr. 6487/10, <https://islamansiklopedisi.org.tr/hamdullah-efendi-seyh> 30 Kasım

Türk hat sanatının önde gelen isimlerinden biri de Ahmed Şemseddin Karahisârî'dir. 1470 yılından önce Afyonkarahisar'da doğduğu tahmin edilmektedir. İstanbul'a II. Bayezîd döneminin ilk yıllarında ilim tahsili için gelen Karahisârî, ömrünün sonuna kadar İstanbul'da kaldığı bilinmektedir. Türkçe, Arapça ve Farsça dillerine şiir söyleyebilecek düzeyde vakıf olduğu ve verdiği eserlerden medrese eğitimi görmüş bir sanatkar olduğu anlaşılmaktadır. Karahisârî eserlerindeki ketebe kısmında Esedullah-ı Kirmânî'yi hocası olarak belirtmektedir. Karahisârî II. Bayezîd ve Yavuz Sultan Selim zamanında hat sanatında kendini geliştirmiş ve Kanunî Sultan Süleyman döneminde ise sanatı doruk noktasına ulaşmıştır. 1556 yılında tahmini doksan yaşlarında vefat etmiş ve sütlüce'de Şeyh İshak Cemâleddin Karamânî Tekkesi'ne defnedilmiştir.¹⁷ (bkz. Resim 2.1.2)

¹⁷ Muhittin Serin, Hat Sanatı ve Meşhur Hattatlar, Kubbealtı Neşr., s. 107.

Resim 2.1.2 Ahmed Karahisârî'ye ait müsemmel besmele ve satrançlı kûfî kompozisyonu, TİEM, nr.1443, <https://islamansiklopedisi.org.tr/karahisari-ahmed-semseddin> 1 Aralık

Yaptığı yenilikler ile dönemindeki sanatçıları etkileyen Karahisârî kısa zaman içerisinde “şemsü'l-hat” (hat güneşi) ve Yâkût-ı Rûm diye anılmaya başlanmıştır. Yâkût tavrı, Karahisârî'nin harf ve kelimelere kazandırdığı biçim, oran, istif ve farklı sayfa kompozisyonlarıyla en güzel şekline ulaşmıştır. Büyük bir ustalık ile düzenlediği celf sülûs, muhakkak, müselsel ve müsennâ kompozisyonlar diğer hattatlara örnek teşkil etmiştir.¹⁸

II. Bayezîd dönemi (1481-1512) ve XVI. yy, Osmanlılar 'da tezhip sanatı da diğer sanat dalları gibi en olgun ve mükemmel devrinin başlangıç yıllarıdır. Sultan II. Bayezîd döneminde meşhur Hattat Şeyh Hamdullah'ın Kur'an-ı Kerim'lerinde görülen tezhipler muhteşem dönemin ilk örnekleri olarak kabul edilmektedir. XV. yüzyılda son şekli belirlenmiş olan Mushaf tezhibi ve sayfa düzeni sonraki yıllarda da aynı şekil ve formu korunarak devam ettirilmiştir.¹⁹ (bkz. Resim 2.1.3)

¹⁸ Muhittin Serin, “Karahisârî, Ahmed Şemseddin” madd., DİA, İstanbul 2001, c. 24, s. 421-424.

¹⁹ F. Çiçek Derman, Osmanlı Asırlarında Üslûp ve Sanatkârlarıyla Tezhip Sanatı, Yeni Türkiye 2000, sy. 34, s. 627.

Resim 2.1.3 Şeyh Hamdullah'ın II. Bayezîd için yazdığı Kur'an-ı Kerim'in serlevha tezhibi, TSMK, III. Ahmed, nr.5, <https://islamansiklopedisi.org.tr/tezhip> 29 Kasım

Yavuz Sultan Selim'in Çaldıran zaferinden sonra Tebriz, Herat ve Şiraz'dan İstanbul nakkaşhanesine getirilen sanatkârlar, tezhip sanatının gelişmesine katkı sağlamıştır. Son Timurlu şehzâdesi Bediüzzaman Mirzâ eşliğinde İstanbul'a gelen sanatkârlar, Acem Nakkaşları Bölüğü'nü oluşturarak Saray Nakkarhanesi'nde hizmet vermeye başlamıştır.²⁰ Böylelikle Herat-Tebriz ve İstanbul nakkaşhânelerinin üsluplarının harmanlanmasıyla XVI. yy. döneminin önemli eserleri meydana getirilmiştir. Şâhnâme-i Firdevsî, Külliyyât-ı Câmî, ve Ali Şîr Nevâî'nin Garâibü's-sıgar eserleri bu üslubun örnekleridir.²¹

Çaldıran Savaşı (1514) sonrası Yavuz Sultan Selim tarafından Tebrîz'den Amasya'ya sürgün getirilen sanatçılar arasında yer alan Şahkulu, 1520'de İstanbul'daki Saray Nakkaşhanesi'nin başına geçmiştir. Vefatına kadar nakkaşhanede çalışan sanatçı, Kanunî Sultan Süleyman döneminin en yetenekli ve

²⁰ F. Çiçek Derman, "Osmanlı'da Klasik Dönem", **Hat ve Tezhip Sanatı**, s. 343.

²¹ F. Çiçek Derman, "Tezhip Sanatında Üslûplar ve Sanatkârları" Tezhip madd., TDV DİA, İstanbul 2012, c. 41, s. 65-68.

önemli nakkaşı olmuş ve el üstünde tutulmuştur. Devletin arşiv belgelerinde onun adının yanına nakkaş yerine “ressam” yazılmıştır. XVI. yy. ilk yarısı içerisinde klasik tasvir üslubunun dışında yeni bir tasvir üslubu olan “saz” üslubu resimleri yaparak tanınmış ve üslubun temsilcisi olmuştur. Zemin rengi boyanmamış kâğıt üzerine siyah mürekkep boya ve fırça ile çalışılmış ve albümlerde toplanmıştır. Sivri uçlu, kırık hançeri yapraklar, Çin tarzında stilize edilmiş çiçekler (hatayî), simurg, ejderha, chi-lin gibi efsanevi yaratıklarla birlikte arslan, kaplan, geyik, fil, tavşan, sülün ve kuşlar gibi hayvanlar ve periler saz üslubunda çoğunlukla tercih edilen motiflerdir. XVI. yy.’ın sonlarına doğru Şahkulu dışında bu türde eserler veren diğer önemli nakkaş ise Veli Can’dır.²² (bkz. Resim 2.1.4)

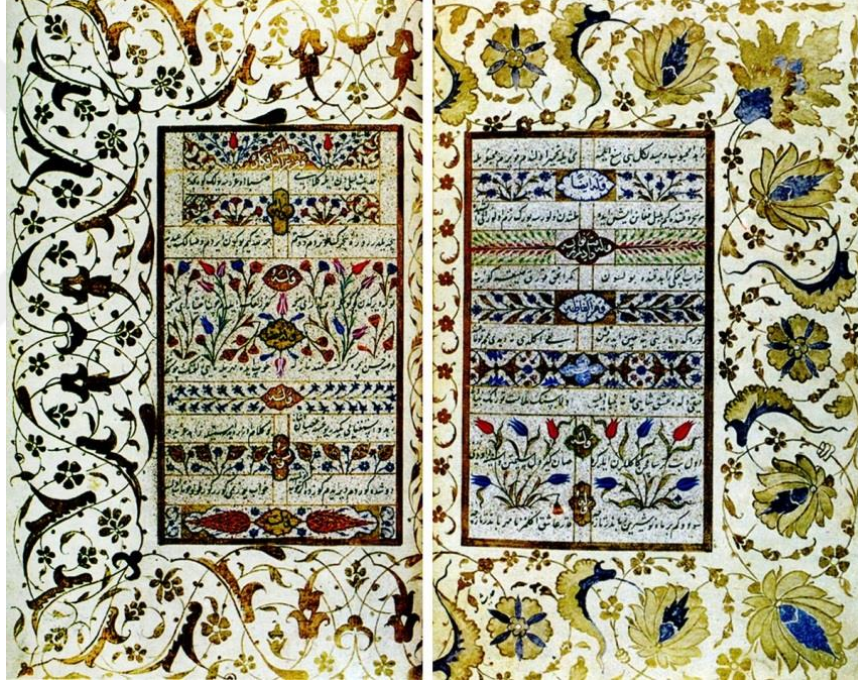
Resim 2.1.4 Şahkulu’na ait bitkisel bezeme ve ejderha tasvir örnekleri, Viyana Österreichische Nationalbibliothek, Cod. Mixt, nr. 313, v. 11b ve 46a. <https://islamansiklopedisi.org.tr/sahkulu> 29 Kasım

XVI. yy. içerisinde Osmanlı bezeme sanatlarından biri olan saz üslubu, resim dışında çeşitli sanat dallarında da uygulanmaya başlamıştır. Kitap sanatlarında tezhip ve halkâr, cilt yapımında deri üzerine gömme salbekli şemse ve köşebend

²² Banu Mahir, “Saray Nakkaşhanesinin Ünlü Ressamı Şahkulu ve Eserleri”, Topkapı Sarayı Müzesi Yıllık 1, İstanbul 1986, s.113,114.

bezemelerinde, yazma cilt ve ruganî teknikleriyle birçok muhteşem örnekler meydana getirilmiştir. Kitap sanatı dışında ise deri, ahşap ve sıva üzerine kalem işi sanatında, çini ve keramik sanatında, halı, kilim ve kumaş sanatında, kuyumculuk, taş ve maden işçiliği alanlarında da saz üslubu bezemeleri görülmektedir.²³

Şahkulu'nun yanında yetişen ve onun öğrencisi olan ve hocasının vefatından sonra onun yerine getirilen Nakkaş Karamemi'dir. Asıl adı Mehmed Çelebi olan Karamemi'nin çeşitli kaynaklarda Mehmed Siyahi Çelebi, mehmed-i siyah olarak da anılmaktadır. Karamemi'nin adına 1558 yılına ait arşiv belgelerinde “Cemaat-i Rûm” nakkaşları bölümünde sernakkaş olarak rastlanmaktadır.²⁴ (bkz. Resim 2.1.5)

Resim 2.1.5 Tezhibi Karamemi'ye ait olan Dîvan-ı Muhibbî'nin iki sayfası, İÜ Ktp., nr. 5467, V. 359b-360a, <https://islamansiklopedisi.org.tr/kara-memi> 30 Kasım

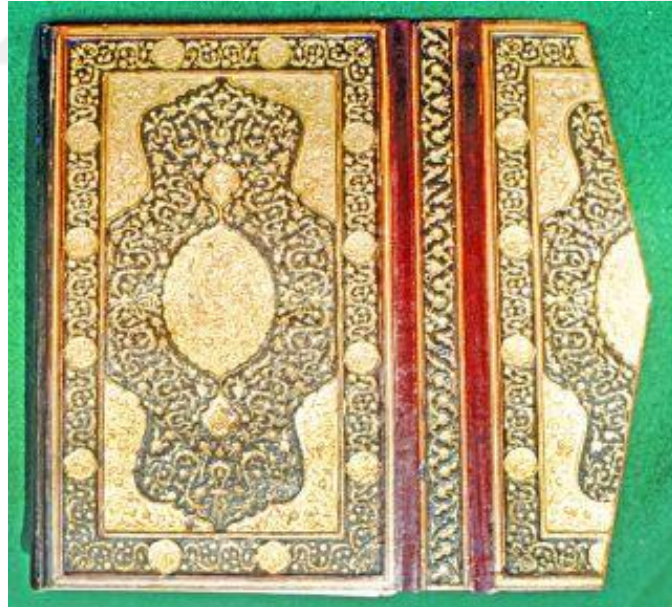
Karamemi XVI. yy. Türk bezeme sanatına yeni bir üslup ve anlayış getirmiş yeni bir akımın öncüsü olmuştur. Gül, lale, karanfil, bahar dalları gibi bahçe çiçeklerini kendi üslubunca stilize ederek tezhibe dâhil etmiştir. Bu yeni bezeme

²³ F. Banu Mahir, “Osmanlı Bezeme Sanatında Saz Üslubu”, **Hat ve Tezhip Sanatı**, s. 379.

²⁴ Gülbün Mesara, “Kanunî Sultan Süleyman'ın Sernakkaşı Karamemi”, **Hat ve Tezhip Sanatı**, s. 361-363.

stilinin ilk örneklerini vermiş ve onların bolca kullanılmasına vesile olmuştur. Kanunî sultan Süleyman'ın “Muhibbî” mahlası ile kaleme aldığı şiirleri “Muhibbî Divânı” olarak bir araya getirilmiş ve farklı kütüphanelerde bulunan yazma nüshalarının tezhibi ise Karamemi'ye aittir.²⁵

XVI. yy.'da Türk cilt sanatı diğer kitap sanatlarında olduğu gibi zirve dönemine ulaşmıştır. XVI. yy.'da mücellitler klasik geleneklerin etkisinde kalsalar da yenilikler ile cilt sanatının gelişmesine yön vermişlerdir. Oval şemse ve köşebent içlerini dolduran bezemeler ile birlikte saz üslubu olarak tanımlanan tasarımlar ile cilt sanatında yenilikler görülmeye başlanmıştır. Mehmed Çelebi olarak bilinen Mehmed b. Ahmed ve onun kardeşleri Hüseyin, Hasan ve Mustafa bu dönemin önemli mücellitleridir ve aynı örgüt içerisinde çalışmışlardır. Arşiv belgeleri XVI. yy.'da mücellit zümresinin başında Mehmed Çelebi'nin olduğu ve sonlarında ise Mehmed'in oğlu Süleyman'ın mücellitbaşı olduğunu göstermektedir.²⁶ (bkz. Resim 2.1.6.)

Resim 2.1.6 XVI. yüzyıla ait Divan-ı Muhibbî'nin cilt kapağı, TİEM, nr. 1962, <https://islamansiklopedisi.org.tr/ciltcilik> 30 Kasım

²⁵ F.Çiçek Derman, *Osmanlı İstanbulu'nda Bezeme Sanatı*, Osmanlı İstanbulu (I. Uluslararası Osmanlı İstanbulu Sempozyumu, Bildiriler), ed. Feridun M. Emecen, Emrah Safa Gürkan, İstanbul 2014, s. 499

²⁶ Zeren Tanındı, *Osmanlı Sanatında Cilt*, Yeni Türkiye, 2000, sy. 34, s. 621.

XVI. yüzyılın ikinci yarısında cilt sanatında göme şemseli ve köşebentli deri ciltler ile deri ve kumaş üzerine işleme altın ve gümüş levha ile kaplı üzerleri altın, yakut, zümrüt gibi değerli taşlarla işlemeli ciltler dikkat çekmektedir. Deri ciltler arasında “zerduzi” ve “murassa” ciltlerinin güzel örnekleri de bu dönemde verilmiştir.²⁷ (bkz. Resim 2.1.7 ve Resim 2.1.8)

Resim 2.1.7 XVI. yy. Zerduzi cilt, Nusretnâme, TSMK, H. nr, 2106, <https://islamansiklopedisi.org.tr/ciltcilik> 30 Kasım

²⁷ Ebru Alparslan, “Türk Cilt Sanatının Tarihsel Gelişimi ve Müzelerden Örnekler”, Uluslararası Ahmet Yesevi’den Günümüze İnsanlığa yön veren Türk Büyükleri Sempozyum Bildirileri, Ankara 2009, s. 183,184.

Resim 2.1.8 XVI. yy. Murassa' cilt örneği TSMK, nr.2/2107.
<https://islamansiklopedisi.org.tr/ciltcilik> 30 Kasım

Osmanlı minyatür sanatı, Uygur ve Selçuklu üslubu ve Türkmen diye adlandırılan Akkoyunlu-Karakoyunlu minyatür üslubundan sonra Anadolu'da görülen ve adını devletinden alan bir sanat dalıdır.²⁸

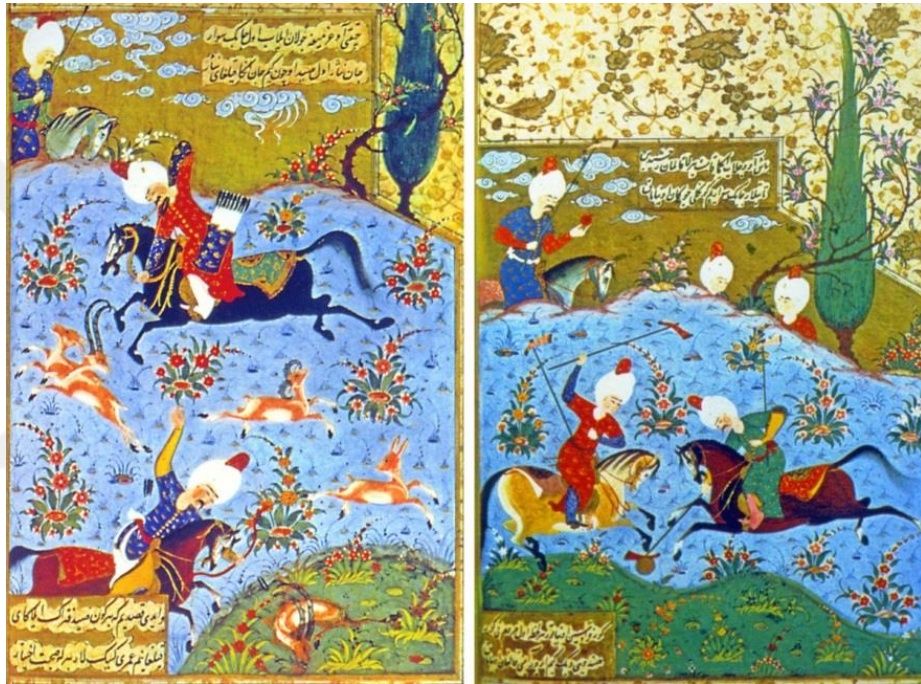
Osmanlı minyatürünün yükseliş dönemi Yavuz Sultan Selim'in (1512-20) tahta çıkmasıyla başlar ve Kanunî Sultan Süleyman (1520-1566) döneminde zirveye ulaşır. Yavuz Sultan Selim'in Çaldıran Zaferi'yle doğudan İstanbul'a getirilen farklı gelenekleri temsil eden nakkaşlar, Saray Nakkaşhanesi'nde Osmanlı sanatçıları ile birlikte eser üretmeye başlar ve etkisi XVI. yy ortalarına kadar sürecektir. Herat, Şiraz ve Tebriz üslubunun etkileri Osmanlı minyatürlerinin ayrıntılarına, kompozisyon düzenlemelerine ve figürlerine yansır.²⁹

Minyatürdeki yenilikler ilk olarak konusu edebiyat olan yazmaların minyatürlerinde görülmektedir. 1515 yılında kopya edilen Feridüddin Attâr'ın "Mantuku't-Tayr" adlı mesnevisinin minyatürleri, XV. yy. sonunda Herat

²⁸ Oktay Aslanapa, Osmanlı Minyatür Sanatı, Yeni Türkiye, 2000, sy. 34, s. 647.

²⁹ Banu Mahir, Osmanlı Minyatür Sanatı, Kabalcı yayınevi, İstanbul 2012, s. 51

nakkaşhanesinde hazırlanan Divân-ı Hüseyinî'deki tasvir üslubuyla benzerlik göstermektedir. Araştırmacılar iki eser arasındaki benzerlik sebebiyle Saray Nakkaşhanesi'nde yapılan kopya eserin nakkaşlarının Tebriz'den gelen sanatçıların olabileceği görüşüne varmışlardır. Bu dönemde Osmanlı'da hazırlanan Divân-ı Ali Şir Nevâî, Gûy-ı Çevgan, Divân-ı Selimî, Mecmua-i Eş'âr, Tuhfetü'l-Ahyâr ve Selimnâme eserlerinin minyatürleri dekoratif resim üslubunun özelliklerini yansıtmaktadır.³⁰ (bkz. Resim 2.1.9)

Resim 2.1.9 Divân-ı Ali Şir Nevâî'den iki minyatür örneği TSMK, R. 804, 52b,89b, <https://islamansiklopedisi.org.tr/ali-sir-nevai> 2 Aralık

XVI. yy. Türk minyatürleri doğulu nakkaşların üsluplarının etkisinde kalmasına karşın, kendine özgü, zengin renkleri, figürlerin karakteristik özelliklerinin belirtilmesi ile farklı bir yön kazanmıştır.³¹

³⁰ Banu Mahir, Osmanlı Minyatür Sanatı, s. 51,52; Nurhan Atasoy-Filiz Çağman, Turkish Miniature Painting, İstanbul 1974, s. 20; Filiz Çağman, "The Miniatures of the Divan-ı Hüseyini and the Influence of Their Style", Fifth International Congress of Turkish Art, 1978, s. 231-259.

³¹ Fatma Eray, Emine Aras, Zehra Öztürk, Osmanlı Döneminde Minyatür Sanatının Önemi, Vakıf ve Kültür Dergisi, T.C. Başbakanlık Vakıflar Genel Müdürlüğü, Ankara 2002, y. 5, c. 2, s. 101.

XVI. yy.'da edebiyat ve tarih konulu minyatürlü yazma eserler iki tür konu alanına ayrılırken padişah portreciliği ve topografik ressamlık gibi tasvir türleri ile çeşitlenmiştir. XVI. yy.'ın ikinci yarısında gelişen Osmanlı şehnâmeciliğinde klasik Osmanlı minyatür üslubu görülmeye başlamış ve üslup II. Selim ve III. Murad döneminde tam şekline kavuşmuştur.

Osmanlı minyatür sanatında tarih konulu minyatürlü yazmalar XVI. yy.'ın başlarında ve Kanunî Sultan Süleyman döneminde ortaya çıkmaktadır. Bu eserlerde Osmanlı minyatür sanatının karakteristik bir özelliğini teşkil etmektedir. Figürsüz, kale, şehir ve mezillerin resmedilmesiyle Osmanlı resim sanatının en güzel örnekleri verilmiştir. Bu tip eserler arasında Matrakçı Nasuh'a ait en erken tarihli olan üç eser dikkat çekmektedir.³² Matrakçı Nasuh, Tarih-i Sultan Bayezîd, Beyân-ı Menâzil-i Sefer-i Irakeyn (Mecmu'ı Menâzil), Tarih-i Feth-i Şikloş ve Estergon ve Estonibelgrad adlı eserlerinin hem yazarı hem de musavviri olarak bilinmektedir. Bu eserler dışında matematik, tarih, silâhşörlük sanatı üzerine de kitaplar yazarak döneminin Rönesans insanı olarak nitelendirilmektedir.³³ Matrakçı Nasuh Osmanlı minyatür sanatına topografik resim türünü kazandıran önemli bir sanatçıdır.³⁴ (bkz. Resim 2.1.10)

³² Zeren Akalay (Tanındı), Tarihî Konuda İlk Osmanlı Minyatürleri, Sanat Tarihi Yıllığı, 1966-1968, s. 102.

³³ Metin And, Osmanlı Tasvir Sanatları 1; Minyatür, YKY, İstanbul 2014, s. 60; Metin And, "Bir Renaissance Hezâr-fenni; Matrâkçı Nasuh, Sanat Dünyamız, 1999, s. 125-133.

³⁴ Banu Mahir, Osmanlı Minyatür Sanatı, s. 53.

Resim 2.1.10 Matrakçı Nasuh'un Mecnûl Menâzil eserinden Haleb minyatürü, İÜ Ktp. T5964, V.106A-105B , <https://www.tarihli-sanat.com/matrakci-nasuh-minyaturleri/> 2 Kasım

XVI. döneminin sanat ortamında padişah portreciliği de korunmuştur. Bu yüzyılın portre türünde eserler veren sanatçısı Nigari, Barbaros Hayreddin Paşa, Kanunî Sultan Süleyman ve II. Selim'in portrelerini yapmıştır. Nigari Fatih Dönemi'nden sonra klasikleşen tam profil veya 3/4 profil kalıbı şeklinde portrelerini tasarlamıştır. Osmanlı padişahları dışında dönemin Avrupa Kralları I. François ve V. Charles'ın portrelerini gravürlerden kopya ederek resmetmiştir.³⁵ (bkz. Resim 2.1.11)

³⁵ Günsel Renda, Osmanlılarda Padişah Portreciliği, Yeni Türkiye, Ankara 2000, c. VI, sy. 34, s. 714.

Resim 2.1.11 Nigârî'ye ait olan II. Selim'in portresiTSMK, H. nr, 2134, v.3a,
<https://istanbultarihi.ist/275-istanbul-sarayinin-resim-hazinesinden-osmanli-sanatinda-minyatur>
2 Aralık

Kanunî Sultan Süleyman döneminin bir diğer önemli yeniliği ise şehname türündeki tarihi konulu eserlerin resimlenmesidir. Bu türün ilk örneği olan Şehnâme-i Âl-i Osman adlı eser beş cilt halinde hazırlanmıştır. Bu eserin son cildi olan Süleymannâme üslup özellikleri bakımından Nakkaş Osman'ın fırçasına yakıştırılmaktadır. Kanuni Sultan Süleyman döneminden sonra hazırlanan diğer önemli şehnamelerin başında Seyyid Lokman'ın yazıp Nakkaş Osman'ın resimlediği eserler gelmektedir.³⁶

II. Selim ve özellikle III. Murad döneminde Osmanlı minyatürü klasik üslubuna kavuşmuştur. XVI. yy.'ın ikinci yarısının en önemli sanatçısı Nakkaş Osman ile birlikte Osmanlı minyatür sanatı kalıpcı ve bezemeci üslubundan uzaklaşarak gerçekçi ve yalın bir anlatım diline kavuşmuştur.³⁷ Nakkaş Osman'ın kişisel üslubu özellikle tarih konulu yazmalarda görülmektedir. Kalabalık sahnelerde

³⁶ Banu Mahir, Osmanlı Minyatür Sanatı, s. 56-57.

³⁷ Şehnaz Özcan, Uygur Türklerinden Osmanlı Nakkaşlarına Minyatür Sanatının Serüveni the Adventures of Miniature Art From Uyghur Turks to Ottoman Painters, TURAN-SAM: Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi, 2019, c. XI, sy. 41, s. 219.

figürleri yumuşak fırça darbeleriyle ifadeli çehrelere kavuşturarak karakteristik özellikler kazandırmıştır. Daha önceki çalışmaları değerlendirdiği düşünülen sanatçının ayrıntılardan uzak, yalın bir şekilde yepyeni kompozisyonlar kurguladığı görülmektedir.³⁸

Nakkaş Osman'ın oluşturduğu klasik üslubun görüldüğü ilk eser Nüzhetü'l-ahbâr der-sefer-i Sigetvâr'dır. Seyyid Lokman Aşûrî tarafından yazılan ve bir şehname örneği olan Tarih-i Sultan Süleyman veya Zafername adlı eserin minyatürleri de Nakkaş Osman tarafından yapılmıştır. Yine aynı sanatçılar tarafından yazılıp resimlenen bir diğer örnek de Şehnâme-i Selim Han'dır. Şehinşehnâme veya Şehnâme-i Sultan Murad adlı eserin tasvirleri Nakkaş Osman ve ekibine atfedilmektedir. Hünernâme eserinin az figürlü statik kompozisyona sahip olan tam sayfa minyatürlerinin de Nakkaş Osman ve ekibince yapıldığı düşünülmektedir. Zübdetü't-Tevârih adlı eserde Nakkaş Osman başkanlığında tam on üç nakkaş tarafından resmedilmiştir.³⁹

III. Murad döneminde hazırlanan ve Nakkaş Osman'ın tüm hünelerini gösterdiği en önemli eseri Sûrnâme-i Hümayûn'dur. III. Mehmed'in sünnet edilmesi vesilesiyle yapılan geçit törenleri ve eğlencelerin tasvirlendiği yazma, İstanbul'un günlük hayatını, esnafların karakteristik özelliklerini göstermesi bakımından belge değeri taşımaktadır.⁴⁰ (bkz. Resim 2.1.12.)

³⁸ Banu Mahir, Osmanlı Minyatür Sanatı, s. 179.

³⁹ Banu Mahir, Osmanlı Minyatür Sanatı, s. 58-62.

⁴⁰ Şehnaz Özcan, Uygur Türklerinden Osmanlı Nakkaşlarına Minyatür Sanatının Serüveni the Adventures of Miniature Art From Uyghur Turks to Ottoman Painters, s. 219

Resim 2.1.12 Surnâme-i Hümayûn, Şehzade Mehmed'in sünnet şenliğindeki geçit töreni, TSMK, h. 1344, v. 338b- 339a, <https://islamansiklopedisi.org.tr/surname> 2 Aralık

III. Murad döneminde padişah portreciliğine de bir yenilik getirilmiştir.. O güne kadar hüküm sürmüş Osman Gazi'den III. Murad'a kadar on iki padişahın fiziksel özelliklerini, portrelerini ve kıyafetlerini içeren Kıyâfetü'l İnsâniyye fî Şemâ'il ü'l-Osmâniyye adlı minyatürlü yazma eserin metni Seyyid Lokman Aşûrî tarafından yazılmış ve Nakkaş Osman tarafından resimlenmiştir.⁴¹

XVI. yy.'ın sonlarında III. Murad dönemi nakkaşlarından olan Nakkaş Hasan, Nakkaş Osman'ın çalışanları arasında yer almıştır. 1581 yılında bölükbaşlığına getirilmiştir. 1596-97'de anahtar oğlu, 1597-98'de tülband gulâmı olarak Harem'de görev yapmıştır. 1603 yılında kendisine kapıcıbaşılık verilerek Enderun'dan çıkarılmış, ardından Tophane nâzırı olmuştur. 1604 yılında yeniçeri ağalığına getirilmiş, 1604'te Rumeli beylerbeyi, 1606'da vezir, 1606'da sadâret kaymakamlığı, 1609'da kubbe vezirliği yapmıştır. 1622 yılında ise Nakkaş Hasan vefat etmiştir. Türbesi ise İstanbul Eyüp semtinde bulunmaktadır. Nakkaş Hasan

⁴¹ Günsel Renda, Osmanlılarda Padişah Portreciliği, s. 715.

Paşa'nın Beylerbeyi sahilinde bir yalısının bulunduğu ve bu sahildeki burunlardan birinin de Nakkaş Burnu olarak anıldığı bilinmektedir.⁴²

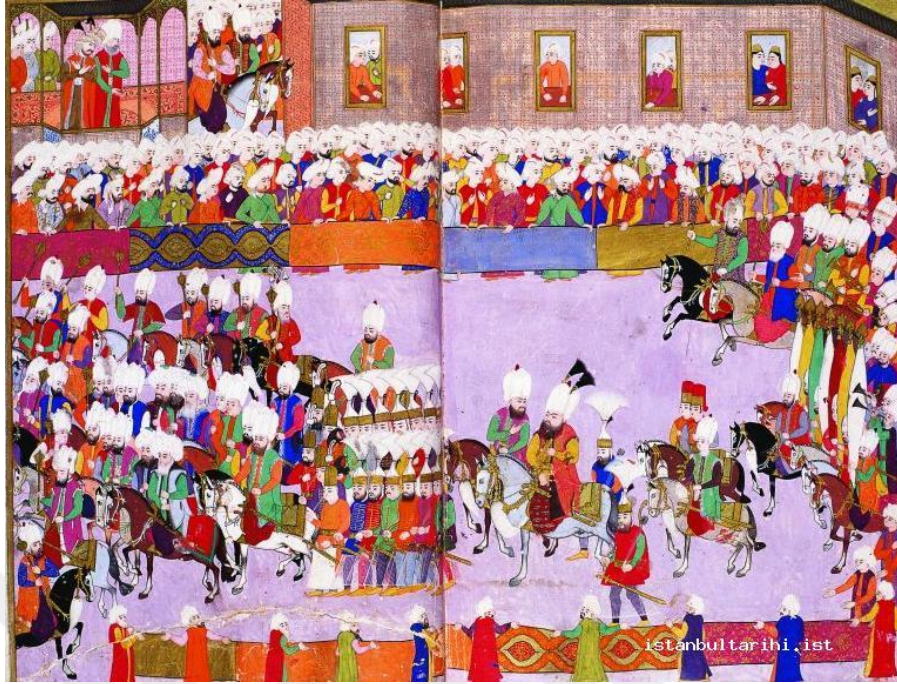
Dairesel kompozisyon kurguları, figürlerde kalın kaş ve tombul yanak ve tasvirlerde tercih ettiği canlı renkler sanatçının kişisel üslubunun belirgin özelliklerindendir. Yirmi kadar yazma eserin resimlenmesinde çalışarak verimli bir sanat hayatına sahip olan sanatçı, 1590 yılından itibaren nakkaşhanede etkin olmaya başlamıştır. Özellikle üslubu 1595 yılında hazırlanan Siyer-i Nebî ve Eğri Fethi Tarihi minyatürlerinde görülmeye başlanmış ve konusu edebiyat ve tarih olan dönemin tüm eserlerine de yansımıştır.⁴³

Eğri Fetihnâmesi ya da Şehnâme-i Sultan Mehmed III adını taşıyan eserin son sayfasında eseri resimleyen nakkaş hakkında bilgileri, eserin yazarı olan Şanameci Talikizâde Mehmet Suphi Çelebi b. Muhammd el-Fenârî vermektedir (TSMK H. 1609). Bu eserde tespit edilen üslup özelliklerine göre Nakkaş Hasan'ın minyatürlenmesinde çalıştığı diğer yazma eserler tespit edilebilmektedir. Sultan III. Mehmed'in saray sanatçısı olan Nakkaş Hasan, çizdiği figür tipleri, kompozisyon düzeni, kullandığı renkler ile devrinin minyatür üslubunu etkilemiş ve 16. Yy.'ın sonunda Klasik Türk Minyatür Üslubu'nu oluşturan Nakkaş Osman'ın yerini almıştır.⁴⁴ (bkz. Resim 2.1.13)

⁴² Zeren Tanındı, Nakkaş Hasan Paşa, madd., DİA, İstanbul 2006, c. 32, s. 329,330.

⁴³ Banu Mahir, Osmanlı Minyatür Sanatı, s. 179-180.

⁴⁴ Zeren Akalay (Tanındı), XVI. Yüzyıl Nakkaşlarından Hasan Paşa ve Eserleri, I. Milletler arası Türkoloji Kongresi, İstanbul 1979, s. 608. (bkz. Resim 1, s. 614)

Resim 2.1.13 Sultan III. Mehmed'in Eğri Seferi'nden İstanbul'a dönmesi, Eğri Fetihnâmesi, TSMK, H. 1609,

<https://istanbultarihi.ist/91-payitaht-istanbulda-osmanli-merasimleri> 2 Aralık

2.2. XVI. YÜZYILDA NAKKAŞHANELER VE EHL-İ HİREF TEŞKİLATI

Osmanlı Sarayı'na bağlı şekilde sanatkârların bir arada kolektif veya bireysel olarak çalışıp eser ürettikleri atölyelere nakkaşhane denilirdi.

Hükümdar saraylarında nakkaşhane kurulması Uygur Türklerinden itibaren diğer Türk devletlerinde devam ettirilen bir gelenek olmuş ve Osmanlı Sarayı'nda da nakkaşhane geleneği devam ettirilmiştir.⁴⁵

Sanatçıların eser ürettikleri ve aynı zamanda eğitildikleri kutubhâne (kitab-hâne) denilen bu atölyeler, XIV. yy.'dan itibaren İran ve Hindistan'da kurulan Müslüman devletlerin hükümdarları tarafından desteklenmiştir. Osmanlı sarayı için eser üretiminin yapıldığı nakkaşhanelerde görevli olan sanatçılar ve zanaatkârlar, Ehl-i Hıref içerisinde yer almakta ve teşkilatın önemli bölümünü oluşturmaktadır. Nakkaşlar saraya ait sanatla ilgili olan tüm işleri yapmakla görevlidirler.

⁴⁵ F. Çiçek Derman, Osmanlı Asırlarında Üslûp ve Sanatkârlarıyla Tezhip sanatı, s. 626.

Kitap sanatına ilişkin faaliyetlerde bulunan sanatçılar, tezhip, minyatür ve cilt dallarının dışında mimari süslemelerinin desenlerini tasarlanmasından ve uygulamasından (çini ve kalem işi), çadır, otağ, halı ve kumaş gibi dokumaların desenlerini de hazırlamaktan sorumludurlar.⁴⁶

Nakkaşhanede kitap sanatçıları Ehl-i Hıref teşkilatına bağlı kâtipler, mücellitler ve nakkaşlar adı altında bölükler oluşturmakta ve diğer Ehl-i Hıref mensupları gibi kıdemlerine göre yevmiye üzerinden üç ayda bir maaş almaktadırlar. Aldıkları maaş ve terakki, maaş defterlerinde kayıtlıdır. Eser üretiminin yoğun olduğu dönemlerde veya yapılacak işe göre yetenekli birisi Ehl-i Hıref içinde bulunmadığında ise çarşı esnafı arasından seçilir ve ücreti karşılığında sarayda çalıştırılırdı. Padişah kendisine bayram, düğün, zafer gibi önemli günler ve önemli olaylarda özel olarak eserler hazırlayan sanatçılara kaftan veya para vererek ödüllendirirdi.⁴⁷ Sanatkârların padişahlara sundukları eserler karşılığında aldıkları hediyelerin kayıtları hediye defterlerine, paralar ise atıyye, in'am, ihsan ve yevmiye masraf defterlerine yazıldığı arşiv kayıtlarından bilinmektedir.⁴⁸

Şehnâme-i Sultan Mehmed Han ve Şehnâme-i Selîm Han eserlerinde şehnâmecî, hattat ve nakkaşlar bir arada atölyede kolektif şekilde çalışırken resmedilmiştir. Bu iki önemli görsel kitap sanatlarının nasıl hazırlandığıyla alakalı bilgi verme açısından önemlidir. (bkz. Resim 2.2.1 ve Resim 2.2.2)

⁴⁶ Banu Mahir, Osmanlı Minyatür Sanatı, s. 18

⁴⁷ Zeren Tanındı, Türk Minyatür Sanatı, s. 16,

⁴⁸ Rıfkı Melûl Meriç, Türk Sanatı Tarihi Vesikaları, Türk Sanatı Tarihi araştırma ve İncelemeleri, İstanbul 1963, s. 764,765.

Resim 2.2.1 Ta'likizâde, Hattat Ve Nakkaş Hasan Paşa, Şehnâme-İ Sultan Mehmed Han, TSMK, H. 1609, <https://anadolutarih.com/osmanlinin-yonetici-sinif-yetistiren-okulu-enderun-mektebi/> 24 Kasım

Resim 2.2.2 Seyyid Lokman, Hattat İlyas, Nakkaş Osman ve Nakkaş Ali, Şehnâme-i Selim Han, TSMK, H. 3595, https://tr.wikipedia.org/wiki/Nakka%C5%9F_Osman 24 Kasım

Ehl-i Hirefe bağlı olan sanatçılar örgütünün XVI. yy, boyunca yapısında bazı değişiklikler olduğu gözlemlenmektedir. Kanûnî Sultan Süleyman döneminde saray bütçesine ait Müşâherhârân Mevâcib defterinde Cemâat-ı Mezkûrân be-nâm-agayân

başlığı altında mimarbaşı, sakabaşı, helvacıbaşı, çizmeci ve kürkçübaşı ile çadır ve alem mehterbaşlarıyla birlikte nakkaşbaşının da adı geçmektedir.⁴⁹

Kanuni Sultan Süleyman döneminde nakkaşlar bölüğü ve onların başının üstünde özel bir statüye sahip bir nakkaşbaşı bulunmaktadır. Bu önemli nakkaşbaşından sonra ise sernakkaş, serbölük ismiyle anılan diğer nakkaşbaşı bulunmaktadır. XVI. yy. son çeyreğinde nakkaşların sayılarının hızla artış göstermesi ile nakkaşhanede kethüda, serbölük, seroda-i evvel ve seroda-i sanî gibi yeni idari kadrolar oluşturulmuş ve aylıklı, özel statüye sahip nakkaşbaşılık görevi kaldırılmıştır. Sernakkaş, kethüda ve serbölük görevleri XVII. yüzyıl ortalarında devam etmiş, 1671 yılından sonra ise kethüdalık kalkmıştır. XVII. yy. başlarında örgüt varlığını sürdürse de nakkaşhanedeki sanatçı sayısında azalma başlamıştır. XVIII. yy.'da ise yalnızca sernakkaşlık devam etmiştir. Bu bilgiler maaş defterlerindeki kayıtlarda mevcuttur.⁵⁰

Nakkaşhanenin yeri hakkında tam kesin bir bilgiye rastlanmamakla birlikte eser üretiminin yapıldığı yer hakkında birkaç fikir öne sürülmüştür. Nakkaşhanenin Topkapı Sarayı'nın Bab-ı Hümayûn'un dışında Arslanhane binasının yanında olduğu ve sarayın birinci avlusunda musavvir, müzehhip ve mücellit gibi sanatçılara tahsis edilmiş atölyelerin bulunduğu fikirleri kabul görmektedir.⁵¹

Evliya Çelebi, Seyahatnamesi'nde nakkaşhanenin Arslanhane'nin üstünde olduğunu ifade etmektedir. Arslanhâne, padişaha farklı yerlerden hediye olarak gönderilen yabani hayvanların barınağıdır. Bunlar içerisinde filler, arslanlar, züraflar vb. hayvanlar Arslanhâne'de bakılıp korunmaktadır. Orhan Şaik Gökyay'ın hazırladığı kitabının dört yerinde Arslanhâne ve Nakkaşhâne hakkında söz etmektedir. Kitabın en başında "Konstantin kıyâma gelüp Ayasofya deyrinin cânib-i erba'sını bib bir kubâb-ı 'azimeler binâ edüp... Evvelâ binâ olunan kubâb-ı 'âlînin

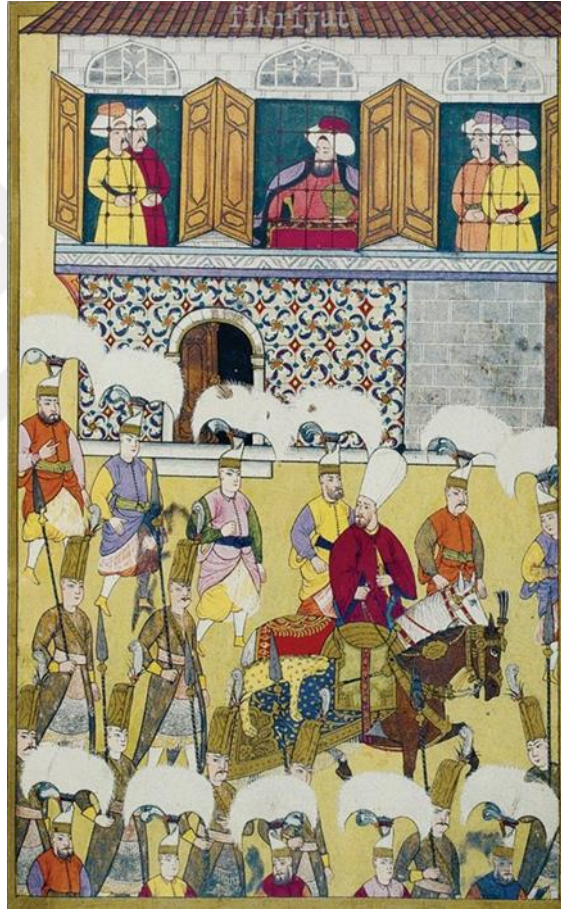
⁴⁹ Filiz Çağman, Saray Nakkaşhânesinin Yeri Üzerine Düşünceler, Sanat Tarihinde Doğudan Batıya, (Ünsal Yücel Anısına Sempozyum Bildirileri), İstanbul 1989, s. 35.

⁵⁰ Banu Mahir, Osmanlı Minyatür Sanatı, s. 18,19.

⁵¹ Zeren Tanındı, Türk Minyatür Sanatı, Türkiye İş Bankası yay. Ankara 1996, s. 17.

biri hâlâ Arslanhâne ve Nakkaşhâne olan kubbe-i nüktedandır” ifadesi yer almaktadır.⁵²

XVI. ve XVII. yüzyıllarına ait bazı belgelerde saray için çalışan diğer sanatçıların Hassa Nakkaşhanesi’nde eser ürettikleri anlaşılmaktadır. Şair Vehbi’nin Sûrnâme’sinde bulunan bir minyatürde ise padişahın Arslanhane’nin yakınındaki Nakkaşhane kasrında alay geçişini seyrederken çizilmesiyle Atmeydanı’nda bulunan bir Hassa Nakkaşhanesi yapısının varlığına işaret edilmiştir.⁵³ (bkz. Resim 2.2.3)

Resim 2.2.3 Arslanhane yakınındaki Nakkaşhaneden sünnet alayını seyreden III.Ahmet, Levni, Surnâme-i Vehbî TSMK, H.3593 <https://www.fikriyat.com/galeri/biyografi/sultan-iii-ahmetin-hatlari/4> 24 Kasım

⁵² Metin And, Osmanlı Tasvir Sanatları 1; Minyatür, YKY, İstanbul 2014, s. 140; Orhan Şaik Gökyay, Evliya Çelebi seyahatnamesi I. Kitap: İstanbul (çeviri & dizin), İstanbul 1996.

⁵³ Banu Mahir, Osmanlı Minyatür Sanatı, s.20; Filiz Çağman, “Saray Nakkaşhanesinin Yeri Üzerine düşünceler”, s. 40-44.

İlber Ortaylı'ya göre Bab-ı Hümayûn girişindeki ilk avluda Saint İrine Kilisesi, Darphane denilen eski saray atölyeleri yer almaktadır. Eski saray atölyelerinde kitap ciltleme, kitap bezemesi, marangozluk gibi işçiliklerin yanında; diğer devletlere gönderilecek hediyeler de hazırlanmaktadır. XIX. yy.'da saray terk edilince avludaki hünerveran atölyesi darphaneye çevrilmiştir.⁵⁴

Arşiv belgeleri, minyatürler ile saray için çalışan nakkaşların farklı atölyelerde eser ürettikleri anlaşılmaktadır. Ehl-i Hiref teşkilatının ve bölüklerinin maaş, hediye ve in'am defterlerinde kayıtlı olması sayesinde nakkaşhane ve sanatçı ekipleri hakkında bilgiler elde edilmektedir.

XVI. yy. sonlarına kadar nakkaşhanede kitap sanatçıları yoğun bir şekilde artmıştır. I. Selim döneminde Tebriz'deki Safevi nakkaşhanesinden Horasanlı ve Tebrizli Safevî nakkaşların İstanbul Sarayı'na gönderildikleri, Kanuni Sultan Süleyman döneminde ise Bosnalı, Nemçeli, Arnavut, Macar, Boğdan kökenli nakkaşların Saray Nakkaşhanesi'nde faaliyet gösterdikleri bilinmektedir. XVI. yy. ortalarına kadar Ehl-i Hirefe mensup 49 kişi olan nakkaş topluluğunun XVI. yy. sonlarında 170 kişiye yaklaştığı bilinmekte ve bu sayının içerisinde Ehl-i Hirefe bağlı olmayan kâtip ve müellif gibi diğer sanatçılar bulunmamaktadır.

⁵⁴ İlber Ortaylı, Osmanlı Sarayında Hayat, Yitik Hazine Yay., İstanbul 2011, s. 37.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. SİYER-İ NEBİ YAZMALARI

Osmanlı minyatürlerinde dini konularının işlendiği, İslam tarihi, Peygamberler Tarihi ve Hz. Muhammed'in minyatürlerine XVI. yy.'da III. Murat devrinde hazırlanmış iki eserde rastlanmaktadır. Hz. Muhammed'in doğumu öncesi ve vefatına kadar hayatının anlatıldığı Siyer-i Nebî yazma eseri bu dönemin en önemli resimli siyeridir. Bu dönemde Hz. Peygamber'in tasvirlerine rastladığımız bir diğer eser ise Zübdetü't-Tevârih'tir.

Dönemin dinî konularda hazırlanmış ilk eseri Seyyid Lokman Aşûrî tarafından yazılan Zübdetü't-Tevârih'tir. Minyatürlü yazma eserin üç nüshası bulunmaktadır ve bu üç nüsha Türk İslam Eserleri Müzesi (no. 1973), Chester Beatty Library (no.414) ve Topkapı Sarayı Müzesi'ndedir (H. 1321). Bir dünya tarihi niteliğinde olan eserde minyatürler daha çok peygamber öyküleriyle ilgilidir. Silsilenâme türündeki yazma Hz. Adem'den başlayarak eserin hazırlandığı dönemin son padişahına kadar portrelerini içermektedir. Eserde peygamberlerin öyküleri daha ağırlıktadır.⁵⁵

1569 yılında şehâmecî olarak atanan Seyyid Lokman Şehnâmecî Ârifî'den sonra Eflâtûn'un devam ettirdiği Tomar-ı Hümayûn'u (dünya tarihi) devralarak ve II. Selim ve III. Murad saltanat olaylarını da eklemiştir. Seyyid Lokman'ın isteği üzerine Tomar-ı Hümayûn metni Zübdetü't-Tevârih adında bir kitaba dönüştürülmüş ve resimlenerek III. Murad'a 1583 yılında sunulmuştur.⁵⁶

Zübdetü't-Tevârih'in üç nüshasında da metinde verilen hikâyenin aynı bölümü canlandırılmış ve minyatürlerin ikonografya yönleri de benzerlik

⁵⁵ Metin And, Minyatürlerle Osmanlı-İslam Mitologyası, YKY, İstanbul 2015, s. 124.

⁵⁶ Serpil bağcı, Filiz Çağman, Günsel Renda, Zeren Tanındı, Osmanlı resim Sanatı, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay., İstanbul 2006, s. 131.

göstermektedir. Peygamber hikâyelerinin canlandırıldığı minyatürlerde bazılarının ikonografya yönünden önceki İslam minyatürlerinde yerleşmiş olan geleneksel kalıplara bağlı kalındığı görülmektedir.⁵⁷

Zübtü't-Tevârih eserinin Topkapı Sarayı Müzesi'ndeki nüshasının 57a sayfasındaki minyatürde Hz. Muhammed'in tasvirine rastlanmaktadır. Tasvirde Miraç öncesi betimlenerek resmedilmiştir. Hz. Peygamber tasvirde cami olduğu anlaşılan bir yapı içerisinde, iki yanında Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin ile oturur şekilde resmedilmiştir. Hemen arkasında bulunan melek Cebrail miraç yolcuğu için Hz. Muhammed'i götürmeye gelmiş ve gökyüzü melekler ile doludur.⁵⁸

Zübdetü't-Tevârih adlı eserin iki kopyasında yer alan miraç konulu minyatürler alışılmışın dışında Hz. Muhammed'i Burak üzerinde değil de farklı bir kompozisyonda ve ikonografide kurgulandığı görülmektedir (bkz. TSMK, H.1321, V.57a ve TİEM, no.1973, V.46a). Aynı eserin Dublin'deki nüshasındaki tasvirde ise Osmanlı minyatür sanatında benzerine rastlanmayan bir kurguda resmedilmiştir(DCBL, T.414, V.121a).⁵⁹ (bkz. Resim 3.1, Resim 3.2 ve Resim 3.3)

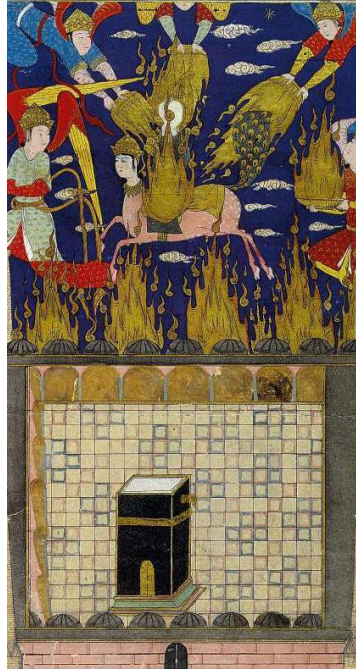
⁵⁷ Günsel Renda, Topkapı Sarayı Müzesindeki H. 1321 No.lu Silsilename'nin Minyatürleri, Sanat Tarihi Yıllığı, 1972-73, sy. 5, s. 448.

⁵⁸ Günsel Renda, Topkapı Sarayı Müzesindeki H. 1321 No.lu Silsilename'nin Minyatürleri, s. 448.

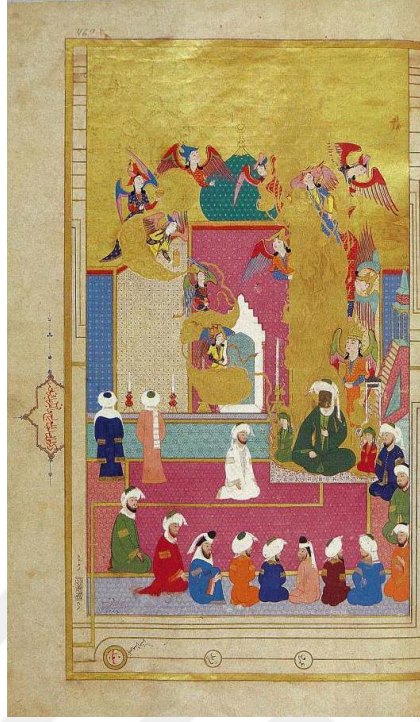
⁵⁹ Banu Mahir, Osmanlı Minyatür Sanatı, s.169; Günsel Renda, Topkapı Sarayı Müzesindeki H. 1321 No.lu Silsilename'nin Minyatürleri, s. 456.

Resim 3. 1 Hz. Muhammed'in Miracı, Zübde'tü't-Tevârih, TSMK H.1321 V.57a, S. Hilal Arpacioğlu Y.L. tezi, s.196

Resim 3. 2 Hz. Muhammed'in Miracı, Zübde'tü't-Tevârih, 1583, DCBL, T.414, V. 121a Osmanlı Resim Sanatı s. 136.

Resim 3. 3 Hz. Muhammed'in Miracı, Zübdetü't-Tevârih, 1583, TİEM, no. 1973, V. 46a
Osmanlı Resim Sanatı s. 137.

XVI. yy.'da yeniden yazılıp tasvirilen Siyer-i Nebî altı cilttir. Birinci, ikinci ve altıncı ciltler İstanbul Topkapı Sarayı Müzesi'nde bulunmaktadır. Üçüncü cilt New York Public Library Spencer koleksiyonunda, dördüncü cilt ise Dublin Chester Beatty Library'de bulunmaktadır. Dördüncü cildin bir kopyası ise Türk ve İslam Eserleri Müzesi Kütüphanesi'ndedir. Beşinci cilt hakkında bir bilgi mevcut olmamakla birlikte kayıp olduğu düşünülmektedir.⁶⁰

Siyer-i Nebî'nin birinci cildi 416 sayfalıdır ve bu ciltte toplam 139 sayfa minyatür bulunmaktadır.(TSMK, H.1221) Hz. Muhammed'in doğumu, çocukluk yılları, çocukluk mucizeleri ve dedesinin vefatı bu ciltte anlatılan önemli konulardır. İkinci cildi 499 sayfadır ve 85 sayfası minyatürlenmiştir (TSMK H.1222). Hz. Peygamber'in gençlik yılları, Hz. Hatice ile tanışıp evlenmeleri, ilk vahiy ile peygamberlik döneminin başlangıç yıllarının konularını içermektedir. Orijinal dördüncü cilt 490 sayfadır ve 137 sayfası minyatürlüdür (DCBL T.419). Eserin bu

⁶⁰ Zeren Tanındı, Siyer-i Nebi, s.32. ve Mustafa Erkan, "Sîretü'n-Nebî" madd., TDV DİA, İstanbul 2009, c. 37, s. 269-270; Tahir Çelikbağ, Osmanlı El Yazmaları'nda Dini Konular Ve Siyer-İ Nebi Minyatürleri Hakkında, Tarih Okulu Dergisi, 2017, s. 544-546.

cildinde Hz. Muhammed'in kızı Hz. Fatma'nın doğumu, Hz. Fatma'nın Hz. Ali ile evlenmesi, Bedir savaşı, Ebûcehl'in ölümü, Uhud savaşı, Hz. Muhammed'in amcasının savaşta ölmesi ve Müslümanların düşman Ebu Süfyan b. Halid'i öldürmesi gibi konular içermektedir. Dördüncü cildin kopyasında ise 545 sayfa bulunmaktadır (TİEM T.1974). Cildin 193 sayfası minyatürlüdür. Orijinal ve kopya olan iki cilt karşılaştırıldığında orijinal ciltte 56 minyatürün eksik olduğu anlaşılmaktadır. Bu cildin hangi maksatla ve ne için kopya edildiği ise bilinmemektedir. Altıncı cilt ise 420 sayfalıdır ve 125 sayfası minyatürlüdür (TSMK H.1223). Hz. Ali'nin serüvenleri, Hz. Muhammed ve ordusunun çeşitli kabilelerle savaşı, mucizeleri, Hudeybiye antlaşması, Hayber kalesinin fethi, Mekke'nin fethi, Hz. Peygamber'in hastalanması, Hz. Muhammed'in ilk halife olarak Hz. Ebûbekr'i görevlendirmesi ve Müslümanların ona biat etmesiyle eser sona ermektedir.⁶¹

Zeren Tanındı, “Siyer-i Nebî” kitabında yazma eserin genelinde altı farklı nakkaş ile yardımcılarının çalışmış olabileceğini ve eser içerisindeki resimlerin üslubundan yola çıkarak bu nakkaşlardan birinin Nakkaş Hasan olabileceğini belirtmiştir. Yine Nakkaş Hasan gibi eser içerisindeki bazı resimlerde kendisine ait olduğu bilinen eserlerle üslup benzerliğinden dolayı Nakkaş Osman'ın da Siyer-i Nebî yazmasında çalışmış olabileceğini ifade etmektedir. Belgede ve metinde nakkaşların isimlerinin geçmemesine rağmen resimlerdeki üslup benzerliklerine dayanarak, Siyer-i Nebî'nin birinci cildinin bütün tasvirleri ile altıncı cildinin yüz on bir tasviri Nakkaş Hasan ve çıraklarına, ikinci cildin yedi, üçüncü cildin sekiz, dördüncü cildin on yedi ve altıncı cildin altı tasvirinin Nakkaş Osman'a ait olabileceği aktarılmıştır.⁶²

Bu dönemde nakkaşlar, Hz. Muhammed'i tasvir etme şekline yeni bir yorum getirmişlerdir. XVI. yy.'dan itibaren hem İran-Şii, hem de Osmanlı-Sünni topraklarındaki nakkaşlar, Hz. Muhammed'in yüzünü beyaz bir örtüyle (peçe ile) çizmeye başlar ve vücudunu ya da başının etrafını altın bir hale ile kaplayarak resmederler. Daha önceki dönemlerde Hz. Peygamber yüzünde beyaz örtü

⁶¹ Zeren tanındı, Siyer-i Nebi, s. 32-35 ve Mustafa Erkan, “Siretü'n-Nebî” s. 276-270.

⁶² Zeren Tanındı, Siyer-i Nebi, s. 41.

bulunmaksızın çizilirken, XVI. yy.'da daha soyut ve nev'i şahsına münhasır resmedilerek yüceltilmiştir.⁶³

Bu bağlamda Siyer-i Nebi eserinde Hz. Muhammed'in yüzü beyaz örtü ile çizilip, başı ve vücudunun etrafı altın bir hale ile resmedilmiş, diğer peygamberlerin ve meleklerin yüzleri örtü olmadan çizilmiştir.

3.1. NYPL SPENCER KOLEKSİYONUNDA, TURC. MS.3 ENVANTERLİ SİYER-İ NEBÎ

İncelediğimiz Siyer yazmasının müellifi Erzurumlu Mustafa Darîr'dir. XIV. yy. Beylikler Devri'nde yaşamış ve eserler vermiş önemli şair ve yazarlar arasında yer almaktadır. Mustafa Darîr hakkındaki bilgilere genellikle kendi eserlerinde verdiği bilgiler kadarıyla ulaşılmaktadır.

Yazdığı siyer kitabında kendisini Mustafa İbn-i Yusuf İbn-i 'Ömer ez-Zariri el-Erzeni'r-Rûmî olarak tanıtmaktadır. Buradan anlaşılacağı üzere Babasının adı Yusuf, dedesinin adı ise Ömer'dir. Fütuhu's-Şam tercümesi adlı eserinde ise kendisini Mustafa bin Yusuf bin 'Ömer el-Mevlevi el-Erzeni'r-Rumi şeklinde tanıtarak Mevlevî tarikatına mensup olduğunu belirtmiştir. İkinci eserinde Mevlevî mahlasını ismine ekleyen yazar, siyer kitabını tamamladıktan sonra Karaman mülküne gelip Mevleviliğe intisap etmiş olabileceği ihtimalini kuvvetlendirmektedir.⁶⁴

Kaynaklarda Mustafa Darîr'in doğuştan kör olduğu için "Darîr", bazen de onun yerine Türkçe karşılığı olan "Gözsüz" mahlasını kullandığı öne sürülmüştür. Kendini tanıtırken belirttiği diğer bir ifade olan "el-Erzenü'r-Rûmî" ise Mustafa Darîr'in Erzurumlu olduğunu göstermektedir.⁶⁵ Darîr'in Erzurumlu olabileceğini eserlerindeki Azerî dil özellikleri ve künyesi doğrular mahiyettedir. Tahsilini nasıl ve

⁶³ A. Çağlar Deniz, Hz. Muhammed'in (sav) Tasvirinin/Temsilinin Toplumsal Bağlımları: Ortaçağ Nakkaşları ve Modern Dönem Sinemacıları, Türkiye'de Tüm Yönleri ile Siyer Çalışmaları Sempozyumu Tebliğler Kitabı Cilt II, Meridyen Destek Derneği, İstanbul 2016, s. 209.

⁶⁴ Mustafa Erkan, "Siretü'n-Nebi (Tercümetü'z-Zarir) İnceleme-Metin", Doktora Tezi, Ankara 1986 s. VI.

⁶⁵ Mustafa Erkan, "Darîr" madd., TDV DİA, İstanbul 1993, c. 8, s. 498-499.

nerede tamamladığı bilinmemektedir. Lâkin güçlü hafızasıyla Arapça ve Farsçayı mükemmel bir şekilde öğrendiğini ve yazdığı tercüme eserler ile anlaşılmaktadır.⁶⁶

Erzurumlu Darîr, Yûsuf u Züleyhâ (Kıssa-i Yûsuf), Sîretü'n-Nebî, Fütûhu's-Şâm Tercümesi, Yüz Hadis ve Yüz Hikâye adında dört önemli eserin müellifidir.

Darîr 1377 (h.779) yılında Mısır'a gider. Mısır'a gitmesindeki etmenlerin Erzurumda'ki iç karışıklıklar ve Mısır'daki Hanefî fakihi Şeyh Ekmeleddin el-Bâbertî'nin yaptığı davetin de etkili olduğu düşünülmektedir. Şeyh Ekmeleddin aracılığı ile Mısır sultanına ve Atabeg Berkuk'a kendini tanıtan Darîr kişiliği ve güçlü hitabeti ile takdir toplayarak hükümdar meclislerinde dinî ve tarihî kıssalar anlatarak ün kazanmıştır. Hatta el-Melikü'l-Mansûr'un isteği üzerine Sîretü'n-Nebî tercümesine başlar. El-Melikü'l-Mansûr'un vefat etmesiyle yerine geçen Berkuk'un teşviki ile Darîr eserini tamamlamıştır. Sultan Berkuk huzurunda sözlü olarak anlatıp kâtiplere yazdırdığı siyerini 1388 (h.790) yılında tamamlamıştır. Sultan Berkuk'un isyanlar ve iç karışıklar sebebi ile tahttan indirilmesi ile hâmisiz kalan Darîr ailesi ile birlikte önce İskenderiye'ye, oradan da deniz yolu ile Anadolu'ya geçerek Karaman'a gelir ve burada dört yıl kalır. 1392 yılında ise Şam'a, oradan da Halep'e gider ve Halep Meliki Emîr Çolpan himayesine girer. 1393 yılında Emir Çolpan'a Fütûhu's-Şâm Tercümesini onun adına tamamlayarak takdim eder. Son eseri olan Yüz Hadis ve Yüz Hikâye'yi de ona sunmuş olabileceği düşünülmektedir.⁶⁷

Darîr'in ölüm tarihi ise bilinmemektedir. XIV. yy. sonuna kadar eserler vermesi göz önünde bulundurulursa XV. yy. başlarında vefat etmiş olabileceği tahmin edilebilir.⁶⁸

Darîr'in yazdığı Siyer-i Nebî 'nin içerisinde yer alan Hz. Muhammed'in doğumunun anlatıldığı 3 bendlik ve 55 beyitlik mevlid manzumesi Türk edebiyatının bilinen en eski mevlid olması bakımından da eser ayrıca önem kazanmaktadır. Darîr'in mevlid manzûmesinde sadece doğum hadisesini anlatması ve Siyer-i Nebî içerisinde yer alması bakımından müstakil olmayarak Süleyman Çelebi'nin eserine

⁶⁶ Mustafa Erkan, a.g.m. s. V.

⁶⁷ Mustafa Erkan, "Darîr" madd., s. 498-499.

⁶⁸ Mustafa Erkan, a.g.m. s. IX

göre küçüktür. Lâkin Darîr'in manzumesinin başta Süleyman Çelebi olmak üzere mevlid yazan pek çok şaire ilham vermiş olabileceği düşünülmektedir.⁶⁹

Darîr Siyer-i Nebî'yi yazarken Ebü'l-Hasan el-Bekrî ve İbn Hişâm'ın kitaplarından faydalanarak serbest tercüme yoluyla meydana getirmiştir. Kendisinin pek çok önemli kaynaklardan istifade edip hazırladığı eseri, sonraki siyerlere, dinî metinlere örnek ve kaynaklık ederek Anadolu'daki Türk edebiyatını etkilemiştir.⁷⁰ Erzurumlu Darîr Siyer-i Nebî eseri ile ün kazanmış ve Türk-İslam coğrafyasının edebiyat ve kültürünü etkilemiştir. Eser, iki asır sonra yeniden istinsâh edilmiştir.

Erzurumlu Darîr Siyer-i Nebî eserinde Hz. Muhammed'in hayatını sade ve tabii bir nesir ile anlatmış ve yer yer nazım parçaları ile süslemiştir. Edebî dili ve anlatım özellikleri özellikle mevlide manzûmesi ile Anadolu Türkçesinin önemli bir kaynağı olmuş ve günümüze kadar ulaşmıştır.⁷¹

XVI. yüzyılda Erzurumlu Darîr'den Siyer-Nebî'nin tasvirli bir şekilde hazırlanmasını III. Murad istemiştir. Bu istek üzerine Siyer'-i Nebî 814 tasvirin bulunduğu toplam altı cilt halinde yazma eser olarak nakkaşhanede hazırlanmıştır (1574-1595). Eserin tamamlanması ise Sultan Murad'tan sonra yerine geçen III. Mehmed zamanına kalmış ve eser 1595 yılında tamamlanarak III. Mehmed'e takdim edilmiştir.

Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi Arşivi'nde bulunan D.12292 belgesine göre eserin kaç cilt olduğu, bütçesi ve sanatçılarının kıdemleri ve sayıları belirtilmiştir. Sadece mücellitlerinin adları Abdi ve Kara Mehmed olarak yazılmış, nakkaşların isimleri ise belirtilmemiştir. Arşiv belgesinde eserin hazırlanmasında emeği geçen nakkaşhane ekibinin emeklerinin karşılığının ödendiği görülmektedir. Bu belgeye göre Hazînedârbaşı hasene 2000, hazîne kethüdâsı hasene 100, hazîne kâtibi hasene 30, nakkaşbaşı kulları hasene 40, diğer nakkaşlar kethudâsı hasene 30, 5

⁶⁹ Leyla Karahan, Darîr'in Mevlid Manzumesi, G.Ü. Gazi Eğitim Fak. Der. c.7, sy. 2, s. 88-89.

⁷⁰ Mustafa Erkan, a.g.m. s. XIX.

⁷¹ Nihad Sâmî Banarlı, Resimli Türk Edebiyatı Tarihi, MEB İstanbul 1983. c. I s. 368,369.

nefer nakkaş şâgirdleri ‘aded 3000, mücellid Kara Mehmed Kulları Nakd 1500,diğer mücellid Abdi kulları ‘adet 2000 şeklinde yazılıp belirtilmiştir.⁷²

Siyeri Nebi’nin yazılışından iki asır sonra Osmanlı sarayında itina ile istinsâh edilmesi eserin Türk edebiyatında kıymetini ve ehemmiyetinin muhafaza edildiği anlaşılmaktadır.⁷³

Çalışmamızda ele aldığımız Siyer-i Nebî ’nin üçüncü cildi günümüzde New York Public Library Spencer koleksiyonunda bulunmaktadır. Dijital kütüphane ortama aktarılan minyatürlü sayfaların künyesinde üçüncü cildin muhtemelen Abdülaziz’in 1876 yılında vefat edene kadar Osmanlı kütüphanesinde bulunduğu, 1957’de ise New York halk kütüphanesi tarafında satın alındığı belirtilmektedir. Lakin Türk kaynaklarında üçüncü cildin ne zaman ve hangi şekilde kütüphaneden ayrıldığı hakkında kayıtlı bir belge yoktur.

Yine Zeren Tanındı Siyer-i Nebî kitabında, Eserin 1a sayfasında esere sahip olan kişilerin kaydı olduğunu belirtmiştir. Kayıtlardan biri Sultan III. Ahmed’in (1703-1730), diğeri kitabı kızı Saliha Sultan’a miras bırakan Sultan Abdülaziz (1861-1876)’dir. Ayrıca 243a yaprağında Sultan I.Abdülhamid’in (1774-1789) hanımı baş-Ruhşah’ın 1783 tarihli mührü vardır.⁷⁴

Siyer-i Nebî NYPL Turc. Ms.3 envanterli üçüncü cildi 38x27 cm ölçülerinde ve 465 sayfa mevcuttur. Nesih hat ile yazılan metinler her sayfada 13 satırdır. Altın yaldız ile cetvellenen metinlerin alan ölçüsü ise 29x17cm’dir. Eserin altın yaldız gömme şemse ve köşebentli kahverengi deri miklepli cildi ise orijinaldir. Üçüncü cildin bezemeleri ise klasik üslupta olup sayfalar altın beyne’s-süturludur. (bkz. 3.1.1, 3.1.2, 3.1.3 ve 3.1.4)

⁷² Zeren Tanındı, Siyer-i Nebi, İslam Tasvir Sanatında Hz. Muhammed’in hayatı, Hürriyet Vakfı yay. 1984. s. 31-32 (D.12292 arşiv belgesi için bkz.).

⁷³ Nihan Sâmi Banarlı, a.g.e. s. 372

⁷⁴ Zeren Tanındı, Siyer-i Nebi, s. 33.

Resim 3.1.1 Cildin ön kapağı,
<https://digitalcollections.nypl.org/collections/siyar-i-nab#/?tab=about> 25 Kasım

Resim 3.1.2 Cildin iç kapağı
<https://digitalcollections.nypl.org/collections/siyar-i-nab#/?tab=about> 25 Kasım

Resim 3.1.3 Cildin miklebi

<https://digitalcollections.nypl.org/collections/siyar-i-nab#/?tab=about> 25 Kasım

Resim 3.1.4 Üçüncü cildin tezhipli bir sayfası

<https://digitalcollections.nypl.org/collections/siyar-i-nab#/?tab=about> 25 Kasım

Siyer-i Nebî 'nin üçüncü cildinin ilk minyatürleri ve konusu Hz. Muhammed'in mîraç yolcuğu ile başlamaktadır. Sonrasında Hz. Muhammed'in Mekkeliler ile mîraç ve din hakkında görüşmeleri, Taif seferi, Hz. Ayşe ile nikâhlanması, EbuTalib'in vefatı, Ukaz panayırında İslâm tebliğleri, kabilelerin Müslüman olması, Akabe biatları, Medine'ye hicret, Medine'ye mescit yapılması, Hz. Muhammed'in mucizeleri ve diğer dine mensup önemli kişiler ile görüşmeler resimlenmiştir.

Tanıncı'ya göre bu cildin son yaprağı ve aralardan bazı yapraklar eksiktir. 16 ve 17. yapraklar arasından çıkarılmış minyatürlü bir yaprak Batı Berlin İslam Sanatları müzesindedir.⁷⁵ (bkz. 3.1.6.)

Resim 3.1.5 Hz. Muhammed'in Miraç yolculuğunda Hz. Musa ile karşılaşması, Museum für Islamische Kunst, Staatliche Museen zu Berlin, <https://pomegra.wordpress.com/2017/06/22/mirac-ve-yolculuk-duraklari-yer-gok-arasinda-bir-yukselis-hikayesi/> 25 Kasım

Eserde toplam 128 sayfa minyatür bulunmaktadır. Minyatürlü sayfaların 76 minyatüründe Hz. Muhammed tasvirleri yer almaktadır. Çalışmamızda Hz. Muhammed tasvirleri ele alınarak incelenmiş ve tasarım analizleri yapılmıştır.

⁷⁵ Zeren Tanındı, Siyer-i Nebi, s. 33.

İncelediğimiz minyatürlü sayfalarda ise çoğunlukla yazı alanı üst ve alt kısımda ikişer satır şeklinde olup, minyatür alanı çoğunlukla aynı ölçülerde kalmış ve sadece sayfadaki konumunda değişiklikler yapılarak yazı alanlarının satır sayıları çoğaltılıp azaltılmıştır. Tam sayfa minyatür ise bulanmamaktadır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. SİYER-İ NEBİ NÜSHASINDA HZ. MUHAMMED TASVİRLERİNİN YER ALDIĞI MİNYATÜRLERİN İNCELENMESİ (NYPL SPENCER COLL. TURC. MS.3)

Katalog No: 1

Sayfa Numarası: V.3a

Minyatürün Konusu: Cebrâil'in Hz. Muhammed'i Mîraç'a davet etmesi

Minyatürün Hikâyesi: Mîraç gecesi Hz. Muhammed, halası Ümmehâni'nin evindedir. Sessiz ve oldukça karanlık bir yatsı vaktinde yağmur bardaktan boşanmışçasına yağarken gerçekleşen olayda, Hz. Muhammed ansızın kulağında Cebrail'in sesini işitir. Hz. Muhammed'in bulunduğu odanın tavanı açılır ve Cebrail meleği yanına iner. Cebrail, çok güzel bir yüzle, yetmiş bölük saçı yaş taze incilerle süslü, göğsünde Kelime-i Tevhid yazılı, yeşil cennet elbiseleriyle Hz. Muhammed'in yanına gelir. Cebrail ile birlikte semayı kaplayan yetmiş bin melek de gelmiştir. Cebrail, Hz. Muhammed'e kollarını açıp, onu kucaklayarak selamlar. Arkadan Ulu Allah'a yakın Ferişteler⁷⁶ de gelir ve Hz. Muhammed onlar ile de selamlaştıktan sonra Cebrail, Allah'ın miraç davetini Hz. Muhammed'e bildirir.⁷⁷ Minyatürde Cebrail'in diğer meleklerle Hz. Muhammed'in yanına geldiği an tasvirlenmiştir. (Resim 4.1.)

⁷⁶Farsça melek anlamına gelmektedir. Bkz. "Ferişteh-ferište-firişte", <http://www.lugatim.com/s/feri%C5%9Fte>

⁷⁷ M. Faruk Gürtunca, *Kitab-ı Siyer-i Nebi*, Ülkü Yayınevi, İstanbul 1963, c. II, s. 578.

Resim 4. 1 NYPL, Turc. Ms.3, V.3a

Sayfanın üst kısmında bir buçuk, minyatürlü alanın alt kısmında da altı satır olmak üzere toplam yazı alanı yedi buçuk satırdır. Minyatürlü alan dışındaki bölümler altın beynessütur bezemeli nesih hat ile yazılıp, altın cetvelle çerçevelenmiştir.

Minyatürlü alan ikiye bölünerek iki farklı mekân resmedilmiş, bu ayrı iki alanda konu ve zaman bakımından aynı an tasvir edilmiştir. Sayfanın sağ bölümünde, Cebrail'in Hz. Muhammed'in yanına gelerek onu Miraç'a davet etmesi, sol bölümünde de Cebrail ile birlikte gelen binlerce melek Allah'a yakın iki Feriştah'in Hz. Muhammed'i selamlaması anlatılmaktadır.

Sayfanın sağ tarafında yer alan Cebrail ve Hz. Muhammed bölümü bir iç mekân içerisinde tasarlanmıştır. Cetvellerin perspektif kurallarına uygun bir şekilde çizilimi mekâna derinlik algısı katmış, buranın bir iç mekân olduğu anlatılmıştır.

Bu kısmın en önemli yanı Cebrail ve Hz. Muhammed'in sayfanın sol tarafında yer alan diğer figürlerden daha büyük olması ve Hz. Muhammed'in

halesinin yazının üzerinden cetvel dışına çıkarak dikkati ilk bu kısma toplamasıdır. Metinde Hz. Muhammed'in bulunduğu evdeki tavanın açıldığı ve oradan Cebrail'in yanına geldiği anlatılmıştır.⁷⁸ İç mekânın bir çatısının veya içten görünen bir tavanın çizilmemiş olması minyatürün metne bağlı kaldığını göstermektedir.

Hız. Muhammed hikâyenin ana karakteri olarak, sade açık yeşil tonda elbise, beyaz sarık ve beyaz peçe ile tasvir edilmiştir. Kaftanının tahrirleri maviye yakın yeşil tondadır. Halesi sıvama altın ile boyanarak koyu kırmızı renkte tahrirlenmiştir.

Resim 4. 2 NYPL, Turc. Ms.3, V.3a detay

Cebrail, Hız. Muhammed'in yanında ve ondan bir adım geride, diğer meleklerden daha büyük çizilmiş hikâyenin ikinci önemli karakteridir. Metinde çok güzel yüzlü bir insan olarak ve göğsünde Kelime-i Tevhit yazılı yeşil elbiselerin olduğu anlatılmıştır.⁷⁹ Tasvirdeki Cebrail meleği ise büyük kanatlı, insan yüzü ve vücuduyla çizilmiş olmasına rağmen göğsünde Kelime-i Tevhit yazısının bulunmadığı görülmektedir. (Resim 4.2)

Sayfanın sol tarafında bir dış mekân tasviri vardır. Dağ ve sıvama altın boyalı gökyüzü alanlı bu kısım, kendi içerisinde ikiye bölmüştür.

Melek topluluğunun bulunduğu üst kısım sayfanın en kalabalık alanıdır. Melekler yan yana, önden arkaya çoktan aza doğru sıralanmış asıl konuya, olayın yaşandığı yere doğru yüzleri dönük resmedilmiştir. Bu alan, minyatürün en kalabalık

⁷⁸ a.g.e., s. 578.

⁷⁹ a.g.e., s. 578.

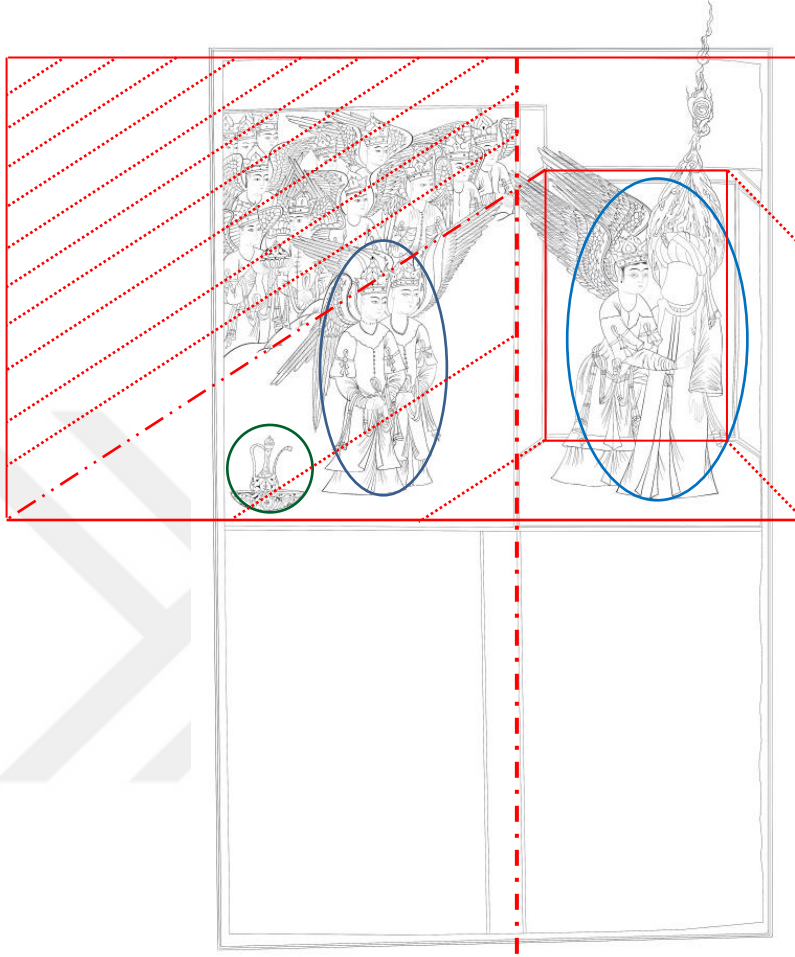
bölümü olmasına rağmen, melekler büyüklü küçüklü bir düzen içerisinde yerleştirilmiştir.

Metinde söz edilen iki önemli melek ön kısımda, arkadaki diğer melek topluluğunda daha büyük, detaylı ve ön-arka ilişkisi içerisinde çizilmiştir. Nakkaşlar, hikâyede Hz. Muhammed ve Cebrail'den sonra isimleri ile geçen bu iki meleği diğer melek topluluklarından ayırarak ön kısma konumlandırmıştır. Ferişteler olarak bahsedilen bu iki melek, yine kendi içerisinde ön-arka ilişkisi ile yan yana, yüzleri ve vücutları olayın gerçekleştiği yöne doğru bakarken, elleri önlerinde bağlı şekilde resmedilmiştir.

Bu iki meleğin hemen sol tarafında yer alan ibrik sayfanın sol alt boşluğunu doldurmuştur. Burada yer alan ibriğin Miraç hikâyesinde, Hz. Muhammed'e ikram edilen süte ithaf edilebileceği düşünülmektedir.⁸⁰

Minyatörlü sayfaya bakıldığında zaman ilk olarak sağ taraftaki sahne, akabinde sol taraftaki iki önemli melek ve ardından arkada kalan melek topluluğu kendi içerisinde bir sıralama ve dengeye sahiptir. Ana karakter olan Hz. Muhammed, kompozisyonun merkezinde bulunmasa da diğer karakterlerin ona vücut ve bakışları ile yönelimi, Hz. Muhammed'i kompozisyonda en dikkat çeken unsur olarak algılamamızı sağlamaktadır. (Resim 4. 1)

⁸⁰ a.g.e., s. 581.

Çizim 4. 1 V.3a

Minyatür, kendi içinde iki ayrı mekâna ayrılarak kurgulanmıştır. Sağ iç mekânda oluşturulan perspektif ve bu perspektife bağlı kalınarak çizdiğimiz düzlemlerin, sol taraftaki figürlerin yerleşimine denk geldiği görülmektedir. Minyatürün iki farklı mekânda, aynı perspektif çizgileri üzerinde tasarlanarak oluşturulduğu düşünülmektedir.

Minyatürün ana karakteri Hz. Muhammed, yanında bulunan ikinci önemli karakter Cebrael, sol bölümde ön kısımda bulunan üçüncü önemli karakterler olan iki melek ile onların sol yanında bulunan ibrik tasarıma dikey formda yerleştirilmiştir.

Nakkaşlar metinde özel olarak anlatılan figür ve nesneleri dikey bir şekilde kompozisyona yerleştirilip etraflarında nefes payı olarak adlandırabileceğimiz boşluklar bırakmış, topluluk olarak nitelendirilen melekleri ise kompozisyonun diğer elemanları olan iç mekân ve dağın eğim hizasının üzerine grup olarak yerleştirmiştir. Böylelikle hikâyede vurgulanmak istenilen karakterler ve nesneler diğer detaylardan ayrılarak ön plana çıkmıştır.

Minyatür açık kompozisyon mantığında tasarlanmıştır. Hikâyede geçen yetmiş bin meleği temsil eden on iki melek tasarımın sol üst tarafında yer almaktadır. Cetvele dayanan yarım olarak çizilmiş melekler devamlılık algısı oluşturmaktadır. Hikâyede yetmiş bin melekten bahsedilmiş, nakkaşlar bu devamlılık ilkesine bağlı yarım olarak çizdiği meleklerle izleyiciye mekânda on ikiden fazla melek olduğu hissini sağlamıştır. Kompozisyonun iskeletlerinden biri olan eğimli çizgiler, sol taraftan uzatıldığında, meleklerin aynı paralelde devam ederek dizilebileceği düşünülebilir.

Tasarıma bir bütün olarak bakıldığında mekân, figür ve objeler arasındaki boşluk-doluluk oranı dengelidir. Sol üst alanın yoğun figür yerleşimine karşılık, sağ taraftaki Hz. Muhammed ve Cebrail'in hacimsel büyüklüğü sağ ve sol kısmı dengede tutmuştur. Bununla beraber sol alt kısımda bulunan ibriğin doldurduğu boşluğu dengelemek üzere sağ üst kısımda Hz. Muhammed'in cetvel dışına taşan haresi bulunmaktadır. Nakkaşlar, sol ve sağ tarafta bulunan iki ayrı mekânı birbirinden ayırmayı ortaya çekilen cetvel ile birlikte yakın ve uzak çizim kompozisyonlarıyla da sağlamışlardır. Hz. Muhammed ve Cebrail'in bulunduğu mekânda figürler daha büyük çizilmiş, yakın kadraj mevcuttur. Melek toplulukları ise daha küçük çizilip, uzak bir kadrajla kurgulanmıştır. (Çizim 4. 1)

Tasvirde Hz. Muhammed ve Cebrail'de soğuk renkler tercih eden nakkaşlar, sol taraftaki melek topluluğunda sıcak renkleri daha baskın kullanmıştır. Figürlerin sıcak renk yoğunluklu kullanıldığı alanlarda, arka plan soğuk renk; soğuk rengin hâkim olduğu figür grubunun arka planında ise sıcak renk kullanılmıştır. Böylece asimetrik bir renk dengesi ve dağılımı sağlanmıştır. Gökyüzü sıvama altınla boyanmış, meleklerin başlıklarında, kanat ve kıyafet detaylarında yine altın detaylar karşımıza çıkmaktadır. Yalnız başına tasarım alanının sol alt tarafına çizilen ibrik de

altın sıvama boyanıp üzeri negatif rumi deseniyle işlenmiştir. Bu bölgedeki altın yoğunluğuna karşın sağ taraftaki Hz. Muhammed'in halesi ve Cebrail'in kanat, başlık ve kıyafet süslemelerindeki altın detaylar kompozisyon genelindeki altın kullanımını dengelemiştir.

Tasarımdaki renk seçimleri, tasarım kurgusuna benzer mantıkta yapılmıştır. Figür bazlı bakıldığında, resmin sağ tarafında çoğunlukla soğuk renkler tercih edilmiş, sağdan sol tarafa doğru ilerlerken soğuk renk yoğunluğu yerini sıcak renk yoğunluğuna bırakmıştır. Soğuktan sıcak renk tonlarına geçilen bir dağılım söz konusudur. Yani tasarım içerisindeki karakterlerin büyükten küçüğe doğru dizilimini, soğuk renklerden sıcak renklere doğru dağılım takip etmiştir.

Katalog No: 2

Sayfa Numarası: V.5a

Minyatürün Konusu: Hz. Muhammed'in Burak üzerinde gökyüzüne yükselmesi

Minyatür Hikâyesi: Cebrail, müjdeyi verdikten sonra Hz. Muhammed'i alıp Ümmehâni'nin evinden çıkarır. Hz. Muhammed zemzem kuyusunda abdest alır, Kâbe haremine Cebrail ile birlikte gelir ve İbrahim Makamında iki rekât namaz kılar. Namazı bitince Cebrail yeniden Hz. Muhammed'in yanına büyük meleklerden Mikail ve yetmiş bin meleklerle gelir. Ardından Hz. Muhammed kendisini Miraç'a götürecek olan Burak'ın⁸¹ üzerine biner ve gökyüzüne yükselir.⁸² Minyatürde Hz. Muhammed'in gökyüzüne yükseldiği an resmedilmiştir. (Resim 4. 3)

⁸¹ Mirac gecesinde Hz. Muhammed'i taşıdığı rivayet edilen binek. Bkz. Mustafa Öz, "Burak" Madd., DİA, 1992 İstanbul c. 6, s. 417.

⁸² a.g.e., s. 579.

Resim 4. 3 NYPL, Turc. Ms.3, V.5a

Sayfanın sağ üst köşesine ayrılan yazı alanında yedi satır yazı bulunmaktadır. Yazı alanının sol tarafından aşağıya doğru ve yazı alanı kadar sayfanın alt kısmı olmak üzere hikaye tasvirine alan bırakılmıştır.

Hikayedeki gökyüzü yolculuğunu anlatan tasvirde önemli karakterler merkeze yerleştirilmiş ve konu bir alanda anlatılmıştır. Hz. Muhammed ve birçok meleğin bulunduğu gökyüzü, mavi ile sıvama boyanmıştır. Beyaz ve altın ile sıvama boyanan büyük küçük birçok bulut da bu alanın bir gökyüzü olduğunu net bir biçimde anlatmaktadır.

Hz. Muhammed, merkezde, bir önceki tasvirdeki gibi aynı işçilik ve renkte boyanarak “Burak” üzerinde resmedilmiştir. Yine siyah mürekkep ile sol üst tarafında “hazret” yazılarak belirtilmiştir. Hz. Muhammed’in halesi yazı alanına taşırılmıştır.

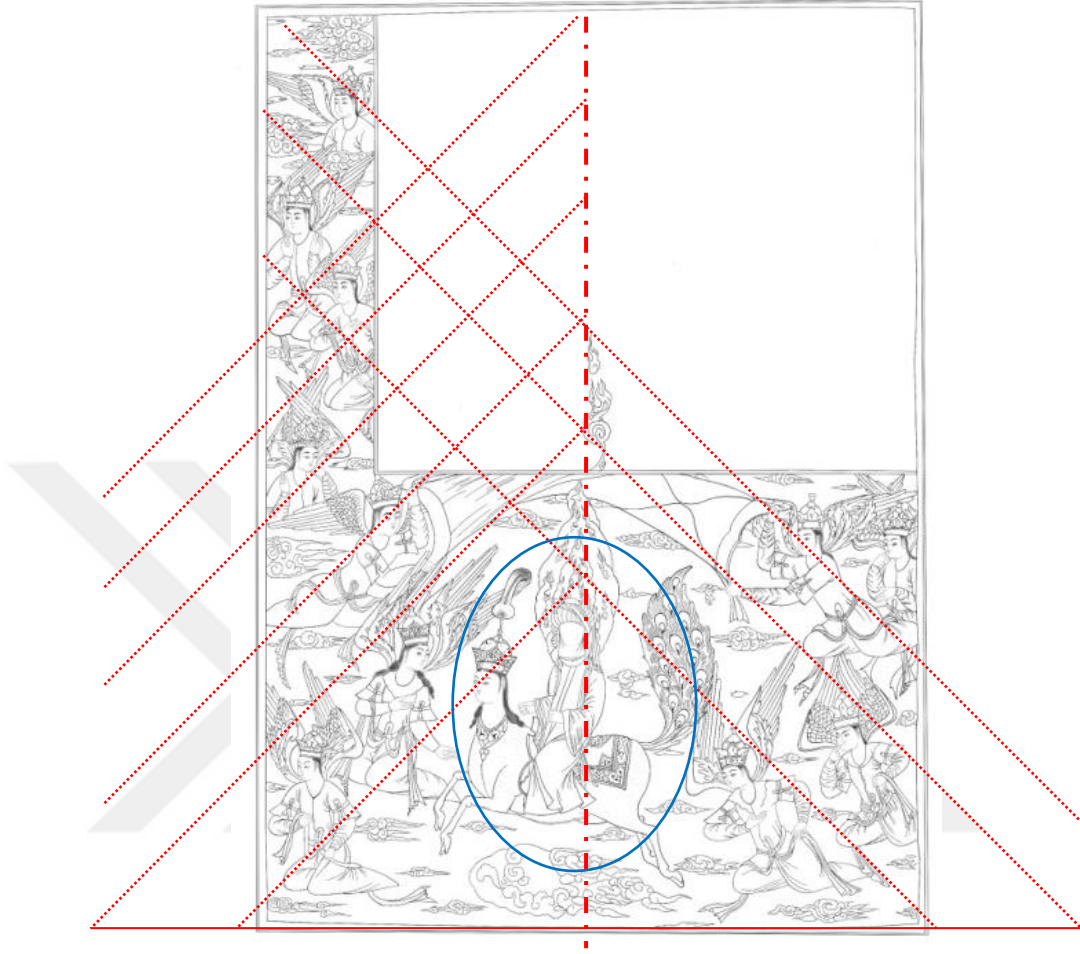
İnsan yüzü, at vücutlu ve tavus kuşu kuyruğuyla resmedilen binek metindeki betimlemeye bağlı kalınarak tasarlanmıştır.⁸³ Boyut olarak diğer karakterlerden daha ihtişamlı ve büyük çizilmiştir. Burak'ın vücudundaki işçilik yumuşak, tüylü bir doku izlenimini sağlamaktadır. Göğüs, karın ve bacak kısımlarının beyaza yakın tonlarda boyanmasıyla ışık-gölge algısı oluşturulmuş ve boyut kazandırılmıştır.

Hız. Muhammed'in ve Burak'ın önünde yer alan beyaz kıyafetli melek Cebrail'i temsil etmektedir. Buradaki melek figürünün başının sağ üst kısmında siyah mürekkep ile Cebrail yazmaktadır. Katalog 1'deki Cebrail ile bu sayfadaki Cebrail birbirinden farklıdır. Kıyafet detaylarında benzerlikler olsa da yüzlerinde farklılıklar mevcuttur.

Sayfanın sağ tarafında dört, sol tarafında Cebrail hariç altı melek bulunmaktadır. Sayfada yer alan bütün meleklerin kıyafet ve yüzleri benzerlik göstermektedir. Hikayede Hız. Muhammed'in etrafına çizilen meleklerin tamamı boyut olarak birbirleriyle aynıdır. (Resim 4.3)

Hız. Muhammed'in üst kısmındaki örtü ile ilgili, metinde bir bilgiye rastlanılmamaktadır.

⁸³a.g.e., s. 579.

Çizim 4. 2 V.5a

Sayfanın alt kısmına konumlandırılan tasvir, hikâyede geçen tek bir anı ve mekanı göstermektedir. Merkezde ana karakter Hz. Muhammed ve Burak yer almaktadır.

Sayfaya ortalanarak merkeze yerleştirilen Hz. Muhammed, yazı alanına taşan halesi ve Burak atı ile odak noktası olmuştur. Hz. Muhammed ve Burak'ın merkezde bir arada olması, Cebrail ve diğer meleklerden daha büyük, ihtişamlı görünmesini desteklemiştir.

Sayfanın sol üst kısmından aşağıya doğru yerleştirilen melekler, birbirini takip eden paralel çizgilere göre yerleştirilmiştir. Sayfanın sağ tarafındaki melekler de birbirine paralel yerleştirilmiş, bu da melekler arasındaki yerleşimde simetrik bir

düzen sağlamıştır. Meleklerin dizilim şeklinde belirli bir nizam ile gidildiği, rastgele konumlandırılmadığı gözükmemektedir.

Minyatürde Hz. Muhammed'in üstünde tutulan örtünün ve cetvele dayanmış melek figürlerinin yarım çizilimi, kompozisyonda devamlılık sağlamıştır. Minyatürde açık kompozisyon mantığı ile tasarlanmış, metinde bahsedilen yetmiş bin melek ile yapılan yolculuk, devamlılık ilkesi ile hissettirilmeye çalışılmıştır. (Çizim 4.2)

Tasvirin zeminini oluşturan gökyüzü mavi renktedir. İrili ufaklı gökyüzüne çizilen bulutlar tasarımdaki boş kısımları dengeli bir şekilde doldurmuştur. Çoğunluğu beyaz olan bulutlardan üç tanesi sıvama altın ile boyanmıştır. Beyaz bulutlar siyah, altın bulutlar ise beyaz renkte tahrirlenmiştir.

Merkezde Hz. Muhammed'in altın ile boyanan halesi sayfadaki en büyük altınlı kısımdır. Bu alanı Burak'ın alt kısmındaki boşlukta bulunan, altın ile boyanmış büyük bulut takip eder. Burak ve melek başlıkları ile melek figürlerinin kıyafet detayları da altın ile boyanmış, sayfadaki altın kullanımı dengelemiştir. Zemin rengi soğuk renk olmasına karşın tasarımda sıcak renkler çoğunlukta ve dengelidir. Hz. Muhammed ve Cebrail soğuk renklerde boyanarak diğer tasarım elemanlarından ayrılmıştır. Gerek bulundukları konum gerek renkleri, vurguyu üzerlerine toplamayı sağlamıştır.

Katalog No: 3

Sayfa Numarası: V. 6b

Minyatürün Konusu: Mescid-i Aksa'daki Hz. Muhammed, daha önceki peygamberlere ve meleklerle imamlık yaparak namaz kıldırması

Minyatür Hikâyesi: Hz. Muhammed Burak üzerinde Mescid-i Aksa'ya gelir. O güne kadar gelmiş geçmiş bütün peygamberler ile İsrail, Mikail ve birçok melek Hz. Muhammed'i karşılar. Cebrail onlara Hz. Muhammed'e uymalarını ve onunla iki rekât namaz kılmalarını nida eder. Ardından Hz. Muhammed onlara imamlık yaparak iki rekât namaz kıldırır. Ve ardından Kur'an-ı Kerim'den bazı ayetleri yüksek sesle

okur.⁸⁴ Minyatürde Hz. Muhammed'in peygamberlere ve meleklerle namaz kıldırma sahnesi resmedilmiştir. (Resim 4. 4)

Resim 4. 4 NYPL, Turc. Ms.3, V.6b

Sayfanın üst kısmında altı, tasvirin alt kısmında bir satır olmak üzere toplam yedi satır yazı bulunmaktadır. Tasvir alanı sayfanın sağ cetvelinden dışarı taşmaktadır. Bir mescit mimarisine benzerlikte çizilen iç mekânda Hz. Muhammed, peygamberler ve meleklerle namaz kıldırırken resmedilmiştir.

Tasvirde, Hz. Muhammed sayfanın en sağında, mescidin mihrabında imamlık yaparken tasvir edilmiştir.

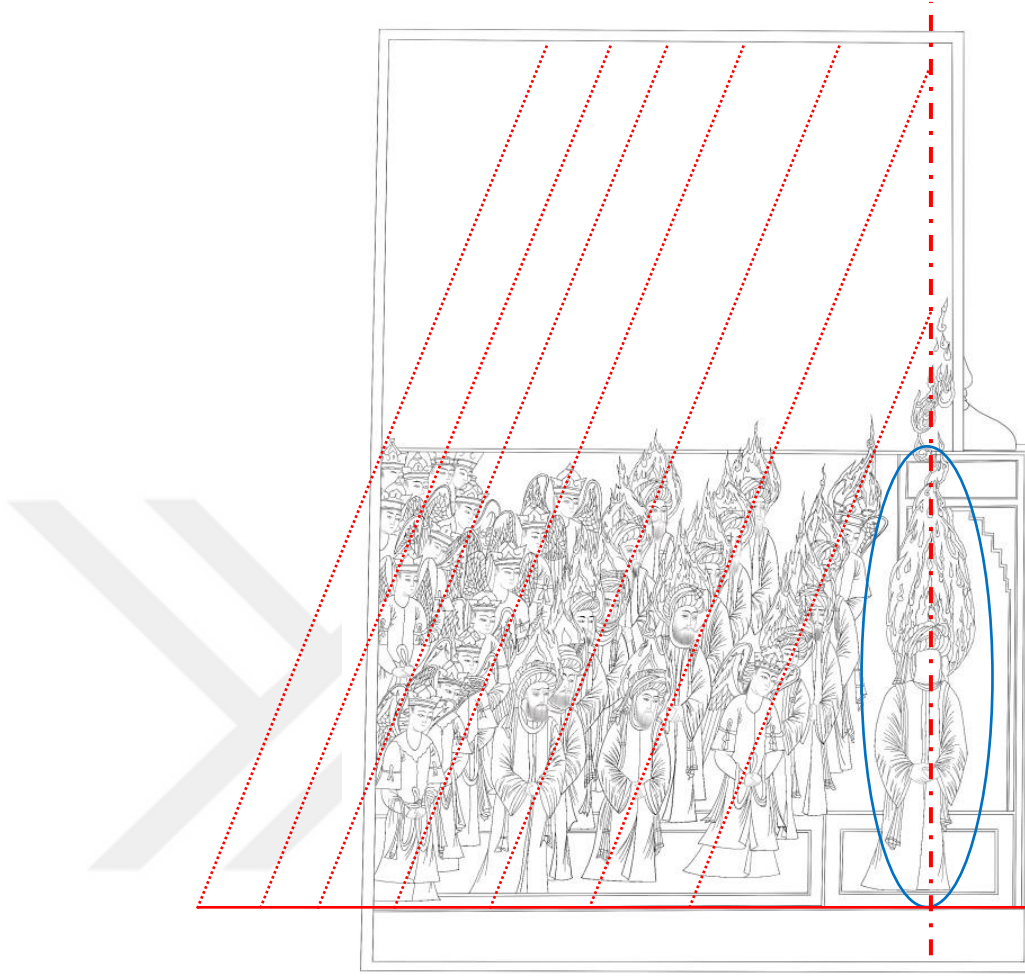
Hz. Muhammed, diğer figürlerden bir adım önde onlardan ayrı ve daha büyük çizilmiştir. Hz. Muhammed'in halesinin sağ tarafında yine “hazret” yazmaktadır. Kıyafet ve halesi yine önceki sayfalardaki formlarda aynı renk ve işçiliğe bağlı kalınarak yapılmıştır. (Resim 4. 4)

⁸⁴ a.g.e., s. 580.

Resim 4. 5 NYPL, Turc. Ms.3, V. 6b detay

Cetvelin dışına taşınılarak çizilen mihrabın üstünde bulunan kubbe ise dış mekânı anlatan bir detaydır. Hz. Muhammed'in sol tarafında, safta durmuş peygamberler ve melekler bulunmaktadır. Sağ öndeki figürün başının üstünde Cebrail, aynı sırada bulunan en arkadaki figürde ise Mikail yazmaktadır. Bu iki meleğin olduğu sıra ile arkalarında yer alan iki sırada da gelmiş geçmiş tüm peygamberleri temsil eden peygamberler grubu yer almaktadır. Bu grubun üzerinde "bu cümle peygamberlerdir" yazmakta, Cebrail hariç Mikail ve diğer peygamberlerin başlarına hale bulunmaktadır. Peygamberlerin arkasında diğer melekler yer almaktadır. Altın başlıklı, renkli kıyafetli melekler daha küçük ve bitişik çizilerek en kalabalık grubu oluşturmaktadır. (Resim 4. 5)

Çizim 4. 3 V.6b

Sayfanın alt kısmında bulunan minyatür, bir mekân içerisinde kurgulanmıştır. Tasarımın en sağında bulunan Hz. Muhammed, diğer meleklerden büyük ve yazı alanının dışında kalan bölüme doğru konumlandırılmıştır. Hz. Muhammed'e doğru, eğimli yerleştirilen figürler, vücut ve bakışları ile Hz. Muhammed'e yönelmektedir.

Kalabalık figür grubunun kendi içerisinde bir dizilimi mevcuttur. Hikâyenin önemli karakterlerinden olan Cebrail, Mikail ve peygamberler, Hz. Muhammed'e daha yakın ve ondan biraz daha küçük boyutta çizilmiştir. Bu grubu takip eden ve en solda yer alan melek grubu ise birbirine bitişik ve peygamber grubu figürlerinden daha küçük boyutta çizilmiştir.

Birbirine paralel olarak dizilen kalabalık figür grubunun cetvele dayanan yarım çizilmiş melekleri tasarımda devamlılık algısını oluşturmuştur. Kompozisyonda yer alan figürlerin dizilimini gösteren paralel çizgiler sol tarafa doğru uzatıldığında meleklerin aynı paralelde devam edebileceği izlenimini görülmektedir.

Hız. Muhammed'in sağ tarafta büyük çizilmesi ve sola doğru meleklerin küçülerek ilerlemesi resimde derinlik algısı oluşturmuştur. Nakkaşlar önden arkaya doğru takip edilen bir bakış açısı ile kompozisyonu düzenlemiştir. (Çizim 4. 3)

Minyatürde altın kullanımı dengelidir. Açık renkte boyanan zemin rengi ile figürler ön plana çıkmaktadır. Hız. Muhammed ve diğer peygamber figürlerinde çoğunlukla soğuk ve açık renkler tercih edilmiş, sol taraftaki melek figürlerinde ise sıcak renkler kullanılmıştır. Sayfanın sağ ve sol kısmındaki figürlerin zıt şekilde boyanması Hız. Muhammed'in ön plana çıkmasına sebep olmuştur. Hız. Muhammed'in ön plana çıkaran diğer etmenler ise diğer figürlere mesafeli, daha büyük çizilmesi ve sol tarafın doluluk oranına karşın sağ alanın daha boş olmasından kaynaklanmaktadır.

Katalog No: 4

Sayfa Numarası: V.57a

Minyatürün Konusu: Miraç'tan sonra Hız. Muhammed'in Kureyşliler ile görüşmesi

Minyatür Hikâyesi: Miraç gecesinden sonra, sabah olunca Hız. Muhammed amcası Abbas'ın evine gelir ve ona Allah'ın kendisini huzuruna davet ettiğini söyleyerek miracını anlatır. Amcası Hız. Muhammed'in yaşadığı mucizevi olaya sevinir ve onu tebrik eder. Ardından bunu Kureyş mahfilinde açıklamak istediğini söyler. Kureyş mahfiline Ebtaha'ya gider. Kureyş uluları oturmuşlardır. Abbas selam vererek Ebû Talib'in yanına oturur. Onlara Hız. Muhammed'in miracından söz ederken tam o esnada Ebû Cehil de gelir. Ebû Cehil, Abbas'tan miraç vakasını dinler dinlemez hemen söze girişir ve Abbas'a bunun gibi şeylerin olmasının güç şeyler olduğunu

ایله می برکن ناکا و رسول حضرت ایشی کلدی کوزد بکیم
عشقی عباس اوجمله مجازله ایدی بوردان دن بوجها

ایندی باغدا بویکیم سن بیت المقدسی واردک اندانه
کوکره می چغدن دنول بتدی نعمه اللهدی بی حضرتنه

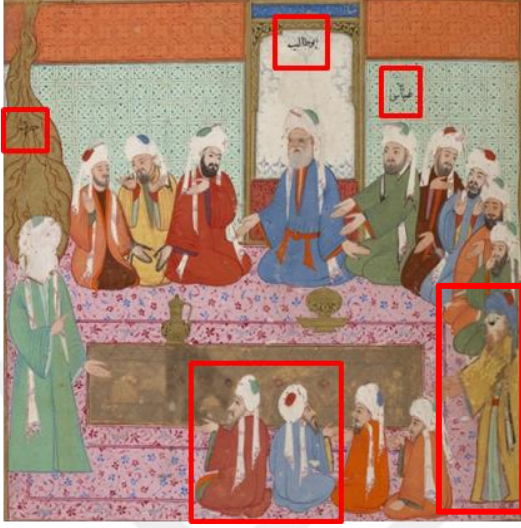

Sayfanın üst ve alt kısmında ikişer satır olmak üzere toplam dört satır yazı bulunmaktadır. Yazıların sol tarafından dörtgen alanlar da tasvir için ayrılmıştır.

Hız. Muhammed, Sayfanın en solunda, büyük ve ihtişamlı halesi bir önceki minyatürlerle aynı renklerde ve işçilikte resmedilmiştir. Sayfanın sol üst kısmında ise Hız. Muhammed'in hizasında açık mavi bir bulut bulunmaktadır. Hız. Muhammed'in

62

ayakta, cetvele bitişik, diğer figürlerden ayrı çizilerek metindeki meclise geldiği an resimlenmiştir. (Resim 4. 6)

Resim 4. 7 NYPL, Turc. Ms.3,V.57a detay

Minyatürde, Hz. Muhammed'in amcası Abbas ve Ebû Talib'i temsil eden figürlerin üst kısmında isimleri yazı ile ayrıca belirtilmiştir. Sayfanın üst kısmında ve oturan figürlerin ortasında, mavi renk kaftanlı figür Ebû Talib'i, Ebû Talib'in sağ tarafındaki yeşil kaftanlı figür ise Abbas'ı temsil etmektedir. (Resim 4. 7)

Hikâyede yer alan ve konuşulanlara itiraz eden sarı renk kıyafetli Ebû Cehil, boyut olarak Hz. Muhammed'den küçük, sayfanın en sağında, diğer figürlerin önünde çizilmiştir. Hz. Muhammed gibi cetvele bitişik ayakta çizilerek meclise geldiği an yansıtılmak istenmiştir. Figürün yüz boyaması hasar görmüştür.

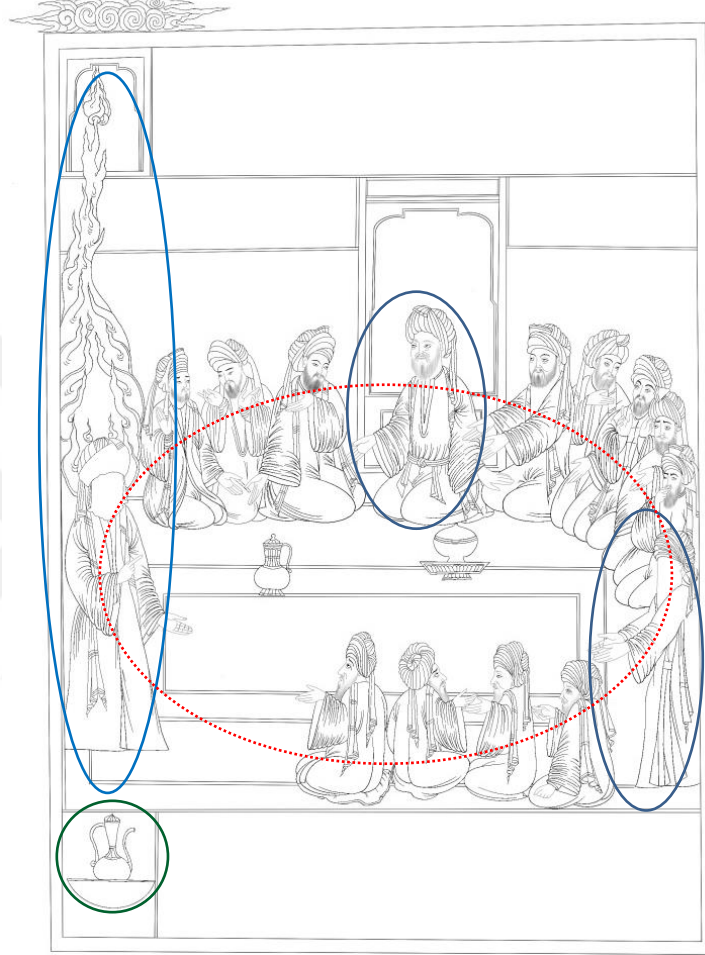
Tasvirde alt kısımda arkası dönük figürlerden ikisi, meclise gelen iki önemli karakterlere doğru dönük ve onlara şaşkınlıkla bakarken resmedilmiştir.

Resim 4. 8 NYPL, Turc. Ms.3,V.57a detay

Minyatürlü sayfanın önemli özelliklerinden biri de figürlerde bizlere yansıtılmak istenen jest ve mimiklerdir. Miraç hadisesini duyan meclistekiler, hayret ve büyük bir şaşkınlıkla kendi aralarında durumu değerlendirmektedirler. (Resim 4. 8)

İç mekân detayları, geometrik desenli süslemeli duvarlar, bezemeli yer halıları ve nişler ile zenginleştirilmiştir. Mekânın ortasında ve sol alt tarafta bulunan objeler ise altın sıvama boyanıp, rumi motifleri ile süslenmiştir.

Çizim 4. 4 V.57a

Sayfanın geniş alanında yer alan minyatürde, bir iç mekânda Abbas'ın Ebû Talib'e ve meclistekilere miraçtan bahsetmesi, Ebû Cehil'in meclise gelme anı ile duyduğu şeylere itiraz ettiği an ve en son olarak Hz. Muhammed'in meclise gelme anı resmedilmiştir. Sayfada bölümlere ayrılmadan yapılan tasarım, bir kompozisyon içerisinde kurgulanmıştır. Arkası dönük figürler ile oturan figürlerin yuvarlak şekilde dizilimi tasarıma derinlik katmaktadır.

Nakkaşlar metinde özel olarak bahsedilen karakterleri üç farklı konuma yerleştirerek kurgulamıştır. Hz. Muhammed tasarımın sol kısmını halesiyle birlikte

tamamen kaplar şekilde, cetvele bitişik ve büyük, Ebû Talib sayfanın üst kısmında ve diğer figürlerin ortasında, Ebû Cehil ise tasarımın sağ alt kısmında cetvele bitişik şeklinde konumlandırılmıştır. Metnin önemli karakterlerini diğer figürlerden büyük ve özel kurguda çizen nakkaşlar, onlarla birlikte diğer figürleri de bir elips çizgisini takip eder şekilde yerleştirmiştir. Ebû Talib'in sağından itibaren figürler aşağıya doğru küçülürken solundan itibaren üç figürde de büyüktten küçüğe doğru sıralanma görülmektedir. Bu yerleşim ile Ebû Talib, kompozisyon içerisinde ortaya çıkarılmıştır. Tasarımın diğer önemli karakteri olan Ebû Cehil ise elips çizgisini takip eden, oturur pozisyonda olan diğer figürlerin arasında ayakta kurgulanmıştır. Tasarıma bakıldığında bize en yakın olan arkası dönük figürler ise en küçük çizilmiş figür grubunu oluşturmaktadır.

Nakkaşlar figürlerin vücut ve başlarını farklı yönlerle doğru çizip, figürlere jest ve mimikler katarak, olaydaki kargaşayı yansıtmak istedikleri düşünülmektedir.

Nakkaşlar, tasarımın sol üst kısımda bir nişi andıran iç mekân detayıyla alt köşede bulunan şerbetlik ile tasvir için ayrılan bu iki köşeyi tasarıma uygun değerlendirmişlerdir. Üst köşeyi Hz. Muhammed'in halesi tamamlarken alt köşeye konumlandırılan obje ile denge sağlanmıştır. Mekân içiresinde bulunan objeler ise karşıdan bakış açısıyla çizilmiştir. (Çizim 4. 4)

Tasarımda sıcak ve soğuk renk dağılımının dengeli bir şekilde yapıldığı görülmektedir. Karşılıklı kullanılan ve dağıtılan renkler kompozisyonadaki dengeyi korumaktadır. Mekânda soğuk renkler baskın iken figürlerde eşit tonlarda dağılım mevcuttur. Yalnız ana karakterin kapladığı alan ve renkleri bu karakterlerin üzerindeki vurguyu artırmaktadır.

Katalog No: 5

Sayfa Numarası: V.58b

Minyatürün Konusu: Mahfilde Miraç ve peygamberlik konularının tartışılması

Minyatür Hikâyesi: V.57A'daki hikâyenin devamıdır. Hz. Muhammed Ebû Talib'in yanına oturur. Hz. Muhammed'in mahfilde olduğunu haber alan Ebû Bekir

de hemen meclise gelmiştir. Ebû Cehil Hz. Muhammed’e Beytü’l-Mukaddes’e varıp göklere çıkıp çıkmadığını sorar. Hz. Muhammed yaşadıklarını anlatır. Ebû Cehil duyduklarına itiraz eder. 40 günlük yolun bir gecede gidilip dönülemeyeceğinden söz eder ve kargaşa çıkarmaya çalışır. Ebû Cehil’den cesaret alan kişiler de çığlıklar atarak gürültü çıkarırlar.⁸⁶ Minyatürde Hz. Muhammed’in Mîraç’ı hakkında çıkan tartışma ortamı resmedilmiştir.(Resim 4. 9)

Resim 4. 9 NYPL, Turc. Ms.3, V.58b

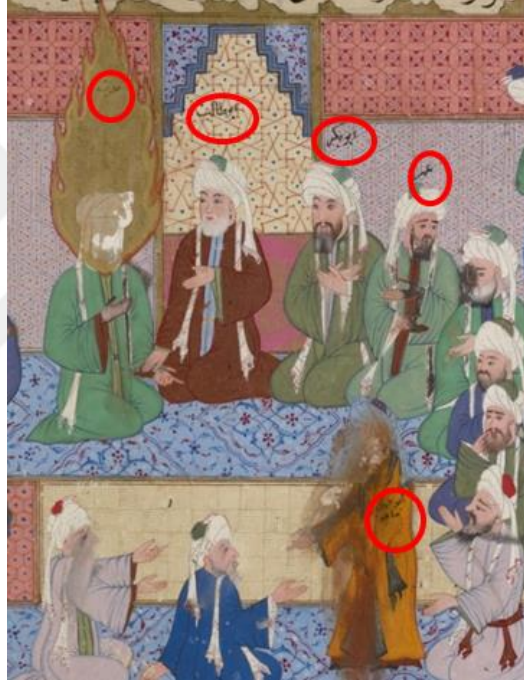
Bir önceki sayfadaki gibi sayfanın üst ve alt kısmında ikişer satır yazı olmak üzere toplam dört satır yazı bulunmaktadır. V.57A’daki yazı kenarlarında tasvir için bırakılan küçük boşluklar bu sayfanın sağ tarafında bırakılmıştır.

V.57A tasvirdeki hikâyenin devam şeklinde olan minyatürlü sayfada Hz. Muhammed’in meclisteki kişilere Mîraç’ı anlatırken Ebû Cehil’in itiraz etmesiyle kargaşa çıkardığı an resmedilmiştir.

⁸⁶ a.g.e. s. 603,604.

Hız. Muhammed, bir iç mekânda, merkezde yan yana oturur vaziyete olan (en sağdan sırayla), Hız. Ömer, Hız. Ebû Bekir ve Ebû Talib'in hemen solunda, onlardan biraz daha önde çizilmiştir.

Hız. Muhammed'in yazı üzerine taşan halesi ve yukarıda, cetvel dışında, Hız. Muhammed'in hizasında bulunan mavi tahrirli beyaz bulut resmedilmiştir. Bu tasvirde Hız. Muhammed'in iç elbisesi açık, sıcak yeşil tondadır. Dış kıyafetinin kol ucu manşeti ise kahverengi ile boyanmıştır. Halesinin üzerinde siyah mürekkep ile yine "hazret" yazmaktadır. (Resim 4.10)

Resim 4. 10 NYPL, Turc. Ms.3, V.58b detay

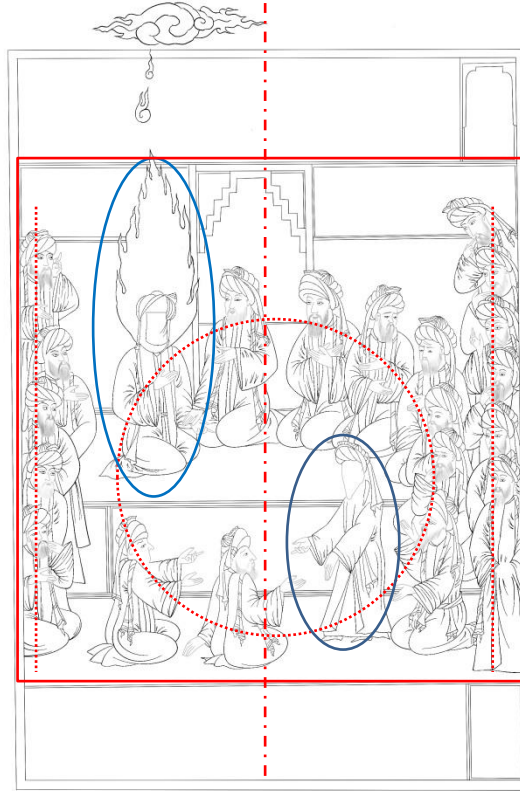
Diğer üç figür üzerinde de onları tanıtan isimleri yazmaktadır. Metinde bahsedilen, Hız. Muhammed'in yanında ve ona dönük, meclisin başında oturan kahverengi kıyafetli figür Ebû Talib'i temsil etmektedir. Ebû Talib'in sağ yanında ise Hız. Muhammed'e dönük şekilde, sıcak yeşil tonda kıyafetiyle Hız. Ebû Bekir, Hız. Ebû Bekir 'in sağ yanında ona bitişik şekilde çizilen açık yeşil tonda kıyafetiyle Hız. Ömer oturur vaziyette ama yüzü başka yöne doğru dönük şekilde çizilmiştir.

Sayfanın alt kısmında ayakta çizilen sarı renk kıyafetli Ebû Cehil, yanındakilere bir şeyler anlatıyor gibi resmedilmiştir. Dış kıyafetinin üzerinde, kol

kısımında ismi yazılarak belirtilmiştir. Metinde yer alan, galeyana gelen kişileri temsil ettiğini düşündüğümüz, Ebû Cehil'in sol yanında oturur pozisyonda çizilen figürlerin, elleri farklı hareketlerde çizilmiştir. Buradaki figür boyamaları hasar görmüştür.

Tasvirde yer alan figürlerin başlarının farklı yönlere doğru olması, bakışların bir alana doğru yönelmeyerek, figürlerde fazlaca jest ve mimiklerin çizilmesiyle, metindeki meclis ortamında oluşan kargaşanın seyirciye aktarılması sağlanmıştır.

Tasvirdeki geometrik duvar süslemeleri, tezyini yer halıları, yer döşemeleri ve meclisin başköşesindeki girintili yer, niş ile iç mekân detayları minyatürü zengin bir görünüme kavuşturmuştur.(Resim 4. 9)

Çizim 4. 5 V.58b

Sayfanın ortasında yer alan minyatür, bir iç mekân içerisinde kurgulanmıştır. Kompozisyondaki figürlerin kendi içerisinde önem sırası, sayfada bulundukları konum ve farklı boyutlarla çizilmeleri ile belli edilmiştir.

Tasarımın ana karakteri olan Hz. Muhammed'in yine yazı alanına taşan halesiyle ve üst kısmına çizilen bulutu dikkat çekerken, solundan ve alt kısmından diğer figürlere mesafeli çizilerek öne çıkarılmıştır. Merkezde olmamasına rağmen bu mesafeler ve oranlarıyla odak haline gelmektedir. Hz. Muhammed'in alt çaprazında ayakta çizilen Ebû Cehil, konumlandırılış şekliyle diğer kalabalık figürlerden öndedir. Nakkaşlar tasarımın orta kısmında yer alan figürleri yuvarlağa yakın bir elips şekline göre yerleştirerek, sayfanın iki yan kısımda bulunan diğer figürleri dikey olarak kurgulamıştır. (Çizim 4. 5)

Açık, soğuk tonda yeşiller ile mavi tonların hâkim olduğu tasarımda, Ebû Cehil sarı renkte boyanarak vurgulanmıştır. Hikâyedeki kişilere ve olaya olan karşıtlığı tasarımdaki soğuk renklere zıt şekilde sıcak renkte boyanmasıyla tasarım ve konu bağlılığını yansıtmıştır. Hz. Muhammed, mekândaki soğuk pastel renkler ile figürlerdeki soğuk renkler arasından altın boyanan halesi ile ayrılmış, Ebû Cehil de sıcak rengiyle ortaya çıkmıştır.

Katalog No: 6

Sayfa Numarası: V. 64b

Minyatürün Konusu: Ebû Talib'in vefatı

Minyatür Hikâyesi: Hz. Muhammed'in amcası Ebû Talib, Miraç'tan sonraki yılda hastalanmıştır ve hastalandığı haberi Mekke şehrinde yayılmıştır. Ebû Talib'in rahatsızlandığının haberini alan uzak yakın herkes akın akın onu ziyaret eder. İnsanların Ebû Talib'i ziyaret ettiği bir gün Hz. Muhammed'de onu görmeye Hz. Ali ile birlikte gelmiştir. Ebû Talib, Hz. Muhammed'i görünce yanındakilere işaret ederek ve yardım ister. Ebû Talib'in yardım ile doğrulduktan sonra arkasına konan yastığa yaslanır. Kurayş'in ileri gelenleri sükûnet içerisinde otururken, Hz. Muhammed amcası Ebû Talib'ten kelime-i şehadet getirmesini ister ve son kez

İslam'a davet eder.⁸⁷ Minyatürde Hz. Muhammed'in Amca Ebû Talib'i ziyaret etmesi resmedilmiştir. (Resim 4. 11)

Resim 4. 11 NYPL, Turc. Ms.3, V.64b

Sayfanın üst ve alt kısmında ikişer satır olmakla birlikte toplam dört satır yazı bulunmaktadır. Tasvir, ortada, geniş bir alanda yer almaktadır. Minyatürde Hz. Muhammed'in hasta amcası Ebû Talib'i ziyaret ederek, İslam'a davet etmesi anlatılmaktadır.

Sayfanın sağ üst tarafına cetvele yakın yerleştirilen Hz. Muhammed, pembe iç astarlı yeşil dış kıyafetiyle, oturur vaziyette resmedilmiştir. Cetvel dışına taşan halesi ve kendi hizasında, cetvel üzerinde bulunan bulutu ile tüm dikkati o tarafa toplamaktadır. Önceki sayfalarda olduğu gibi bu sayfada da önemli karakterlerin isimleri siyah mürekkep ile yazılmıştır.

⁸⁷ a.g.e., s. 607.

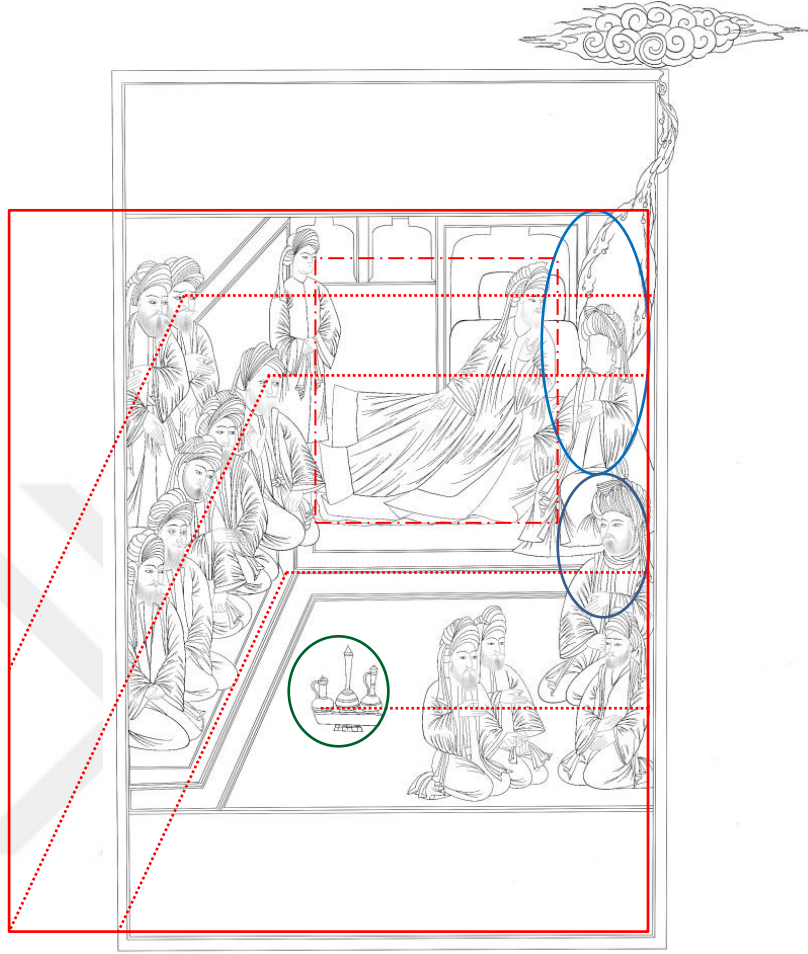
Hız. Muhammed'in sol tarafında, beyaz elbiseli ve sarıklı Ebû Talib, evinin başköşesinde ve bezemeli döşeginde dinlenirken resmedilmiştir. Beyaz renkte taranmış sakalıyla ilerleyen yaşı nakkaşlar tarafından yansıtılmıştır. Hız. Muhammed'in alt hizasına çizilen Hız. Ali, büyük ve yeşil tonda resmedilen sarığı ile mekândaki diğer figürlerden ayrılarak öne çıkmaktadır. Hız. Ali'nin önünde yer alan üç kişilik grup en önde daha küçük, kendi aralarında konuşur şekilde resmedilmiştir.

Bir iç mekân detaylarının yansıtıldığı tasvirde halı süslemeleri, objeler, yer döşemeleri, boyut ve derinlik detaylarıyla bir basamak görölmektedir. Evin başköşesini temsil eden girintili bir köşe, evin duvarlarında geometrik süslemeler ve nişler çizilerek iç mekân detayları zenginleştirilmiştir. (Resim 4.11)

Hız. Muhammed, Ebû Talib ve sol tarafta yer alan kalabalık figür grubunun bulunduğu kısım, orta kısımdan bir basamak yükseklikte görölmektedir. Nakkaşlar tarafından birbirine paralel iki cetvel arasına ters “u” şeklinde aşağıya doğru tarama işçiliği yapılarak kazandırılan bu izlenim mekana boyut ve derinlik katmaktadır. (Resim 4.12)

Resim 4. 12 NYPL, Turc. Ms.3,V.64b detay

Çizim 4. 6 V. 64b

Sayfanın orta kısmında, geniş bir alanda yer alan minyatür tek bir alanda kurgulanmıştır. Figürler halının düzlemlerine göre dizilip, yerleştirilmiştir. Minyatürün ana karakterlerinden bir olan Ebû Talib, üst kısma konumlandırılarak merkez alanı oluşturmaktadır. Diğer figürlerin dizilimi de bu alanı ortaya çıkaracak şekilde ayarlanmıştır. Aynı zamanda tasarım alanındaki orta kısmın da boş bırakılmasıyla yukarıdaki merkezi alan kuvvetlendirilmiş ve olayın gerçekleştiği kısma dikkat çekilmiştir.

Hz. Muhammed'in vücudunun diğer figürlerle aynı boyutta olmasına rağmen, Hz. Muhammed'in halesi ve kutsallığını temsil eden bulutun üst kısma çizilmesi ile diğer figürlerden ayrılarak ön plana çıkmaktadır. Hz. Muhammed'in alt kısmına yerleştirilen, üçüncü önemli karakter olan Hz. Ali, başının ve sarığının büyük

çizilmesi ile diğer figürlerden ayrılmaktadır. Hz. Ali'yi ön plana çıkaran diğer etmen ise alt hizasına yerleştirilen figürlerin, Hz. Ali'den daha küçük boyutlarda çizilmesidir.

Sayfanın sol tarafına yer alan figürler ise mekan çizgisine paralel çizdiğimiz eğimli açıyı takip etmektedir. Nakkaşların tasarım kurgusunu yaparken bu şekilde figür yerleştirmeleriyle tasarıma derinlik kattıkları gözlemlenmektedir. Alt orta kısımdaki boşluğu ise obje ve iki figür ile ustaca dolduran nakkaşlar kompozisyondaki doluluk ve boşluğu ustaca dengelemişlerdir. (Çizim 4.6)

İç mekan, arka zeminde çoğunlukla açık ve pastel renkler tercih edilerek figürler ön plana çıkarılmıştır. Figürlerde sıcak renk ve soğuk renkler eşit kullanılmış ve tasarımda karşılıklı renk dağılımı yapılarak bir denge oluşturulmuştur. Ebû Talib'in baş köşesinin pervazları ve döşeginde kullanılan kırmızı renk, merkezi alana vurgu kazandırmaktadır.

Katalog No: 7

Sayfa Numarası: V. 90b

Minyatürün Konusu: Abd Şems kabilesinden Utbe ve Şeybe kardeşlerin hizmetkârı Addas, peygamberliğini kabul etmek için Hz. Muhammed'in ayaklarını öpmesi

Minyatür Hikâyesi: Taif seferinden sonra Hz. Muhammed, Zeyd bin Hârise ile Mekke'ye dönmek için yola çıkmıştır. Hurma ağaçları ve yemiş bahçeleriyle süslü bir tepeye vardıklarında Hz. Muhammed bu yerin hasımlarından Rabia oğlu Utbe ile Şeybe'nin bağları olduğunu anlar. O gün de iki kardeş bu bağda üzüm yerken Hz. Muhammed ile Zeyd'i tepeye doğru gelirken görürler. Kardeşler kendi aralarında yorgun görünen Hz. Muhammed'e ikramda bulunmak için konuşurlar ve Nasranî köleleri Addas'a bir tabak üzüm götürmesini emrederler. Yıkıp temizlenmiş üzümleri misafirlere götüren Addas Hz. Muhammed'in nur yüzünden ve sohbetinden oldukça etkilenir. Karşısındaki kişinin peygamber olduğunu öğrendiği anda Hz.

Muhammed'e doğru ilerleyip ayaklarına kapanır.⁸⁸ Minyatürde Addas'ın Hz. Muhammed ile tanışıp, büyük bir saygı ile ayaklarına kapanması tasvirlenmiştir. (Resim 4. 13)

Resim 4. 13 NYPL, Turc. Ms.3,V.90b

Sayfanın üst kısmında bir satır, alt kısmında da üç satır olmak üzere toplam dört satırlık yazı alanı bulunmaktadır. Sayfanın orta kısmında yer alan tasvirde hizmetkâr olan Addas'ın Hz. Muhammed'in peygamber olduğunu anlayarak ayaklarına kapanması ve uzaktaki bağ sahiplerinin onları seyretme anı resmedilmiştir.

H. Muhammed sayfanın sol alt köşesinde yer almaktadır. Bu sayfada cetvelin üst kısmında, H. Muhammed'in hizasında yine beyaz bir bulut bulunurken, siyah mürekkep ile “hazret” yazısı bulunmamaktadır. Halesinin boyutu ve tahrir stili ise önceki sayfalardakinden farklıdır. Sarığı aynı renkte ve stilde, dış kıyafeti yine

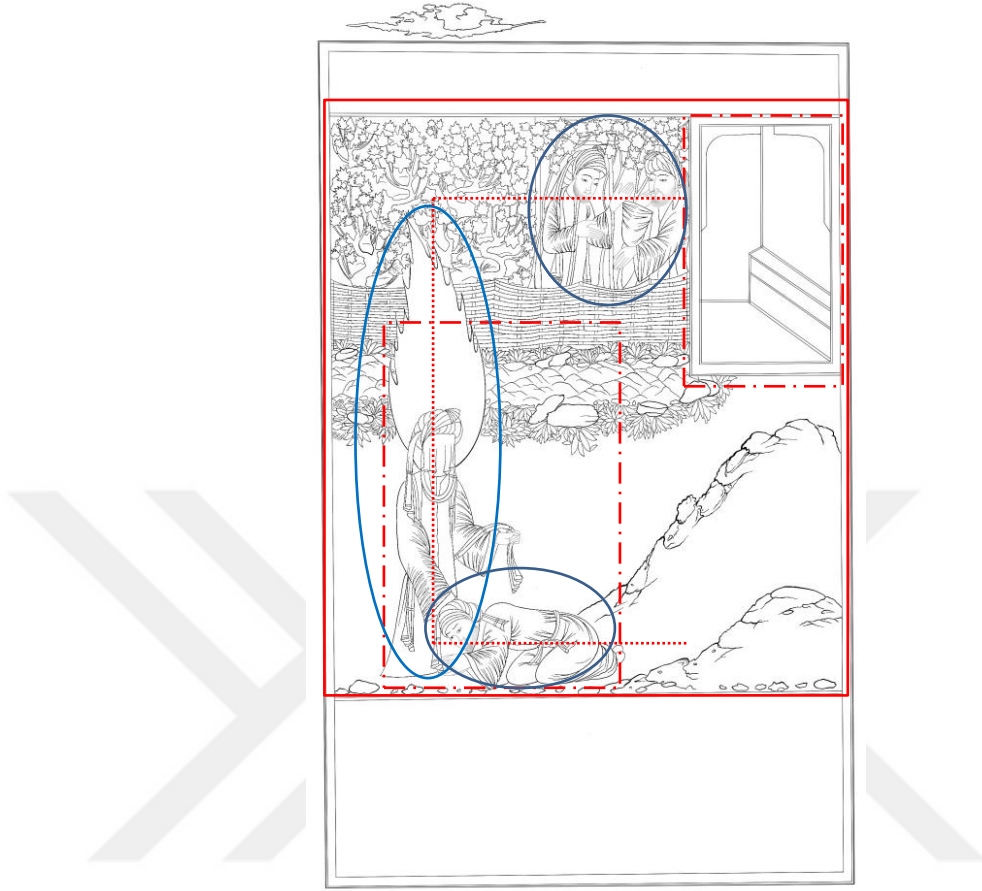
⁸⁸ a.g.e., s. 621.

aynı yeşil tondayken, kol manşetleri mavi renkte boyanmıştır. Metinde ismi geçen Zeyd b. Hârîse minyatürde tasvirlenmemiştir.

Hz. Muhammed'in sağ yanında, onun ayaklarına kapanıp Müslüman olmak isteyen Addas tasvir edilmiştir. İkram edilmek üzere gönderilen üzüm tepsisi minyatürde mevcut olmasa da nakkaşlar, Addas'ın Hz. Muhammed'e saygı göstermesine odaklanıp onu resmetmişlerdir.

Nakkaşlar metinde geçen Utbe ve Şeybe kardeşleri ve onların sahip oldukları bağları, sayfanın üst kısmında resmetmiştir. Kendi aralarında konuşur şekilde çizilen iki figür, bir bahçenin içerisinde, Hz. Muhammed'in gerisinde çizilmiş bu da uzakta oldukları izlenimi pekiştirmiştir. Bu iki figürün yanında bulunan ve bir iç mekân mimarisini gösteren kısım hikâyede mevcut değildir. (Resim 4.13)

Metinde geçen üzüm bağları, tepelik bir bölge, tasvirde sol üst kısımda asma bahçesi ve sağ alt köşesinde bulunan renkli tepelikler ile betimlenmiştir. Tasvirde asmaya benzer yapraklar, bahçe çiti ve çitin alt kısmında minik kumdan bir alan ve bu alanının etrafında yeşil bitkiler ve taşlar minyatürü detaylandırmıştır.

Çizim 4. 7 V.90b

Sayfanın orta kısmında yer alan tasvirde tek bir zaman ve olay resmedilmiştir. Sayfanın alt kısmında Hz. Muhammed, hizmetkâr ve iki büyük tepeler çizilmiş, üst kısmında ise asma bahçe içerisinde Utbe ve Şeybe kardeşler ile onların sağ tarafında metinde bir iç mekân resmedilmiştir.

Tasarım alanının sol alt köşesine yerleştirilen Hz. Muhammed ve Addas, kompozisyonun alt kısmında üstteki bağ alanına nazaran sade bir zeminde resmedilmiştir. Üste nazaran alt kısımdaki sade zemin, dikkati Hz. Muhammed ve Addas'a çekmektedir.

Nakkaşlar, Hz. Muhammed'i büyük hale ile çizmekten vazgeçmemiştir. Ancak, bu sefer yazı üzerinden taşmayan hale, yukarıda bulunan mekânın önüne geçerek kurguya boyut katmıştır. Bu sayede ön mekân ve karakterler, arka kısımdaki bahçe ve diğer karakterler ile ön-arka ilişkisi içine girmiş, bu da kompozisyona boyut

kazandırmıştır. Yukarıdaki iki figürün, Hz. Muhammed'den daha küçük çizilmesiyle uzak-yakın ilişkisi kurguya eklenmiştir.

Sayfanın sağ üst köşesinde bulunan alanda, derinlik kazandırılarak detaylandırılan iç mekân, metinde yer almamaktadır. Aynı hizada sayfanın alt köşesine çizilen iki farklı renkte boyanan dağ tasviri ise boyutları ve renkleri ile bu kısımdaki boşluğu dengeli bir şekilde doldurmuştur.

Tasarımın üst kısmında bahçe, bitki, doğa, iki figür ve bir iç mekân kurgusuyla oluşturulmuştur. Üst kısım alt kısma nazaran daha yoğun ve dolu çizilmiştir. Bu kısımda bulunan taş kümelerinin ise belirli aralıklarda ve bir ritim ile tekrar etmektedir. (Çizim 4. 7)

Minyatürde ön planda yer alan Hz. Muhammed ve Addas'ın kıyafetleri soğuk renklerde boyanmış, böylelikle üst kısımdaki sıcak renklerle zıtlık kazanmıştır. İki tarafın birbiri ile olan zıtlığı Hz. Muhammed'in ve hizmetkârın vurgulanmasına sebep olmuştur. Nakkaşlar zıt renk kurgusu ile birlikte yine aynı renkleri karşılıklı bir şekilde detaylarda kullanmışlardır.

Katalog No: 8

Sayfa Numarası: V. 115a

Minyatürün Konusu: Ümmü Hakîm, Hz. Ebû Bekir 'in kızı Hz. Aişe'yi Hz. Muhammed ile evlendirmek istediğini söylemesi.

Minyatür Hikâyesi: Ümmü Hakîm adında herkesi bilen ve tanıyan bir kadını, Abdülmuttalib'in kızlarından biri, Abdüddar oğullarının evine davet eder. Hz. Muhammed'in evlenme kararında ona yardımcı olması için davet edilen Ümmü Hakîm, Hz. Muhammed'in huzuruna gelir. Hz. Muhammed rüyasında kendisinin evlenmesi için tarif edilen kişiyi Ümmü Hakim'e anlatır. Ümmü Hakîm tarif edilen kişinin Hz. Ebû Bekir'in kızı Hz. Ayşe olduğunu söyler.⁸⁹ Minyatürde Ümmü Hakim, Hz. Muhammed'e nikahlanması için Hz. Ayşe'den bahsetmesi anlatılmaktadır. (Resim 4. 14)

⁸⁹ a.g.e., s. 632.

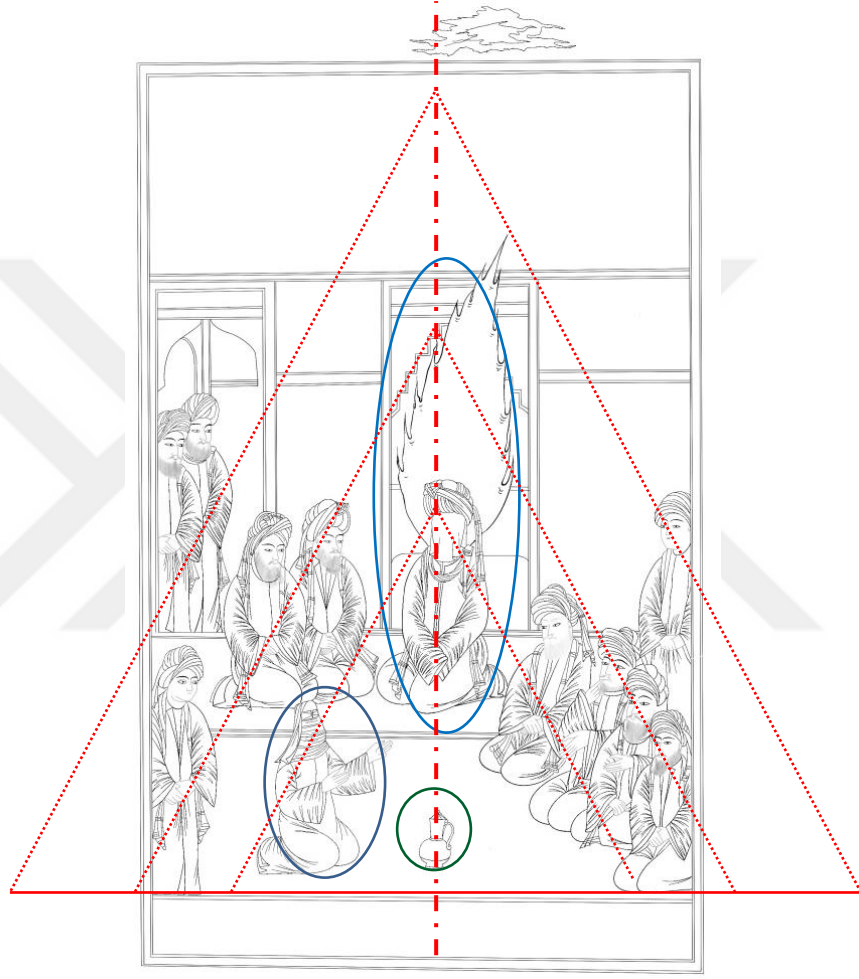
Resim 4. 14 NYPL, Turc. Ms.3, V.115a

Sayfanın üst kısmında üç satır, alt kısmında bir satır olmakla birlikte toplam dört satırlık yazı alanı mevcuttur. Minyatür alanı sayfanın orta kısmında yer almaktadır.

Hız. Muhammed, tasvir alanının merkezinde, önceki tasvirlerdeki renk ve işçiliğe bağlı kalınarak resmedilmiştir. Sayfanın ortasında, oturur vaziyette çizilen Hız. Muhammed, aynı boyutta çizilen halesiyle yine vurgulanmıştır. Ve yine sayfa cetvelinin üzerinde, Hız. Muhammed'in hizasında küçük beyaz bulut resmedilmiştir. Hız. Muhammed, karşısında oturan, beyaz kıyafetli figüre doğru resmedilmiştir.

Sayfanın sol tarafında Hız. Muhammed'e doğru, ayakta ve oturur vaziyette çizilen figürler, saygı huzurunda Hız. Muhammed'i dinlerken tasvir edilmişlerdir. Sayfa ortasında, beyaz kıyafetli ve siyah peçeli bir kadın figürü Ümmü Hakim'i temsil etmektedir. Bakışı Hız. Muhammed'e dönük el hareketleri ile Hız. Muhammed'e bir şeyler anlattığı izlenimi verilmiştir.

Minyatürün iç mekân tasvirinde, geometrik duvar süslemeleri, yer döşemeleri, bezemeli halı ve yastık detaylarıyla birlikte sayfanın orta kısmında beyaz porselen dokusunda çizilen bir şerbetlik ile iç mekân zenginleştirilmiştir. (Resim 4.14)

Çizim 4. 8 V. 115a

Sayfanın orta kısmında bulunan minyatür alanında tek bir olay ve zaman kurgulanmıştır. Kompozisyonda Hz. Muhammed, merkeze konumlandırılmış ve yine diğer figürlerden daha büyük çizilmiştir. Diğer figürlere mesafeli ve ortada çizilerek vurgulanan Hz. Muhammed ve halesi dikkati toplamaktadır.

Sayfanın sağındaki ve solundaki figürler birbirine paralel şekilde sıralanmış ve çizdiğimiz eğimli açılara göre yerleştirilmiştir. Figürlerin dizilim şekli merkezdeki ana karakteri ortaya çıkarmaktadır.

Minyatürün ikinci önemli karakteri olan Ümmü Hâkim, Hz. Muhammed'in ön çaprazında ve sayfanın alt ortasına yakın konumlandırılmıştır. İkinci önemli karakter olmasına rağmen tasarımın en küçük boyutlu figürlerindendir. Merkezdeki ana karakterin önüne geçmeyerek Hz. Muhammed'in vurgulanmasını sağlamış ve büyük-küçük ilişkisi içerisinde ana karakter ile zıt kurgulanmıştır. Tasarımın alt kısmına çizilen porselen görünümlü obje, boş alanı dolduran küçük ve yalın bir detaydır. Sayfanın alt ortasındaki kadın figürü ile objenin küçük ebatları Hz. Muhammed figürü ön plana çıkmaktadır.

Hz. Muhammed'in sağında bulunan figürlerin boyutları ise sayfanın aşağısına doğru küçülmektedir. Sayfanın sol tarafında bulunan figürlerin bakışları Hz. Muhammed'e, sayfanın sağ kısmındaki figürlerin bakışları ise Ümmü Hakim'e doğru çizilmiştir.

Sayfanın sol üst kısmında ayakta çizilen iki figür mekân çizgisinin dışında, başka bir iç mekânda resmedilmiş ve buradaki mimari detayların farklılaşması ile tasarım derinlik kazanmıştır.(Çizim 4. 8)

Tasarımda ana karakterler yine soğuk ve açık renkte boyanmıştır. Nakkaşlar, iç mekân renklerinde yine önceki sayfalarda kullandığı gibi açık ve soğuk tonlar tercih etmiştir. Figürlerde soğuk ve sıcak renkler, karşılıklı ve dengeli şekilde dağılımı yapılmıştır. Tasarımda aynı denge doluluk ve boşluk oranlarında da görülmektedir. Hz. Muhammed'in sağ ve sol üst kısımlarının boşluğu ile orta kısmın boşluğu figür dizilimine göre ayarlanmıştır.

Katalog No: 9

Sayfa Numarası: V. 129b

Minyatürün Konusu: Mekke'nin önemli liderleri ve Kureyş'in ileri gelenleri Hz. Muhammed'in evlilik töreni için toplanması

Minyatür Hikâyesi: Hz. Ebû Bekir, Hz. Muhammed'in kızıyla evlenecek olmasını büyük bir mutlulukla karşılar ve ardından nikâh töreni için hazırlıklar başlar. Kâbe Harem'ine gelen Hz. Muhammed, Hz. Ali'ye Ebi Kuhafe oğlu Atiyk'e gidip kendi katındaki uluları alıp Harem'e gelmesini buyurur. Hz. Ali, Hz. Ebû Bekir'in yanına varır ve nikâh haberini bildirir. Ardından Mekke seyitleri ve Kureyş uluları toplanıp, Hz. Muhammed'in yanına gelirler. O zamanlar nikâh hutbesini Hz. Muhammed'in amcası Ebû Leheb okumaktadır. Lakin Müslüman olmadığı için Hz. Muhammed hutbeyi Ubeydullah oğlu Talha'dan okumasını ister. Güzel sesi ile yere konan bir kürsü üzerine çıkıp nikâh hutbesini okur ve nikâh gerçekleşir. O gün konuklara ikramlarda bulunup ve ziyafetler verilir.⁹⁰ Minyatürde Hz. Muhammed'in nikâh töreninden sonra misafirlere ikram verildiği an tasvirlenmiştir. (Resim 4. 15)

⁹⁰ a.g.e., s. 636,637.

Resim 4. 15 NYPL, Turc. Ms.3, V.129b

Sayfanın üstünde bir satır altında iki satır olmakla birlikte üç satır yazı alanı mevcuttur. Yazı aralarında ve kenarlarında kırmızı renkte, negatif tezhip desenli ara suyu ile bezenmiştir.

Sayfanın sağ üst köşesine konumlandırılan ve oturur pozisyonda çizilen Hz. Muhammed'in hemen sağ yanında, ayakta, birbirine bitişik şekilde Hz. Ebû Bekir ve Hz. Ali'yi temsil eden iki figür yer almaktadır. Hz. Muhammed'in tasviri, önceki sayfalarda uygulanan renklerde ve formda olsa da kıvrımlı, ince nüanslı tahrirleri ile önceki sekiz tasvirden farklıdır. Hz. Muhammed'in halesi yine yazı alanına taşmakta ve sayfanın üst cetvelinde, beyaz zemin boyalı, siyah tahrirli bir bulut yer almaktadır. (Resim 4.15)

V64B'deki Hz. Ali figürüne benzerlikte çizilen Hz. Muhammed'in sağ yanındaki yeşil kıyafetli figür, Hz. Ali'yi temsil etmektedir. Hz. Ali figürüne bitişik arkada çizilen kahverengi kıyafetli figür ise Hz. Ebû Bekir 'i temsil etmektedir. Bu iki figür ve Hz. Muhammed diğer figürlerden boyut olarak daha büyüktür.

Bu sayfanın tasviri, işçilik ve karakter tasarımları bakımından önceki tasvirlerden farklı özellikler taşımaktadır. Hz. Ali'yi ve Hz. Ebû Bekir'i tasvir eden iki figürde sakal taramaları ile yüz hatlarının detaylı çizildiği görülmektedir. Hz. Ali'nin sağ göz bebeği mavi, sol göz bebeği ise açık kahverengi tonunda boyanarak dikkat çekmektedir. Figürlerin yüz hatlarında alın çizgileri ve göz torbaları gösterilmiş, bu detaylar tasvirler boyut katılmıştır. (Resim 4.16)

Resim 4. 16 NYPL, Turc. Ms.3,V. 129b detay

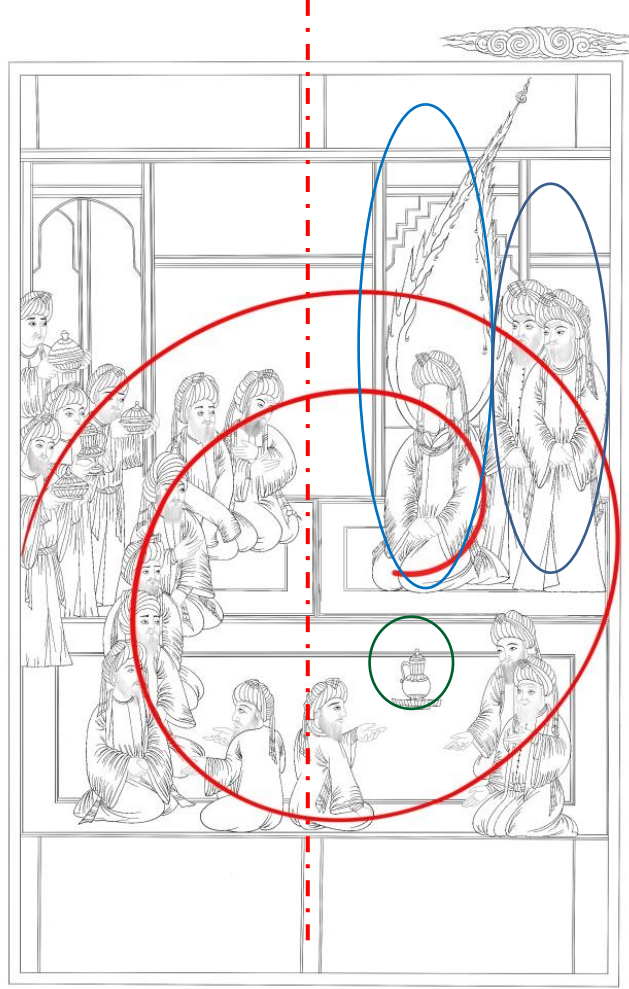

Nakkaşların figürlerin yüz detaylarını zenginleştirdiği tasvirde dikkat çeken bir diğer özellik ise figürlerin yüzlerindeki oranlar ile yüz şekillerindeki farklılıklardır. Figürlerin yüzlerinin yuvarlak, uzun, tombul şekillerde oluşu ile yüzlere yanak, alın çizgileri ve farklı kaş stillerinin çizilimi minyatüre farklılık ve zenginlik katmıştır.(Resim 4.17)

Resim 4.17 NYPL, Turc. Ms.3,V.129b detay

İç mekânda anlatılan minyatürde geometrik duvar süslemeleri, rumili, negatif tezhipli halı süslemeleri, altın ile boyanan objeler ile tasvir detaylandırılmıştır. Renkli, çoğunlukla desensiz kıyafetler, nüanslı tahrirler ile boyutlandırılmıştır.

Metinde bahsedilen Ubeydullah oğlu Talha'nın kürsüye çıkıp, nikâh hutbesini okuma anı ise tasvirde yer almamaktadır.

Çizim 4. 9 V.129b

Minyatür alanı sayfanın orta kısmında ve tek alanda tasarlanmıştır. İç mekan detaylarında perspektif bulunmamaktadır. Figürler ise helezonik bir şekilde yerleştirilmiştir.

Hız. Muhammed sayfanın sağ üst kısmına konumlandırılmış, oturur pozisyonda ve diğer figürlerden daha büyük resmedilmiştir. Hız. Muhammed'in halesinin büyük formu ana karaktere vurgu kazandırmaktadır. Hız. Muhammed'in sağ yanında ayakta çizilen figürler de diğer figürlere göre büyük çizilmiştir. Hız. Ali ile

Hız. Ebû Bekir'in büyük çizilmesiyle merkez alanı vurgu kazanmıştır ve böylelikle dikkat bu bölgeye çekilmektedir.

Hız. Muhammed'in sol tarafından aşağıya helezon çizgisini takip eder şekilde yerleştirilen figürler, alt kısma doğru küçük boyutlarda çizilmiştir. Sayfanın alt kısmındaki figürlerin küçük çizilmesi ile Hız. Muhammed ön plana çıkarılmıştır.

Sayfanın solundaki kalabalık figür grubunun birbirine bitişik, küçük boyutlarda çizilmesine karşın sağ taraftaki Hız. Muhammed ve önemli karakterler büyük boyutlarda çizilerek bir zıtlık oluşturulmuştur. (Çizim 4. 9)

Tasarımda yine ana karakterlerde soğuk renkler tercih edilmiştir. Diğer figürlerde ise çoğunlukla açık, soğuk renkler ve ara ara sıcak renkler kullanılmıştır. Figürlerde renk dağılımı dengelidir. Pembe, turuncu, açık mavi ve sarı renkler zemin renkleridir. Turuncu ve açık mavi renkler mekân zemininde ve figürlerde karşılıklı boyanarak dengelenmiştir.

Tasarımdaki doluluk-boşluk oranı figür dağılımını takip etmektedir. Hız. Muhammed'in alt hizasında, figürlerin arasına çizilen ibrik yine boş kısmı dolduran bir detay olmuştur.

Katalog No: 10

Sayfa Numarası: V.132b

Minyatürün Konusu: Hız. Muhammed'in, Hız. Ebû Bekir ve Hız. Ali ile birlikte Ukâz panayırına İslam tebliği için gitmesi

Minyatür Hikâyesi: Mekke yakınlarında kurulan Ukâz panayırının mevsimi geldiği zaman Hız. Muhammed oradaki kabileleri İslam dinine davet etmeyi ister. Birçok kabileler bu panayıra alışveriş ve ticaret için gelmektedir. Hız. Muhammed Allah'ın buyruğunu yerine getirmek için Hız. Ali ve Hız. Ebû Bekir 'i yanına alarak her biri ayrı bir deveye binip Ukâz panayırına yolculuğa çıkarlar.⁹¹ Minyatürde Hız. Muhammed'in Ukâz panayırına doğru yola çıktığı an tasvirlenmiştir. (Resim 4. 17)

⁹¹ a.g.e., s. 638.

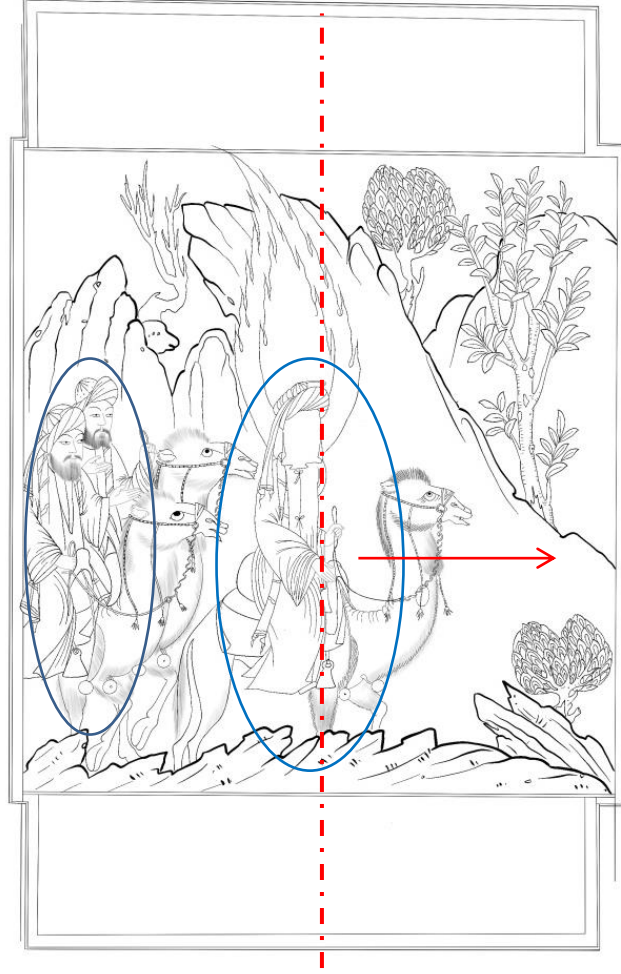
Resim 4. 18 NYPL, Turc. Ms.3, V.132b

Sayfanın üstünde ve altın ikişer satır olmak üzere toplam dört satır yazı bulunmaktadır. İki yan cetvel çizgisinden dışarı taşan minyatürlü alan orta kısımda yer almaktadır.

Sayfanın ortasına, merkeze çizilen Hz. Muhammed bir deve üzerinde yolculuk yaparken resmedilmiştir. Hz. Muhammed'in kıyafeti beyaz renge boyanmış ve siyah mürekkep ile tahrirlenmiştir. Hz. Muhammed'in halesinin tahrirleri de siyah mürekkep ile yapılmıştır.

Sayfanın sol tarafına çizilen Hz. Ali ve Hz. Ebû Bekir, Hz. Muhammed'in arkasında, develeri ile onu takip ederlerken resmedilmiştir. V.64b, V.129b tasvirlerinde Hz. Ali'nin kıyafeti ve sarığı yeşil tonlarda, Hz. Ebû Bekir ise V.129b tasvirindeki gibi kahverenginde boyanmıştır. Bu doğrultuda düşünersek öndeki figür Hz. Ebû Bekir, arkadaki figür ise Hz. Ali'yi temsil etmektedirler. Kıyafet renkleri aynı tonlarda olmasına rağmen yüz detayları ve işçilikleri aynı değildir.

Minyatürde çizilen üç devenin işçilikleri ve formları birbirleriyle aynıdır. Devenin yüz, boyun ve bacaklarında tarama tekniğiyle tüyleri işlenmiştir. Gökyüzü sıvama altın ile boyalı, renkli dağlar, ağaçlar ile bir doğa tasviri görülmektedir. (Resim 4. 17)

Çizim 4. 10 V. 132b

Tasarım tek bir alanda kurgulanmış ve sayfanın ortasında yer almaktadır. Açık kompozisyon kurgusu ile düzenlenen tasarımda, ana karakter olan Hz. Muhammed, sayfanın ortasında yer almaktadır. Hz. Muhammed, deve ile birlikte diğer figür ve develerden ayrı çizilmiştir. Nakkaşlar merkezde beyaz renk ve altını yoğun kullanarak dikkati buraya çekmeyi başarmışlardır.

Minyatürün diğer önemli iki karakteri olan Hz. Ali ve Hz. Ebû Bekir, Hz. Muhammed'in sol tarafında, birbirine bitişik, cetvele dayalı şekilde çizilmiştir. Figürlerin ve develerin yarım şekilde çizilimi ve sayfanın sağ tarafının boş bırakılması, sağ tarafa doğru bir ilerleyiş algısını vermiştir.

Tasarımda belirli bir ritimde yerleştirilen ağaçlar, ön arka ilişkisinde çizilmiş ve birbirlerini sırayla takip etmektedir. (Çizim 4.10.)

Sayfanın en geniş alanına sahip açık leylak rengindeki dağ, figürlerin ortaya çıkmasına sebep olmuş ve Hz. Muhammed'in halesinin rengiyle oluşan zıtlık ana karakterin vurgulanmasını sağlamıştır.

Katalog No: 11

Sayfa Numarası: V. 135b

Minyatürün Konusu: Hz. Muhammed, Hz. Ebû Bekir ve Hz. Ali ile Ukâz panayırında

Minyatür Hikâyesi: Hz. Muhammed ve yol arkadaşları Hz. Ebû Bekir ve Hz. Ali Ukâz panayırına giderler. Hz. Muhammed, ilk Arap topluluğunun yanına gelerek Şeyban kabilesine uğrar. Hz. Ebû Bekir Sa'lebe oğlu Şeyban kabilesinden kişilerle iletişime geçer. Hz. Ebû Bekir, sözü kabilesinde geçerli olan Amr oğlu Makrun ile konuşur ve görüşmeye ikna eder. Hz. Ebû Bekir, Makrun'u Hz. Muhammed'in yanına götürür. Hz. Muhammed ile tanışan ve onun peygamber olduğunu öğrenen Makrun, İslam davetine tereddütlü yaklaşır. Hz. Muhammed'in söylediklerinden etkilenmiştir. Lakin hac için yola çıktıklarını ve başka bir yerde kavminden habersiz din değiştirmenin büyük bir suç olduğunu söyler. Hz. Muhammed'den mühlet isteyerek görüşme son bulur. Sonrasında Hz. Muhammed, Hz. Ali'yi ve Hz. Ebû Bekir 'i ellerinden tutarak develerine doğru onları çeker ve oradan ayrılıp Mekke'ye geri dönerler.⁹² (Resim 4. 19)

⁹² a.g.e., s. 638-642.

Resim 4. 19 NYPL, Turc. Ms.3, V.135b

Sayfanın üst tarafında üç satır, alt tarafında bir satır olmak üzere toplam yazı alanı dört satırdır. Minyatür alanı ortada, sol cetvelden biraz dışarıda kalacak şekilde çizilerek kurgulanmıştır. Minyatürde Hz. Muhammed ve yol arkadaşları Hz. Ali ve Hz. Ebû Bekir'in Ukâz panayırında, Şeyban kabilesinde oldukları an tasvir edilmiştir.

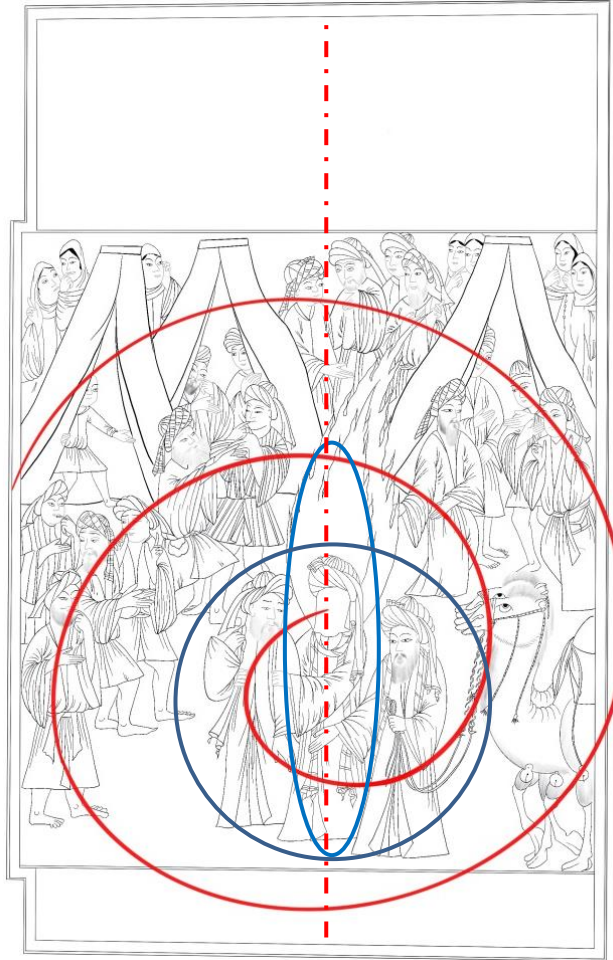
Tasvirde merkezde yer alan Hz. Muhammed, açık yeşil tonda kıyafetiyle resmedilmiştir. Hale tahrirlerini kuvvetlendiren ikinci kırmızı tahrirler haleyı boyutlandırmıştır.

Hz. Muhammed'in sağında ve solunda bulunan iki figür Hz. Ali ve Hz. Ebû Bekir'i temsil etmektedir. Boyut olarak Hz. Muhammed'den biraz daha küçük çizilmişlerdir. V.64b, V.129b ve V.132b yeşil kıyafetli tasvir edilen Hz. Ali, bu minyatürde kıyafeti mavi tonlarda, sakalları ise beyaz taranarak bambaşka bir şekilde resmedilmiştir. Hz. Ebû Bekir'in kıyafet rengi önceki tasvir ile aynıdır fakat yüz işçilikleri farklıdır.

Nakkaşlar V.132b tasvirindeki develerin sahip oldukları renk ve işçiliklerinin aynısını burada da uygulamışlardır.

Metinde Hz. Muhammed, Hz. Ali'nin ve Hz. Ebû Bekir'in ellerinden tutarak o onları develerine doğru çektiği anlatılırken, tasvirde Hz. Muhammed, soldaki figürü kollarından tutmaktadır. Hz. Muhammed'in sağındaki Hz. Ebû Bekir'i temsil eden figür ise bir eliyle develerin iplerini tutmaktadır.

Minyatürde kalabalık insan figürleriyle birlikte farklı renklerde boyanan üç çadır yer almaktadır. Küçük bir çocuk, kadın figürleri, yaşlı ve genç erkek figürleri ile doldurulan tasvir, metinde bahsedilen kalabalık panayır alanını yansıtmaktadır. Gökyüzü mavi renge boyanıp minik, tahrirsiz bulutlar ile detaylandırılmıştır. Zemin rengi açık renkte düz boyanmış, figürlerde ise canlı ve soğuk renkler tercih edilmiştir.(Resim 4. 19)

Çizim 4. 11 V.135b

Minyatür tek bir mekânda kurgulanmıştır. Merkezde yer alan Hz. Muhammed halesi ile yine ön plana çıkmaktadır.

Nakkaşlar, çizdiğimiz helezonu takip eder şekilde yerleştirdikleri figürleri, bir düzen içerisinde, gruplar halinde, belli bir ritimde sıralayarak sayfaya yerleştirmişlerdir. Çadır içlerine ve arkalarına yerleştirilen figürler de yine helezonik çizgiyi takip etmektedir. Hz. Muhammed'in etrafına sarmal şekilde yerleştirilen figürler, farklı yönlerde ve hareketlerde çizilmiştir.

Sayfanın üst kısmında yer alan üç farklı renkte boyanmış büyük çadırlar, figürlerle ön-arka ilişkisi içindedir ama önden arkaya doğru bir küçülme mevcut olmadığı için uzak-yakın ilişkisi bulunmamaktadır.

Metinde bahsedilen kargaşayı nakkaşlar, tasvir alanındaki figürleri vücutlarını farklı yönlere doğru el ve kol hareketlerinin çeşitliliği ile aktarmışlardır. Çadırların sağ ve sol taraflarında kalan kadın figürleri, uzaktan yaşanan kargaşayı seyrederek şekilde, ortada yer alan erkek figürleri ise kendi aralarında iletişim halinde çizilmişlerdir.

Tasarımda figür yoğunluğunun çok olmasına rağmen, helezonik kurguya göre boşluk oranının ayarlanması ve açık renkte boyanan zemin sayesinde seyircinin gözü yorulmamaktadır. (Çizim 4. 11)

Tasarımda soğuk renklerin yoğun olduğu yerlerde aralıklarla sıcak renkler kullanılmıştır. Alt kısımdaki kahverengi ve tonları, yukarı kısımda çadırlarda da kullanılmıştır. Minyatürün alt kısmındaki figürlerde soğuk, üst kısmındaki figürlerde ise sıcak renkler kullanılarak zıt kurgu ile alt kısım ön plana çıkarılmıştır. Altının sadece ana karakterde kullanılması ise merkezdeki vurguyu kuvvetlendirilmiştir.

Katalog No: 12

Sayfa Numarası: V.136a

Minyatürün Konusu: Ebû Leheb ve yandaşlarının Ukâz panayırında, Hz. Muhammed ve Hz. Ebû Bekir'e saldırması

Minyatür Hikâyesi: Hz. Muhammed bir gün amcası Abbas'ın yanına varıp ondan yarın sabah onunla birlikte Ukâz panayırına gelmesini ister. Abbas teklifi kabul eder ve ertesi sabah Hz. Muhammed ile yola çıkar. Şehrin dışına vardıklarında Abbas endişelenip pişman olur ve geri döner. Bunun üzerine Hz. Muhammed, Hz. Ebû Bekir 'i davet ederek panayıra birlikte giderler. Ebû Leheb, Hz. Muhammed'in pazar yerine doğru gittiğini öğrenince, halkı uyarmak ve dolduruşa getirmek için yola koyulur. Ebu Leheb onlardan önce panayır yerine vararak yüksek bir tepede Hz. Muhammed'in yolunu gözetler. Hz. Muhammed tepeye yaklaştığında orada gördüğü insanlara hemen kendini tanıtip tebliğde bulunur. Lakin Ebû Leheb, Hz. Muhammed'i yalancılıkla suçlar ve halkı dolduruşa getirip taşla saldırılarını sağlar. Hz. Ebû Bekir onlara doğru ilerleyerek durmalarını söyler ve Hz. Muhammed'in önüne geçerek ona kalkan olur. Hz. Muhammed ve Hz. Ebû Bekir yaralanırlar ve sonrasında develerini binip oradan uzaklaşırlar.⁹³ Minyatürde Ebu Leheb tarafından dolduruşa gelen insanların Hz. Muhammed ve Hz. Ebû Bekir'e saldırma sahnesi tasvirlenmiştir. (Resim 4. 20)

⁹³ a.g.e., s. 642.

Resim 4. 20 NYPL, Turc. Ms.3, V.136a

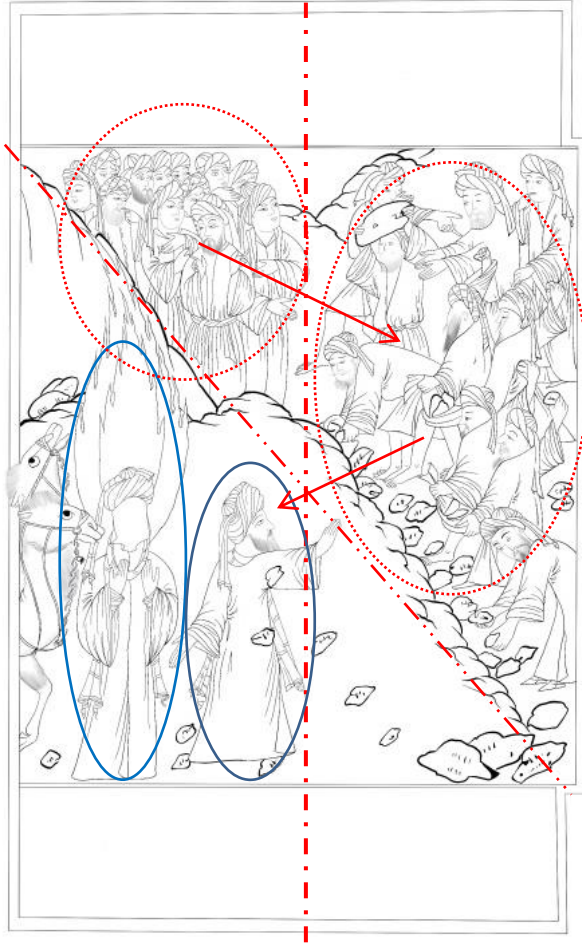
Sayfanın üst ve alt kısmında ikişer satır olmak üzere toplam dört satır yazı alanı mevcuttur. Orta kısımda yer alan minyatür alanında Hz. Muhammed ile Hz. Ebû Bekir'in Ukâz panayırında uğradıkları saldırı anı tasvirlenmiştir. Nakkaşların metne bağlı kalarak hikâyeyi tasvirledikleri görülmektedir.

Hz. Muhammed sayfanın sol tarafında ayakta, dua eder pozisyonunda resmedilmiştir. Siyah mürekkep ile tahrirlenen büyük halesi ile dikkati üzerine toplamaktadır. Hz. Muhammed'in sağ tarafında yer alan ve ona siper olan kahverengi dış kıyafetli figür Hz. Ebû Bekir'i temsil etmektedir. Sayfanın sağ tarafında yer alan kalabalık insan figürlerine doğru sağ eli havada, onları uyarır bir pozisyonunda resmedilmiştir.

Sayfanın sağında yer alan figürler farklı hareketlerde, Hz. Muhammed ve Hz. Ebû Bekir'e dönük şekilde konumlandırılarak resmedilmiştir. Ellerinde kaya ve taşlar tutan figürlerin farklı ten renkleri dikkat çekmektedir.

Nakkaşlar minyatürdeki develeri V.135b tasvirinde yer alan develerin tarzında ve aynı işçilikle resmetmişlerdir. (Resim 4. 20)

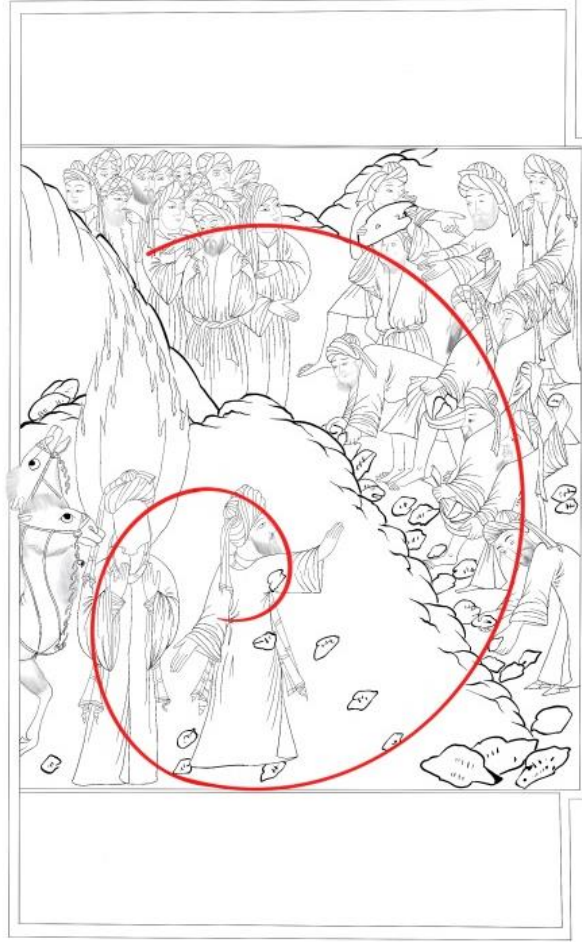
Minyatürde gökyüzü sıvama altın ile boyanmış, üç farklı renkte boyanan dağlar, büyüklü küçüklü taşlar ve kayalar da çizilerek yalın bir doğa tasviri yapılmıştır.

Çizim 4. 12 V.136a

Minyatürü birinci görseldeki kurguya göre ele aldığımızda, tek alanda kurgulanan minyatürün dağın eğimli hattı ile kompozisyon alanını sol üst köşeden sağ alt köşeye doğru iki kısma ayırıldığı görülmektedir. Kompozisyonda üç ayrı figür grup üç farklı alana yerleştirilmiştir. Bu gruplar, en arkada daha küçük ve kalabalık çizilen bir grup, sağ üstte daha az kalabalık ve daha büyük ikinci grup ile solda Hz.

Muhammed'in bulunduğu bütün figürlerden daha büyük ve daha az kişinin yer aldığı son gruptur. (Çizim 4. 12)

Çizim 4. 13 V.136a

Tasarımı diğer görseldeki gibi değerlendirdiğimizde ise nakkaşlar figürleri konumlandırırken helezon formunu takip ettikleri görülmektedir. Figür gruplarının boyutlarının önden arkaya doğru büyükten küçüğe çizilmesi ve ön-arka ilişkisi ile perspektif kurgusu tasarımda yansıtılmıştır. (Çizim 4. 13)

Minyatürdeki figür gruplarının vücut yönleri ve bakışları sayfa içerisinde seyirciyi yönlendirmektedir.

Hız. Muhammed, Hız. Ebû Bekir ve binekleri sayfanın sol alt köşesinde, diğer figürlerden daha büyük ve önde çizilmiştir. Hız. Muhammed'e kalkan olan Hız. Ebû Bekir figürü tasarımın merkezindedir. Ama gerek formu gerek altın ile boyalı halesi ile Hız. Muhammed tasarımda egemenlik kazanarak dikkat çekmektedir.

Ana karakterlerin zemin rengi ile diğer figürlerin zemin rengi koyu-açık ton ilişkisindedir. Zemin renklerinin ton değerleri de minyatürü iki alana bölmüştür. Bu kısımda belirli ritimde yerleştirilen taşlar hariç zemin yalın bırakılmıştır.

Hız. Muhammed'in yeşil renkte kıyafetine karşı sağ taraftaki kırmızı renkte boyanan figürler zıt kurguyu desteklemiştir. Sağ taraftaki figürlerde çoğunlukla mavi tonları ile birlikte ara ara kırmızı ve turuncular tercih edilerek sıcak soğuk renk dağılımı dengelenmiştir. Aynı şekilde Hız. Ebû Bekir'in kıyafet rengi olan kahverenginin sağ kısımda da kullanılması renklerin sayfa içerisinde karşılıklı kullanımını ve dengeli dağılımını göstermektedir. Hız. Muhammed'in renginin başka alanda kullanılmaması da yine onu vurgulayan bir diğer etmen olmuştur.

Katalog No:13

Sayfa Numarası: V.140a

Minyatürün Konusu: Hız. Muhammed'in Nizar kabilesinin üç ulusu, Husayn oğlu Uyeyne, Haml oğlu Mâlik ve Ulâ oğlu Ulâ ile görüşmesi ve Ulâ oğlu Ulâ'nın Müslüman olması.

Minyatür Hikâyesi: Hız. Muhammed ve yol arkadaşı Hız. Ebû Bekir develerine binip Ukâz panayırına doğru yönelirler. Yolda Nizar kabilesine uğrayıp kabilenin ileri gelen üç ulusu Husayn oğlu Uyeyne, Haml oğlu Mâlik ve Ulâ oğlu Ulâ ile görüşür. Ulâ oğlu Ulâ hepsinin en büyüğü ve en yaşlısıdır. Bu kişinin isteği üzere Hız. Muhammed, ona yakın oturarak ziyaret sebebini anlatır. Onlara Kur'an-ı Kerim'den ayetler okur ve İslam'a davet eder. Ulâ Hız. Muhammed'i dinledikten hemen sonra dizini büküp, parmak kaldırarak kelime-i şahadet getirir ve iman eder. İhtiyar Ulâ Resulün hürmetine Allah'tan canını alması için dua eder ve dua o anda kabul olur. İhtiyar Ulâ vefat eder. Olanlara şahit olan diğer iki ulu kişi etkilenmelerine rağmen İslam'ı kabul edemezler. Diğer Arap kabileleri gibi kabileler arası düşmanlık

çıkabileceğinden endişelenirler. Lakin Hz. Muhammed'e cihat için izin verilirse onunla birlikte olacaklarını ve yardım edeceklerini bildirirler.⁹⁴ Minyatürde Hz. Muhammed'in Nizar kabilesinin üç ulusu ile görüşmesi ve ihtiyar Ulâ'nın iman etme anı tasvirlenmiştir. (Resim 4. 21)

Resim 4. 21 NYPL, Turc. Ms.3, V.140a

Sayfanın üst ve alt kısımlarında ikişer satır olmak üzere toplam dört satır yazı alanı bulunmaktadır. Sayfanın ortasında yer alan tasvirde Hz. Muhammed'in Nizar kabilesinin üç önemli liderini ziyareti resmedilmiştir.

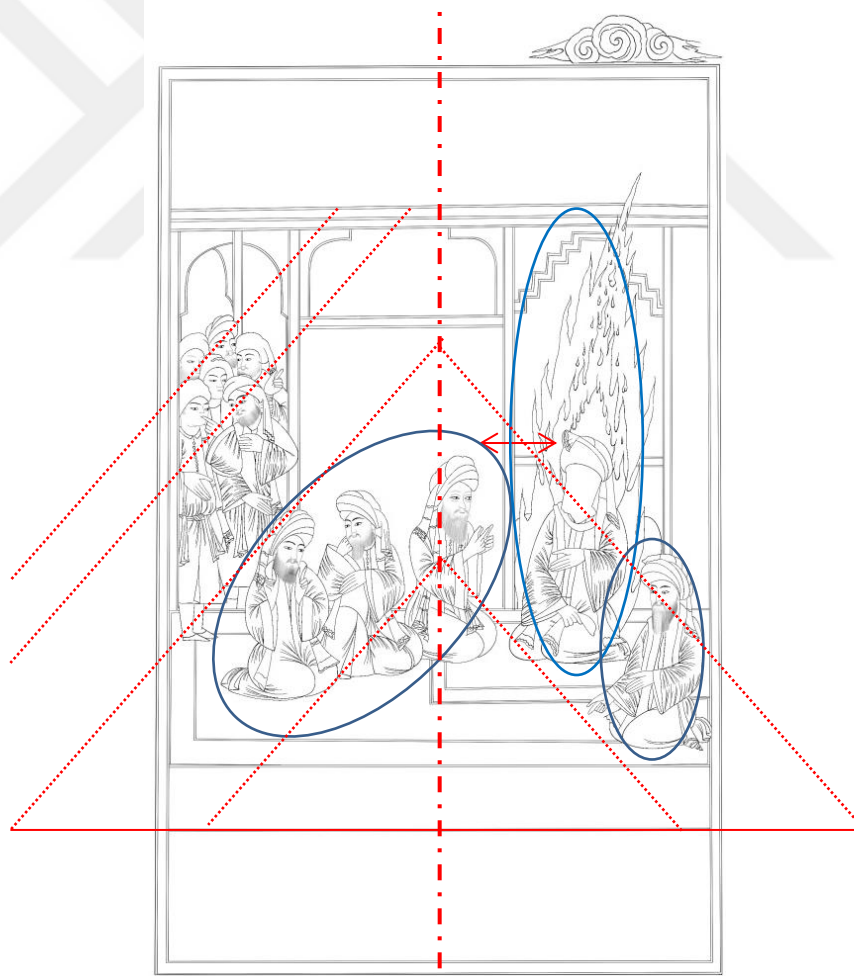
Hz. Muhammed, yine aynı formlarda ve renklerde, bir iç mekânın başköşesinde oturur pozisyonda resmedilmiştir. Yine cetvelin üst kısmında beyaz bir bulut resmedilmiştir. Bu sayfada, Hz. Muhammed, elinde mendil tutarken çizilmesiyle dikkat çekicidir.

⁹⁴ a.g.e., s. 645.

Diğer figürlerden ayrı, Hz. Muhammed'in sağ tarafında, oturur pozisyonda yer alan, lacivert kıyafetli figür Hz. Ebû Bekir'i temsil etmektedir.

İhtiyar Ulâ'yı temsil eden, parmakları havada, Hz. Muhammed'in sol tarafında yer alan beyaz kıyafetli figür, metinde anlatıldığı gibi resmedilmiş, bu figürün sol tarafında oturur pozisyonda çizilen diğer iki figür ise diğer önemli liderleri temsil etmektedir.

Tasvirde iç mekân detaylarında uygulanan ince işçilik dikkat çekmektedir. Geometrik duvar ve yer süslemeleri, kapı üzeri tezyini işçilikler, negatif motifli halı süslemeleriyle iç mekân detayları zenginleştirilmiştir. Hz. Muhammed ve Hz. Ebû Bekir'in kıyafetlerinde süsleme detayları bulunmazken diğer figürlerin kıyafetleri altın motifler ile süslenmiştir.(Resim 4.21)

Çizim 4. 14 V.140a

Sayfanın orta kısmında yer alan minyatür, bir iç mekân içerisinde kurgulanmıştır. Hz. Muhammed, sayfanın sağ kısmına konumlandırılmış ve halesiyle vurgulanmıştır.

Minyatürün diğer önemli karakterleri olan Husayn oğlu Uyeyne, Haml oğlu Mâlik ve Ulâ oğlu Ulâ, Hz. Muhammed'e doğru eğimli bir açıda yerleştirilmiştir. Sayfanın sol üst kısmında ayakta çizilen figür grubu da eğimli açıyı takip etmektedir.

Hz. Muhammed ile sağındaki Ebubekir figürü sayfanın solundaki figürlerin eğimli açılarıyla simetrik.

Minyatürde Ulâ oğlu Ulâ sayfanın ortasına konumlandırılmış, Hz. Muhammed'e daha yakın ve beyaz renkteki kıyafetiyle diğer figürlerden ayrılarak ön plana çıkmıştır. Ulâ oğlu Ulâ ile Hz. Muhammed karşılıklı iletişim halinde çizilmiştir.

Sayfanın solundaki figür yoğunluğuna karşı Hz. Muhammed halesiyle daha büyük çizilmiş ve iki alanın doluluk-boşluk oranı dengelenmiştir.(Çizim 4.14.)

Hz. Muhammed'in halesinde, iç mekân detaylarında ve figürlerin kıyafet süslemelerinde altın kullanılmış, böylelikle sayfa genelinde altın kullanımı da dengelenmiştir.

Sayfanın sağ tarafındaki ana karakterlerin kıyafetlerinde soğuk renk tercih eden nakkaşlar, sayfanın sol tarafındaki figürlerde ise çoğunlukla sıcak renkler kullanmışlardır.

Katalog No: 14

Sayfa Numarası: V.144b

Minyatürün Konusu: Hz. Muhammed, Benî Sa'saa kabilesinin liderleriyle İslam hakkında konuşması

Minyatür Hikâyesi: Hz. Muhammed, Hz.Ebû Bekir ile Sa'saa oğlu Âmir kabilesine gelir. Bu kabilenin lideri Ubbad oğlu Zilzal'dir. Kabile halkı merak içindedir. Aralarında önceki gün Hz. Muhammed'i ve Hz. Ebû Bekir'i taşıyan kişilerin bir

kısmı da vardır. Ubbad oğlu Zilzal, Hz. Muhammed'in ziyaretini kabul eder ve halkına misafirlere yol vermeleri için seslenir. Mifdal oğlu Rayh misafirlere ikramlarda bulunur. Hz. Muhammed kendisini tanıtır ve onlara İslam'ı anlatarak tebliğde bulunur. Zilzal ve Ravh Hz. Muhammed'in anlattıklarından etkilenip ve hemen İslam'ı kabul ederler. Uluların İslam'ı kabul etmesinden sonra halk da tam iman getireceği anda Gassan kabilesinden din düşmanı Ferraş oğlu Nâcire adında bir atlı çıkagelir. Zilzal'den gelen misafirin kim olduğunu öğrenir ve hemen dini kabul etmelerine karşı çıkar. Hz. Muhammed'in kendi kavminin ona inanmamasına rağmen onların hemen iman etmelerini doğru bulmaz ve ortalığı karıştırır. Bu sözleri işiten Sâsaalılar kuşkuya düşerler. Böylelikle halk dine girmekten vazgeçer. İnsanlar dağıldıktan sonra Hz. Muhammed'in yanında yalnızca Zilzal kalır. Duruma üzülmür ama kendisi İslam dininden vazgeçmez.⁹⁵ Minyatürde Hz. Muhammed'in kabile ile görüşme sahnesi tasvirlenmiştir.(Resim 4. 22)

Resim 4. 22 NYPL, Turc. Ms.3, V.144b

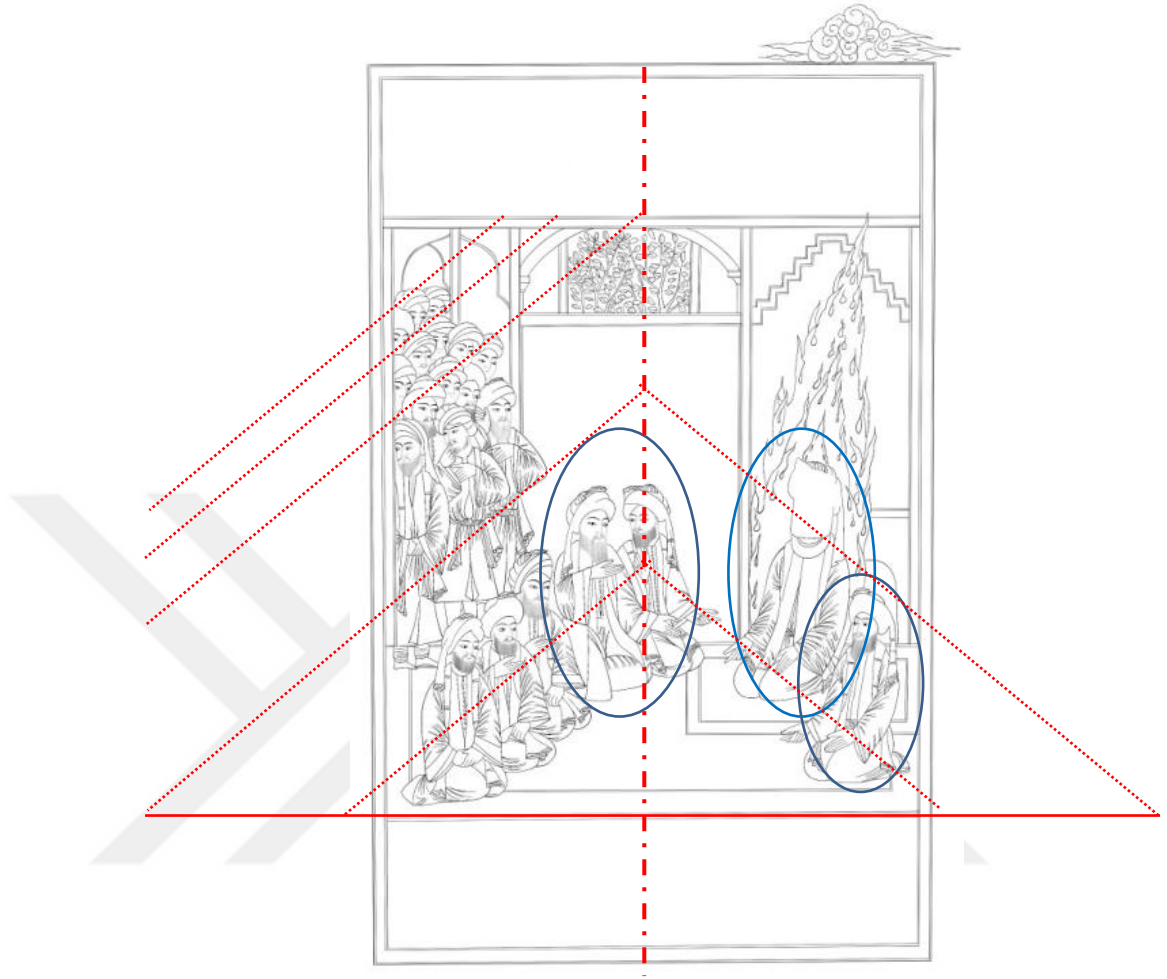
⁹⁵ a.g.e., s. 646.

Sayfanın yazı alanı üst ve altta ikişer satır olmak üzere toplam dört satırıdır. Minyatürde Hz. Muhammed, Hz. Ebû Bekir ile birlikte Amir kabilesinin meclisinde resmedilmiştir.

V.140a'daki kurguya benzer şekilde kurgulanan tasvirde Hz. Muhammed ve Hz. Ebû Bekir sayfanın sağ tarafında ve yine aynı renklerde yer almaktadır.

Hz. Muhammed'in sol tarafında, altın süsleme detaylı, mavi kaftanlı sağ eli havada çizilen figürün, metinde bahsedilen kabile lideri olan Ubbad oğlu Zilzal'i temsil ettiği düşünülmektedir. İslam dinini kabul etmeyi simgeleyen işaret parmağının havada çizilmesi bu figürün, Zilzal olduğunu kuvvetlendirmektedir. Zilzal'e bitişik çizilen kırmızı kaftanlı figür hikâyede ismi geçen ve hizmet eden Rahv olabileceği gibi hikâyeye daha sonradan dâhil olan ve kargaşa çıkaran Ferraş oğlu Nâcîre de olabilir. (Resim 4. 22)

Minyatürde iç mekân detaylarında dikkat çeken kemer, birbirine geçme taşlar ve mermer dokularla işlenmiştir. Kapı ve halı süslemelerinde negatif, hatayi grubu ve rumi motifleri kullanılırken, duvar süslemelerinde ise geometrik desenler vardır. Sayfanın ortasında üst tarafa çizilen pencerede doğa tasviri bulunmaktadır.

Çizim 4. 15 V.144b

Sayfanın ortasında yer alan minyatürde Hz. Muhammed sağ tarafa konumlandırılmıştır. Hz. Muhammed'in sağ alt kısmına küçük boyutta çizilen Hz. Ebû Bekir, konumu ve boyutu ile Hz. Muhammed'i ön plana çıkarmıştır. Hz. Muhammed diğer figürlerden büyük çizilmiş ve altın halesiyle vurgulanmıştır.

Ortada oturur pozisyonda çizilmiş figürler ile ayakta çizilen figürler aynı paralellikte sıralanmış ve ayakta çizilen figür grubu cetvele dayalı ve yarım çizilmesi ile tasarımda devamlılık algısı oluşturmuştur. Sayfanın sağındaki Hz. Muhammed ve Hz. Ebû Bekir figürleri de sol taraftaki figür gruplarının eğimli açısıyla simetrik şekildedir.

Sayfanın sol tarafının doluluğuna karşı sayfanın sağ tarafı daha yalın kurgulanmıştır. Zıt bir dengede olan iki tarafın ortasında, hikâyenin diğer önemli karakterleri olan Zilzal ve Ferraş oğlu Nâcîre (ya da hizmetkâr) diğer figürden biraz daha büyük çizilerek belirtilmiştir. Bu iki figür sayfanın ortasına daha yakın çizilmeleriyle dikkat çekicidir.

Metindeki kargaşa anı, figürlerin jest ve mimikleriyle yansıtılmıştır. Sayfanın solundaki figürlerin duruşları ise seyirciyi Hz. Muhammed'e yönlendirmektedir.(Çizim 4. 15)

Sayfanın üst tarafındaki açık pencere ile gösterilen doğa tasviri üst alandaki boşluğu doldurmuştur. Sayfanın solundaki figür yoğunluğuna karşı Hz. Muhammed'in büyük çizilmesi ve sayfanın üst kısmına doğru büyük çizilen halesi ile iki alan dengelenmiştir.

Zeminde çoğunlukla açık ve soğuk tonlarda renkler tercih edilmesiyle, figürler ön plana çıkmıştır. Ana karakterler soğuk renklerde, sayfanın sol tarafında yer alan figürlerde ise çoğunlukla zıt ve sıcak renkler tercih edilmiştir. Ana karakterler kapladığı sağ alan, boyut ve soğuk renkleri ile sayfanın sol tarafı ile zıtlık oluşturmaktadır. Hz. Muhammed ise form ve renkleri ile ön plana çıkmış ve vurgu kazanmıştır.

Katalog No: 15

Sayfa Numarası: V.150a

Minyatürün Konusu: Hz. Muhammed'in Tamim kabilesinin liderleri ile görüşmesi

Minyatür Hikâyesi: Hz. Muhammed ile Hz. Ebû Bekir Sa'saa kabilesinden ayrıldıktan sonra Tamim oğulları kabilesine gelirler. Bu kabilenin ileri gelen Hatem oğlu Ekrâ ve Zirare oğlu Hâcib oğlu Utarîd adında iki lideri vardır. Bu iki lider, Hz. Muhammed'i önceden tanımaktadırlar. Misafirlerini güzel karşılayan ve onlara ikramlarda bulunan iki lideri cemaatine haber yollayıp yanlarına çağırırlar. Hz. Muhammed lidere ve kabile halkına din hakkında bilgiler vererek İslam'ı anlatır. İnsanlar hem peygamberin sözlerinden hem de yaşadığı zorluklara karşı tutumundan

etkilenirler. Hz. Muhammed’e güzel sözler söyler ama kabileler arası düşmanlıktan çekindikleri için ondan mühlet isterler. Panayır bittikten sonra kendisinin huzuruna gelip buyruğunu tutacaklarını söylerler. Hz. Muhammed liderlerin verdikleri sözler için sevinip oradan ayrılır.⁹⁶ Minyatürde Hz. Muhammed’in insanlara dini anlattığı an tasvir edilmiştir. (Resim 4. 23)

Resim 4. 23 NYPL, Turc. Ms.3, V.150a

Sayfanın ortasında yer alan minyatür alanının üst ve alt kısmında ikişer satır yazı bulunmaktadır. Hz. Muhammed, Tamimim kabilesinin iki liderine ve kabile halkına İslam dinini anlattığı an tasvirlenmiştir.

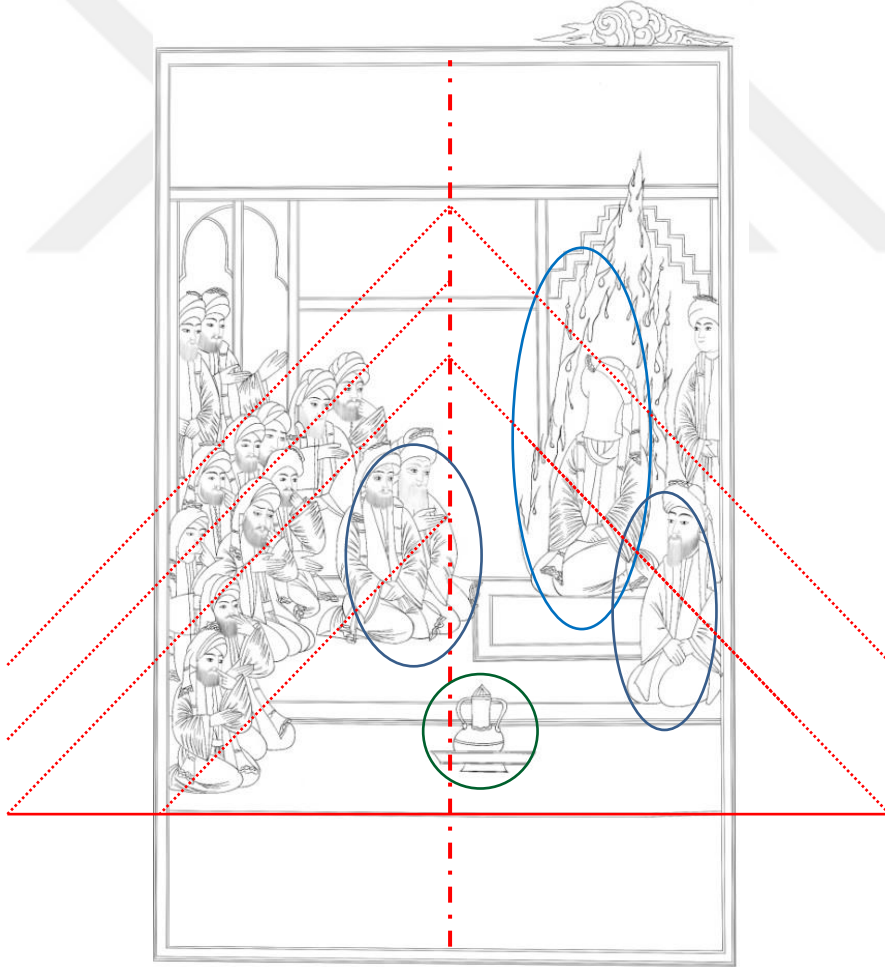
Minyatürde Hz. Muhammed ve Hz. Ebû Bekir yine V. 144A’daki şekildeki gibi sayfanın sağında, oturur pozisyonda resmedilmiştir. İki önemli karakter önceki sayfadaki renklerde boyanmış sadece kol manşetleri ve iç kıyafet detaylarında renk farklılıkları bulunmaktadır. Hz. Muhammed’in arkasında, ayakta çizilen figürün kabile halkından herhangi birini ya da bir hizmetliyi temsil ettiğini düşünülmektedir.

⁹⁶ a.g.e., s. 648.

Hız. Muhammed'in karşısına, sayfanın ortasına çizilen iki figür, Ukra ve Utarid adındaki kabile liderlerini temsil etmektedir. Nakkaşlar iki lideri, kalabalık figürlerin önünde onlardan ayrı çizerek belirtmişlerdir.

İki figürün arkasında yer alan kalabalık figür grubu jest ve mimikleri ile sayfaya hareketlilik katmaktadır. Duruşları ve bakışları bizleri sayfanın sağına yönlendirmektedir. Figürlerin kıyafetleri farklı renklerde sıvama boyanmış ve altın motiflerle detaylandırılmıştır.

İç mekân detayları form olarak diğer iç mekân tasvirlerine benzese de süslemelerde ağırlıklı olarak geometrik desenler kullanılmıştır. Tasvirde obje olarak ise altın boyalı bir su testisi ve tepsisi sayfanın alt orta kısmında resmedilmiştir.(Resim 4. 23)

Çizim 4. 16 V.150a

Bir iç mekân içerisinde kurgulanan minyatürde figürler V.144a tasvirindeki gibi karşılıklı ve aynı eğimli açılarla simetrik şekilde kurgulanmıştır.

Ukra ve Utarid figürleri, sayfanın ortasına yakın şekilde konumlandırılmış, sol tarafındaki kalabalık figür grubunun önünde çizilerek belirtilmiştir. Bu iki figür ve arkasına konumlandırılan diğer figürler aynı eğimli açı doğrultusunda paralel şekilde yerleştirilmiştir. Sayfanın sağındaki Hz. Muhammed, Hz. Ebû Bekir ve bir figür de bu eğimli açığa simetrik şekilde kurgulanmıştır. Figürlerin bu şekilde konumlandırılması ve dizilmesi ile minyatür derinlik kazanmıştır.

Sayfanın sol kısmındaki figürlerin mimikleri ve bakışları seyirciyi sağ tarafa, Hz. Muhammed'e yönlendirmektedir.

Sayfanın sağ ve sol tarafındaki tasarım öğelerinin birbirlerine olan zıtlıkları önceki tasarım kurgusuyla aynı benzerliktedir. Sayfanın sağ tarafında daha az, büyük boyutta figürler ile sayfanın sol tarafında daha kalabalık ve küçük boyutta figürler zıt kurguda çizilmiştir. (Çizim 4. 16)

Sayfanın sağındaki ana karakterler soğuk renklerde, sayfanın solundaki diğer figürler ise çoğunlukla hem sıcak hem de zıt renklerde boyanmıştır. Sol taraftaki figürlerin kıyafetlerinde koyu-açık tonlar ile sıcak-soğuk renklerin dağılımı dengelidir. Sayfanın arka plan zemin renklerinde, çoğunlukla açık pastel renkler tercih edilmesiyle figürler ön plana çıkmıştır.

Alt ve orta kısımdaki su testisi boş alanı dolduran bir detay olmakla birlikte sayfaya konumlandırılmış şekli ile dikkat çekicidir.

Katalog No: 16

Sayfa Numarası: V.152a

Minyatürün Konusu: Henzele kabilesinden Amr oğlu Henâd, İslam'ı kabul etmesi

Minyatür Hikâyesi: Hz. Muhammed ve yol arkadaşı Hz. Ebû Bekir Henzele kabilesinin yanına varırlar. Bu kabilenin lideri Amr oğlu Henad'dır. Henzele kabilesinden kişiler, kendilerine yaklaştıklarını gören bu iki misafiri hemen Henad'a bildirirler. Henad kalkıp Hz. Muhammed'in yanına gelir ve onları güler yüz ile

karşılar. Bundan sonra Hz. Muhammed vazifesi gereği tebliğde bulunur. Kur'an-ı Kerim'den Mülk suresini okur. Duyduğu şeyden etkilenen lider devam etmesini ister ve Hz. Muhammed Yasin suresini de okur. Daha sonra İslam'a davet edilen Henad dine girdikten sonra kendisinden başka bir şey isteyip istemediğini Hz. Muhammed'e sorar. Hz. Muhammed kendisine biat etmelerini, düşmanlara karşı yanlarında olmalarını ve gerekirse savaş anında askerleri ile birlikte onlarla savaşmalarını ister. Henad İslam'ı kabul ederek tüm askerlerinin emrinde olacağına ve her zaman Müslümanlara destek olacağına söz verir.⁹⁷ Minyatürde Henzele kabilesinin lideri Henad'ın iman etme sahnesi tasvirlenmiştir. (Resim 4. 23)

Resim 4.24 NYPL, Turc. Ms.3, V.152a

Minyatür alanı sayfanın ortasında, yazı alanı ise üstte ve altta ikişer satır olmak üzere toplam dört satırdan oluşmaktadır.

Hz. Muhammed, Hz. Ebû Bekir ve Henad bir arada sayfanın ortasında yer almaktadır. Hz. Muhammed'in ve Hz. Ebû Bekir'in dış kıyafetleri aynıyken iç

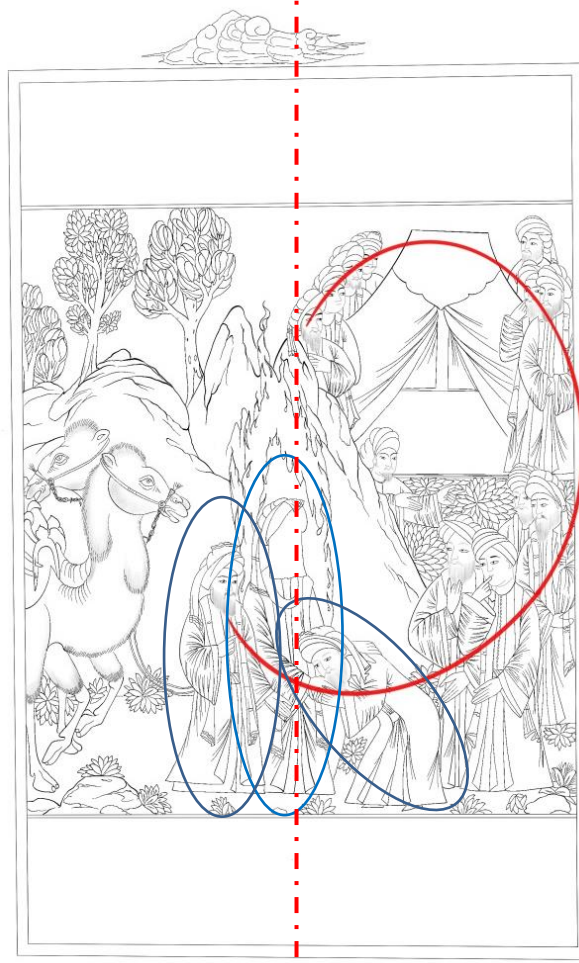
⁹⁷ a.g.e., s. 649.

kıyafetinin renkleri farklı boyanmıştır. İki figürün form ve işçilikleri genel olarak önceki tasvirlerle bağlı kalınarak yapılmıştır.

Henad'ı temsil eden kırmızı kaftanlı figür, Hz. Muhammed'in elini öperken resmedilmiştir. Sakalları beyaz boya ile taranarak yaşlı tasvir edilen figürün kıyafeti altın ile süslenmiştir.

Tasvirde, sayfanın sol tarafında, cetvele dayalı çizilmiş iki devenin kurgusu ve realisttik yorumlanma şekli dikkat çekmektedir. Nakkaşlar gerçeğe dayalı bir yaklaşım ile resmettikleri develeri, figürlerden daha büyük çizerek göstermişlerdir. V.132b, V.135b, V.136a tasvirlerinde nakkaşlar develeri ana karakterin önüne geçmeyecek şekilde küçük boyutlarda çizerek kurgularken bu sayfada iki deveyi ana karakterlerden büyük çizerek gerçekçi yaklaşımda bulundukları görülmektedir. Tüylerinde taramaların görüldüğü develerde yüz detaylarında da noktalama yapılmıştır.

Minyatürde gökyüzü sıvama altın boyanmış, açık lila renginde büyük bir dağ, üç farklı şekil ve renkte ağaçlar ve ot kümeleri ile bir doğa tasviri yapılmıştır. Sayfanın sağ üst köşesine çizilen kırmızı renkteki çadırın iç ve dış detayları negatif motiflerle süslenmiştir. (Resim 4. 24)

Çizim 4. 17 V.152a

Yazı alanının ortasına konumlandırılan minyatürde Hz. Muhammed, Hz. Ebû Bekir ve Henad figürleri sayfanın orta kısmında bir arada çizilmiştir. Diğer figürler ise sayfanın sağ tarafından üst kısma doğru sıralı şekilde yerleştirilmiştir. Çizilen eğri çizgiyi takip eder şekilde, büyükten küçüğe doğru sıralanıp dizilen figürler yakın-uzak algısı oluşturmaktadır.

Hz. Muhammed diğer figürlerin arasında olmasına rağmen merkezde kurgulanması ve halesi ile ön plana çıkmıştır. Figürlerin sayfanın yukarisından merkeze doğru bir eğriyi takip eder şekilde yerleştirilmesi ve Henad figürünün Hz. Muhammed'e eğik çizilmesi ile seyirci merkeze, ana karaktere yönlendirilmiştir.

H. Muhammed'den sonra dikkati sayfanın solunda yer alan, yarım çizilmiş iki deve çekmektedir. Nakkaşların gerçekçi yorum anlayışıyla çizdiği bu iki deveyi boyutları ile vurgulamış, develere asimetrik olarak yerleştirilen sağ üst köşedeki çadırın hacmi develerin hacmi ile dengelenmiştir. Asimetrik denge, merkezin önüne geçmiş gibi görünse de kompozisyondaki diğer kurgular dikkati merkeze yönlendirmektedir.

Sıralı ve ritmik yerleştirilen ot kümeleri alt zemindeki boşlukları doldurmuştur. Sayfanın üst kısmında, üç farklı boyutta ve renklerde çizilen ağaçlar ise üst kısımdaki boş alanı doldurmaktadır.(Çizim 4. 17)

Açık lila rengindeki dağ ile ana karakterler ön plana çıkmıştır. Kırmızı renge boyanan çadır ile sıcak renklerin hâkim olduğu sağ taraftaki figürlere karşı ana karakterler ve dağın soğuk renklere boyanmasıyla zıt bir denge kurulmuştur. Kahverengi, sol taraftaki ağaç gövdelerinde ve develerde kullanılırken sağ tarafta bir figürün kıyafetinin de kahverengi boyanması ile bu rengin dağılımı dengelenmiştir.

Katalog No: 17

Sayfa Numarası: V.157b

Minyatürün Konusu: Ebû Cehil, H. Muhammed'e kötü sözler söyledikten sonra dilinin tutulması

Minyatür Hikâyesi: H. Muhammed, Henzele kabilesinin yanından daha ayrılmamış tüm halkı İslam'ı davet edip inanmalarına vesile olacağı esnada, öncesinde türlü hilelerle iş çeviren Ebû Cehil, galeyana getirdiği insanlarla birlikte Henzele kabilesinin yanına gelir. H. Muhammed'in Arap kabilelerini İslam'a davet etmesinden rahatsız olan ve ona engel olmak için elinden geleni yapan Ebû Cehil, meclise girer. H. Muhammed'e iftiralar atıp hakaret edeceği vakit dili tutulur. Kendisi dâhil herkes şaşırır. Yanında Ebû Leheb ve Ukbe de gelmiştir. Ebû Cehil'e her ne kadar yardım etseler de düzelemez. Ebû Cehile su vermek isterler, fakat o istemez diye el işareti yapar. Ebû Cehil parmağıyla başına gelenlere o sebep oldu dercesine H. Muhammed'i gösterir. Ukbe ne demek istediğini anlayınca bu işi sihir ile H. Muhammed'in yaptığını ileri sürerek halkı kandırmaya çalışır. Halk her ne

kadar Hz. Muhammed'in güzel sözlerinden ve İslam'dan etkilenmiş olsalar da bu olaylar ve iftiralar karşısında oradan uzaklaşıp dağılırlar.⁹⁸ Minyatürde Henzele kabilesinin meclisinde yaşanan kargaşa tasvirlenmiştir. (Resim 4. 25)

Resim 4.25 NYPL, Turc. Ms.3, V.157b

Sayfanın üst ve alt kısmında ikişer satır olmak üzere, sayfada toplam dört satır yazı bulunmaktadır. Minyatür sayfanın ortasında yer almaktadır.

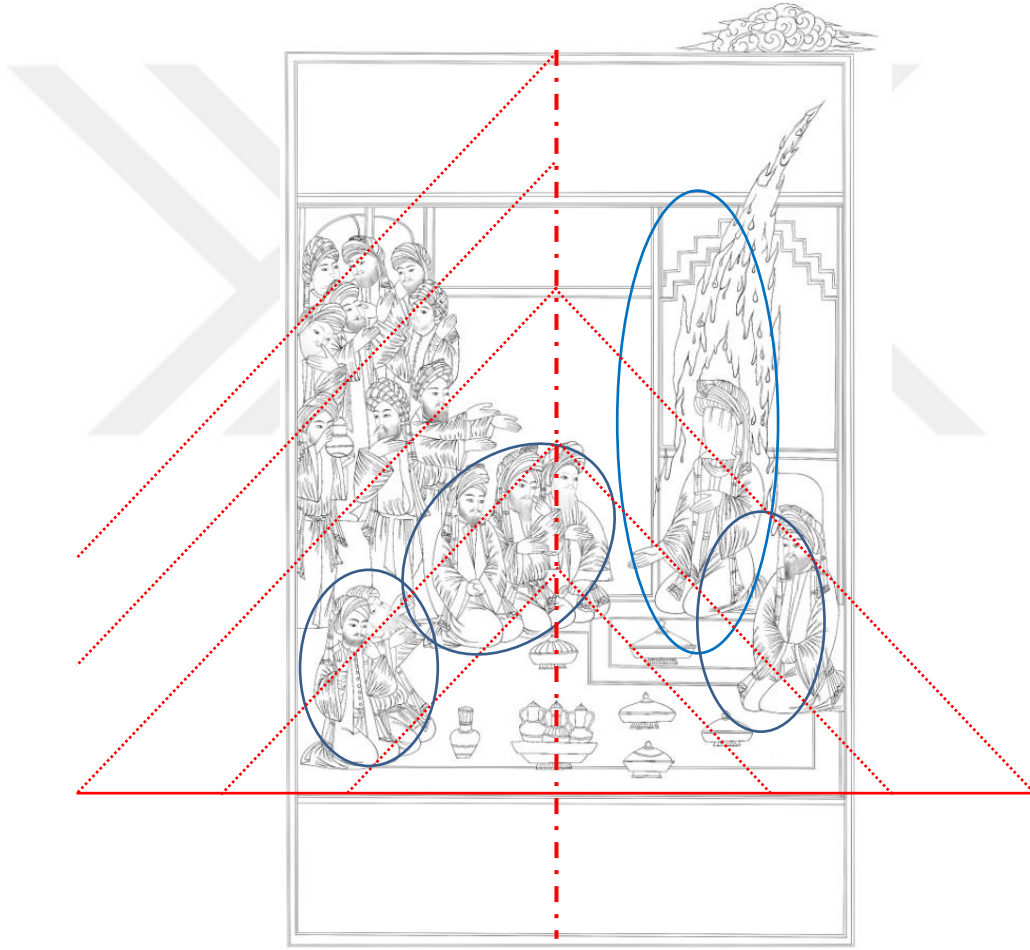
Tasvirde Hz. Muhammed ve Hz. Ebû Bekir, V.140a, V.144b, V.150a, sayfalarındaki konumlandırılış, form, genel renklendirme ve işçilik bakımından aynı şekilde kurgulanmıştır.

Hz. Muhammed'in karşısında oturur pozisyonda yan yana çizilen üç figürün kabilenin önemli liderlerini temsil etmektedir. Metinde kargaşa çıkaran kişi olarak anlatılan Ebû Cehil ise sayfanın sol alt tarafında oturur pozisyonda çizilmiş ve işaret parmağı ile Hz. Muhammed'i göstermektedir.

⁹⁸ a.g.e., s. 654.

Minyatürde geometrik desenli duvar süslemeleri, kapı ve halılarda negatif desenli tezyini süslemeler ile bir iç mekân tasviri yapılmıştır. Sayfanın alt ortasında yer alan beyaz ve mavi renklerde boyanan yemek ve içecek kapları, renkleri ve işçilikleriyle porselen görünümündedir.

Sayfada soğuk ve sıcak renklerde boyanan figür kıyafetleri çoğunlukla desensizdir. Bazı figürlerin kıyafetleri altın motiflerle süslenmiştir. Kıyafetlerinin kumaş katları nüanslı çizgiler ile boyutlandırılmıştır. (Resim 4. 25)

Çizim 4. 18 V.157b

Sayfanın ortasında yer alan minyatür V.140a, V144b, V.150a, sayfalarındaki kompozisyon kurgusuna benzer şekilde kurgulanmıştır. Özellikle ana karakterlerin formları, konumları ve renklendirilmeleriyle aynılık tekrarlanmıştır.

Hız. Muhammed'in karşına, eğimli bir açıda yerleştirilen oturur pozisyonadaki figürler ile ayakdaki figürler aynı paralellikte sıralanmıştır. Sayfanın sağında yer alan Hız. Muhammed ile Hız. Ebû Bekir, diğeri figürlerin eğimli açısıyla simetrik şekilde kurgulanmıştır. Hız. Muhammed büyük çizilerek ve altın halesi ile vurgulanmıştır

Figürlerin sayfa içerisinde açılı bir şekilde konumlandırılması tasarıma derinlik katmaktadır.

Oturan figürler üst ve alt kısmında ayrı çizilerek liderler ve diğeri karakter belirtilmiştir. Mavi kıyafetli figürün eliyle Hız. Muhammed'i göstermesi seyirciyi ana karaktere yönlendirmektedir. Aynı zamanda liderlerin bakışları da Hız. Muhammed'e doğrudur.

Minyatürün sol üst köşesinde, figür grubunun farklı ifadelerde ve hareketlerde çizilmesiyle hikâyedeki kargaşa yansıtılmıştır.(Çizim 4. 18)

Nakkaşlar sayfanın iki tarafını doluluk-boşluk, soğuk-sıcak ve zıt renklerle zıt dengede kurgulamışlardır. Sayfanın sağı kısmı daha az figürlü, boşluk oranı fazla ve soğuk renklerde boyanmış, sol tarafı ise yoğun figürler ile daha dolu ve sıcak renklerin de baskın gelmesiyle zıt bir kurgu oluşturulmuştur. Sol taraftaki figür yoğunluğuna karşı sağı tarafta halesi ile Hız. Muhammed büyük çizilmiş ve iki alan dengelenmiştir.

Sayfanın alt kısmında ortada, belli bir ritim ve düzende yerleştirilen objeler boşluğu doldurmuştur. Bu alanın zemin rengi ile üst kısmın zemin rengi sıcak-soğuk ilişkisi içerisindedir. Sayfadaki doluluk ve boşluk dengesi, nakkaşların tasarım kurgusu doğrultusunda oluşturulmuştur.

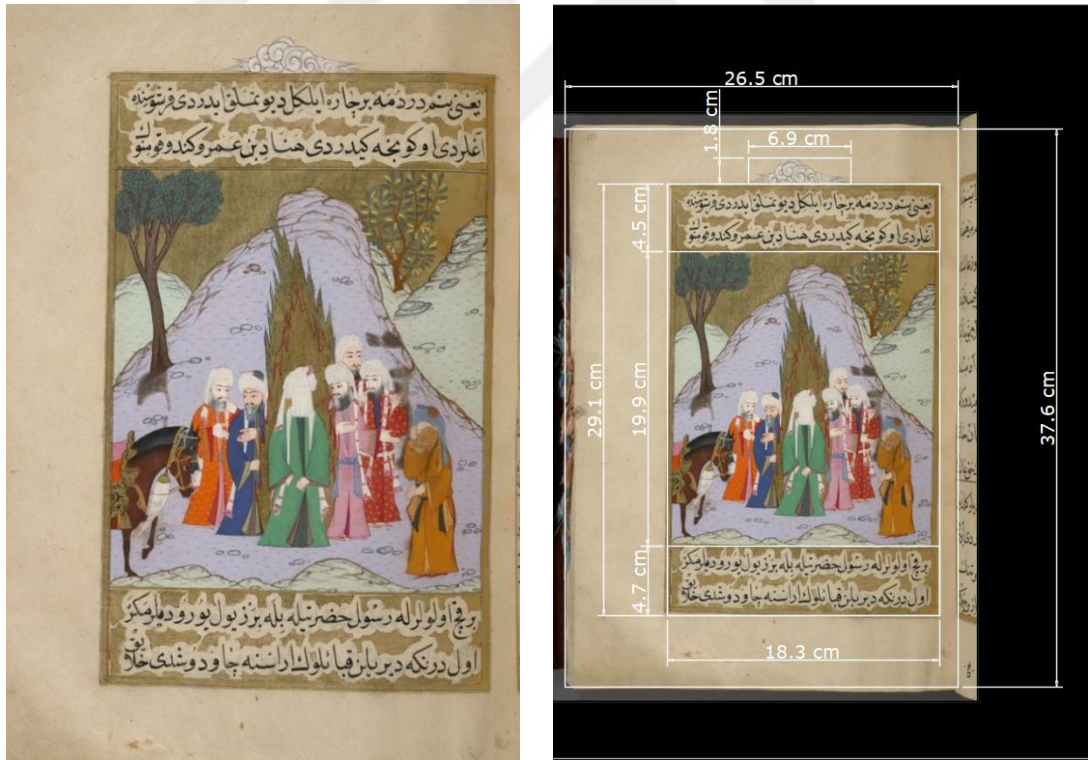
Katalog No: 18

Sayfa Numarası: V. 159a

Minyatürün Konusu: Ebû Cehil, Hız. Muhammed'e kendisini iyileştirmesi için yalvarması

Minyatür Hikâyesi: Hız. Muhammed ve Hız. Hız. Ebû Bekir develerine binerek Henzele kabilesinin yanından ayrılmak üzereyken Hız. Muhammed'den başka çare

göremeyen Ebû Cehil, Hz. Muhammed'in yanına gelir. El işaretleriyle yardım ister, yalvarır ve ağlar. Onun bu hali Ukâz panayırındaki halkın diline düşer. Henad, kendi kabilesinden ileri gelenlerle Hz. Muhammed'e onu bağışlaması için ricada bulunurlar. Hz. Muhammed, Ebû Cehil'e kendisine yardım etmesi için tapındığı Hubel putuna yalvarmasını söyler. Yanındaki Ebu Leheb ve Ukde başlarına böylesine bir bela gelmemesi için halkın arasına karışıp uzaklaşırlar. Yaşanan bu olaylardan haberdar olan Mekke halkı, Hz. Muhammed'in yanında olup onu korumak için hemen Ukâz panayırına gelirler. Kureyş'in ileri gelenleri Ebû Cehil'in dilinin düzelmesi için Ebû Talib oğlu Talib'ten aracı olmasını ve Hz. Muhammed ile konuşmasını isterler. Ebû Talib, Hz. Muhammed'in yanına gelerek Ebû Cehil'e yardım etmesi için ricada bulunur. Hz. Muhammed Talib'in hatırı için onun dileğini kabul eder.⁹⁹ Minyatürde Ebû Cehil'in Hz. Muhammed'e yalvarma anı tasvirlenmiştir. (Resim 4. 26)

Resim 4. 26 NYPL, Turc. Ms.3, V.159a

⁹⁹ a.g.e., s. 655.

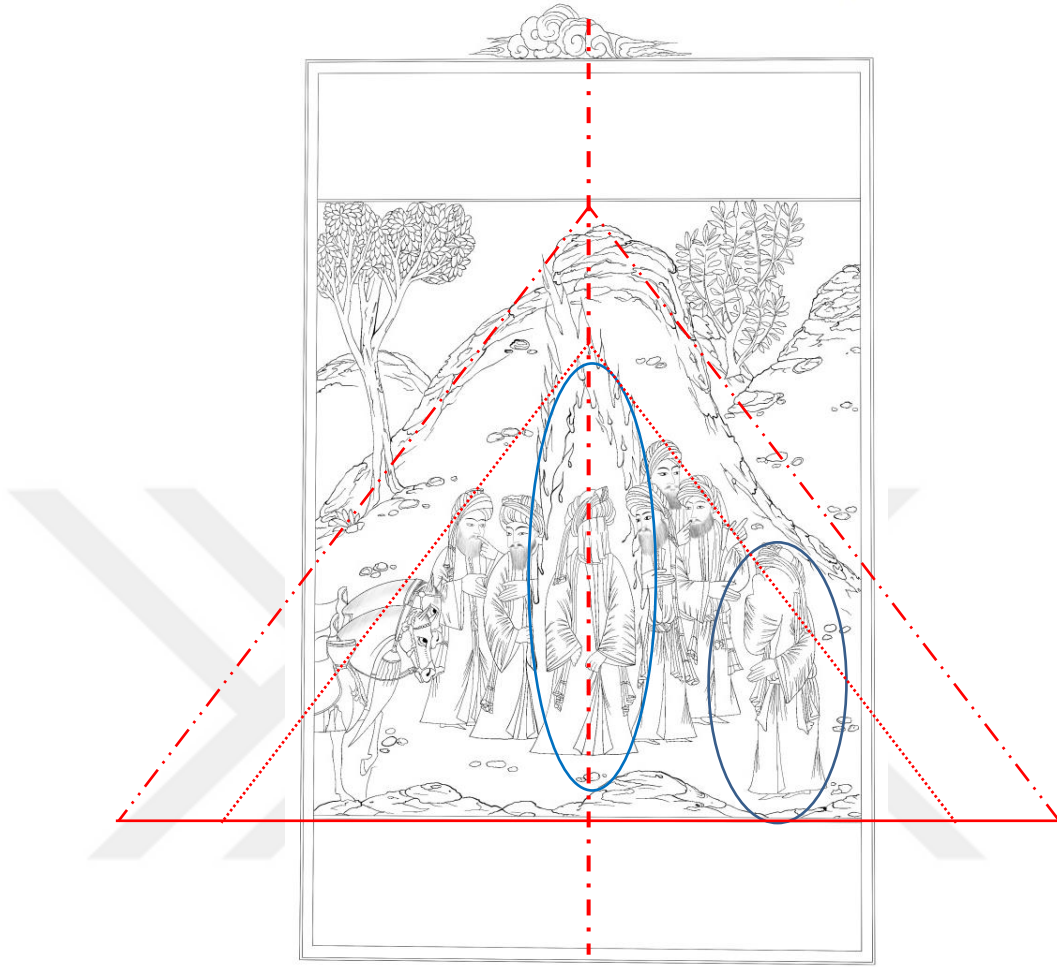
Sayfanın üstünde ve altında ikişer satır olmak üzere toplam dört satır yazı alanı mevcuttur. Minyatür alanı sayfanın ortasına konumlandırılmıştır.

Hız. Muhammed sayfanın ortasında, diğer figürlerin arasında ama onlardan bir adım önde çizilmiştir. Yeşil kaftanın astarı ve kol manşetleri kahverenginde boyanmış, diğer genel hatları önceki tasvirlerdeki gibi aynı resmedilmiştir. Geniş bir alan kaplayan halesi kırmızı ve siyah renkte tahrirlenmiştir.

Hız. Muhammed'in sol tarafına çizilmiş olan mavi kaftanlı figürün önceki tasvirlerdeki gibi çizilmiş olmasıyla Hız. Ebû Bekir'i temsil ettiği fikrini kuvvetlendirmektedir. Hız. Muhammed'e bitişik çizilen diğer figürler ise Hız. Muhammed'i korumak için gelen Mekkelileri temsil etmektedir.

Kalabalık grubun sağında, onlardan ayrı çizilen ve yüz kısmının boyaması silinmiş olan figür ise Ebû Cehil'i temsil etmektedir. Yüz kısmındaki silinmeden dolayı mimikleri görülmese de elinin yüzüne doğru çizilmesiyle figürün tahminen ağlamaklı, üzgün bir ifadeye olabileceği düşünülmektedir. Çünkü metinde Ebû Cehil'in ağlayarak Hız. Muhammed'den yardım dilediği geçmekte, figürün bir elinin yüzünde olması da metindeki anlatıma bağlı çizilmiş olabileceğini düşündürmektedir.

Hikâye bir dış mekânda geçmektedir. Nakkaşlar üç farklı renkte boyadığı tepeler, sıvama altın ile boyalı gökyüzü, ağaçlar ve taşlar ile bir doğa tasviri yapmışlardır. Sayfanın alt solunda, cetvele dayalı yarım çizilmiş atlar birbirine bitişik ve iki at aynı formda bir kalıptan çıkmış görünümündedir. Atların koşum takımları ve eyeri altın ile boyanarak eyerinde negatif motifli tezyini süslemeler vardır. (Resim 4. 26)

Çizim 4. 19 V. 159a

Minyatür, sayfanın ortasına konumlandırılmış ve bir dış mekânda kurgulanmıştır. Sayfanın ortasında bir arada çizilen figürler bir üçgen kompozisyon kurgusunda yerleştirilmiştir. Üst kısımdaki, figürlerin arkasındaki büyük dağın sınırları da bu yerleşim kurgusunu güçlendirmektedir.

Hız. Muhammed diğer figürler ile bir arada çizilmiş, figürlerin ortasında, bir adım önde ve biraz daha büyük çizilmiştir. Konumu ve altın halesi ile vurgulanmış, Hız. Muhammed'in halesi üçgen kompozisyon kurgusunu tamamlamaktadır. Hız. Muhammed'in hizasında, sayfa cetvelinin üst kısmına çizilen bulut ile tasarım tamamlanmıştır.

Ebû Cehil, figür grubundan ayrı, sayfanın sağ alt köşesine yerleştirilmiş, onun hizasında, sayfanın sol alt köşesine çizilen atlar ile tasarım öğelerinin dağılımı dengelenmiştir. Aynı denge sayfanın üst kısmındaki sağ ve sol taraflardaki ağaçlarda da görülmektedir.

Üçgen kompozisyon kurgusunu takip eden, ritmik yerleştirilen taş kümeleri zemindeki boşluğu doldurmaktadır. (Çizim 4. 19)

Zemin renginde yine soğuk ve açık tonda renkler tercih edilerek, canlı ve sıcak renklerde boyanan figürleri ön plana çıkarmaktadır. Hz. Muhammed'in yeşil rengi üst kısımdaki ağaç yapraklarında kullanılmış ve yeşil renk dağılımı da dengelenmiştir.

Katalog No: 19

Sayfa Numarası: V. 161b

Minyatürün Konusu: Hz. Muhammed topraktan fışkıran su ile Ebû Cehil'i iyileştirir ama Ebû Cehil bu mucize yüzünden Hz. Muhammed'i büyücülükle suçlar

Minyatür Hikâyesi: Hz. Muhammed, Ebûtalib oğlu Talib'in ricasını kabul ettikten sonra yüzünü göğe çevirir ve dua eder. Bu esnada bir mucize gerçekleşir. Hz. Muhammed'in topuğu altındaki topraktan su fışkırır ve akmaya başlar. Ebû Cehil gördükleri karşısında dili bir kat daha hayretten tutulur. Müminler Kelime-i Tevhid getirirler. Halk ise bu mucize karşısında Hz. Muhammed'in elini ayağını öpmek isterler. Hz. Muhammed, usulca eğilip sudan bir avuç alarak Ebû Cehil'in yüzüne serper. Yüce Allah'ın rahmeti ile Ebû Cehil'in dili açılır. Dili eski haline dönen Ebû Cehil bu olan biten için Hz. Muhammed'i yine büyücülükle suçlar.¹⁰⁰ Minyatürde Hz. Muhammed, Ebû Cehil'in iyileşmesi için dua etmesi ve topraktan suyun fışkırmasıyla gerçekleşen mucize anı tasvir edilmiştir. (Resim 4. 27)

¹⁰⁰ a.g.e., s. 656.

Resim 4. 27 NYPL, Turc. Ms.3, V.161b

Minyatür alanı sayfanın ortasında, yazı alanı ise sayfanın üst ve alt kısımlarında ikişer satır şeklindedir. Minyatürde, Hz. Muhammed'in dua etme anı ve mucizenin gerçekleştiği an tasvir edilmiştir.

H. Muhammed, sayfanın sol tarafında, ayakta, elleri dua eder şekilde havada resmedilmiştir. Dış kıyafeti beyaz, iç kıyafeti ise açık kahverenginde boyanmıştır. H. Muhammed'in halesi, bu kez ayaklarından itibaren, vücudunu kaplar şekilde, yazı alanına kadar çizilmiş ve altın ile boyanmıştır.

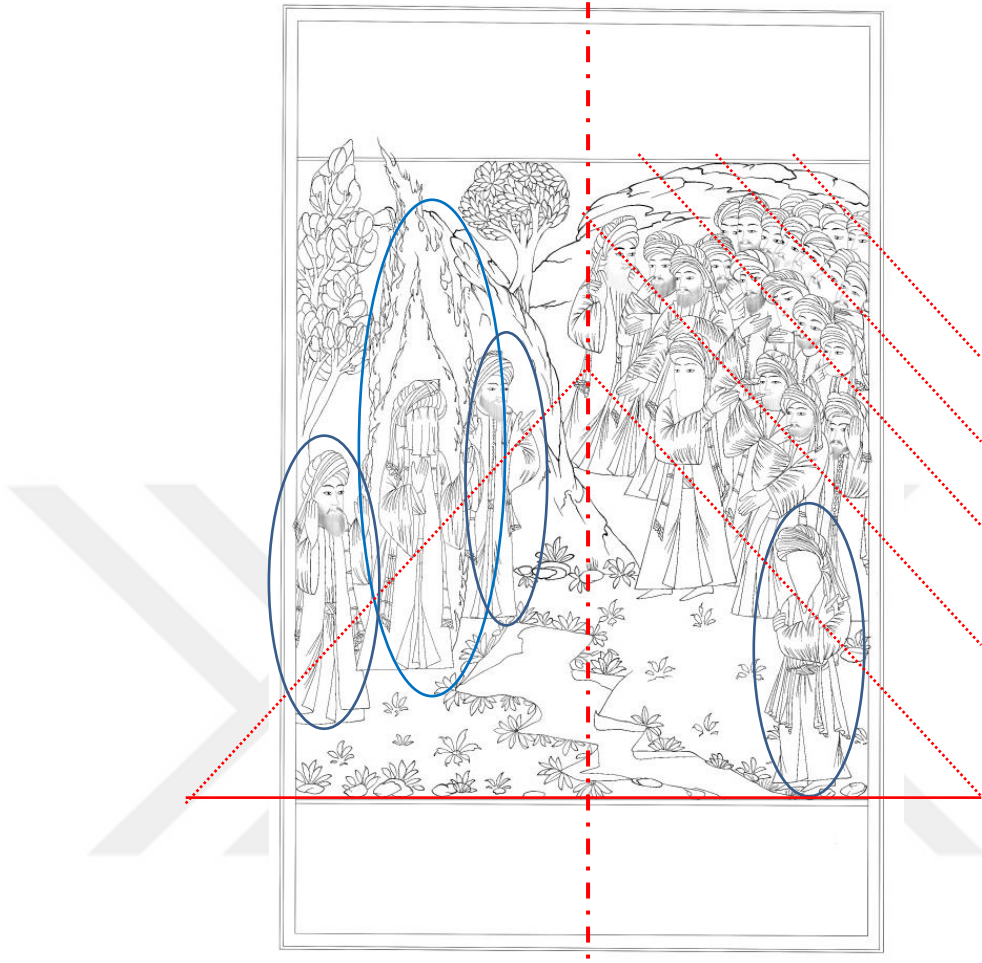
Sayfanın solunda, cetvele dayalı, elleri havada çizilen lacivert kaftanlı figür H. Ebû Bekir'i temsil etmektedir. H. Muhammed'in sağ tarafına çizilen açık tonda mavi kaftanlı figür, metinde ismi geçen Ebu Talip oğlu Talip temsil edebileceği gibi yine metinde geçen, tekbir getiren, mümin kişilerden herhangi birini de temsil edebilir. Kalabalık figür grubunun alt kısmında yer alan, turuncu kıyafetli figür ise Ebû Cehil'i temsil etmektedir. Figürün yüz boyaması yine hasar görmüştür.

Resim 4. 28 NYPL, Turc. Ms.3, V.161b detay

Sayfanın sağ üst tarafında yer alan kalabalık figür grubu, Hz. Muhammed'e dönük şekilde resmedilmiştir. Gördükleri mucize karşısında şaşırان, hayret eden ifadelerde çizilen figürler, farklı jest ve mimiklerde çizilmiştir. Grubun en arka sırasındaki figürlerin sadece başlarının çizilmesi ise nakkaşların kalabalık sahne minyatürlerinde yaptığı bir yorum şeklindedir. (Resim 4. 28)

Minyatürde gökyüzü sıvama altın ile boyanmış, sağ ve sol tarafa iki farklı renkte iki tane yüksek tepelik çizilmiştir. Tasvirde iki farklı türde ve iki farklı yeşil tonda çizilen ağaç ile yer zemini açık yeşil tonda boyanmıştır. Yeşil zeminin ortasına çizilen akarsu ise hikâyede geçen mucizeyi temsil etmektedir. Tahminimizce gümüş renginde boyanmış ama zamanla oksitlenmeden dolayı kararmıştır. Suyun fışkırması ve akışı siyah çizgiler ile gösterilmiştir. (Resim 4. 27)

Çizim 4. 20 V. 161b

Sayfanın ortasında yer alan minyatür, dış mekân kurgusu içerisinde çizilmiştir. Hz. Muhammed'in mucizesini temsil eden su yatağı sayfanın alt orta kısmına çizilmiştir. Bu su yatağı ile Hz. Muhammed'in karşısındaki figür grubu eğimli açısını takip etmektedir.

Hz. Muhammed, Hz. Ebû Bekir ve Hz. Muhammed'in sağ yanındaki figür (Ebu Talip oğlu Talip) sayfanın solunda ve soğuk renklerde boyanmış, Ebû Cehil ve diğer figür grubu ise sayfanın sağında ve figürler çoğunlukla sıcak renkte boyanarak kurgulanmıştır.

Hz. Muhammed elleri havada ve tekbir getiren iki figürü birbirine mesafeli ve yalın resmedilmiş, sayfanın diğer tarafında yer alan kalabalık figürler birbirine

bitişik, farklı jest ve mimiklerle hareketli şekillerde resmedilerek iki taraf zıt kurgulanmıştır.

Ebû Cehil kalabalık figür grubunun alt kısmında ve ayrı çizilerek vurgulanmıştır. Kalabalık figür grubu cetvele dayalı ve yarım çizilerek tasarımda devamlılık algısını oluşturmaktadır. (Çizim 4. 20)

Nakkaşlar her iki figür grubunun zemini açık ve soğuk renklerde boyayarak figürlerin ön plana çıkarmıştır. Alt kısımdaki zemin yeşil renkte boyanıp, ot kümeleri akarsu yatağının eğimini takip edecek şekilde aynı ritimde ve belirli aralıklarla çizilmiş ve zemin doldurulmuştur. Sayfanın üst kısmındaki ağaçlar ise sağ taraftaki figürlerin hacmine karşı sol alanı doldurarak dengelemektedir. Böylelikle sayfa içerisinde doluluk ve boşluk oranları dengelenmiştir.

Katalog No: 20

Sayfa Numarası: V. 163b

Minyatürün Konusu: Ebû Cehil'in dilinin çözülmesi ve Hz. Muhammed'e iftiralar atması, aynı zamanda Hübeyre'nin iman etmesi

Minyatür Hikâyesi: Ebû Cehil dili düzeldiği gibi yine iftarlar atmaya başlar. Hz. Muhammed'in sihir ile her şeyi yapabileceğini söyler. Türlü iftiralarından sonra o kudretten gelen sudan tekrar içmek ister, lakin yere eğildiği vakit su kaybolur. Ebû Cehil'in yüzü, gözü balçığa bulaşır ve ağzı acı çamurla dolar. Halk Ebû Cehil'in düştüğü duruma güler ve onu oradan alarak uzaklaştırırlar. Hz. Muhammed, kabile ortasından yürümeye başladığı vakit, Necran Yahudilerinden Gabir oğlu Hübeyre adında biri çıkagelir. Halka seslenerek, "Kelimullah Musa hürmeti için ve ona inen Tevrat hakkı için söylüyorum ki Muhammed ahir zaman peygamberidir" der. Hübeyre bu sözlerden sonra parmak kaldırarak kelime-i şهادet getirir. Bu sözleri uzaktan işiten Ebû Cehil feryat ve figanlarda bulunarak Mekke'ye doğru ilerler.¹⁰¹ Minyatürde Ebû Cehil'in hakaretler ettiği an ile Ebu Hübeyre'nin iman etmesi tasvirlenmiştir. (Resim 4. 29)

¹⁰¹ a.g.e., s. 657.

Resim 4. 29 NYPL, Turc. Ms.3, V.163b

Sayfanın ortasında yer alan minyatürde yazı alanı ikişer satır olmak üzere sayfanın üst ve alt kısmında yer almaktadır.

Bir doğa tasviri içerisinde yer alan Hz. Muhammed, sayfanın sağında, kalabalık bir figür grubunun arasında yer almaktadır. Hz. Muhammed'e bitişik şekilde çizilen mavi kaftanlı figür yine Hz. Ebû Bekir'i temsil etmektedir.

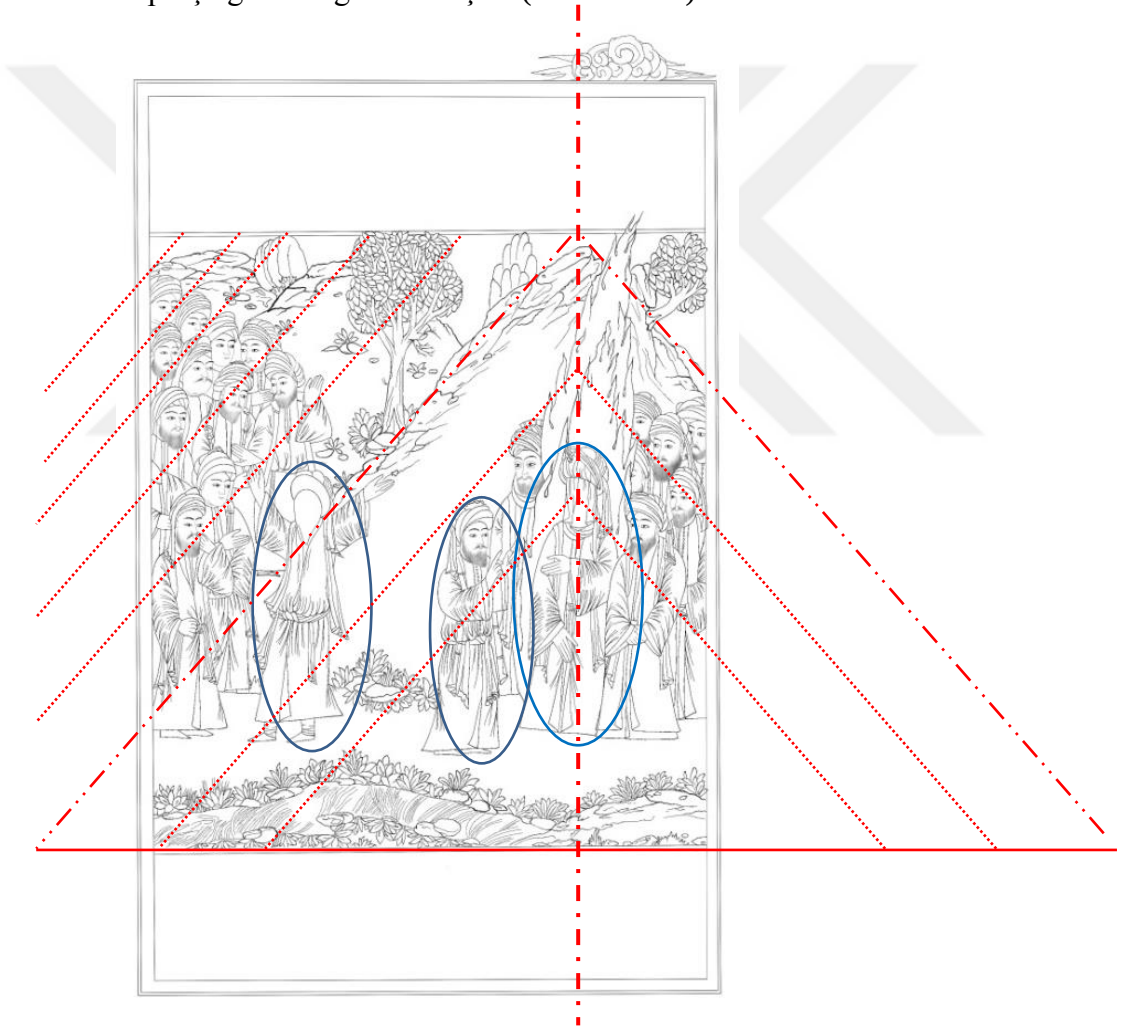
Hz. Muhammed'in sol tarafına ve bitişik çizilen figür, V.64B, V.129B tasvirlerindeki Hz. Ali figürünü anımsatsa da hikâyede Hz. Ali'nin ismi zikredilmemektedir.

Hz. Muhammed'in önünde, Hz. Muhammed'e doğru dönük, işaret parmakları havada çizilen figür Hübeyre'yi temsil etmektedir. Açık pembe tonlarında dış kıyafetinin manşetleri, yakası, kuşağı ve ayakkabıları kırmızı renkte boyanmıştır.

Sayfanın sol tarafında yer alan kalabalık figür grubu ile grubun önüne çizilen Ebû Cehil tasvirde ikinci kısmı oluşturmaktadır. Ebû Cehil figürlerden ayrı, önde ve onlara doğru resmedilmiştir. Hikâyede dili çözüldükten sonra halkı galeyana

getirmeye çalışması ile Hübeyre'nin Müslüman olduğunu duyduktan sonra feryat figan içerisinde sitem eden Ebû Cehil, tasvirdeki resmedilme şekliyle iki farklı anı da temsil edebileceği düşünülmektedir.

Minyatürde sıvama altınla boyanan gökyüzü, dağlar, ağaçlar, kayalar, bitkiler ve mucizeyi temsil eden bir akarsu ile doğa tasviri yapılmıştır. Açık ve soğuk renklerde boyanan dağların tahrirleri kahverengi boya ile çekilmiştir. Gümüş ile boyanmış ama oksitlenmeden dolayı kararan akarsuyun dalgaları ise siyah mürekkepli çizgiler ile gösterilmiştir. (Resim 4. 29)

Çizim 4. 21 V. 163b

Sayfanın ortasında kurgulanan minyatürde, hikâyenin iki farklı anı aynı alanda kurgulanmıştır. Sayfanın sağ kısmında Hz. Muhammed ortada, sol kısmında Hübeyre sağ kısmında ise Hz. Ebû Bekir yer almaktadır. Hübeyre sayfanın ortasına

izilse de tasarımıdaki öğelerin dizilim ve dağılım Şekilleri Hz. Muhammed'in konumuna gre ayarlanmıştır. Sayfanın solundaki figürler Hz. Muhammed'e eğimli bir açıda yerleştirilmiş ve Hz. Muhammed'in arka planındaki gen formdaki dağ da bu dizilim ve yerleşim kurgusunu glendirmiştir.

Sayfanın sağındaki ve solundaki figürlerin cetvele dayalı ve yarım çizilmesiyle, orada daha çok figürlerin bulunduğu izlenimi kazandırılmış, böylelikle devamlılık algısı tasarımda sağlanmıştır.

Hz. Muhammed halesiyle birlikte diğer figürlerden ayrılarak vurgu kazanmaktadır. Hz. Muhammed'in önünde ve ona doğru çizilen Hübeyre figürü seyirciyi Hz. Muhammed'e yönlendirmektedir.

Sayfanın altında yatay formda konumlandırılan akarsu yatay Şekilde kurgulanmıştır. Akarsuyun sınırlarını takip eden taş kmleri aynı ritimde tekrar ederek zemini hareketlendirmektedir. Sayfanın st kısmına aynı aralıklarla çizilen ağaçlar da st kısımdaki boşluğu doldurmuştur. (izim 4. 21)

Soğuk ve açık renkte boyanan dağlar, figürleri ön plana çıkarmaktadır. Sayfada aynı hizasında sağda, ortada ve solda yer alan üç figür aynı pembe renge boyanarak pembe rengin figürlerde dağılımı dengelenmiştir. Sayfanın sağ kısmındaki figürler soğuk renkte, sol kısımdaki figürler ise çoğunlukla sıcak ve zıt renklerde boyanması ile tasarımda renklerin dağılım zıt Şekilde kurgulanmıştır.

Katalog No: 21

Sayfa Numarası: V. 169b

Minyatürün Konusu: Hz. Muhammed'in Şeyban Oğulları kabilesini ziyaret etmesi ve kabilenin bilgini Numan ile görüşmesi

Minyatür Hikâyesi: Hz. Muhammed ve Hz. Ebû Bekir, Şeyban Oğulları kabilesine gelir. Hz. Ebû Bekir, Şeyban cemaatine selam vererek Hz. Muhammed'i tanıtır ve hangi amaçla oraya geldiklerini bildirir. Şeybanlılar, Hz. Muhammed'i saygıyla karşılar ve başköşeye oturması için davet ederler. Şeyban Oğullarının lideri Makrun, Hz. Muhammed'e kendilerine hangi dine davet etmek istediğini sorar. Hz. Muhammed İslam dini hakkında bilgiler verir. Şeyban kabilesinin Numan adında Nasranî bir bilgini vardır. Şeybanlılar, Numan'ın yanına varıp, Hz. Muhammed'i anlatır ve onu meclise çağırırlar. Sonrasında meclise gelen Numan, Hz. Muhammed'in nurlu yüzünü görünce İncil'de okuduğu ahir zaman peygamberi olduğunu anlar ve ona inen kitaptan biraz okumasını ister. İşittiği Kur'an belagatinden çok etkilenir. Numan Hz. Muhammed'e peygamberlik delilinin ne olduğunu sorar. Hz. Muhammed, delilinin bütün halkları İslam'a davet etmek olduğunu, bu yolda Allah'tan başka yardımcısının olmadığını söyler. Bunun üzerine Mesna adında bir seyyid, Numan'a onun hak peygamber olup olmadığını sorar. Numan, Hz. Muhammed'in hak peygamber olduğunu onaylar.¹⁰² Minyatürde Hz. Muhammed Şeyban kabilesinin meclisinde resmedilmiştir. (Resim4. 30)

¹⁰² a.g.e., s. 661.

Resim 4. 30 NYPL, Turc. Ms.3, V.169b

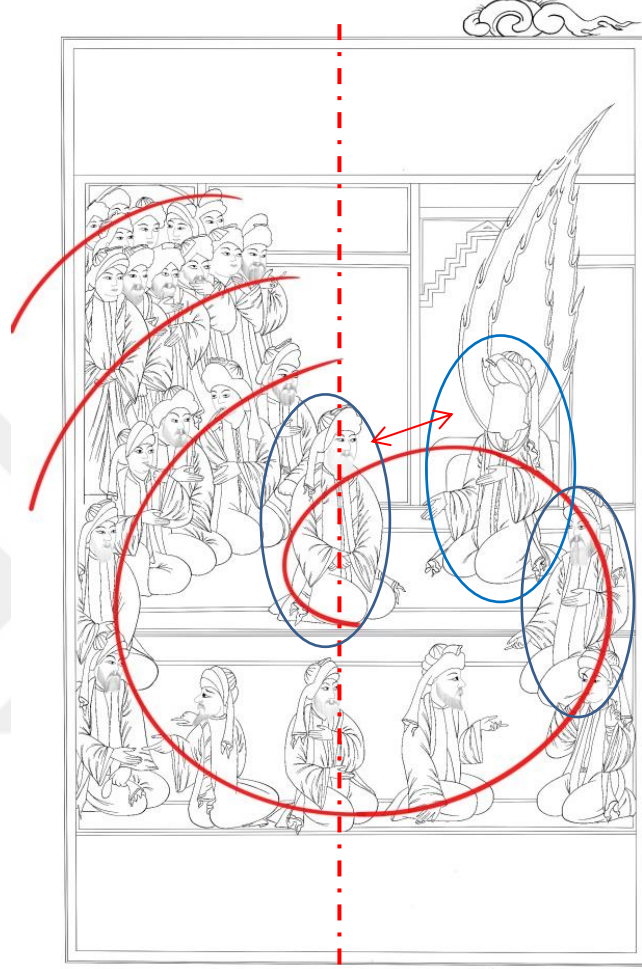
Üst ve alt kısımda ikişer satır olmak üzere dört satır yazı alanı sayfada bulunmaktadır. Sayfanın ortasında yer alan minyatürde, bir iç mekânda kalabalık bir meclis sahnesi tasvirlenmiştir.

Sayfanın sağında yer alan Hz. Muhammed, konumlandırılış ve işçilik bakımından diğer iç mekân kurgularında tasvir edildiği şekilde resmedilmiştir. Hz. Muhammed'in alt hizasında, oturur pozisyonda çizilen Hz. Ebû Bekir'in kıyafeti ise bu tasvirde kahverengindedir.

Sayfanın ortasında oturur pozisyonda çizilen, kırmızı kaftanlı figür, bilge Numan'ı temsil etmektedir. Numan'ın etrafına sıralı şekilde yerleştirilen figürler ile sayfanın sol köşesine çizilen figür grubu Şeyban halkını temsil etmektedir.

İç mekân detaylarında ise duvarlarda yine geometrik desenler tercih edilirken, halılarda şemse formları, negatif desenli tezyini süslemeler ile rumi motifleri dikkat çekmektedir. Figür kıyafetlerinde kahverengi, yeşil tonları, kırmızı, açık maviler

tercih edilirken, iç mekânda ise mavi, turuncu ve pembe renkler tercih edilmiştir. (Resim 4. 30)

Çizim 4. 22 V. 169b

Minyatür alanı sayfa ortasında yer almaktadır. Kompozisyonda sayfanın ortasına yerleştirilen Numan ile merkezden itibaren helezonik bir şekilde diğer figürler sıralanarak yerleştirilmiştir. Sayfanın sol üst köşesinde, ayakta çizilen figürler de yine helezonun eğimine göre yerleştirilmiştir.

Hız. Muhammed çizdiğimiz helezonu takip eder şekilde yerleştirilmiş olsa da diğer figürlere mesafeli ve büyük çizilmesi yine ön plana çıkmıştır.

Numan da diğer figürlerden ayrı ve merkezde çizilmiştir. Numan'ı vurgulayan diğer bir etmen ise kıyafetinin kırmızı renkte olmasıdır. Minyatürün ana

karakteri Hz. Muhammed ile diğer önemli karakteri Numan'ın zıt renklerde boyanmış olması ikisinin minyatür alanında diğer tasarım öğelerinden özel olarak ayırmaktadır.

Sayfanın alt kısmında, küçük boyutlarda çizilen figürler, merkezdeki ana karakterlerin önüne geçmeyerek ortaya çıkarmıştır. Figürlerin farklı yönlere doğru ve farklı hareketlerde çizilmesi mecliste yaşanan şaşkınlığı yansıtmaktadır.

Sayfanın sol köşesinde yer alan kalabalık figür grubunun diziliş şekli sol köşeden sayfa içerisine taşma algısı oluşturmaktadır. Buradaki figürler kalabalık bir meclis ortamını, dolup taşma anını hissettirmektedir.

Kalabalık bir sahne olmasına rağmen tasarımdaki doluluk-boşluk dengesi figür yerleşimine göre oluşturulmuştur. Hz. Muhammed ve bilge Numan figürlerinin alanındaki boşluk ile figürler ön plana çıkmıştır. (Çizim 4.22.)

Nakkaşlar sayfanın üst ve alt kısımlardaki zeminde turuncu, orta kısımda ise mavi ve açık pembe renklerini kullanmıştır. Figürlerde yeşil, kahverengi, mavi, turuncu ve kırmızı renkleri aralıklarla ve karşılıklı boyanmış, böylelikle figürlerdeki renk dağılımı dengelenmiştir.

Katalog No: 22

Sayfa Numarası: V.173a

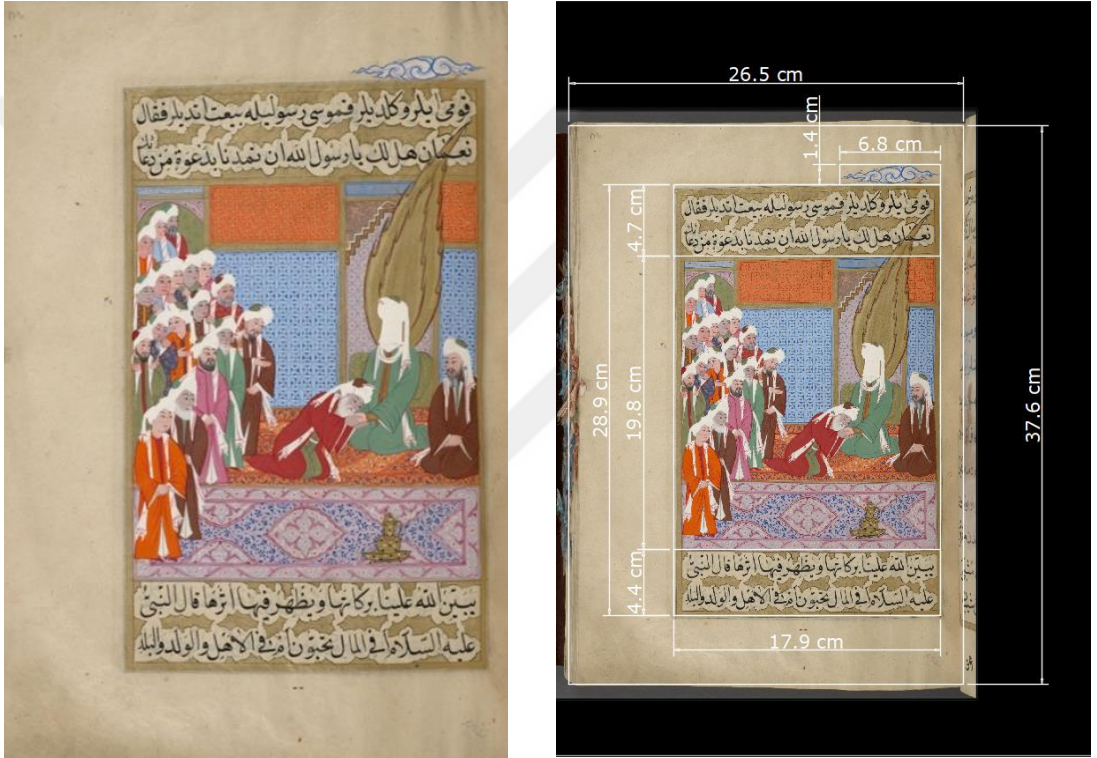
Minyatürün Konusu: Nu'mân ve Şeybanlılar, Hz. Muhammed'e biat ederler.

Minyatür Hikâyesi: Hz. Muhammed, Şeyban Oğulları'na tebliğte bulunur. Onlara İslam dini girmelerini ve çekindikleri Kayser'in¹⁰³, Kısra'nın¹⁰⁴ günü gelince taç ve tahtlarının yıkıldığını görmek nasip olacağını söyler. Numan, cemaatine Hz. Muhammed'e biat edip, ant içelim der. Hz. Muhammed'e artık puta tapmayacaklarını ve İslam sancağı dikildiğinde Müslüman olacaklarını ve o sancak

¹⁰³ İslamiyet'in ortaya çıktığı dönemde Arapların Roma ve daha çok Bizans imparatorları için kullandıkları bir unvan. Bkz. "Kayser" madd., DİA, Ankara 2002, c.25, s. 94-96)

¹⁰⁴ Arapların Sâsânî hükümdarları için kullanıldıkları unvan. Bkz. "Kisrâ" madd., Ankara 2002, c.26,s. 71-72.

altında Hz. Muhammed ile şeriat tutacaklarını söyler. Numan ilerleyerek Hz. Muhammed'in mübarek elini tutar ve biat eyler. Ondan sonra Mesna ve üç kişi daha biat eder ve onları gören Şeyban halkı da biat eder. Hz. Muhammed çok sevinir. Onlara düşman şerrinden kurtulmaları için dua eder. Hz. Muhammed, Şeybanlılar Müslüman olmasalar bile kendisine toplu olarak biat ettikleri için memnundur. Hz. Muhammed, Şeybanlılar ile vedalaşıp yanlarından ayrılır.¹⁰⁵ Minyatürde Numan, Hz. Muhammed'in elini öperek biat ettiği an tasvir edilmiştir. (Resim 4. 31)

Resim 4. 31 NYPL, Turc. Ms.3, V.173a

Sayfanın ortasında yer alan minyatürün alt ve üst kısmında ikişer satır yazı bulunmaktadır. Minyatürde Numan ve Şeyban halkının, Hz. Muhammed'e biat ettiği an tasvirlenmiştir.

Sayfanın sağ tarafına konumlandırılan Hz. Muhammed ve Hz. Ebû Bekir, V.169b tasvirindeki kurguya benzer şekildedir. Bilge Numan'ın ve Hz. Ebû Bekir'in

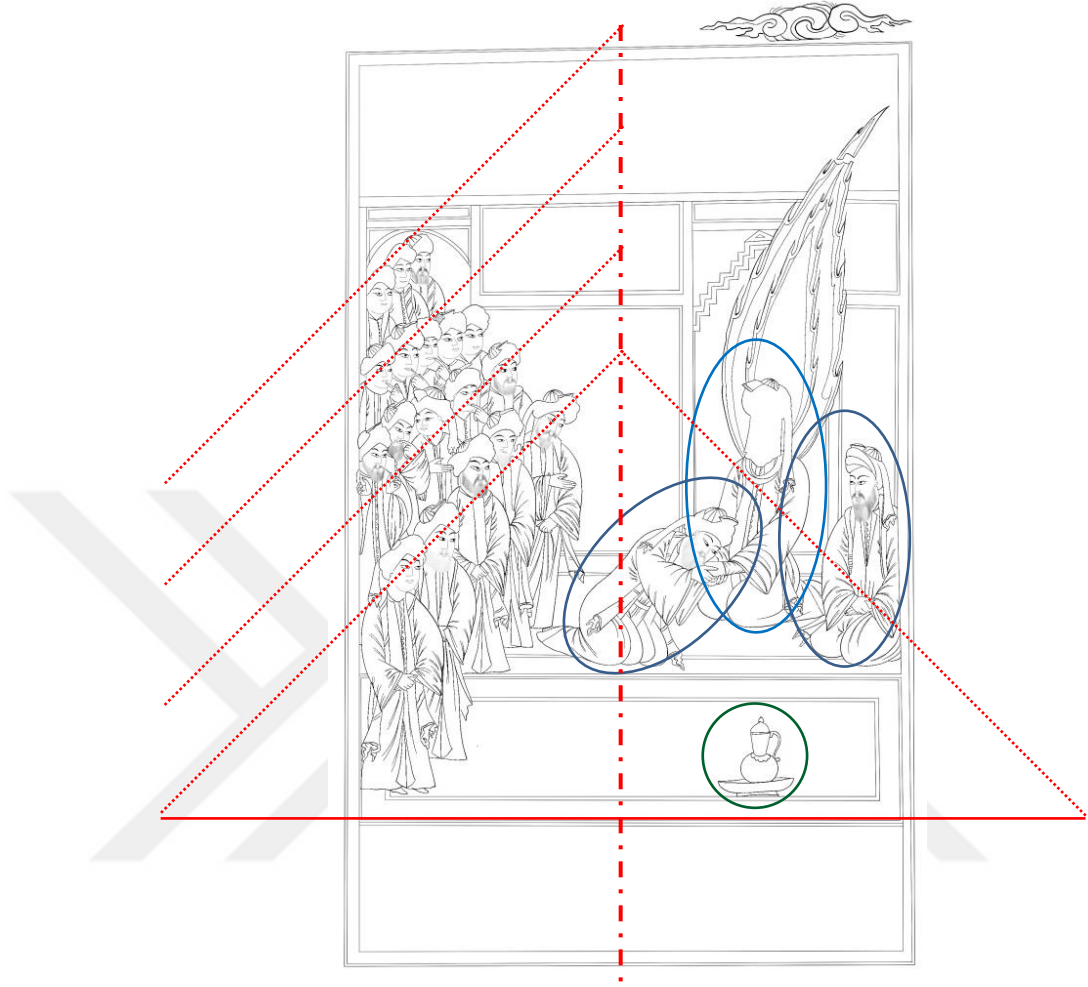
¹⁰⁵ a.g.e., s. 662.

iç kıyafet renklerinde farklılıklar olsa da genel olarak iki figürün tasvirleri V.169B tasvirindeki gibidir.

Tasvirde nakkaşlar Numan ve Şeyban halkının biat etmesini, Hz. Muhammed'e eğilmiş ve elini öperken çizdikleri Numan figürü ile göstermişlerdir.

Sayfanın sol tarafında, ayakta, kıyafetleri rengârenk boyalı olan figür grubu Şeyban halkını temsil etmektedir. Sıralı ve birbirine bitişik çizilen figürlerin bazılarının kıyafetleri altın ile süslenmiştir.

V.169b tasvirindeki zemin renklerinin bu sayfada da kullanıldığı görülmektedir. İç mekânda geometrik desenler, kapı ve başköşe alınlığında ve halılarda rumi desenleri ile özellikle halılarda negatif motifli tezyini süslemeler minyatürlü sayfaya zengin bir görünüm kazanmıştır. Önceki tasvir olmayıp, bu tasvire eklenen, sayfanın alt kısmına çizilmiş ve sıvama altın ile boyanmış bir şerbetlik dikkat çekmektedir. (Resim 4. 31)

Çizim 4. 23 V.173a

Tasvir özellikleri V.169b tasviri ile benzerlikleri bulunsa da bu sayfanın kompozisyon tasarımı farklıdır. Numan yine sayfanın ortasında, sol taraftaki kalabalık figür grubundan ayrı çizilmiştir. Numan figürünün Hz. Muhammed'e eğimli çizilmesi ile sayfanın sol tarafındaki figür grubunun da Hz. Muhammed'e doğru eğimli yerleşimi aynı paralel doğrultudadır.

Hz. Muhammed ve Hz. Ebû Bekir yine yan yana ve diğer figürlerin eğimli açısına simetrik olacak şekilde konumlandırılmıştır. Hz. Muhammed tasvirdeki bütün figürlerden büyük çizilmesi ve halesi ile yine ön plana çıkmaktadır. Numan ile Hz. Muhammed'in kıyafetlerinin zıt renklerde olması merkezdeki vurguyu güçlendirmektedir.

Sağ kısımdaki figürler yalın, mesafeli ve büyük resmedilirken sayfanın sol tarafındaki figürler ise yoğun, bitişik ve rengârenk boyanarak asimetrik dengede resmedilmiştir.

Sayfanın iç mekân tasarımı yine bir önceki minyatür ile aynı şekilde kurgulanmıştır. İç mekân renklerinde mavi, turuncu ve pembenin kullanım alanları farklılaşsa da yine önceki tasvir ile aynı benzerliktedir.

Hız. Muhammed'in hızasında, sayfanın alt kısmına çizilen şerbetlik sayfadaki boşluğu doldurmak ile birlikte sembolik açıdan bir önemi olabileceği düşüncesini güçlendirmektedir. Çünkü bu tarz şerbetlik gibi objeler tasarım alanında genellikle ya Hız. Muhammed'in hızasına ve boş kısma konumlandırılmış ya da tasarımın merkez kısmının boş alanında çizilen tasvirlerle karşımıza çıkmaktadır. (Çizim 4. 23)

Figür dağılımına göre sayfanın doluluk ve boşluk oranları dengeli şekilde ayarlanmış, sayfanın sol tarafının yoğunluğuna karşı sağ tarafta Hız. Muhammed ve halesi ile yanındaki iki figür büyük çizilerek alan kullanımı dengelenmiştir.

Katalog No: 23

Sayfa Numarası: V.175a

Minyatürün Konusu: Hız. Muhammed ve Ebû Bekir'in, Seleme kabilesini ziyaret etmesi

Minyatür Hikâyesi: Hız. Muhammed ve Hız. Hız. Ebû Bekir yolda giderlerken ileriden bir takım sesler işitirler. Hız. Ebû Bekir kalabalığın yanına giderek ne olduğunu öğrenir ve Hız. Muhammed'in yanına döner. Onların Seleme Oğulları olduğunu, Ukâz panayırından göç etmek için toparlandıklarını bildirir. İkisi de develerini Seleme topluluğuna doğru sürerler. Selemeliler, Hız. Muhammed'i görünce nurlu yüzünden çok etkilenirler ve hemen çadırlara varıp gelen misafiri görmelerini için kabile halkına çağrıda bulunurlar. Halk Hız. Muhammed'in yanına gelir ve onlar da nurlu yüz karşısında hayretler içerisinde kalırlar. Gelenlerin içerisinde Teyma ilinden bir Yahudi Tüccar da vardır. Sonra bu gelen misafirin Abdullah oğlu Muhammed olduğunu anlarlar. Seleme kabilesinin içerisinde Fesem oğlu Muti

adındaki lider, Hz. Muhammed’e yaklaşır. Kendisini tanıdığını ve yıllar önce iki defa kendisini gördüğünü anlatır. İlk sütannesinin yanında bebek iken gördüğünü ve yüzünün bulunduğu evi bir چراغ gibi aydınlattığını, nice yıldan sonra ise atası Abdülmuttalib’in yanında yine aydınlık saçan nur yüzü ile kendisini gördüğünü bildirir. Hz. Muhammed’in Ukâz panayırına gelip Arap kabileleri ile görüştüğünden haberdar olduğunu da anlatır. Hz. Muhammed tebliğde bulunur ve onlara putlara tapmamalarını bildirir.¹⁰⁶ Minyatürde Hz. Muhammed ve Hz. Ebû Bekir’in Seleme oğulları kabilesi ile karşılaşma anı tasvir edilmiştir. (Resim 4.32)

Resim 4. 32 NYPL, Turc. Ms.3, V.175a

Sayfanın ortasında yer alan minyatürün üst ve altında ikişer satır olmak üzere toplam dört satır yazı alanı bulunmaktadır. Minyatürde Hz. Muhammed ve Hz. Ebû Bekir’in Seleme kabilesi ile karşılaşması tasvirlenmiştir.

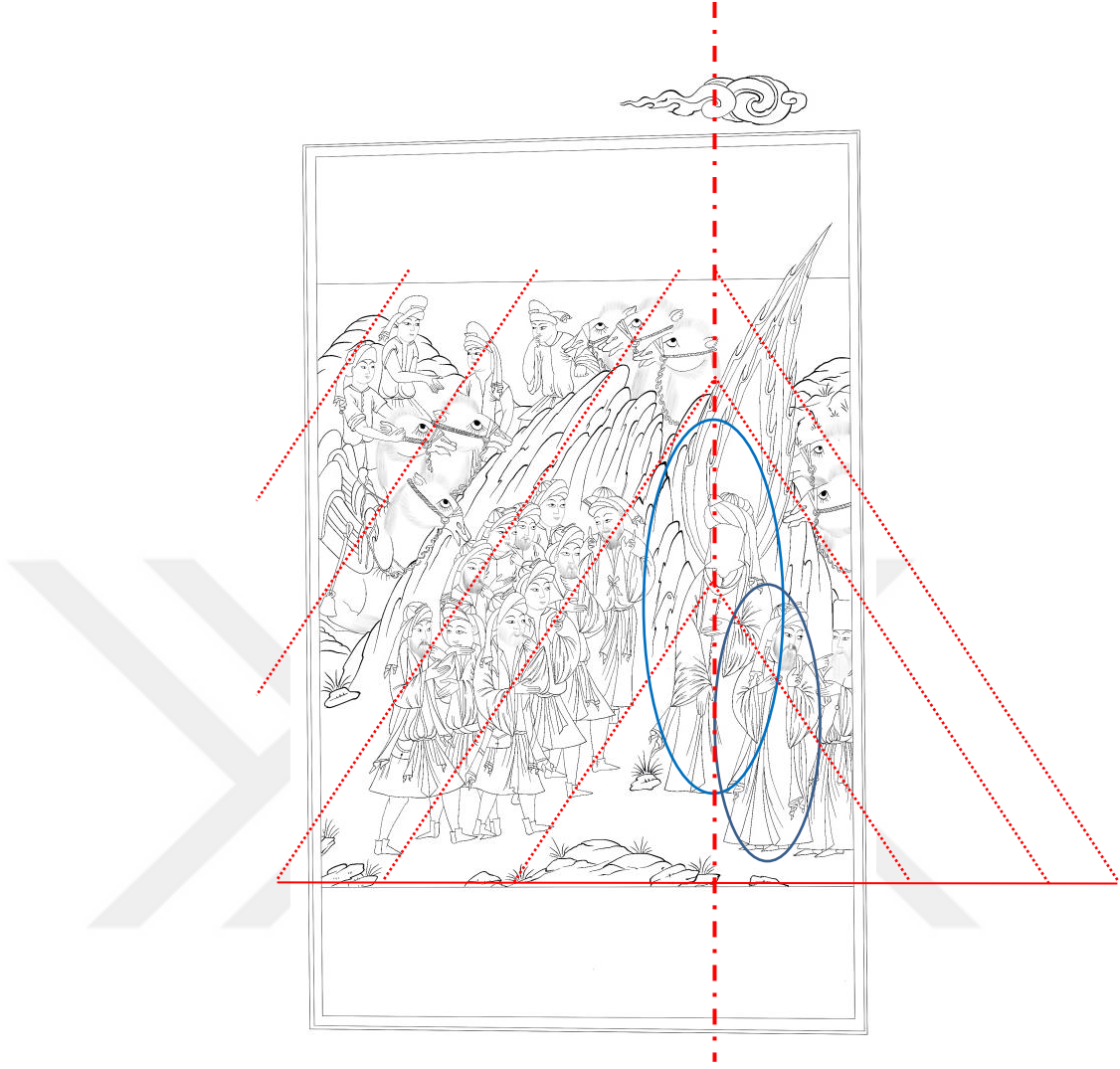
Hz. Muhammed, sayfanın sağında yine yeşil renkte kıyafetiyle resmedilmiş ve Hz. Ebû Bekir ile yan yana çizilmiştir. Hz. Ebû Bekir, yeşil renkte boyanan

¹⁰⁶ a.g.e., s. 662,663.

kaftanı ve mavi iç kıyafeti ile bundan önceki diğer tasvirlerdeki görünümünden farklıdır. Önceki tasvirlerde genellikle mavi veya kahverengi renkleri ile boyanan kıyafeti bu tasvirde sıcak yeşil tonunda boyanmıştır. Metinde kabile halkı hakkında bilgi edinmesiyle bahsedilen Hz. Ebû Bekir'in tasvirde yüzü yanındaki figüre doğru yönelmiş vücut ve ellerinin şekilleri bir iletişim anını yansıtmaktadır.

Sayfanın ortasında ve sol köşede yer alan figürler, Seleme oğulları kabilesini temsil etmektedir. Hikâyede panayır yerinden ayrılmak üzere toparlandıkları bahsedilen halk, minyatürde sol üst köşedeki figürlerin develerin yanlarında çizilerek gösterilmiştir. Sayfanın ortasında yer alan kalabalık figür grubunun jest ve mimikleri yine metindeki Hz. Muhammed'i gördükleri andaki şaşırma ve hayret etmeyi yansıtmaktadır. Figürlerin kıyafetleri karışık şekilde sıcak ve soğuk renklerde boyanmış, bazı figürlerin kıyafetleri altın motifler ile süslenmiştir.

Minyatürde yer alan develer, V.136a sayfasındaki develer ile benzerdir. Farklı açık kahverengi tonlarında boyanan develerin tüyleri tarama tekniğiyle resmedilmiştir. Gökyüzü sıvama altın ile boyanmış, üç farklı renkte dağlar ve kayalar yalın şekilde resmedilerek doğa tasviri tamamlanmıştır. (Resim 4. 32)

Çizim 4. 24 V.175a

Tek bir alanda kurgulanan minyatürde, ana karakterler sayfanın sağında, kabile halkını temsil eden figür grubu sayfanın ortasında ve sol üst köşesinde konumlandırılmıştır. Hz. Muhammed yine büyük boyutta çizilmiş ve halesi ile vurgulanmıştır.

Sayfanın ortasındaki figürler ile sol üst köşedeki figürler Hz. Muhammed'e doğru eğim bir açıda ve aynı paralel doğrultuda yerleştirilmiştir.

Figürlerin vücut yönleri paralel yerleşimi takip etse de figürlerin ellerinin ve başlarının farklı şekillerde ve yönde çizilmiştir. Figürlerin jest ve mimikleri minyatürü hareketlendirmiştir.

Dağın sınırını takip eder şekilde yerleştirilen develerin, arkada ve yarım çizilmesiyle minyatürün üst ve alt kısmı ön-arka ilişkisi içerisinde kurgulandığını göstermektedir.(Çizim 4. 24)

Minyatürün alt ve orta kısmındaki büyük dağ arka planı oluşturmakta ve açık lila rengi figürleri ön plana çıkarmaktadır. Sayfanın üst kısmında sağ ve sol taraftaki diğer küçük dağlar ise turuncu ve mavi renkte boyanması ile büyük dağın alanını ön plana çıkarmaktadır. Sağ taraftaki figürler çoğunlukla yeşil ve tonlarında boyanmış, ortadaki figürler ise açık mavi, kahverengi, turuncu ve kırmızı renklerde karşık boyanmış olsa da sıcak renkler baskın gelmiş ve sağ taraftaki figürlerin soğuk renkleri ile zıtlık oluşturmuştur. Figürlerde kullanılan tüm renkler sayfa genelinde ve karşılıklı detaylarda kullanılmıştır.

Minyatürün alt kısımlara çizilen taşlar ve kayalar zemin boşluklarını doldurmuştur. Ana karakterler, ortadaki figür grubu ve sol üst köşedeki figürler birbirine mesafeli ve dengeli yerleştirilmiştir.

Katalog No: 24

Sayfa Numarası: V. 182b

Minyatürün Konusu: Mutî'nin Hz. Muhammed'in önünde yıkılması ve Yahudiler'in Mutî'nin hayatını geri getirmesi için Hz. Muhammed'e yalvarması.

Minyatür Hikâyesi: Muti, Hz. Muhammed'e atasından kendisine kalmış bir putunun olduğunu söyler. Bir ipek kumaşa sarılmış bir Sanem putunu koynundan çıkarır. İpek kumaşı yere serdikten sonra putunu üzerine koyar ve karşına geçip secde eder. Muti, Hz. Muhammed'e, kendilerine anlattığı şeyleri putuna da söylemesini ister. Hz. Muhammed, Muti'den putunu ona vermesini ve putunu sinayacağını söyler. Muti vermek için ayağa kalkınca Zufeyre adındaki kız kardeşi çadırından çıkıp koşarak yanlarına gelir ve duruma itiraz eder. Muti, kız kardeşine putuna bir şey olmayacağını ve amacının Hz. Muhammed'in putunun karşısında yenilgiye uğratmak olduğunu söyler. İnsanlar bu münakaşa için bahse tutuşurlar. Hz. Muhammed olanlara herkesin tanık olmasını ister ve anlaşırlar. Muti putu Hz. Muhammed'e uzatmak için elini uzatır fakat kendisine bir tikanıklık gelir ve yere

düşer. Kız kardeşi, akrabaları başına koşarlar. Bu esnada Hz. Muhammed’e suikast yapmayı düşünen Yahudi tüccar tepeye çıkarak, Hz. Muhammed’i öldürmeleri için halkı galeyana getirir.¹⁰⁷ Minyatürde Muti’nin yere düşüp bayılması ve Yahudi tüccarın tepeden halkı galeyana getirmesi tasvir edilmiştir. (Resim 4.33)

Resim 4.33 NYPL, Turc. Ms.3, V.182b

Sayfanın üst ve alt kısmında ikişer satır yazı alanı bulunmaktadır. Minyatürlü kısım sayfa ortasında olup, sağ üst köşeden küçük bir alan da minyatür alanı için ayrılmıştır. Sağ alt köşedeki kısım ise negatif motifli tezyin ile minyatürlü alandan ayrı bir şekilde değerlendirilmiştir.

Hız. Muhammed ve Hız. Ebû Bekir yine yan yana, sayfanın sağ alt tarafında yer almaktadır. Hız. Muhammed’in kıyafeti beyaz renkte boyanmış iç kıyafeti ve kol manşetleri ise yeşil renk ile boyanıp detaylandırılmıştır. Hız. Muhammed’in halesi ise bu kez minyatürlü alan içerisinde kalmış ve sayfa dışına taşmamaktadır. Hız. Ebû

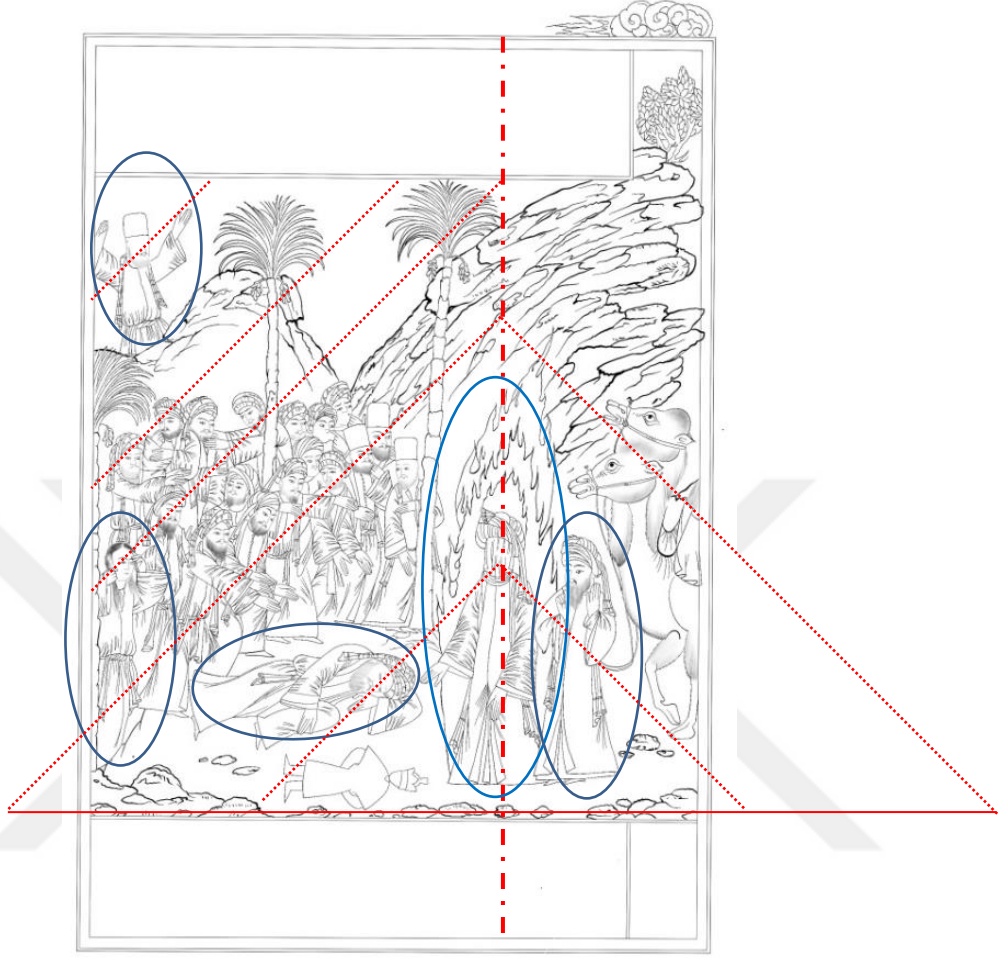
¹⁰⁷ a.g.e., s. 664,665.

Bekir'in tasviri ise V. 163b tasvirindeki gibi lacivert renkte kıyafet ile resmedilmiş, kıyafet detaylarında farklı renkler kullanılmıştır.

Hz. Muhammed ve Hz. Ebû Bekir'in arkasında, sağ cetvele dayalı ve yarım çizilen develer ise V.152a sayfasındaki develerde uygulanan işçilik ve renkler ile benzerlik taşımaktadır.

Sayfanın sol kısmında, tepenin üzerine çizilen turuncu kıyafetli figür, metinde geçen Yahudi tüccarı temsil etmektedir. Figürün yüz boyamasında hasar görülmektedir. Sayfanın orta kısmındaki kalabalık figür grubu hem Seleme halkını hem de Muti'nin yakınlarını temsil etmektedir. Kalabalık figür grubunun en solunda çizilen kadın figürü ise Muti'nin kız kardeşini temsil etmektedir. Saçları siyah ve uzun, kırmızı elbisesi altın ile süslenmiş, elleri ise yüzünde çizilerek üzgün ve endişeli bir duygu durumunda resmedilmiştir. Sayfanın alt kısmında, yatar pozisyonda resmedilen figür Muti'yi temsil etmekte, Muti'nin Sanem putu ise önünde yer almaktadır. Putun boyaması da hasar görmüştür.

Minyatürde hurma ağaçları, farklı formlarda ve renklerde çizilen dağlar ve sıvama altın ile boyanmış gökyüzü ile doğa tasviri tamamlanmıştır. (Resim 4. 33)

Çizim 4. 25 V.182b

Sayfanın ortasında yer alan minyatür bir alanda kurgulanmıştır. Hikâyenin farklı anları ve olayları bir alanda resmedilmiştir.

Sayfanın sağında yer alan Hz. Muhammed büyük çizilmiş ve halesi ile vurgulanmıştır. Hz. Ebû Bekir ise yine Hz. Muhammed'den küçük çizilmiştir. Muti ve putu yatay formda sayfanın alt kısmında yer almaktadır. Hikâyenin diğer iki önemli karakteri olan Muti'nin kız kardeşi sayfanın sol alt kısmında, Yahudi tüccar ise sol üst kısma yerleştirilmiştir. Figürlerin bu şekilde yerleşimi Hz. Muhammed'i ön plana çıkaran etmenler arasında yer almaktadır.

Minyatürde Muti, kalabalık figür grubu ile Yahudi tüccar Hz. Muhammed'e doğru eğimli bir açıda ve paralel doğrultuda sıralanmıştır. Sayfanın sağ tarafındaki Hz. Ebû Bekir ve develerde eğimli açıyla paralel şekilde yerleştirilmiştir.

Sol taraftaki figür grubunun ön sırasındaki figürlerin el ve kol hareketleri seyirciyi Muti'ye yönlendirmektedir. Arka sıradaki figürler ise farklı hareketlerde çizilerek hikâyede yaşanan kargaşa anını yansıtmaktadır. Bu kısımda Muti'nin düşüp bayılma anı sahnelenmiştir.

Sayfanın sol üst köşesindeki Yahudi tüccarın elleri havada çizilerek halkı galeyana getirmesi resmedilmiş, böylelikle suikast eyleminin gerçekleştiği sahne anlatılmıştır. (Çizim 4. 25)

Sayfanın sağ tarafındaki dağın zemin rengi figürleri ve özellikle Hz. Muhammed'i ön plana çıkarmaktadır. Hz. Muhammed beyaz renk elbisesi, halesi ve boyutları ile nakkaşlar tarafından vurgulanmıştır. Ana karakterler yine soğuk renklerde, diğer figürler ise sıcak renklerde boyanmıştır. Sayfanın sağında soğuk renkler hâkimken, sol tarafta ise sıcak renkler baskındır. Sayfanın iki kısmı zıt renklerle vurgulanmıştır. Ortada yer alan Muti ise hem yatay pozisyonda vurgulanması ile hem de lacivert renkte boyanması ile sol taraftaki figür grubundan ayrılarak vurgu kazanmıştır.

Sayfanın alt kısmında sıralı ve büyüklü küçüklü çizilen taş kümeleri zemin boşluğunu doldurmaktadır. Dikey formda yerleştirilen ağaçların tepeleri sayfanın üst kısmındaki boşlukları doldurmaktadır.

Katalog No: 25

Sayfa Numarası: V.184b

Minyatürün Konusu: Hz. Muhammed tarafından iyileştirilen Muti'nin Müslüman olması

Minyatür Hikâyesi: Muti'nin yere yığılıp tıkanması sebebiyle büyük kargaşa çıkar. Hz. Muhammed biraz su ister ve gelen bir testi suya dua okuyup üfler. Muti'nin moraran yüzüne bu sudan serper. Muti'nin ağzından ve burnundan bir duman tabakası çıkıp etrafı sarar. Hz. Muhammed, Muti'ye “kendine gel Ey Muti” diye seslenir. Muti kendine gelir. Kız kardeşi ve etrafındakiler Muti'ye kendisine ne olduğunu sorar. Muti, sağ ve selamette olduğunu ve artık hiçbir şüphesinin kalmadığını söyleyerek Allah'a ve Hz. Muhammed'e iman ettiğini söyler. Kendisini

düşürenin şeytan olduğunu, putu alacağı sırada boğazına sarıldığını ve tam şeytan kendisini öldürmek üzereyken Hz. Muhammed'in yüzüne su serptiğini anlatır. Onun Müslüman olduğunu gören Yahudi Vehap oğlu Müsmaat da Müslüman olur.¹⁰⁸ Minyatürde Muti ve Müsmaat'ın Müslüman olması tasvirlenmiştir. (Resim4. 34)

Resim 4. 34 NYPL, Turc. Ms.3, V.184b

Yazı alanı sayfanın üst ve alt kısmında ikişer satır şeklindedir. Sayfanın ortasında yer alan minyatürde, Muti ve Yahudi Vehap oğlu Müsmaat'ın Müslüman olduğu an tasvirlenmiştir.

Hiz. Muhammed ve Hiz. Ebû Bekir yine yan yana sayfanın sağ tarafında, V. 182B tasvirine benzer şekilde resmedilmiştir. Bu minyatürde Hiz. Muhammed'in kıyafet rengi yine eser boyunca devam ettirilen yeşil renginde boyanmıştır.

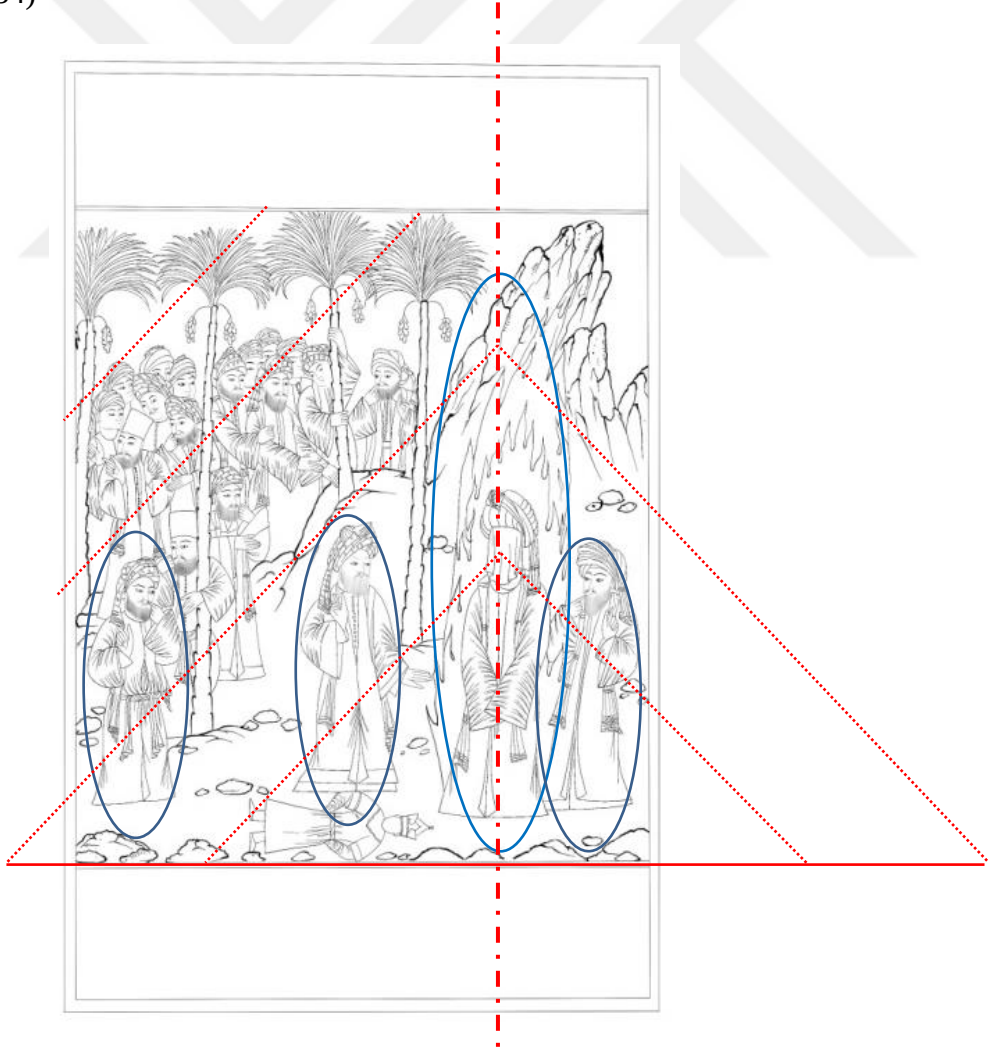
Sayfanın ortasında yer alan açık mavi renkte boyanmış kıyafetli figür Muti'yi temsil etmekte ve işaret parmağı havada çizilerek iman ettiği an resmedilmiştir.

¹⁰⁸ a.g.e., s. 665,666.

V.182b tasvirindeki Muti figüre benzer şekilde çizilmiş, fakat kıyafeti açık mavi renge boyanmıştır. Muti'nin putu ise yine V.182b sayfasındaki gibi çizilip yerleştirilmiştir.

Sayfanın solunda, diğer figürlerden ayrı ve önde çizilen figür Muti'den sonra iman eden Yahudi Vehap oğlu Müsmaat'ı temsil etmektedir. Figürün eli Muti figürünün eli ile aynı çizilmiş olması bu figürün Müsmaat olduğu fikrini kuvvetlendirmektedir. Müsmaat ve dağın arkasında yer alan diğer kalabalık figür grubunun kıyafetleri ise çoğunlukla sıcak renklere boyanmıştır.

Minyatürün doğa tasviri, V.182b tasviri ile benzerlik taşımaktadır. Dağ, ağaç, gökyüzü renkleri aynı olmakla birlikte işçilikleri de benzerlik taşımaktadır. (Resim 4.34)

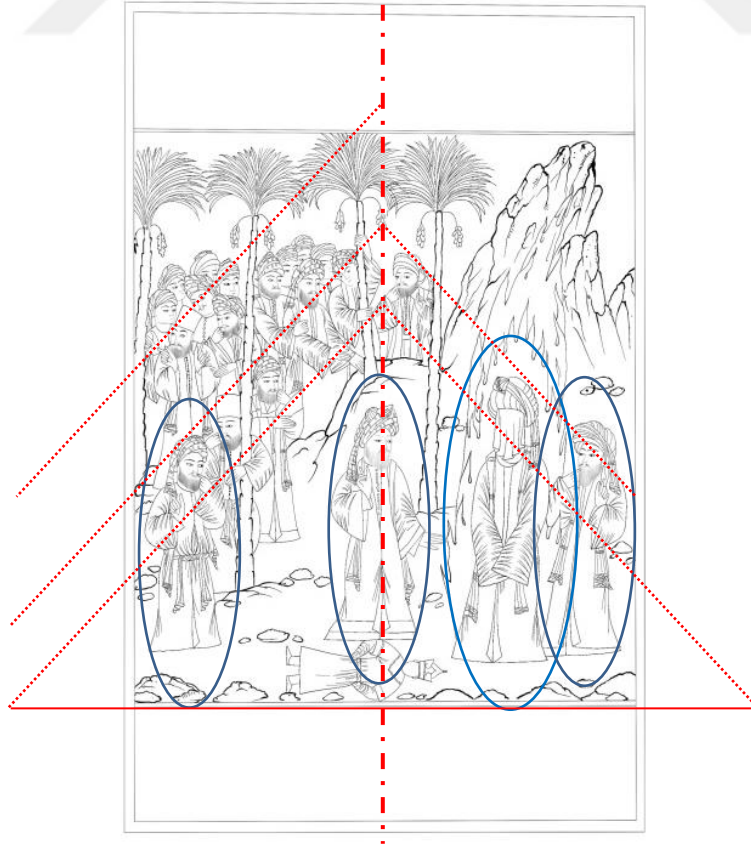

Çizim 4. 26 V.184b

Minyatürün tasarım analizi iki şekilde ele alınmıştır. Çizim 4.26, görselinde Muti figürü sayfanın ortasında yer almasına rağmen, sayfanın tasarım elemanlarının Hz. Muhammed'e göre konumlandırılması ve sıralanmasıyla dikkat Hz. Muhammed'e çekilmiştir. Böylelikle tasarımın merkezi Hz. Muhammed'in olduğu kısma taşınmıştır. (Çizim 4. 26)

Yine önceki tasarımda olduğu gibi sayfanın sağına yerleştirilen Hz. Muhammed boyutu ve halesinin kapladığı alan ile vurgulanmıştır. Sayfanın sol tarafındaki figürler Hz. Muhammed'e doğru aynı açıda çizilmiş ve dizilmiş, hatta sağ taraftaki dağın sınırı da bu açıyla aynı yöndedir. Hz. Ebû Bekir figürü de sol taraftaki açıya simetrik şekilde konumlandırılmıştır.

Sayfanın sağ tarafındaki Hz. Muhammed'in büyük bir şekilde kurgulanması ve arka plandaki dağın formunun da hale formuyla aynı olması dikkati buraya çekmektedir. Hz. Muhammed'in kurgulanma şekli ve boyutu, sayfanın ortasına konumlandırılan Muti figürünün önüne geçerek egemenlik kazanmıştır. (Çizim 4.26)

Çizim 4. 27. V.184B

Çizim 4.27 görselinde ise merkez alanı olarak Muti figürünün olduğu kısım ele alınmıştır. Muti figürünün iman etmesi merkezde anlatılmış, Hz. Muhammed, Hz. Ebû Bekir, sayfanın sağındaki Müsmaat ve figür grubu ile simetrik şekilde yerleştirilmiştir. Tasarımı böyle değerlendirdiğimizde sağ taraftaki dağın yönü dizilim şeklinden bağımsız kalmaktadır. (Çizim 4. 27)

Sayfanın sol tarafındaki ve dağın arkasındaki diğer figürler kalabalık, bitişik ve sıcak renklerde boyanmış, merkezdeki figür ile sağ taraftaki figürler ise daha yalın çizilmesi ve soğuk renklerle boyanmasıyla sayfanın iki alanı zıt şekilde kurgulanmıştır. Hem zıt kurgu ile hem de arka plandaki açık lila zemin rengi ile ana karakterler ön plana çıkmaktadır. Sayfanın solundaki figür yoğunluğa karşı sağ taraftaki dağın hacmi iki tarafı dengelemektedir.

Taş kümeleri alt zemindeki boşlukları, ağaç tepeleri ise üst kısımdaki boşlukları doldurmaktadır. Tasarımdaki doluluk-boşluk oranı da zıt kurguyu takip etmektedir.

Katalog No: 26

Sayfa Numarası: V.186a

Minyatürün Konusu: Mutî, putunda bulunan değerli taşları kavmindeki fakirlere dağıtacağına dair Hz. Muhammed'e söz vermesi

Minyatür Hikâyesi: Muti iman ettikten sonra Hz. Muhammed'e, putun üzerindeki altın, inci gibi değerli taşları ne yapmaları gerektiğini sorar. Hz. Muhammed, putu kırmasını ve üzerindeki değerli taşları kavmindeki fakir kimselere üleştirip onlara dağıtmasını söyler. Bunun üzerine Muti, kavmindeki halkı çağırır. Eline bir taş alıp putu parça parça kırar. Her bir parçasını bir kişiye verir. Muti'ye yakın olan kimseler Hz. Muhammed'in önüne gelir ve Müslüman olurlar. Seleme oğullarının Müslüman olması bir anda diğer kabileler arasında yayılır. Hz. Muhammed, din erkânını ve namaz tertibini bildirir. Muti, Hz. Muhammed'e tüm halkıyla cihat edebileceğini söyler. Hz. Muhammed ise cihat için henüz zamanın gelmediğini, görevinin İslam dinini anlatmak olduğunu söyler. Onlara din hakkında bilgiler verir ve başka

kimselere dini anlatıp yaymaya teşvikinde bulunur. Hz. Muhammed, Seleme kabilesinin yanından memnun bir şekilde ayrılır.¹⁰⁹ Minyatürde Muti, Hz. Muhammed'e putu için ne yapmaları gerektiğini sorduğu an tasvirlenmiştir. (Resim 4. 35)

Resim 4. 35 NYPL, Turc. Ms.3, V.186a

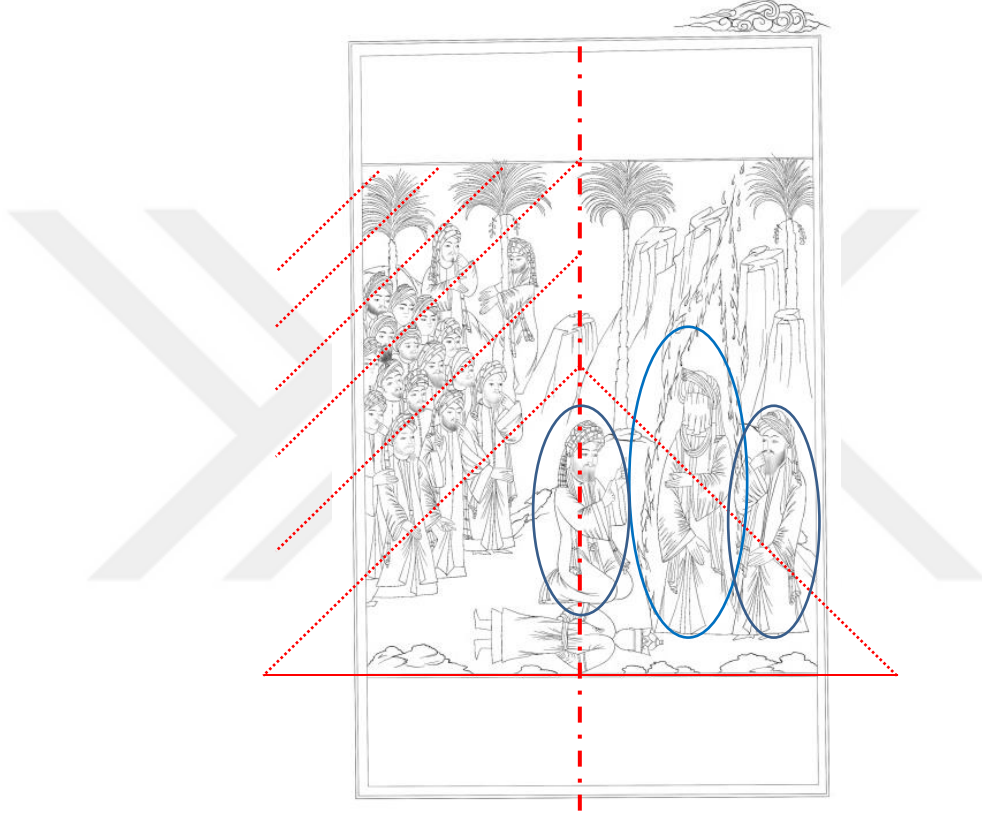
Sayfanın üst ve alt kısmında ikişer satır yazı alanı bulunmaktadır. Minyatür alanı orta kısımda yer almaktadır. Minyatürde Muti putundaki kıymetli taşları ne yapmaları gerektiği hakkında Hz. Muhammed'e danıştığı an tasvir edilmiştir.

V. 184B sayfasındaki gibi konum, form, renk ve işçilikleriyle Hz. Muhammed ve Hz. Ebû Bekir benzer şekildedir.

Tasvirde Muti oturur pozisyonda, Hz. Muhammed'in sol tarafında ve kırmızı kıyafet ile resmedilmiştir. Muti'nin hemen önünde bulunan putu, V.182b ve V.184b tasvirlerindeki gibi çizilmiştir. Minyatürün solunda yer alan kalabalık figür grubu Seleme oğullarını temsil etmektedir.

¹⁰⁹ a.g.e., s. 666.

Gökyüzü yine sıvama altın ile boyanmış, hurma ağaçları, iki farklı dağ iki farklı renge boyanmış ve büyüklü küçüklü taş kümeleri ile bir doğa tasviri resmedilmiştir. Tasvirde arka planda yer alan dağ önceki dağ anlatımlarından farklıdır. Açık yeşil renkte boyanan dağın tepe kısımları düz çizilerek beyaza boyanmıştır. (Resim 4.35)

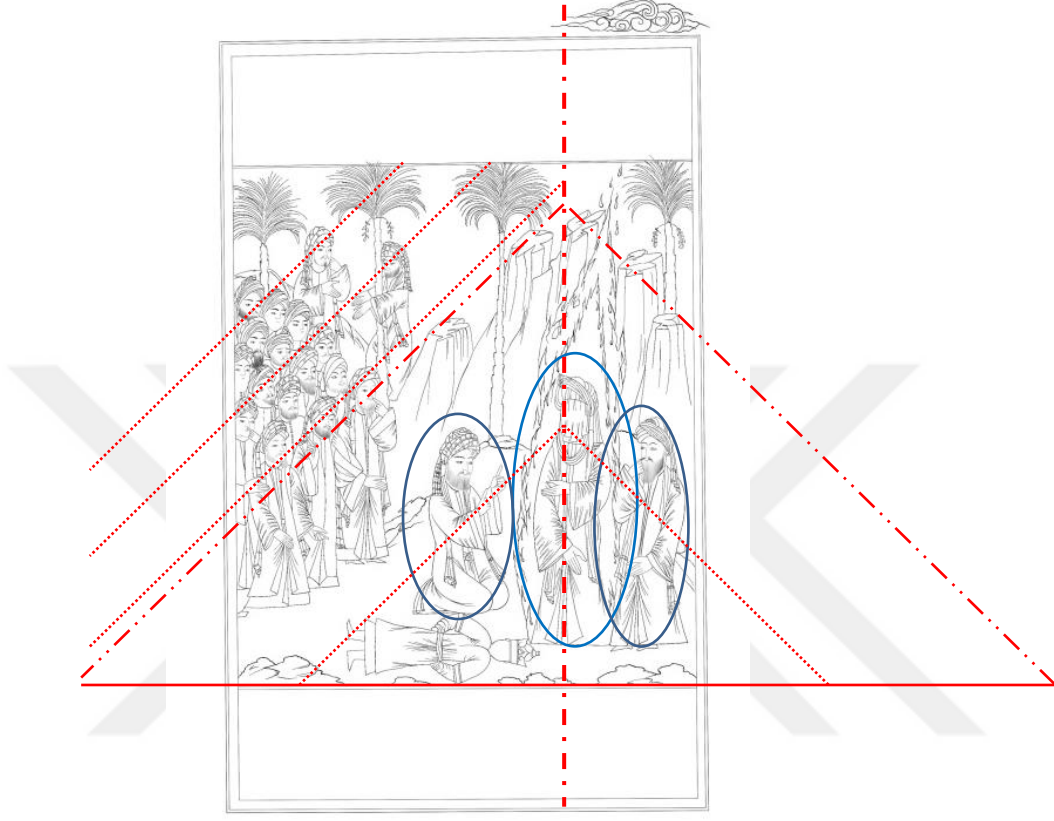
Çizim 4. 28 V.186a

Minyatürün tasarımı V. 184b tasvirindeki kurgularına ile benzer şekildedir.

Tasarımı iki şekilde ele alarak değerlendirdik. Birinci analizde Muti figürü merkezde Hz. Muhammed'e doğru çizilmiş, Hz. Muhammed ve Hz. Ebû Bekir ise sayfanın sağında yer almaktadır. Hz. Muhammed büyük, Hz. Ebû Bekir ise dağa küçük çizilmiştir. Ebubekir'in bu şekilde çizilmesi sol taraftaki figür grubunun eğimli dizilimi ile simetrik algı oluşturmaktadır. (Çizim 4.28.)

Sayfanın sol kısmında, cetvele dayalı ve yarım çizilen figür grubu, devamlılık algısı oluşturmaktadır. Figür grubunun merkeze ve Hz. Muhammed'e eğimli bir

açıda çizilmiştir. Hz. Ebû Bekir de yine bu eğimli açıya simetrik şekilde konumlandırılmıştır.(Çizim 4.28)

Çizim 4. 29 V.186a

İkinci analizde ise Hz. Muhammed, arka plandaki dağın formu ve rengi ile Hz. Muhammed'i ön plana çıkararak odak haline gelmektedir. Hz. Muhammed form, halesi vurgulanmış, Muti'nin kıyafeti kırmızı renge boyanmasıyla Hz. Muhammed ile zıt gelerek ayrıca dikkat çekmekte ve vurgu kazanmaktadır. (Çizim 4.29.)

Nakkaşların sıklıkla tercih ettiği zıt kurgu bu sayfada da görülmektedir. Sayfanın sağ tarafında soğuk renkler, büyük form ve yalınlığa karşı, sol tarafta sıcak ve zıt renkler, bitişik ve kalabalık figürler ile sayfanın zıt kurgusu oluşturulmuştur. Kompozisyonun zıt kurgusunu doluluk-boşluk oranları da takip etmektedir. Minyatürün açık zemin renkleri ise figürleri ön plana çıkarmaktadır. Minyatürdeki taş kümeleri ve ağaçlar da yine boş alanları dolduran detaylardır.

Katalog No: 27

Sayfa Numarası: V. 190b

Minyatürün Konusu: Hz. Muhammed'in Cendâ ve Huzaa oğulları kabilesine ziyareti ve su mucizesini

Minyatür Hikâyesi: Hz. Muhammed ve Hz. Ebû Bekir, Cendâ ve Huzaa oğulları kabilesinin yanına gelirler. Hz. Muhammed ve Hz. Ebû Bekir kabilenin arasına girdikleri esnada kabilenin reisi Sükkan oğlu Mûlayim'in bir siyahi köleyi kayışla bağladığını ve ona işkenceler yaptığını görürler. İşkenceden ağlayan köle, Hz. Muhammed'i görünce nur yüzü hürmetine ondan yardım ister. Mûlayim, Hz. Muhammed'i görünce utanıp sopasını yere bırakarak kölesinin işlediği suçu dinlemesini ister. Köle, Muti'nin kabilesinden gelen feryat seslerini işitince gidip neler olduğunu öğrenerek İslam hakkında bilgiler edindiğini ve hemen iman ettiğini söyler. Efendisinin yanına geldiğinde su bulunmamasından dolayı kendisine işkence yapıldığını anlatır. Bunun üzerine Hz. Muhammed, Mûlayim'e adamlarından bir ağaç çanağına, bir içim su koyup getirmelerini ister. Adamlar yarım çanak su getirirler. Sonra Hz. Muhammed, büyük bir kova ister. Rivayete göre Hz. Muhammed, ağaç çanağını kovanın içine koyar ve mübarek elini o çanağın içine koyunca başparmağından su akar ve pınar gibi kovadan taşar. Bu su baldan tatlı, kardan soğuk gibi bir sudur. Mûlayim hemen sudan içer. Kabile halkı da gelip o sudan sadece içmekle kalmayıp kırbalarını da su ile doldururlar. Sonrasında ise bu su her yerde deva olan bir su olur.¹¹⁰ Minyatürde su mucizesinin gerçekleştiği an tasvirlenmiştir. (Resim 4.36)

¹¹⁰ a.g.e., s. 666-668.

Resim 4. 36 NYPL, Turc. Ms.3, V. 190b

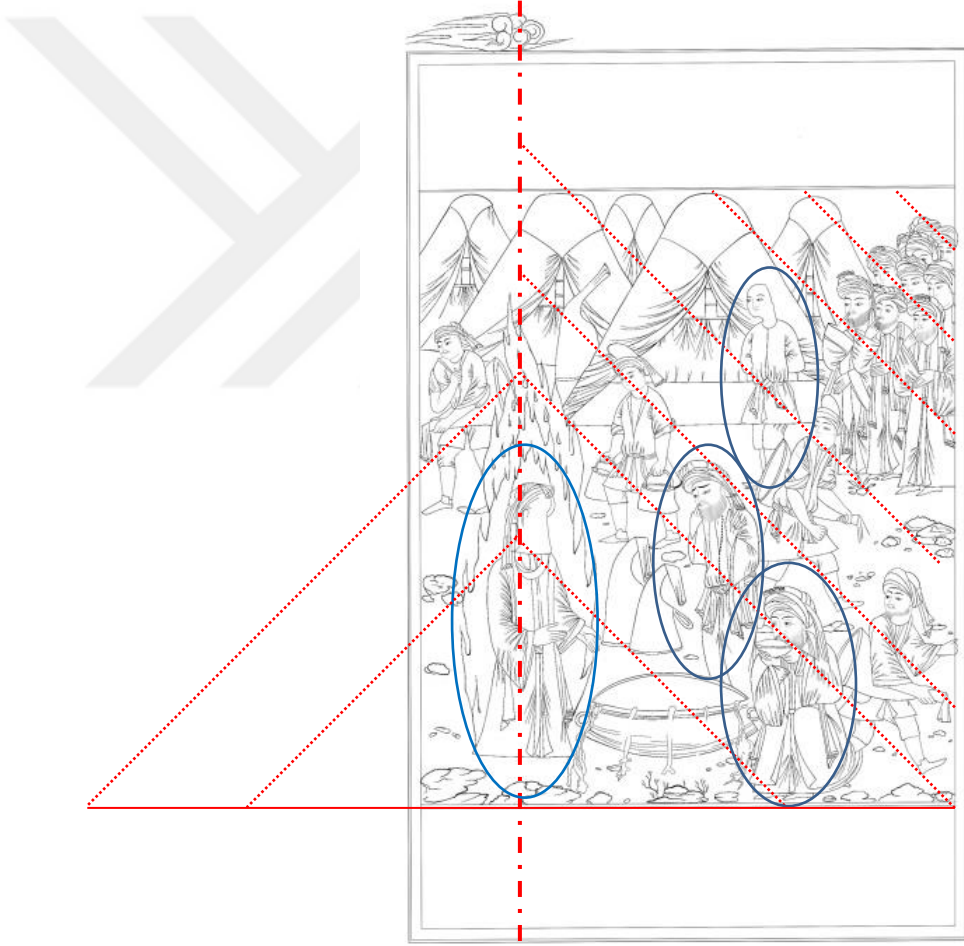
Sayfanın ortasında yer alan minyatürde yazı alanı üst ve alt kısımda iki satır şeklindedir. Minyatürde Hz. Muhammed ve Hz. Ebû Bekir'in Cendel oğulları kabilesini ziyareti ve Hz. Muhammed'in su mucizesi tasvirde resmedilmiştir.

Hz. Muhammed sayfanın sol alt kısmında yine aynı form ve renklerde resmedilmiş, Hz. Ebû Bekir ise su mucizesini temsil eden büyük kovanın sağında, oturur pozisyonda ve su içerken resmedilmiştir. Kabilenin reisi Sükkan oğlu Mülayim'i temsil eden figür ise Hz. Ebû Bekir'in arkasında, ayakta, kıyafeti açık mavi renge boyanmış ve düşünceli bir ifade ile resmedilmiştir. Metinde olayın diğer kahramanı olan Siyahi köle ise çadırların önünde, kıyafeti kahverengiyle boyanmış ve teni siyaha yakın renkte boyanarak resmedilmiştir.

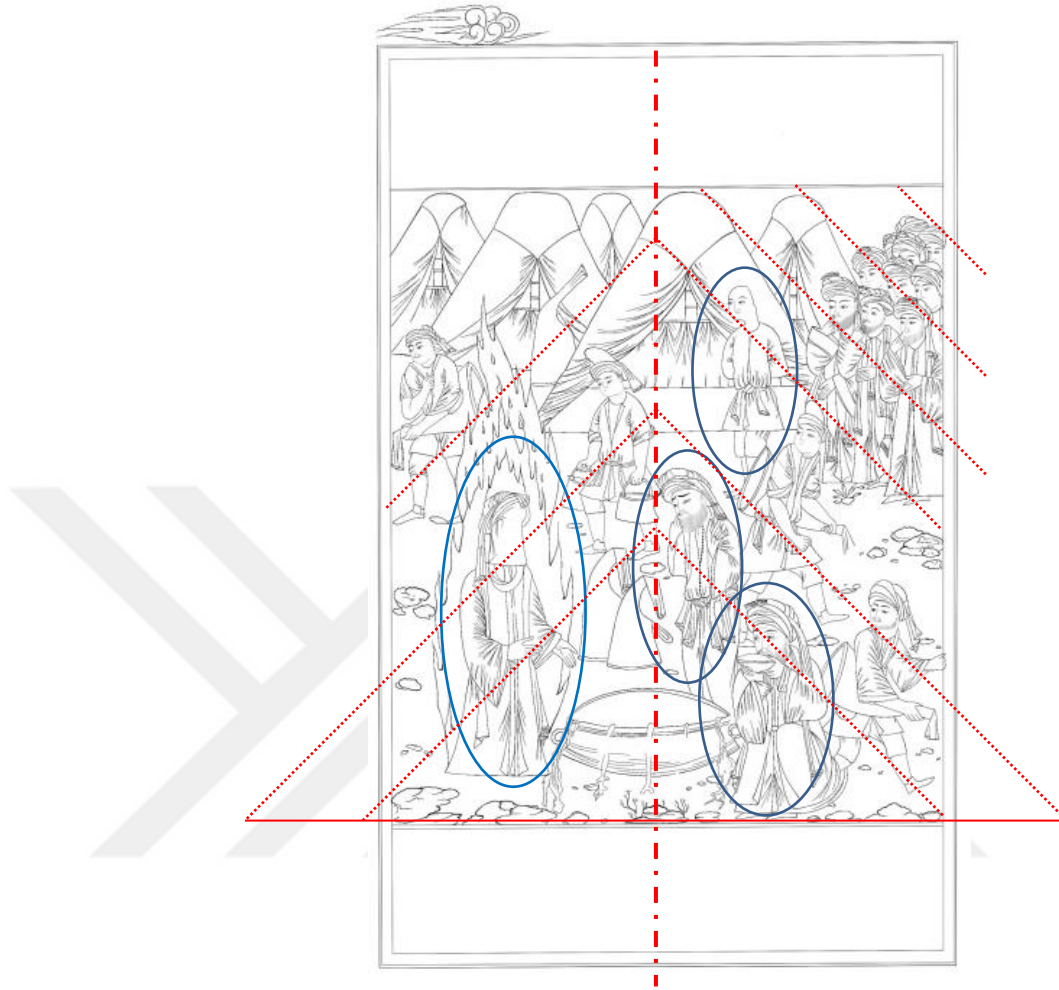
Sayfanın alt ortasına çizilen su kovası, gri boyanmış ve üzeri yatay taramalar ile metal bir doku kazandırılmıştır. Kovanın içerisinden dışarıya doğru sular taşmaktadır.

Minyatürde diğer figürler kırbalar ve kovalarla su taşırken çizilmiş ve sayfanın sağ üst köşesinde grup halinde çizilen figürler ise yaşanan olayı seyreder pozisyonda resmedilmiştir.(Resim 4.36)

Ön-arka ilişkisi içerisinde yerleştirilen, farklı renklerde boyanan çadırlar ise minyatürün üst kısmında yer almaktadır. Çadırın kumaş katları ince tahrirlerle gösterilmiş ve çadırların iç kısımları da detaylandırılmıştır. Ortadaki çadırın yer halısı negatif motiflerle süslenmiştir. Sıvama altın ile boyanan gökyüzü, açık renkte boyanan zemin ve zemine çizilen taş kümeleri ile bir dış mekân tasviri yapılmıştır.

Çizim 4. 30 V.190b

Çizim 4. 31 V.190b

Minyatürün tasarım analizi iki şekilde değerlendirilmiştir. Birinci analize göre Hz. Muhammed sayfanın sol alt kısmına konumlandırılmış, su mucizesini temsil eden su kovası Hz. Muhammed’in sağ yanına çizilmiştir. Minyatürün sağ tarafındaki figürler Hz. Muhammed’e aynı eğimli açıda yerleştirilmiştir. Sayfanın solunda kalan tek figür sağ taraftaki eğimli açı ile simetrik şekildedir. (Çizim 4. 30)

Hz. Muhammed yine kurgulanma şekli ile diğer figürlerden büyük gözükmüş ve halesi ile vurgulanmıştır.

Tasarımı “Çizim 4.31”deki gibi değerlendirdiğimizde ise yatay şekildeki su kovası tasarımın merkezindedir. Bu kovanın etrafındaki figürler minyatürün ana karakterleridir. Su kovasının sağında ve solunda kalan tüm figürler birbirine simetrik

şekilde eğimli bir açıda yerleştirilmiştir. Su kovasının alanına ve etrafındaki figürlerin konumlanma şekline karşılık sayfanın üst kısmındaki çadırlar hacimsel olarak bir denge sağlamaktadır.

Tasarımda su taşıyan figürlerin vücutları farklı yönlerle doğru çizilmiş olsa da başlarının yönleri ve bakışları sayfanın sol alt kısmındaki Hz. Muhammed'e yönlendirmektedir.

Büyük çadırın önüne çizilen, diğer önemli karakterlerden biri olan siyahi köle, sağdaki figür grubundan ayrı çizilerek belirtilmiştir. Ama çadırın koyu renkte olması onun ön plana çıkmasını engellemiştir. Sağ üst köşedeki figür grubu ise cetvele dayalı ve yarım çizilerek tasarımda devamlılığı sağlamaktadır.

Minyatürün alt kısmındaki figürlerde soğuk renkler baskın gelirken üst kısmında ise sıcak renkler baskın gelerek zıt bir renk kurgusu yapılmıştır. Ana karakterler ile üst kısımdaki figür grubunun arasında kalan, birbirine mesafeli çizilen figürler ritmik bir şekilde yerleştirilmiş, boş alanları dengeli şekilde doldurmuş ve açık pastel renklerde boyanması ile alt ve üst kısmın önüne geçmeyerek iki alanı ön plana çıkarmıştır. Alt kısımdaki açık zemin rengi ise merkezdeki figürleri ön plana çıkarmıştır.

Katalog No: 28

Sayfa Numarası: V. 197a

Minyatürün Konusu: Su mucizesinden sonra Cendel kabilesinin İslam'ı kabul etmesi

Minyatür Hikâyesi: Su mucizesine şahit olan Cendel Oğulları Müslüman olmak isterler ama Mülayim, önce beylerine gidip onlara danışmaları gerektiğini söyler. Kabile halkı Mülayim'le birlikte beyleri Neşhele oğlu Cennade'nin yanına gidip olan biteni anlatırlar. Cennade başta susarak bir saate yakın sabır göstererek düşünür ve ardından onlara Hz. Muhammed'e iman etmeleri gerektiğini söyler. Hep birlikte kalkıp Hz. Muhammed'in yanına varıp Müslüman olurlar. Hz. Muhammed onlara abdesti, dinin şartlarını ve Kur'an-ı Kerimden İhlas, Felak ve nas surelerini öğretir.

Sonrasında Hz. Muhammed ve Hz. Ebû Bekir bu kabileye veda eder ve Mekke'ye dönerler.¹¹¹ Minyatürde Hz. Muhammed Cendel oğullarına İslam dini hakkında bilgiler verdiği an tasvir edilmiştir. (Resim 4. 37)

Resim 4. 37 NYPL, Turc. Ms.3, V.197a

Minyatürde, Hz. Muhammed'in Cendel oğulları kabilesi ve liderleri Neşhele oğlu Cennade ile görüşmesi ve İslam'ı anlatması tasvirlenmiştir. Minyatürlü alan sayfanın ortasında yer almaktadır. Yazı alanı ise üst ve alt kısımda ikişer satır şeklindedir.

Bir iç mekân içerisinde yer alan Hz. Muhammed ve Hz. Ebû Bekir'in gerek konumlandırılış, gerek renk ve işçilik bakımından V.140a, V.144b, V.150a ve V.157b tasvirleri ile benzerlik taşımaktadır. Sayfanın solunda, yanındaki diğer figürlerden daha büyük çizilen kırmızı kaftanlı figür, lider Cennade'yi temsil etmektedir

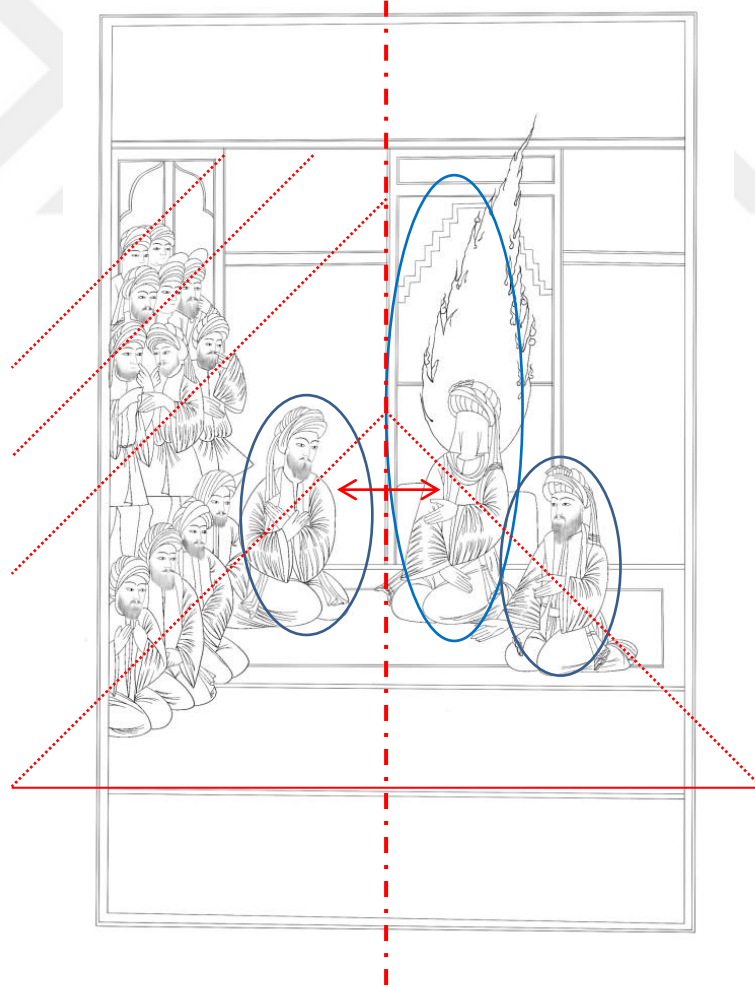
¹¹¹ a.g.e., s. 669.

Sayfanın sol üst köşesine çizilen figür grubu ise yine önceki iç mekân tasvirlerindeki kurguyu hatırlatmaktadır. Minyatürdeki iç mekân zemin renkleri, geometrik desenli duvar ve yer süslemeleri, halıda ve minderde negatif motifli tezyini süslemeler de önceki iç mekân tasvirlerinin tekrarlanmış halidir. (Resim 4.37)

Sayfanın alt kısmındaki lekelenmede silinerek hasar görmüş gibidir. Bu kısımda siyah mürekkep ile yazı yazılmış olduğu kalan lekelerden görülmektedir. (Resim 4. 38)

Resim 4. 38 NYPL, Turc. Ms.3, V. 197a detay

Çizim 4. 32 V. 197a

Sayfanın ortasında yer alan minyatürde tasarım tek alanda kurgulanmıştır. Sayfayı ortadan ikiye ayırıp değerlendirdiğimizde Hz. Muhammed ve Hz. Ebû Bekir, diğer figürlerle simetrik bir kurgu ile yerleştirilmiştir. Sağ taraftaki figürlerin tamamı bu eğimli açıya göre yerleştirilmiştir.

Sayfanın tasarımını sağ ve sol şeklinde ayırıp değerlendirdiğimizde, iki tarafın zıt şekilde kurgulandığı görülmektedir. Sağ tarafın boş alan daha fazla, az figür bulunmakta ve soğuk renkler tercih edilmiştir. Sol tarafta ise oturan ve ayakta çizilen figür grupları ile daha fazla figür bulunmakta, bu alan daha dolu ve figürlerde sıcak renkler daha baskındır. Nakkaşların iç mekân içerisinde tercih ettiği bu zıt kurgu ile Hz. Muhammed vurgu kazanmıştır. Figürleri ön plana çıkaran diğer bir etmen ise yine zemin renkleridir. Zeminde çoğunlukla açık ve soğuk renkler kullanılmıştır. (Çizim 4. 32)

Hz. Muhammed ile lider Cennade figürünün zıt renklerde boyanması ve birbirlerine doğru çizilmeleriyle dikkati bu alana çekmektedirler. Ama Hz. Muhammed'in Cennade ve Hz. Ebû Bekir'e mesafeli çizilmesi, boyut olarak daha büyük olması ve halesi ile özel olarak vurgulanmıştır.

Cennade figürünün alt hizasında bulunan mavi kaftanlı figürün bacaklarının çizilmemiş olması, Cennade figürünü ön plana çıkarmış ve yapılan bu eksiklik bir bakıma tasarıma olumlu anlamda katkı sağlamıştır.

Tasarımda boş alan daha fazla olup, bu boşluk dengesi minyatüre yalın bir görünüm kazandırmakta ve dikkati Hz. Muhammed'in üzerine toplanmaktadır.

Katalog No: 29

Sayfa Numarası: V.204a

Minyatürün Konusu: Hz. Muhammed'in Kinde kabilesine ziyareti ve liderler ile görüşmesi

Minyatür Hikâyesi: Hz. Muhammed düzgün ve tertibi mükemmel olan Kindetü'l-Mülük kabilesine Hz. Ebû Bekir ile birlikte gelir. Halk, Hz. Muhammed'i görünce nurlu yüzünden Abdullah oğlu Muhammed olduğunu anlar ve koşup kabile ulularına

haber verirler. Ebduğa, Mecus, Maşrah ve Himeyr adında dört reisi aynı mecliste, Hz. Muhammed'i karşılarlar. Hz. Muhammed onlara tebliğde bulunur. Liderler, daha önceden Hz. Muhammed'in ahvalini ve aslını işitmişler ve onun peygamberlik yolunda yürüdüğünden haberdardır. Hz. Muhammed'e Uçmak¹¹², uçmak ehli olmak ve Allah'ın vasıflarını sorarlar. Hz. Muhammed sordukları soruları cevaplar ve açıklayıcı bir şekilde anlatır. Meclistekiler çok etkilenirler ve reislerin en büyüğü Ebdağa'ya şimdi ne yapmaları gerektiklerini sorarlar. Ebdağa inanmaktan yanadır ama diğer reisler bir mucize daha istemekten yanadır. Toplu karar verilemese de en son mecliste Ebdağa, Hz. Muhammed'e iman edenler seninledirler ve Allah nasip ederse ileride senin yanında olacaklardır manasında sözler söyler. Hz. Muhammed Ebdağa'nın bu güzel tutumu karşısında ona hayır dualar eder ve oradan ayrılır.¹¹³ Minyatürde Hz. Muhammed'in Kinde kabilesi ile görüştüğü an tasvirlenmiştir. (Resim 4. 39)

Resim 4. 39 NYPL, Turc. Ms.3, V.204a

¹¹² Bkz. a.g.e., s. 671.

¹¹³ a.g.e., s. 670-672.

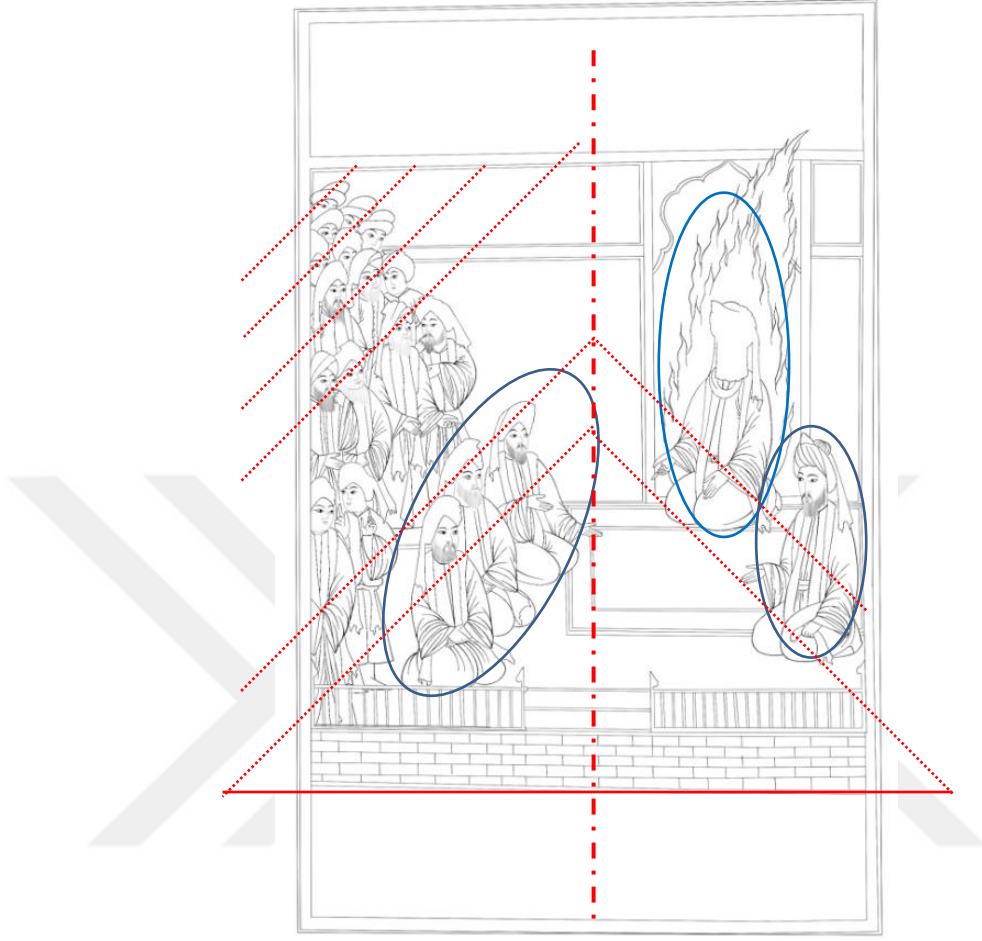
Yazı alanı üst ve alt kısımda ikişer satır olmak üzere sayfada toplam dört satır yazı bulunmaktadır. Minyatür alanı sayfanın ortasında yer almaktadır.

Minyatürde Hz. Muhammed, sağ üst tarafına konumlandırılmış, yine aynı stil ve renklerde resmedilmiştir. Hz. Muhammed'in alt hizasında ise Hz. Ebû Bekir kahverengi dış kıyafetiyle tasvir edilmiştir.

Sayfanın sol tarafında yer alan oturur pozisyonda çizilen figürler kabile liderlerini temsil etmektedir. Hikâyede dört lider ismi zikredilirken, minyatürde ise oturur pozisyonda çizilen üç lider tasviri bulunmaktadır.

Sayfanın sol cetveline dayalı çizilen figür grubu ise Kinde halkını temsil etmektedir. Figürlerin kıyafetleri düz sıvama ve farklı renklerde boyanmış, kumaş katları ise tahrirler ile gösterilmiştir.

Detaylı bir iç mekân tasvirine sahip olan minyatürde öncelikle alt kısımdaki korkuluklar, tuğla/taş formunda çizilen duvar ve farklı renge boyanarak duvar görünümünden ayrılıp basamak görünümü kazanmış detay dikkat çekmektedir. Üst kısımdaki geometrik desenlerin içlerine altın ile ikinci bir tahrir çekilmesi ve orta kısımdaki geometrik desenlerin iç kısımları sulu boya ile detaylandırılması dikkat çeken mekân işçilikleridir. Halı süslemelerindeki rumi ve negatif motifli tezyini süslemeleri ile sayfanın iç mekân tasarımı zengin bir görünüm kazanmaktadır. Nakkaşların tasvirde farklı detaylar ve yeni uygulamalar ile yeni bir mekân yorumu yapmışlardır. (Resim 4.39)

Çizim 4. 33 V.204a

Bir iç mekân kurgusu yapıldığı tasarımda, Hz. Muhammed sayfanın sağ üst köşesine konumlandırılmıştır. Sayfanın solundaki figürler merkeze doğru aynı eğimli açılarla yerleştirilmiştir. Hz. Muhammed ile sağ alt tarafında yer alan Hz. Ebû Bekir figürü, sol taraftaki figürlerin eğimli yerleşimine simetrik şekilde konumlanmıştır. Figürlerin dizilimi tasarıma derinlik katmıştır.

Hz. Muhammed sağ köşede, diğer figürlere mesafeli ve geride çizilmiştir. Hz. Muhammed altın halesiyle vurgulanmış, arka plan renkleri ve oturduğu alanın turuncu renge boyanmasıyla ön plana çıkmıştır. (Çizim 4. 33)

Yine nakkaşlar tasarımı V.197a tasvirindeki kurgu gibi yoğunluk ve doluluk-boşluk yönünde zıt kurgulamışlardır. Minyatürde renkler karşılıklı bir dengede

boyanmıştır. Hz. Ebû Bekir’de kullanılan kahverengi sayfanın solunda da kullanılmış, aynı şekilde sayfanın sol altındaki figürün koyu mavi rengi Hz. Muhammed’in başköşe alınlığında görülmektedir. Hz. Muhammed’de kullanılan yeşil ton başka figürlerde kullanılmasa da karşısı hizasında, başka yeşil tonlarda boyanmış figürler görülmektedir. Renk dağılımı eşit yapılırken, doluluk- boşluk yönünden iki kısım zıt kurgudadır.

Zemin renklerinde ise hem sıcak hem soğuk renkler tercih edilmiştir. Hz. Muhammed’in olduğu kısım turuncu renk ile boyanarak vurgulanmış ve merkez alanı belirtilmiştir. Bu kısmın dışında diğer alanlar açık ve soğuk tonlardadır.

Katalog No: 30

Sayfa Numarası: V.209a

Minyatürün Konusu: Ebû Cehil, Müslüman olmasından endişelendiği Abbas’ın boynuna sarılarak kendisi gibi düşünmeye ikna etmeye çalışması

Minyatür Hikâyesi: Kinde kabilesini ziyaret ettikten sonra Hz. Muhammed ve Hz. Ebû Bekir Mekke’ye dönerler. Ertesi gün olduğunda Hz. Muhammed, Ebtağa’ya geldiğinde Abbas ile görüşür. Abbas, Kureyş dinindedir ama İslam dinini duyduğundan beri puta tapmamaktadır. Müslümanlığa çok yakın olan Abbas, kabile kargaşasından çekindiği için iman edememektedir. Hz. Ali ve Akıyl pazar yerinden Hz. Muhammed’in ve Abbas’ın yanına gelirler. Zengin tüccarların pazar yerinde Hz. Muhammed ve mucizeleri hakkında konuştuklarını anlatırlar. O esnada onları gizlice dinleyen Ebû Leheb duyduklarını koşarak Kâbe Harem’inde bulunan Ebû Cehil’e yetiştirir. Bu durumdan ikisi de rahatsız olurlar. Bir zaman sonra Abbas yanlarından geçer. Ebû Leheb, yüksek sesle Abbas’a Hz. Muhammed’den uzak durmasını söyler. Bunun üzerine Abbas, Hz. Muhammed’i öven sözler söyler. Ebû Cehil duyduklarına şaşır ve hemen yerinden fırlayarak Abbas’ı kucaklar ve ona kendilerini yalnız bırakmaması için güzel sözler söyleyerek ikna etmeye çalışır. Bu esnada Hz. Muhammed ve ashabı hiçbir engel görmeden Kâbe’yi tavaf etmişler ve evlerine

dönmektedirler.¹¹⁴ Minyatürde, Ebû Cehil'in Abbas ile konuştuğu anda Hz. Muhammed ahabı ile yanlarından geçme sahnesi tasvirlenmiştir. (Resim 4. 40)

Resim 4. 40 NYPL, Turc. Ms.3, V.209a

Sayfanın sol alt ve üst köşeleri minyatürlü alana dâhil edilmiştir. Yazı alanı yine üst ve alt kısımda ikişer satır şeklindedir.

Hız. Muhammed sayfanın sol kısmında, ashabını temsil eden figür grubu ile birlikte resmedilmiştir. Hız. Muhammed'in önündeki figür önceki tasvir kurgularındaki gibi Hız. Ebû Bekir'i temsil etmektedir. Hız. Muhammed'e doğru çizilen Hız. Ebû Bekir, sağ eliyle arkada yaşanan olayı gösterir şekilde resmedilmiştir.

Sayfanın en sağında bulunan mor kıyafetli figür Ebu Leheb'i temsil etmektedir. Metinde Ebû Cehil, Abbas'ın boynuna sarılarak Hız. Muhammed'in dinine kanmaması gerektiğini söyler ve onunla aynı fikirde kalması için ona güzel

¹¹⁴ a.g.e., s. 674-676.

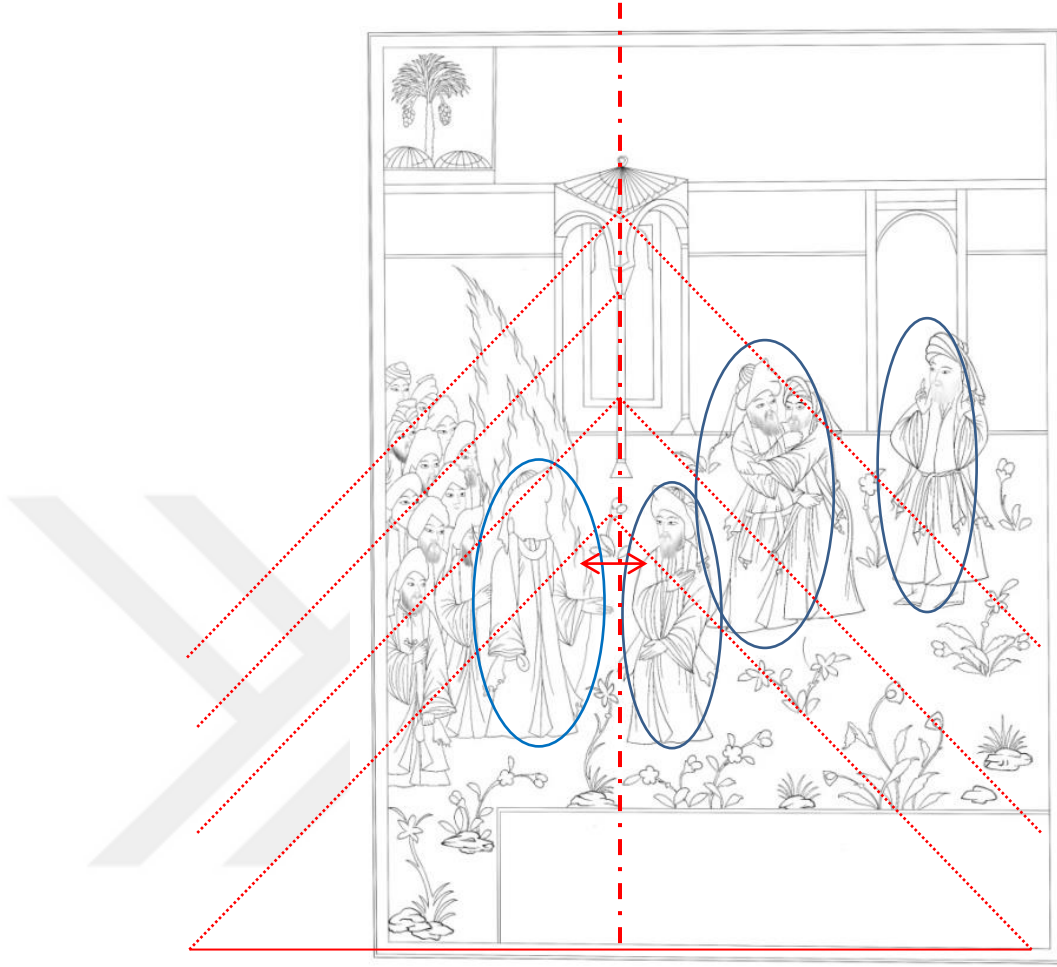
sözler söyleyerek kandırmaya çalışır.¹¹⁵ Minyatürde ise Ebû Cehil'i temsil eden lacivert kıyafetli figür Abbas'ı kolları ile sarmış şekilde resmedilmiştir. Hz. Muhammed'in kıyafet rengiyle Abbas'ı temsil eden figürün kıyafeti aynı renge boyanmıştır.

Tasvirin üst kısmında mimari detaylar görülmektedir. Tasvirdeki mimari detaylar Kâbe Haremîni temsil etmektedir. Çünkü metinde olayın yaşandığı yerin Kâbe Haremi olduğu belirtilmiştir.¹¹⁶ Haremin duvarları geometrik desenler ile süslenmiştir. Yine bu kısımda iki farklı kapı çizilerek mekân mimarisi detaylandırılmıştır. Sağdaki kapı karşıdan bakış açısıyla çizilmiş, soldaki kapı ise hem kuş bakışı ile hem de karşıdan bakış açısı ile çizilerek kapının üstü ve iç kısımdaki detayları resmedilmiştir.

Sol köşede ise sıvama altın ile boyanan gökyüzü, iki kubbe ve bir hurma ağacı ile bu kısmın nakkaşlar tarafından değerlendirildiği görülmektedir. Sayfanın alt zemininde rengârenk çiçekler dikkat çekmektedir. (Resim 4. 40)

¹¹⁵ a.g.e., s. 675.

¹¹⁶ a.g.e., s. 676.

Çizim 4. 34 V.209a

Yazı alanının solunda, alt ve üst kısımda küçük bir alan dâhil edilmiş ve minyatürlü alan orta kısma konumlandırılmıştır. Tasarım tek bir alanda ve dış mekânda kurgulanmıştır.

Hız. Muhammed ve Hız. Ebû Bekir birbirine doğru iletişim halinde çizilmiş ve sağ taraftaki figüre göre daha önde konumlandırılmıştır. İki figürün tasarım alanındaki kurgusunu, üst kısımdaki mimari yapı da desteklemektedir. Hız. Muhammed ve Hız. Ebû Bekir'in alanını merkez olarak değerlendirdiğimizde sağ taraftaki diğer önemli karakterler ve bitki kümelerinin aynı eğimli açıda yerleştirildiği görülmektedir. Sol taraftaki figürler de diğer tarafın açılarıyla simetrik.

Hız. Muhammed ise yine altın halesi ile vurgulanmıştır. (Çizim 4. 34)

Sayfanın sağ tarafı daha boş resmedilerek hikâyedeki yaşanan olay ön plana çıkarılmıştır. Ebû Cehil ve Abbas'ın sol taraftaki figürlere göre üstte konumlandırılması ve soğuk renklerde boyanması ile buradaki sahne geri planda kalmıştır.

Sayfanın üst tarafında mimari detaylar yer almaktadır. Buradaki duvar iki zıt renge boyanmıştır. Yapının mimari detayları hem karşı hem de kuş bakışı ile çizilmiş, figürlerin ise duvarın aşağısında konumlandırılmasıyla alan derinlik kazanmıştır.

Tasarımda figürler çoğunlukla soğuk renklerde boyanmıştır. Sayfanın üst kısmındaki turuncu renge karşı sol alttaki figürün kıyafeti, alt zemindeki taşlar ve çiçeklerde de turuncu boya tercih eden nakkaşlar, rengi sayfa içerisinde dengeli kullanmışlardır.

Nakkaşlar çiçekler ve taş kümelerini rengârenk boyanmış ve zemindeki boş kısımlara farklı formlarda yerleştirilen çiçekler tasarıma hareketlilik katmıştır.

Katalog No: 31

Sayfa Numarası: V. 227b

Minyatürün Konusu: Medineli Arap Ebu'l-Heysem'in Hız. Muhammed'i ziyaret etmesi

Minyatür Hikâyesi: Ukâz panayırında yaşananlar her beldede duyulmaya başlar. Medine'deki Yahudiler yeni bir peygamber geleceğini bilir ama bir Arap kabilesinden olması onları rahatsız etmektedir. Bu konuyu konuşmak için liderler toplanırlar. Medine'de yaşayan Ebû'l-Heysem adında biri Yahudilerin bu toplantılarından haberdar olur. Sonrasında Heysem, Ukâz panayırına katılan Cende kabilesinden Ukbe ile görüşüp İslam dini hakkında bilgi edinir ve dine kalbi ısınır. Heysem bir sonraki yıl Ukâz panayırına gitmek için hazırlık yaptığı esnada Yahudilerin Mekkeli müşrikler ile anlaşarak Hız. Muhammed'i öldürmek istediklerini öğrenir. Heysem, amcaoğullarından Esad ile birlikte panayıra gitmek için Medine

ulularını ikna eder. Yanlarına eşlik etmesi için Enes bin Rafi de verilir. Panayıra vardıklarında Heysem, Mekke'ye bir iş bahanesi ile gider. Mekke'ye geldiğinde onu bir genç karşılar. Bu genç ona kim olduğunu bildiğini ve Hz. Muhammed'in kendisini beklediğini söyler. Hz. Muhammed, ona ismiyle hitap eder ve niçin burada olduğunu, onun yaşadıklarından haberdar olduğunu ve diğer arkadaşlarını da bildiğini söyler. Heysem'in şaşkınlıktan neredeyse dili tutulacaktır. Yaşadıklarından çok etkilenen Heysem, diz çöker ve hemen iman eder.¹¹⁷ Minyatürde Heysem'in iman etme sahnesi tasvirlenmiştir. (Resim 4.41)

Resim 4. 41 NYPL, Turc. Ms.3, V. 227b

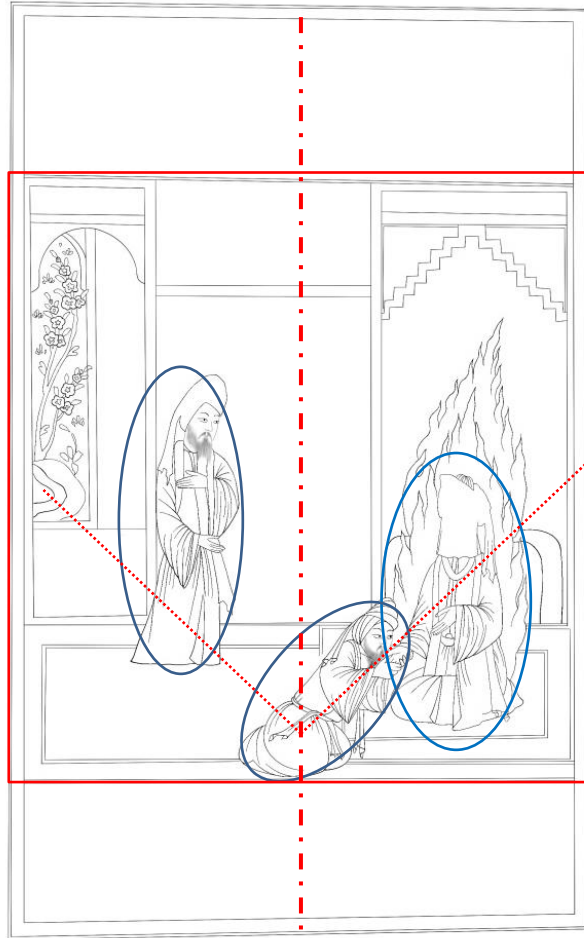
Minyatür alanı sayfanın ortasında yer almaktadır. Minyatür alanının üstünde ve altında ikişer satır yazı alanı bulunmaktadır. Minyatürde Heysem'in Hz. Muhammed'in önüne diz çökerek iman ettiği an resmedilmiştir.

Minyatürde Hz. Muhammed, sayfanın sağında, oturur pozisyonda konumlandırılmış ve yine aynı yeşil tonda kıyafeti ile tasvir edilmiştir. Hz.

¹¹⁷ a.g.e., s. 681,682.

Muhammed'in halesi yazı alanına taşmamıştır. Hz. Muhammed'in önünde, diz çökmüş ve el öper şekilde çizilen kırmızı kaftanlı figür, Heysem'i temsil etmektedir. Sayfanın sol tarafında, ayakta çizilen, mor kıyafetli figür ise Heysem'i karşılayan genç sahabeyi temsil etmektedir.

Hz. Muhammed, Heysem ve genç sahabe aynı iç mekânda resmedilmiştir. Minyatürde iç mekân detaylarını ve süslemelerini oldukça yoğun görmekteyiz. Geometrik duvar süslemeleri, kapı alınlığında mermer dokusu, halılarda ve minderde negatif motifli tezyini süslemeler ile iç mimari detaylandırılmıştır. Sayfanın sol tarafında bir başka mekânı gösteren kapı ile bu alanda bir doğa tasviri bulunmaktadır. (Resim 4. 41)

Çizim 4. 35 V. 227b

Bir iç mekân içerisinde kurgulanan figürler tek alanda ve bir anı yansıtmaktadır. Heysem'i temsil eden figür sayfanın alt orta kısmına konumlandırılarak tasarımın merkezi olmuştur. Hz. Muhammed ile sol tarafta ayakta çizilen figür aynı simetrik açılarda sayfaya yerleştirilmiştir.

Nakkaşlar, bu minyatürde Hz. Muhammed'i büyük çizmemiş ve halesini yazı alanına taşırmamıştır ama turuncu arka plan rengi ile ön plana çıkmıştır. Hz. Muhammed'in kıyafet rengine karşı merkezdeki Heysem figürünün kıyafeti kırmızıya boyanarak zıt bir görünüm elde edilmiş, dikkat bu alana çekilmiştir. Ayaktaki figür ile Heysem figürünün duruşları seyirciyi Hz. Muhammed'e yönlendirmektedir.

Sayfanın sol üst köşesinde küçük bir alanda bir doğa manzarası görülmektedir. Sayfanın sol tarafındaki kapıdan bir başka mekân detayı ile bu alanda başka bir kapı daha çizilerek doğa tasviri yapılmış, böylelikle mekân kurgusu boyutlandırılmıştır. Mekânın kurgulanma yönü de ayaktaki figürün merkeze olan açısı ile aynı doğrultudadır. Mekânın içinden dışarıya doğru sıralanan mekân alanları ve detayları ile minyatüre derinlik kazandırılmıştır. (Çizim 4. 35)

Figürlerin zemin renkleri onları ön plana çıkartmaktadır. Figür ve mekân renklerinin dağılımı dengelidir. Hz. Muhammed'in kıyafet rengine karşı sol üst köşede bir doğa tasviri yapılmış ve bu alanda yeşil rengin kullanılmasıyla iki alan dengelenmiştir. Aynı kurgu mimari yapının detay boyamalarında da görülmektedir. Sayfanın sağında ve solunda karşılıklı kullanılan turuncu ve koyu mavi kullanımı ile iki alanın renkleri dengelemiştir. Ayakta çizilen figürün kıyafetindeki mor renk Hz. Muhammed'in arkasındaki minderde kullanılmış, sol taraftaki çiçeklerde de bu renge yakın bir ton kullanılarak renk dağılımı dengelenmiştir.

Tasarım yalın bir şekilde kurgulanmış, boş alanlardaki mimari detaylar ve süslemeler tasarımı zenginleştirmiştir.

Katalog No: 32

Sayfa Numarası: V.232b

Minyatürün Konusu: Ebû'l-Heysem ve arkadaşlarının Hz. Muhammed ile görüşmesi

Minyatür Hikâyesi: Hz. Muhammed, Heysem'den panayıra birlikte geldiği arkadaşlarının yanına dönmesini, yol arkadaşları Enes'ten korkmalarına gerek olmadığını ve şimdilik bu görüşmeyi panayır halkına duyurmamasını ister. Müslüman olan Heysem, Ukâz panayırına geri döner. Heysem arkadaşlarının yanına vardığında amcaoğlu Esad'a yaşadıklarını anlatır. Diğer arkadaşları olan Enes'ten çekinmemeleri gerektiğini çünkü onun da İslam dinine âşık olduğunu Hz. Muhammed'in her şeyi bilip anlattığını söyler. Bu konuşma esnasında yanlarına Enes gelir. Önemli bir konu hakkında konuştuklarının fark eden Enes, kendisinden emin olmalarını söyler. Bunun üzerine Heysem ve Esad, panayıra hangi amaçla geldiklerini en başından itibaren anlatırlar. Enes anlatılanlara güzel tepki verir. Esad ve Enes, Hz. Muhammed'in nur yüzünü görmek ve onunla tanışmak isterler. Heysem o gece arkadaşlarını gizlice Hz. Muhammed'in evine götürür. Ve bu buluşmada Esad ve Enes Müslüman olurlar. Hz. Ali misafirlere arpa ekmeği, hurma ve süt ikram eder. Üçü de o akşam abdesti, namaz ibadetini ve Kur'an-ı Kerim'i öğrenirler.¹¹⁸ Minyatürde Heysem ve arkadaşlarının, Hz. Muhammed'i ziyaret ettikleri an tasvirlenmiştir. (Resim 4. 42)

¹¹⁸ a.g.e., s. 682,683.

Resim 4. 42 NYPL, Turc. Ms.3, V.232b

Üst ve alt kısımda ikişer satır yazı alanı ile birlikte sayfanın ortasında minyatür yer almaktadır.

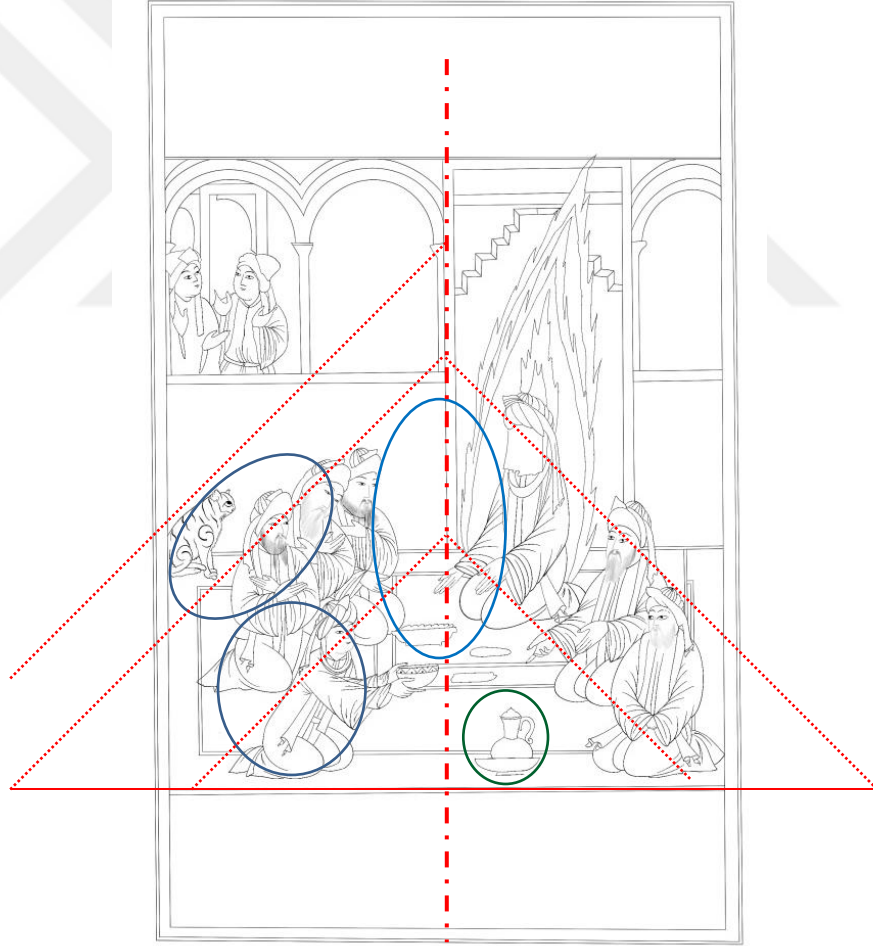
Minyatürde Heysem, Esad ve Enes'in Hz. Muhammed'i ziyaret etmesi ve Hz. Ali'nin onlara ikramlarda bulunma anı resmedilmiştir.

Minyatürde Hz. Muhammed diğer figürlerin arasında, yine aynı form ve renklerle resmedilmiştir. Heysem, Esad ve Enes'i temsil eden figürler yan yana birbirine bitiş şekilde sayfanın solunda oturur pozisyonda çizilmiştir. Bu üç figürün önünde, konuklara yemek ikram ederken çizilen figür Hz. Ali'yi temsil etmektedir. V.64b, V.129b, V.132b tasvirlerindeki gibi yeşil sarık ve yeşil elbise ile resmedilen Hz. Ali'nin yüz hatları farklı olsa da sarık ve kıyafet rengi ile özdeşleşmiştir. Sayfada yer alan diğer figürler hakkında metinde geçen bir bilgi bulunmamaktadır.

Bir iç mekân içerisinde kurgulanan minyatürde figürler kadar mimari detaylar ve sayfanın solundaki gri renkli kedi de dikkat çekmektedir. Figürlerin ortasında beyaz bir tabak içerisinde hurmalar ile halının üzerine çizilmiş açık sarı renkte iki

ekmek ile ikram sahnesi tasvir edilmiştir. Tasvirdeki şerbetlik ise ortadaki objeler ile uyumlu şekildedir.

Minyatür mimari detaylar ve süslemeler ile iç mekân zengin bir görünüme kavuşturulmuştur. Sayfanın üst kısmında, duvarın arkasına yarım çizilen iki figür, iç mekânın başka alanında resmedilmiştir. Kemerli yapı ve sütunlar ile mimari detaylar zenginleştirilmiştir. Hz. Muhammed'in altındaki kilim çintemani deseniyle süslenmiş, diğer figürlerin altındaki büyük halı ise hem rumi deseni hem de negatif bitkisel motifler içermektedir. (Resim 4. 42)

Çizim 4. 36 V.232b

İç mekân içerisinde kurgulanan minyatürde Hz. Muhammed yine kurgulanma şekli ile ön plana çıkmaktadır. Hz. Muhammed diğer figürlerin gerisinde çizilmiş, halesi ile vurgulanmıştır.

Minyatürün ortasında kurgulanan ikram sahnesi merkezde yer almakta tasarımıdaki figürler bu alana doğru simetrik açılarla yerleştirilmiştir. Figürlerin yerleşim şekli minyatüre derinlik katmaktadır. Minyatürün diğer önemli karakterleri olan Heysem, Esad ve Enes, sayfanın soluna, birbirine bitişik şekilde ve Hz. Muhammed’de doğru çizilmiştir. Hz. Ali’nin Hz. Muhammed’e doğru eğik çizilmesi de seyirciyi ana karaktere yönlendirmektedir.

Minyatürün üst kısmındaki kemerli yapılar, sütunlar, geometrik desenli duvar ile iç mekân detaylandırılmıştır. Sayfanın sol üst köşesine yarım çizilen iki figür ise ön plandaki kurgunun arkasında, mekânın başka alanındadır. (Çizim 4. 36)

Hz. Muhammed’in alt zemininin turuncu renge boyanması onu diğer figürlerden ayrılarak ön plana çıkarmıştır.

Sayfanın ortasındaki duvar açık mavi renge boyanmış, alt kısmındaki turuncu renk ile zıt bir görünüm oluşturmasıyla seyircinin dikkati bu alana çekilmektedir. Figürlerin kıyafet renkleri karşılıklı ve dengeli kullanılmıştır. Sol taraftaki gri kedinin sağ tarafta lekesel olarak bir karşılığı bulunmamaktadır. Sağ üst kısmın boş bırakılması Hz. Muhammed’in ön plana çıkmasını kuvvetlendirmiştir.

Yine Hz. Muhammed’in alt hizasına yerleştirilen şerbetlik bulunduğu alanı dolduran bir detaydır. Bu sayfada altın renkli olmayan şerbetlik, Hz. Muhammed’in kıyafet rengi ile aynı boyanmış, süslemeleri ise mavi renk ile yapılmıştır. Süsleme renginin, zemindeki motif renkleri ile aynı olmasından dolayı ibrik ön plana çıkamamıştır.

Katalog No: 33

Sayfa Numarası: V. 236b

Minyatürün Konusu: Hz. Muhammed ve Hz. Ebû Bekir, Ukâz panayırında Bekr b. Vâil kabilesinden kişiler ile görüşmesi

Minyatür Hikâyesi: Bir sonraki yıl Ukâz pazarı mevsimi geldiğinde Hz. Muhammed yine insanları dine davet etmek için Hz. Ebû Bekir ile yola çıkar. İnsanların akın akın geldiği bir panayır mevsimidir. Çünkü Hz. Muhammed'in ünü âlemlere yayılmış, en ücra yerlerde bile bilinir olmuştur. İnsanlar sadece alışveriş yapmak için değil aynı zamanda Hz. Muhammed'in nur yüzünü görmek ve tanışmak için de buraya gelmektedir. Hz. Muhammed ve Hz. Ebû Bekir ilk Vâil oğlu Bekir Oğulları kabilesine uğrarlar. Selam vererek konuşmak için yanlarına yaklaşırlar. Hz. Ebû Bekir onların Vâil oğlu Bekir oğullarının hangi boyundan olduğunu sorar. Bu soru üzerine boylar, nesepler üzerine karşılıklı konuşmalar başlar.¹¹⁹ Minyatürde Hz. Muhammed ve Hz.Ebubekir'in, Bekir oğulları kabilesi ile karşılaşma ve tanışma sahnesi tasvirlenmiştir. (Resim 4. 43)

¹¹⁹ a.g.e., s. 684.

Resim 4. 43 NYPL, Turc. Ms.3, V.236b

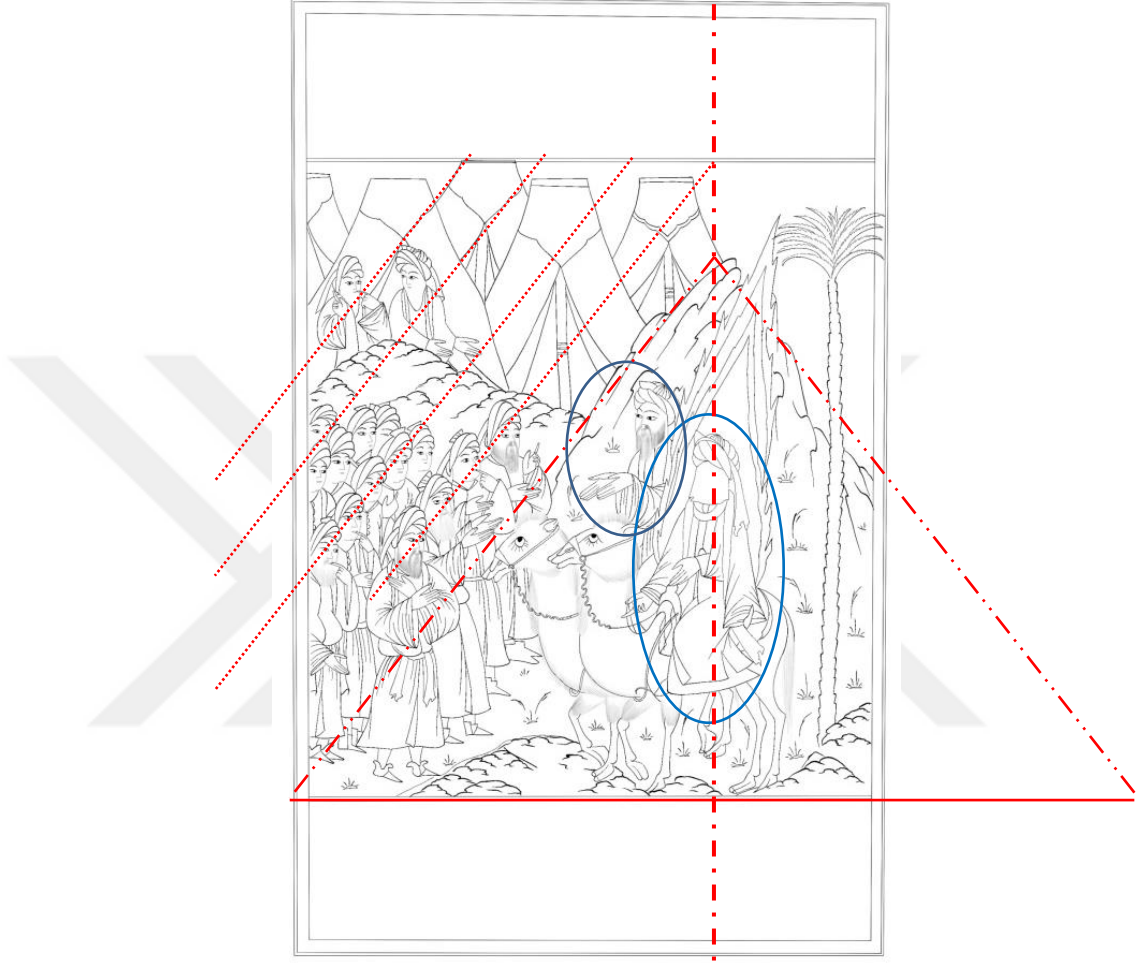
Sayfanın ortasında yer alan minyatürün üst ve alt kısmında ikişer satır yazı alanı bulunmaktadır. Minyatürde, Hz. Muhammed ve Hz. Ebû Bekir uzak panayırında Bekiroğulları kabilesi ile karşılaştığı an tasvir edilmiştir.

Minyatürde, Hz. Muhammed sayfanın sağ tarafında önde, Hz. Ebû Bekir ise arkada deve üzerinde resmedilmiştir. Hz. Muhammed'in dış kıyafeti yine açık yeşil tonda, iç kıyafeti ise bu kez koyu kahverengi ile Hz. Ebû Bekir'in kıyafeti ise başka bir yeşil tonda boyanmıştır. Develer V.132b, V.135b, V.136a ve V.175a tasvirlerdeki develer ile aynı renk ve stildedir.

Sayfanın soluna çizilen kalabalık figür grubu Hz. Muhammed ve Hz. Ebû Bekir'e doğru, farklı jest ve mimiklerde çizilmiştir. Hz. Ebû Bekir'in de onlara doğru çizilen el hareketi ile bir iletişim sahnesi tasvirlenmiştir.

Altın ile sıvama boyanmış gökyüzü büyük, küçük tepeler ve bir hurma ağacı ile doğa tasviri yapan nakkaşlar, yine zemin renginde soğuk ve açık renkler tercih

etmiştir. Sayfanın üst kısmındaki büyük çadırlar ile figürlerin kıyafetleri karışık renklerde, düz sıvama boyanmıştır. (Resim 4. 43)

Çizim 4. 37 V.236b

Tek bir alanda kurgulanan minyatürün tasarımında Hz. Muhammed sayfanın sağ tarafına yakın şekilde deve üzerinde konumlandırılmıştır. Hz. Muhammed gerek halesi, gerek deve ile birlikte çizilmesiyle, sayfanın sol tarafındaki figür grubunda daha büyük formda görünmektedir. Hz. Muhammed'in arkasına çizilen üçgen formundaki dağ da ana karakteri ön plana çıkarmış ve vurgulamıştır.

Hz. Muhammed kurgulanma şekliyle tasarımın merkezi olmuştur. Diğer figürler merkezdeki Hz. Muhammed'e aynı eğimli açı ile sıralanıp yerleştirilmiştir. Hz. Ebû Bekir, Hz. Muhammed'e bitişik ve arkasında çizilerek merkezde yer

almaktadır. Hz. Ebû Bekir sol taraftaki figürler ile iletişim halinde çizilmiştir. Figürlerin bakışları Hz. Ebû Bekir'e doğru olsa da merkeze doğru çizilmeleri ve yerleşimleri seyirciyi merkeze yönlendirmektedir. Cetvele dayalı ve yarım çizilen figür grubu tasarımda devamlılık algısını oluşturmuştur. Figürlerin dizilimi ve yarım çizilmesiyle sayfanın soluna doğru devam eden kalabalık bir figür grubu izlenimi oluşturmaktadır. (Çizim 4.37.)

Açık bir tonda boyanan zemin ile Hz. Muhammed ve Hz. Ebû Bekir figürleri ön plana çıkmaktadır. Kıyafetleri ise yeşil tonlarda boyanan ana karakterlere karşı sayfanın sol tarafındaki figürlerde ve çadırdaki kırmızı renk ile zıt bir görünüm sağlanmıştır. Ama genel olarak sol taraftaki figürlerin renkleri kendi alanlarında karşılıklı ve dengeli bir şekilde kullanılmıştır.

Sayfanın sol üst kısmında büyük çizilen çadırların hacmine karşı, sağ alt kısımda büyük çizilen develer ile merkez kurgusunun alanı dengelidir. Tasarımdaki doluluk-boşluk oranı yine figürlerin kurgulanma şekline göre ayarlanmıştır.

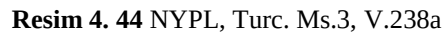
Katalog No: 34

Sayfa Numarası: V. 238a

Minyatürün Konusu: Bekir b. Vâil kabilesinin insanların öfkelenerek Hz. Muhammed ve Ebû Bekir'i sorgulaması

Minyatür Hikâyesi: Bekir oğullarıyla Hz. Hz. Ebû Bekir uzun uzadıya nesepler üzerine konuşmaya devam ederler. Hz. Hz. Ebû Bekir onlara eski atalarını bilip bilmedikleri hakkında sorular sorar. Hz. Hz. Ebû Bekir o kadar çok soru sormuştur ki aralarından biri ileri atılarak Hz. Hz. Ebû Bekir'in devesinin burnundaki halkaya yapışır ve artık kendilerinin soru sorma vakti geldiğini söyler. Adam Hz. Hz. Ebû Bekir ile yarışa tutulmuştur. O da aynı Hz. Hz. Ebû Bekir gibi ona kendi kavminin eski atalarını sorar. Hz. Ebû Bekir Kureyş oğulları Temim oğulları'ndan olduğunu söylese de adam onu sinirlendirmek için Kureyş'in başka soylarından olup olmadığını ısrarla sorar. Ve en son Hz. Ebû Bekir 'e sen Kureyşliler'den değilmişsin der. Hz. Hz. Ebû Bekir sinirlenip devesinin başını adamın elinden çeker. Hz.

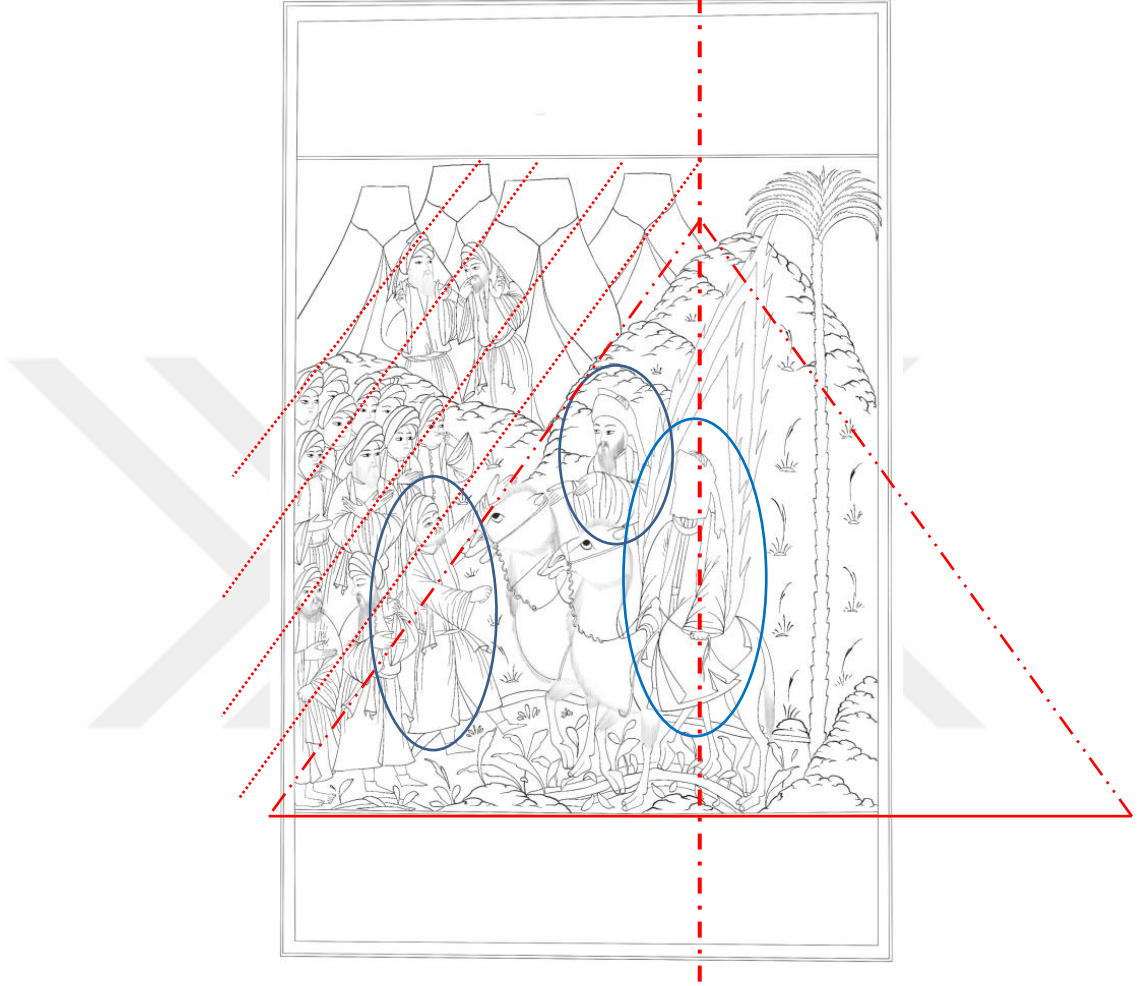
¹²⁰Minyatürde Hz. Ebû Bekir'in halkı ile diyalog anı tasvirlenmiştir. (Resim 4. 44)

Hz. Muhammed ve Hz. Ebû Bekir tasvirleri, V.236b ‘deki tasvirindeki gibi kurgu, form, renk ve işçilik yönünden aynıdır. Tasvirdeki çadır, dağ, deve ve diğer figürler de yine V.236b tasvirindeki gibidir. Sadece alt zeminde yeşil alan ve dere çizilerek doğa tasviri detaylandırılmıştır.

¹²⁰ a.g.e., s. 685.

burnundaki halkayı çeken figür, tasvirde devenin boynundaki ipı çekmektedir. Bir beyaz çizgi şeklinde görünen ip detaylandırılmamıştır.(Resim 4. 44)

Çizim 4. 38 V. 238a

Sayfanın ortasında yer alan minyatürün kompozisyonu, V.236b'nin kompozisyon kurgusuyla benzer özelliktedir. Kurgunun farklı olduğu kısım devenin önündeki figür ile alt zemindeki doğa tasvir detaylarıdır. Genel olarak renk, konum, form yönünden V.236b tasviri ile aynıdır.

Minyatürün merkezinde yine Hz. Muhammed yer almakta, Hz. Ebû Bekir yine onun arkasında bulunmaktadır. Hz. Muhammed kurgulanma şekli ile ön plana çıkmakta ve sayfada diğer alanlara karşı egemen gelmektedir. Sayfanın sol cetveline dayalı yarım çizilen figür grubu, önceki sayfadaki gibi devamlılık algısını oluşturmaktadır. (Çizim 4. 38)

Koyu yeşil zemin üzerindeki açık yeşil bitki yaprakları sayfa zeminini hareketlendirmiştir. Buradaki yeşil renk ile dağın, çadır detaylarının, ağacın ve bazı figürlerin de yeşil ve tonları ile boyanarak sayfa içerisinde yeşil renk dağılımı dengelenmiştir.

Katalog No: 35

Sayfa Numarası: V. 240a

Minyatürün Konusu: Hz. Muhammed ve Ebû Bekir, Bekir b. Vâil kabilesinden Dıraz oğlu Muhsin ile konuşması

Minyatür Hikâyesi: Vail oğlu Bekir kabilesinin içerisinde bulunan akıllı kimselerden biri Hz. Muhammed'e doğru yürüyerek kendilerinden ne dilediğini sorar. Hz. Muhammed, onları İslam dinine davet eder. Allah'a ve kendisine iman etmelerini söyler. Halkın içerisinde bulunan ulu bir seyit olan Dıraz oğlu Muhsin, Hz. Muhammed'e kim olduğunu sorar. Hz. Muhammed kim olduğunu, kimlerden olduğunu anlatır. Muhsin, Hz. Muhammed'e kendi halkının ona inanmadığını bunun üzerine kendilerinin de ona uymayacağını söyler. Hz. Muhammed burada daha fazla kalmayarak Bekir oğulları kabilesinin yanından ayrılırlar.¹²¹ Minyatürde Hz. Muhammed ile Dıraz oğlu Muhsin'in karşılıklı konuştuğu an tasvirlenmiştir. (Resim 4. 45)

¹²¹ a.g.e., s. 685.

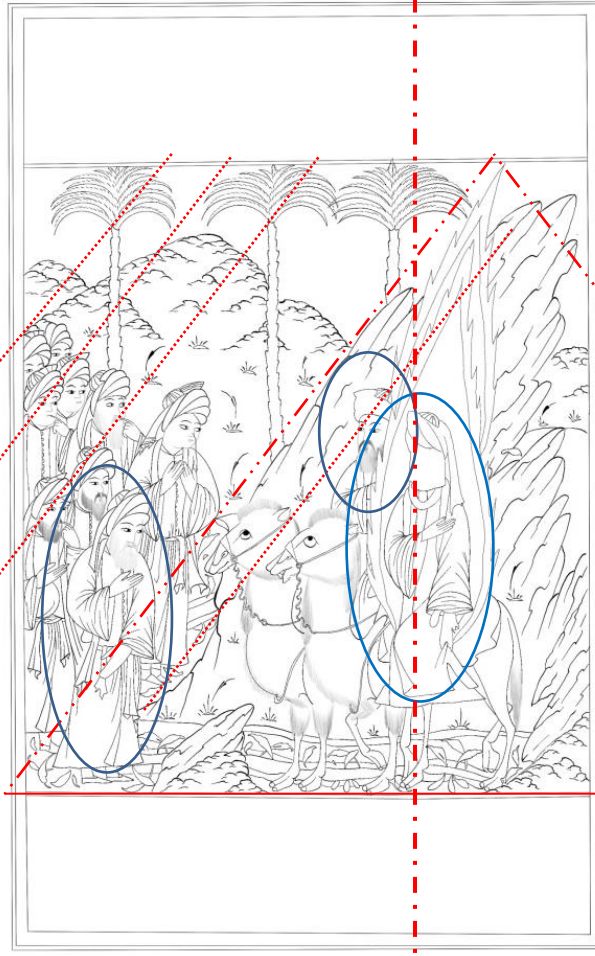
Resim 4. 45 NYPL, Turc. Ms.3, V.240a

Sayfanın ortasında yer alan minyatür, V.236b ve V.238a'da anlatılan hikâyenin son bölümünü oluşturmaktadır. Yazı alanın kurgusu da önceki iki sayfadaki gibi üst ve altta ikişer satır şeklindedir.

Tasvirde Hz. Muhammed ve Hz. Ebû Bekir develeri ile yine bir arada sağ tarafta çizilmiştir. Renkleri yine aynı boyanarak tasarım devamlılığına dikkat edilmiştir. Önceki iki tasvire göre iki figürün de sadece kolları farklı çizilmiştir.

Sayfanın sol tarafında, kalabalık figür grubunun önüne çizilen, kırmızı kıyafetli figür Dıraz oğlu Muhsin'i temsil etmektedir.

Bu minyatürde büyük çadırlar çizilmemiş, onun yerine büyük, çok açık yeşil ile boyanmış bir tepe resmedilmiştir. Yine bu kısımda aynı hizada birbirine mesafeli, hurma ağacına benzer üç tane ince uzun ağaç resmedilmiştir. (Resim 4. 45)

Çizim 4. 39 V. 240a

Minyatürün tasarım yönünden yine V.236b ve V. 238a tasarımlarına benzese de nakkaşlar, kompozisyon kurgusunda bazı değişiklikler yapmıştır.

Tasarımın üst kısmında büyük çadırlar yerine, doğa tasviri yapılmış ve sol taraftaki figürlerin sayılarını azaltarak buradaki figürleri önceki tasvirdeki figürlere göre biraz daha büyük çizilmiştir.

Yine arka plan zemin renkleri figürleri ön plana çıkarmaktadır. Hz. Muhammed'in kıyafet rengine karşı Muhsin figürünün kıyafeti kırmızı renge boyanarak karakterler zıt kurgulanarak dikkat çekmektedir. Renklerin zıt kurgulanması aynı zamanda hikâyedeki yaşanan tezatlığı da yansıtmaktadır. (Çizim 4. 39)

Yine koyu yeşile boyanan alt zeminin üzerinde açık yeşil renkteki bitki yaprakları, üst kısımdaki ağaç, dağ ve figürler kıyafetlerinin farklı yeşil tonlarda boyanması ile yeşil renk sayfa genelinde homojen şekilde dağıtılmıştır.

Sayfanın sol üst kısmına dikey formda belirli aralıkla üç ağaç çizilmiş ve bu üç ağacın yaprakları üst kısımdaki boşluğu dengeli şekilde doldurmuştur. Açık turuncu renkte boyanan küçük tepeler ise alt kısımdaki boşlukları doldurmuştur.

Katalog No: 36

Sayfa Numarası: V.241b

Minyatürün Konusu: Altı Medinelî kişinin Hz. Muhammed ile tanışması ve Müslüman olması

Minyatür Hikâyesi: Hz. Muhammed ve Hz. Ebû Bekir Cemetü'l-akabe mevkiine gelirler. Bir yerde oturmuş bir bölük halk görürler ve onların yanlarına giderler. Bu altı Medinelinin yanına yaklaşan Hz. Ebû Bekir onlara kimlerden olduğunu sorar. Eys ve Hazreç kabilesinden olduklarını açıklarlar. Hz. Ebû Bekir onlara Hz. Muhammed'i göstererek onun Allah'ın resulü olduğunu söyler. Hz. Muhammed devesinden inerek yanlarına oturur ve onlara İslam'ı anlatır. Cemaat dikkatli ve meraklı bir şekilde Hz. Muhammed'i dinler. Hazreçliler o zamanlar puta tapmaktadırlar. Medine'de Yahudiler de oldukça fazladır. Puta tapanlar, Yahudilerle pek anlaşılamamaktadır. Yahudilerin dininden de haberdar olan altı Medinelî, Yahudilerin ahir zaman peygamberini beklediklerini bilirler. Yahudilerden önce kendilerinin bu dini kabul etmelerini düşünürler ve iman ederler. Medineliler kendi ulularına gidip Hz. Muhammed'in Risalet'ini bildirmek için oradan ayrılırlar.¹²² Minyatürde Hz. Muhammed'in Medinelilere İslam'ı anlatma anı tasvirlenmiştir. (Resim 4. 46)

¹²² a.g.e., s. 686,

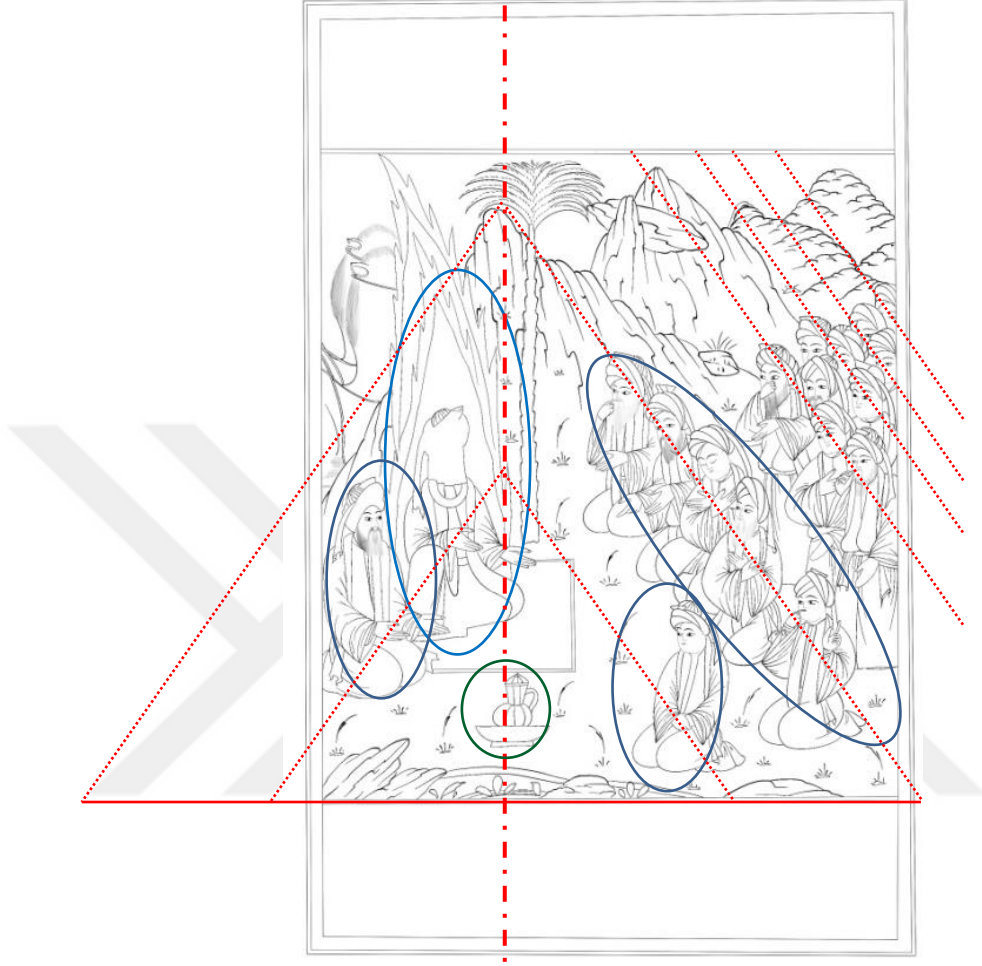
Resim 4. 46 NYPL, Turc. Ms.3, V.241b

Sayfanın üst ve altında ikişer satır olmak üzere toplam dört satır yazı alanı bulunmaktadır. Minyatür sayfanın ortasında yer almaktadır.

Hiz. Muhammed ve Hiz. Ebû Bekir figürleri sayfanın solunda, yan yana ve oturur pozisyonda resmedilmiştir. Hiz. Muhammed'in kıyafeti yine açık yeşil tonda, iç kıyafeti ise kahverengi ile boyanmıştır. Hiz. Ebû Bekir'in kıyafeti ise farklı bir yeşil tonda boyanmıştır.

Sayfanın en altında yalnız çizilen figür ile bu figürün arkasında yan yana oturur pozisyonda çizilen beş figür, metinde bahsedilen altı Medineliyi temsil etmektedir. Figürlerin kıyafetleri farklı renklerde boyanıp altın ile süslenmiştir. Ve diğer figürlerde çoğunlukla sıcak renkler tercih edildiği görülmektedir.

Minyatürde ince uzun bir hurma ağacı, farklı renklerde boyanan dağlar ve kayalar, sayfanın alt kısmındaki bitki yaprakları ile doğa tasviri tamamlanmıştır. Hiz. Muhammed'in alt hizasına çizilmiş şerbetlik ise dikkat çeken bir detaydır. (Resim 4.46)

Çizim 4. 40 V. 241b

Sayfanın ortasında yer alan minyatürde hikâye bir alanda kurgulanmıştır.

İnce uzun ağaç sağ ve soldaki figürlerin arasına dikey şekilde konumlandırılmasıyla ağacın alt hizasında bulunan şerbetliğin dikey kurgusu sayfayı iki alana bölmektedir. Hz. Muhammed de dikey kurguya yakın yerleştirilerek minyatürün merkezi olmuştur. Hz. Muhammed halesi ile vurgulanmış, arka plan rengi ve alt kısmına çizilen dikdörtgen şeklindeki mor kilim ile ön plana çıkmıştır.

Sayfanın sağ tarafındaki bütün figürler Hz. Muhammed'e doğru aynı eğimli açıda ve birbirine paralel şekilde yerleştirilmiştir. Sayfanın üst kısmındaki dağların sağ sınırları da bu eğimli açıyı takip etmektedir. Hz. Ebû Bekir ve arka planda yer alan develer de sağ taraftaki eğimli açiya simetrik şekilde resmedilmiştir.

Hikâyede altı Medineli figür oturur pozisyonda resmedilmiştir. Sayfanın sağ cetveline dayalı, yarım çizilmiş figürler devamlılık algısını oluşturmaktadır. Sayfanın sağındaki figürlerin tamamının merkeze doğru çizilmesiyle seyirciyi merkeze Hz. Muhammed'e doğru yönlendirilmektedir.

Sağ kısımdaki figür yoğunluğuna karşı sol kısımda Hz. Muhammed'in halesinin büyük çizilmesiyle iki taraf dengelenmiştir. Ama sağ tarafta figürlerin daha fazla olması, sıcak renklerde boyanması ile sol tarafta daha az figür ve soğuk renkler tercih edilerek iki taraf zıt kurgulanmıştır. Sayfanın sağ üst ve sol alt kısmına çizilen farklı boyutlardaki renkli kayalar boş kısımları doldurmaktadır. (Çizim 4. 40)

Minyatürün merkez hattına çizilen, Hz. Muhammed'in alt hizasındaki altın ile boyalı şerbetlik bulunduğu alanı dolduran bir detay olmakla birlikte konumlandırılma şekliyle dikkat çekmektedir. Nakkaşların Hz. Muhammed'in İslam'ı anlatma sahnelerinde iç mekan veya dış mekan fark etmeksizin çizdikleri ibrik detayı bu tasvirde de çizilerek özel bir anlam taşıdığı düşüncesini kuvvetlendirmektedir.

Katalog No: 37

Sayfa Numarası: V. 244b

Minyatürün Konusu: Birinci Akabe biatı; On iki Medineli'nin Hz. Muhammed'i Akabe'de ziyaret etmesi ve Müslüman olması

Minyatür Hikâyesi: Altı Medinelinin Müslüman olmasından sonraki yıl yine hac mevsiminde, Ukâz panayırı dolup taşmaktadır. Hz. Muhammed tebliğ için panayıra gelmiş ve kabileler arasında dolaşmaktadır. Medine'den tam on iki kişi Hz. Muhammed'e biat etmek için Akabe mevkiine gelmiş ve beklemektedirler. Hz. Muhammed, Hz. Hz. Ebû Bekir ile birlikte yavaş yavaş Akabe'ye doğru yol alır ve on iki kişilik Ansar-ı Kiram ile buluşurlar. On iki kişi Hz. Muhammed'i karşılamak için ayağa kalkar ve ona doğru yürürler. On ikisi de Hz. Muhammed'e biat ederler. Bu on iki Medinelilerin tamamen Müslüman olmasıyla ilk biat gerçekleşmiş olur. Bu ilk biatte, Allah'a şirk koşmayacaklarına, zinadan sakınacaklarına, hırsızlık yapmayacaklarına, iftiradan uzak duracaklarına, evlatlarını öldürmeyeceklerine ve Yüce Allah'ın Resulünün emirlerine tamamen uyacaklarına söz verirler. İslamiyet'in

ilk ahkâm'ı kurulmuş olur.¹²³ Minyatürde ilk akabe biatının yaşandığı an tasvirlenmiştir. (Resim 4. 47)

Resim 4. 47 NYPL, Turc. Ms.3, V.244b

Sayfanın üst ve alt kısmında ikişer satır yazı alanı, orta kısmında ise minyatür alanı bulunmaktadır. Minyatürde birinci akabe biatı resmedilmiştir.

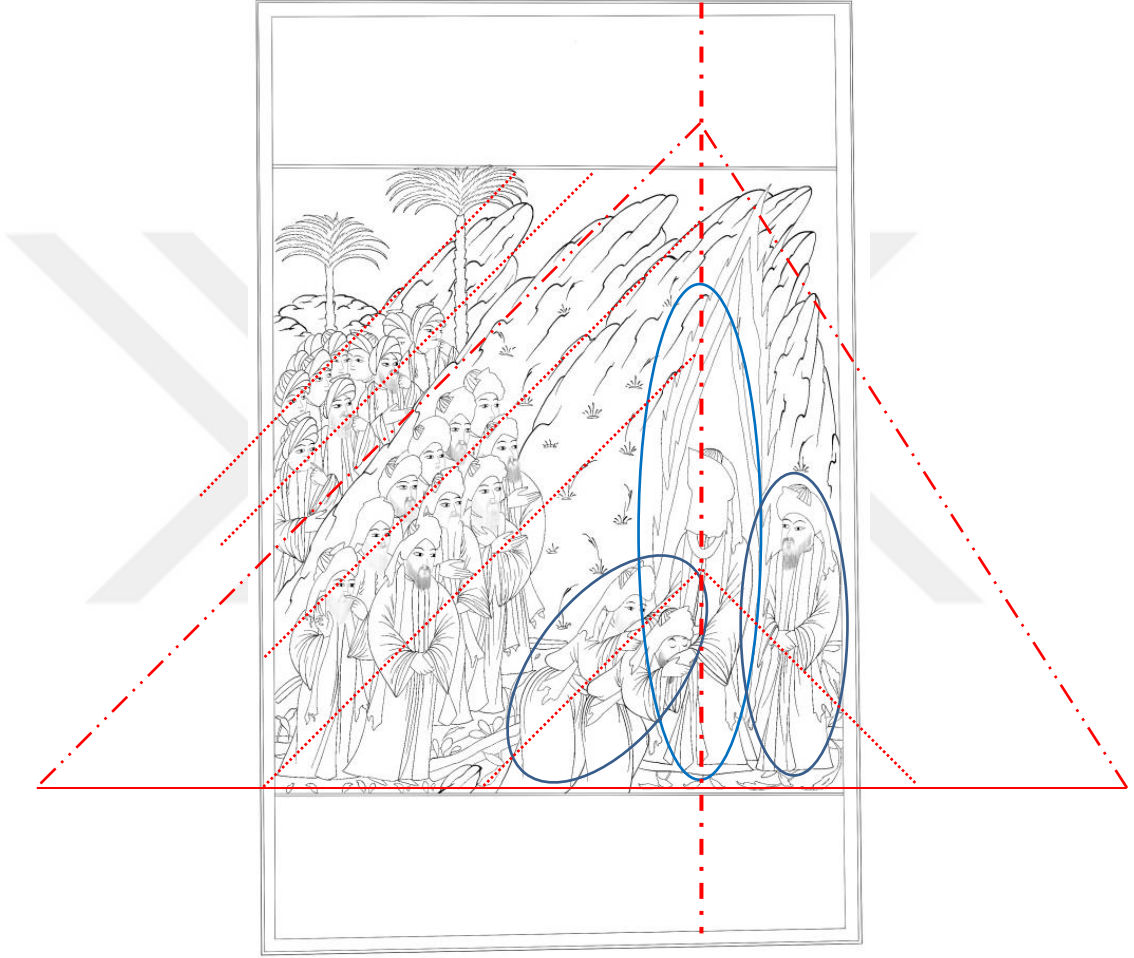
Hiz. Muhammed ve Hiz. Ebû Bekir figürleri sayfanın sağında, ayakta çizilmiş ve kıyafet renkleri yine V.241a'daki gibi boyanmıştır. Sadece Hiz. Ebû Bekir'in iç kıyafeti mor renge boyanarak detaylarında değişiklik yapılmıştır.

Hikâyede on iki Medinelinin biat etme anı tasvirde iki figürün Hiz. Muhammed'in elini öpmesiyle ve diğer on figürün sayfanın ortasında, Hiz. Muhammed'e doğru çizilerek belirtilmiştir. On iki figürün kıyafetleri farklı renklerde boyanmış ve kendi renklerinin koyu tonunda tahrirlenmiştir. Minyatürün orta

¹²³ a.g.e., s. 686,687.

kısımındaki figürlerin kıyafetlerinde süsleme bulunmazken dağın arkasındaki figürlerin kıyafetleri altın motiflerle süslenmiştir. (Resim 4. 47)

V. 241A'daki zemin renkleri bu tasvirde de kullanılmış ve aynı işçilik ile doğa tasviri tamamlanmıştır.

Çizim 4. 41 V.244b

Sayfanın ortasında yer alan minyatürde Hz. Muhammed sayfanın sağ tarafa konumlandırılmıştır. Hz. Muhammed'in sağında Hz. Ebû Bekir, solunda ise ona doğru eğilmiş ve ellerini öpen iki figür çizilerek ile merkez kurgusu belirlenmiştir. Hz. Muhammed büyük halesi ile vurgulanmış, arka planındaki dağın formu ve rengi ile ön plana çıkmıştır. Hz. Muhammed'in solundaki iki figür, ortadaki figür grubu ile

en soldaki figür grubu merkeze doğru aynı eğimli açılarda yerleştirilip, paralel şekilde sıralanmıştır. Dağların sol sınırları da bu eğimli açıyı takip etmektedir.

Figürlerin duruşları, jest ve mimikleri seyirciyi Hz. Muhammed'e yönlendirmektedir. (Çizim 4. 41)

Bir önceki sayfada olduğu gibi aynı zemin renkleri kullanılmış ve renkler figürleri ön plana çıkarmıştır. Turuncu, yeşil, açık mavi, kırmızı ve mor renkleri sol taraftaki figürlerde dengeli bir şekilde kullanılmış, bu alandaki kırmızı rengin karşı merkezdeki yeşil renk zıtlık oluşturmuştur. Zıt kurgu figür dağılımında da görülmektedir. Sayfanın sağ kısmında az figür ve soğuk renkleri tercih eden nakkaşlar sol tarafta ise daha fazla figür ve sıcak renkleri daha yoğun kullanarak zıt kurguyu takip etmişlerdir. Sol tarafın yoğunluğuna karşı dağ ve hale hacimsel olarak egemen gelmiş ve Hz. Muhammed'i ön plana taşımıştır.

Katalog No: 38

Sayfa Numarası: V.254b

Minyatürün Konusu: İkinci Akabe biatı; Müslüman olan yetmiş iki Medinelinin Hz. Muhammed'i ziyaret etmesi

Minyatür Hikâyesi: Birinci Akabe biatından sonra Hz. Muhammed tarafından Medinelilere dini ve Kur'an-ı öğretmek için Mus'ab oğlu Ümeyr Medine'ye gönderilmiş ve Mus'ab görevini mükemmel bir şekilde yerine getirerek Medine'deki Müslüman sayının artmasına vesile olmuştur. Yine hac mevsimi geldiğinde Mus'ab b. Ümeyr, Evs ve Hazreç kabilesinin uluları ile Mekke'ye gidip Hz. Muhammedi ziyaret etmek için sözleşirler. İçlerinde iki kadının da bulunduğu yetmiş iki Müslüman Medineli yola çıkar. Mus'ab b. Ümeyr, önden Mekke'ye gidip, Hz. Muhammed'i durumdan haberdar eder. Hz. Muhammed ise dikkat çekmemeleri için gündüz vakti Ukâz pazarında alışverişlerini yapmalarını akşam olunca da Akabe'de onları beklemelerini söyler. Mus'ab b. Ümeyr, Hz. Muhammed'in söylediklerini gelen Medineli halka iletir. Medineliler de söylenenlere uyarak gündüz alışverişlerini yaparlar, akşam olunca da Akabe'de Hz. Muhammed'i beklemeye koyulurlar. Hz. Muhammed, amcası Abbas'ı ziyaret ederek buluşmadan haberdar eder. Abbas da Hz.

Muhammed ile Akabe'ye doğru yola çıkar. Gece olduğunda Hz. Muhammed'in geldiğini gören Medineliler, hemen ayağa kalkarak büyük bir saygı ile onu karşılar. Ardından Medineliler, Müslüman olur ve Hz. Muhammed'e uyduklarını beyan ederler ve onun elini öperler.¹²⁴ Minyatürde Medinelilerin, Hz. Muhammed'i karşılama ve biat etme sahnesi tasvirlenmiştir. (Resim 4. 48)

Resim 4. 48 NYPL, Turc. Ms.3, V.254b

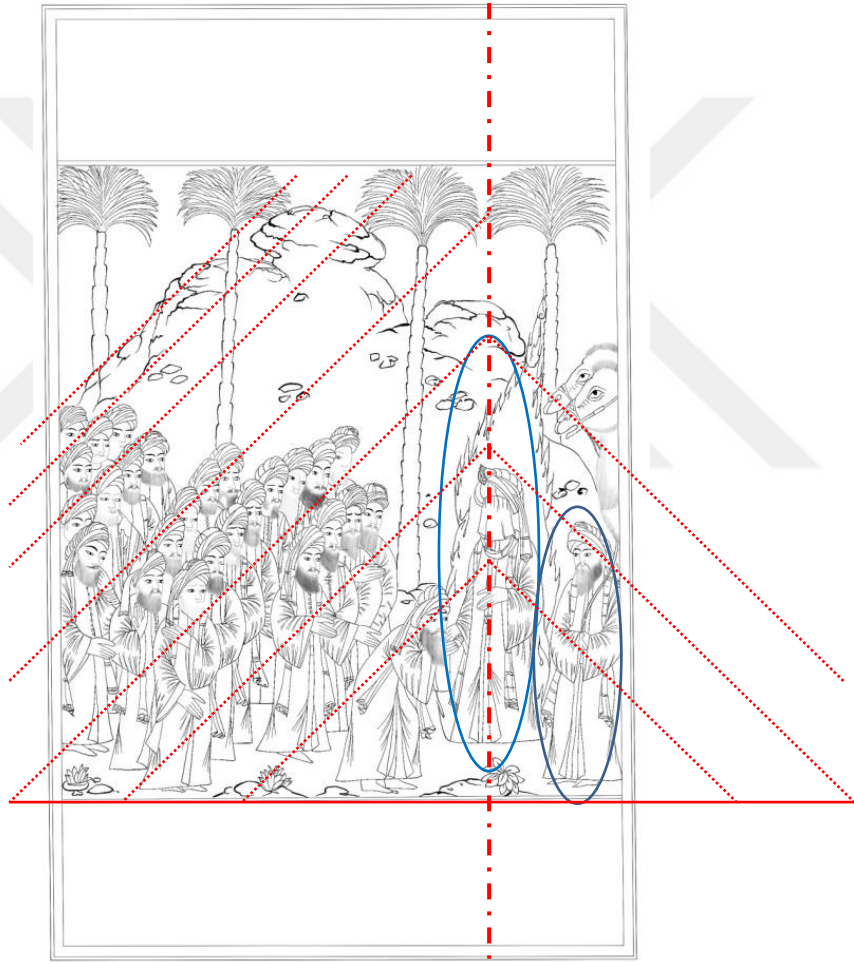
Minyatür alanı sayfanın ortasında, yazı alanı ise üst ve alt kısımda ikişer satır şeklindedir. Müslüman olan yetmiş iki Medinelinin Hz. Muhammed ile buluşma anı resimlenmiştir.

Hz. Muhammed'i temsil eden figür sayfanın sağ tarafında, yine aynı formlarda resmedilmiştir. Hz. Muhammed'in sağ yanındaki kahverengi kıyafetli figür ise bu kez Abbas'ı temsil etmektedir. Hz. Muhammed'in önünde, elini öpen figür ile arkasında yer alan tüm figürler Medineliler yetmiş iki Müslümanı temsil etmektedir.

¹²⁴ a.g.e., s. 692,293.

Figürlerin kıyafetleri rengârenk boyanmış ve bazı figürlerin kıyafetleri altın desenlerle süslenmiştir.

Gökyüzü altın ile sıvama boyanmış, geniş bir alanı kaplayan büyük bir dağ, ince uzun hurma ağaçları, taş ve bitki kümeleri ile doğa tasviri tamamlanmıştır. Büyük açık lila renginde boyanan dağın tahrirleri kahverengi ile yapılmış ve tahrirler ile dağın tepelerinde form kazandırılmıştır. (Resim 4. 48)

Çizim 4. 42 V. 254b

Minyatür tek bir alanda kurgulanmıştır. Hz. Muhammed sayfanın sağ tarafında iki figür arasına biraz mesafeli ve geride yerleştirilmiştir. Sayfanın solundaki figürlerin tamamı Hz. Muhammed'e doğru eğimli şekilde yerleştirilmiş ve bu eğime karşılık Hz. Muhammed'in sağındaki Abbas figürü ve develer simetrik

şekilde kurgulanarak Hz. Muhammed ön plana çıkmıştır. Hz. Muhammed'in halesinin büyük çizilmemiş ve yazı alanına taşmamış olmasına rağmen figürlerin konumlanma şekli ile merkez haline gelmiş ve vurgulanmıştır. Dikkati bu alana çeken diğer etmenlerden biri de Hz. Muhammed ve önündeki elini öpen figürün zıt renklerde boyanmış olmasıdır.

Hikâyedeki yetmiş iki Müslümanın tasviri, sayfada geniş bir alanı kaplayan kalabalık figürlerle ve sayfanın solunda, cetvele dayalı, yarım çizilen figürlerin tasarımı devam ettiren bir izlenimde çizilmesiyle sağlanmıştır.

Sayfanın üst kısmında dikey formda çizilen ağaçlar, birbirlerine eşit mesafelerde, ortadaki iki ağaç önde, sağ ve soldaki iki ağaç ise dağın arkasında çizilerek yapraklarıyla üst kısımdaki boş alanı doldurmuştur. (Çizim 4. 42)

Figürlerin kıyafetleri rengârenk boyanmış olsa da kırmızı ve sıcak renkler baskın gelerek merkezdeki Hz. Muhammed'in rengi ile zıt bir görünüm kazanmıştır. Arka plan rengi yine figürleri ön plana taşımıştır.

Katalog No: 39

Sayfa Numarası: V.261a

Minyatürün Konusu: Yetmiş iki Müslüman Medineli, Kureyş halkına Hz. Muhammed'i Medine'ye götürmek istediklerini söyler

Minyatür Hikâyesi: Hz. Muhammed ile tanışan yetmiş iki Medinelinin içerisinde bulunan Zürene oğlu Esad, Hz. Muhammed'e Muaz oğlu Sa'd ile Hudayr oğlu Üseyd'i ve Evs ile Hazreç kabilesinin ileri gelenlerini göstererek kendisini alıp Medine'ye götürmek istediklerini söyler. Hz. Muhammed bu istekten memnun kalır. Onlara İslam'ı anlatır ve Kur'an- Kerim okur sonrasında ise sessizce durur. Bu esnada Hz. Muhammed'in amcası Abbas, Medine halkının yardım vaktinin yaklaştığını söyler ve onların Hz. Muhammed ile bir antlaşma yapmalarını gerektiğini söyler. Kendilerini düşmanlardan nasıl koruyup kolluyorsalar Hz. Muhammed'i de koruyup kollamalarını ve yanında olmalarını söyler. Bunun üzerine Medineliler söz verirler. Buluşmadan haberdar olan Kureyşliler ise Akabe'ye gelir. Kureyşliler, Medineli halka Müslüman olmalarının doğru olmadığını, daha önceden

kendileri ile anlaştıklarını hatırlatırlar. Medineliler ise artık Müslüman olduklarını ve Hz. Muhammed'in yanında olacaklarını, gerekirse alıp Hz. Muhammed'i Medine'ye götüreceklerini söyleyerek karşılık verirler.¹²⁵ Minyatürde Medineliler ile Kureyşlilerin tartışma anı tasvirlenmiştir. (Resim 4. 49)

Resim 4. 49 NYPL, Turc. Ms.3, V.261a

Minyatür alanı sayfanın ortasında, yazı alanı ise üst ve alt kısımda ikişer satır şeklindedir.

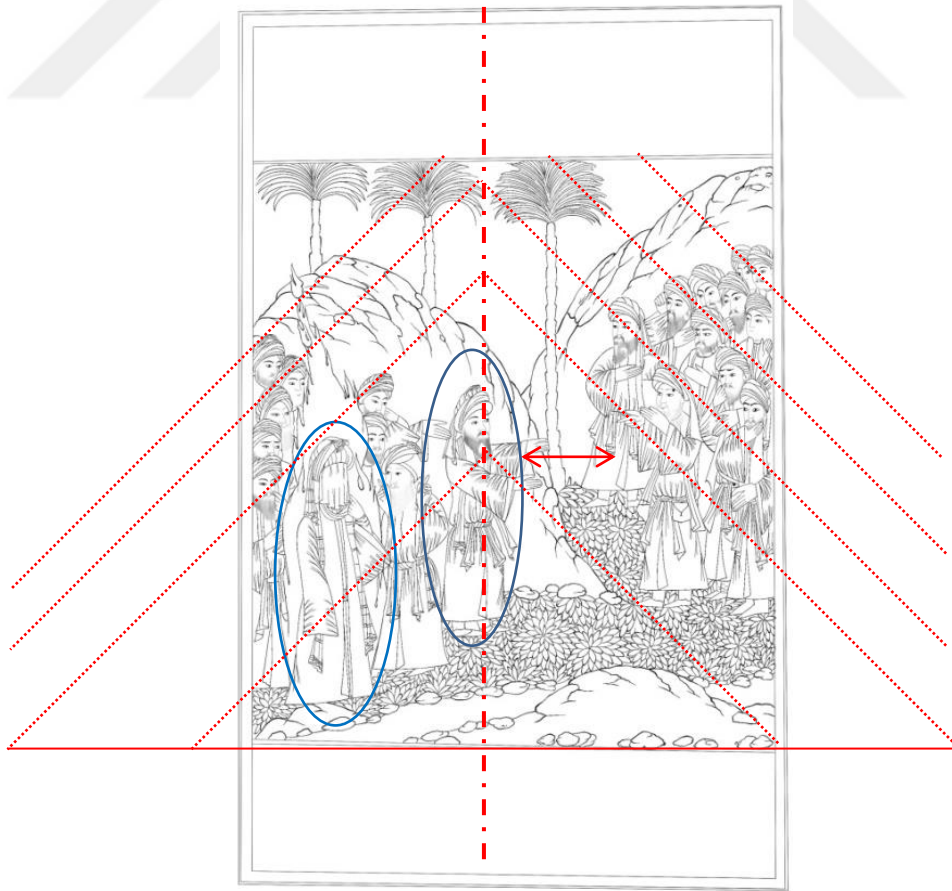
Sayfanın solunda yer alan Hz. Muhammed, figür grubunun önünde onlara bitişik şekilde, yine aynı form ve renklerde tasvir edilmiştir. Soldaki figür grubundan ayrı ve ortada çizilen kahverengi kıyafetli figür, Müslüman olan Medinelilerden Hârise oğlu Numan'ı temsil etmektedir. Sayfanın sağına konumlandırılan figür grubu ise Kureyşlileri temsil etmektedir.

¹²⁵ a.g.e., s. 694,695.

Kahverengi kıyafetli figür, sağ taraftaki figür grubuna doğru, kolları da o grubu gösterir şekilde çizilmiştir. Sağdaki figür grubu da ona doğru jest ve mimiklerle resmedilmiştir. Özellikle elleri çene ve başlarında çizilen figürlerde karşıdaki kişiyi dinler şekildedir.

Minyatürün sağ tarafındaki da açık yeşil tonda boyanmış, tahrirleri ise siyah renk ile yapılmıştır. Dağın tepe kısımlarına tahrirler ile form veren nakkaşlar, bu kısımlarda kahverengi boya ile gölgelendirme yapmışlardır. Soldaki dağın zemini ise koyu bir sarı renk ile boyanmış, kahverengi tahrirlerle tepe kısımlara form verilerek bu kısımlara beyaza yakın açık bir tonda boya sürülmüştür. Nakkaşlar ıslıl-gölge yaklaşımı ile dağın tepe kısmını detaylandırmıştır.

Alt taraftaki zemin ise koyu yeşil renge boyanmış ve zeminin üzeri yaprak formlarıyla doldurulmuştur. Minyatürde altın ile sıvama boyanmış gökyüzü, ağaçlar, dağlar, büyük ve küçük kayalar ile doğa tasviri tamamlanmıştır. (Resim 4. 49)

Çizim 4. 43 V.261a

Bir alanda kurgulanan minyatürde figürler, iki farklı grubu temsil etmekte ve karşılıklı şekilde sayfanın sağ ve sol tarafına konumlandırılmıştır. Sayfanın ortasında konumlandırılan Hârise oğlu Numan'ı temsil eden figür merkezde yer almaktadır. Metinde kendi safının önüne çıkarak Kureyşliler'e karşılık veren Numan, minyatürde kalabalık figür grubunun önünde ve merkeze yerleştirilmesiyle metine bağlı çizim yapılmıştır.

Merkezdeki figürün duruşu ve hareketi ile sol taraftaki grubun jest ve mimiklerle çizilmesi tartışma anını yansıtmaktadır.

Sayfanın sağ tarafındaki figür grubu merkezdeki figüre doğru eğimli açılarda yerleştirilmiştir. Sayfanın solundaki figür grubu da bu yerleşim kurgusuna simetrik şekildedir. Figür gruplarının arkasındaki iki farklı renkteki dağ da sayfayı iki kısma ayırmaktadır.

Sayfanın sağ ve sol taraflarında cetvele dayalı, yarım çizilen figürler devamlılık algısı oluşturmaktadır. Mekânda kalabalık bir ortam olduğu hissi bu yerleşim şekli ile hissettirilmiştir.

Hız. Muhammed, sayfanın solunda figür grubunun önünde resmedilmiştir. Halesi ile figür grubundan ayrılarak ön plana çıksa da figürlerin duruşları merkeze yönlendirmektedir. (Çizim 4. 43)

Figür kıyafetlerinde renkler karşılıklı bir şekilde kullanılmış, arka plandaki açık mavi dağın rengi sol tarafta, figürde de kullanılmasıyla iki taraf dengelenmiştir. Yeşil renk sayfa genelinde dengeli kullanılmıştır. Sayfanın üst kısmına dikey şekilde çizilen üç ince uzun ağaç ve yaprakları alanı doldurmuş, sayfanın alt kısmına yatay formda çizilen dere ve onun sınırlarında ritmik ve sıralı çizilen taşlar ve kaya ile alt kısım değerlendirilmiştir.

Katalog No: 40

Sayfa Numarası: V. 262a

Minyatürün Konusu: Ebû Cehil ve taraftarları, Medinelilerle Hz. Muhammed'e zarar vermeyeceklerine dair anlaşması

Minyatür Hikâyesi: Medineliler ile konuşan Kureyşliler arasında Ebû Cehil, kardeşi Ebû'l-Bahteri, Ebû Süfyan, Halid b. Velid, Utbe, Şeybe ve Amr ibni Âs da bulunmaktadır. Ebu Heysem, Hz. Muhammed'i koruyacaklarını ve onu alıp gideceklerini söyler. Hz. Muhammed'e sahip çıkmalarını, yanlarında götürecek olmalarını işiten Ebû Cehil birden bire yumuşar. Ebû Cehil Medinelilere, Hz. Muhammed'e ve ashabına hiçbir şey yapmayacaklarına ve onları rahatsız etmeyeceklerine dair söz verir. Hz. Muhammed Ansar'a dönerek teklifi kabul etmelerini, Kurayşliler ile anlaşmalarını söyler. Medineliler de Hz. Muhammed'in söylediklerini dinleyerek Kurayşliler ile anlaşırılar.¹²⁶ Minyatürde Medineliler ve Kureyşliklerin anlaşma anı tasvir edilmiştir. (Resim 4. 50)

¹²⁶ a.g.e., s. 695.

Resim 4. 50 NYPL, Turc. Ms.3, V. 262a

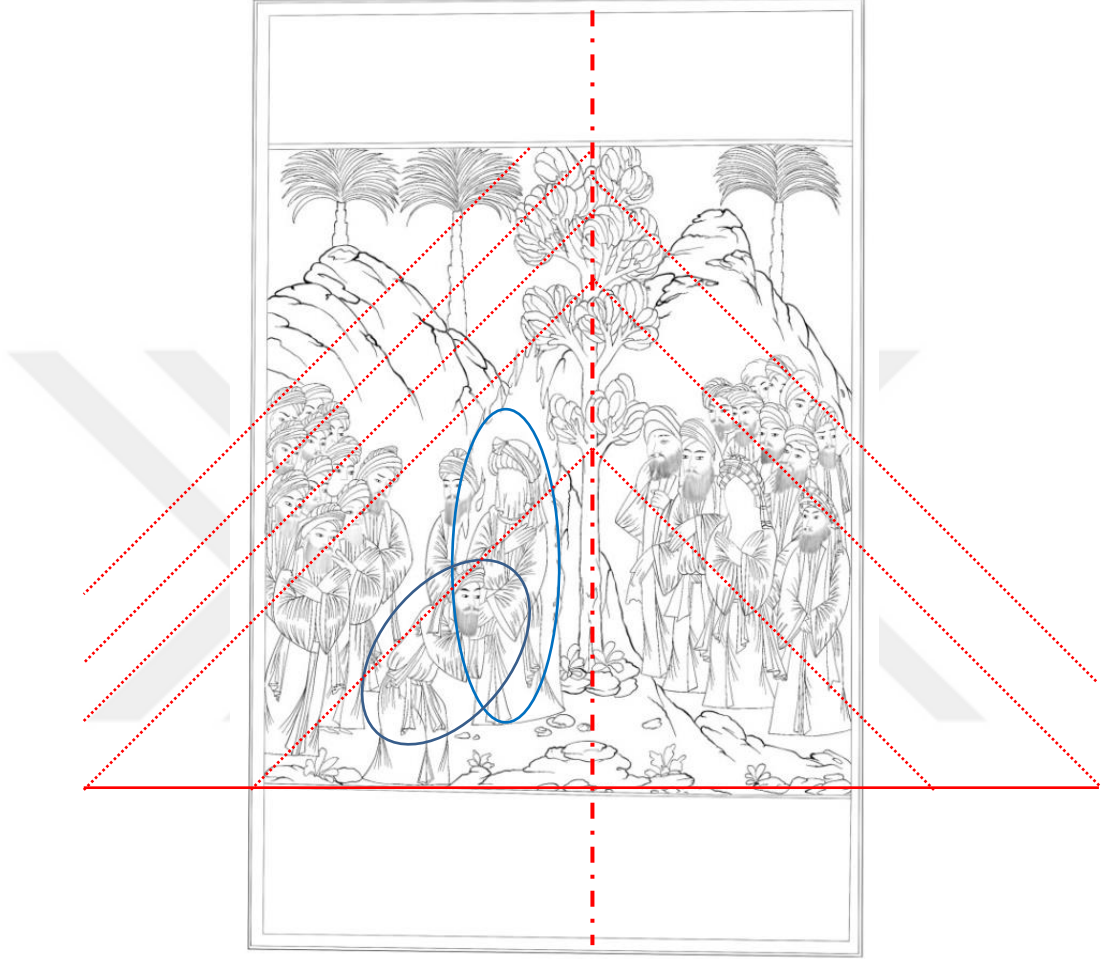
Yazı alanı sayfanın üst ve alt kısımlarında ikişer satır şekilde, minyatür alanı ise ortada yer almaktadır. Minyatürde Hz. Muhammed, Medinelilerin Kureyşliler ile anlaşmaya ikna ettiği an resimlenmiştir.

Hz. Muhammed sayfanın ortasında, Medinelileri temsil eden halka doğru resmedilmiştir. Hz. Muhammed'in elini öper şekilde çizilen figürün, Medineli halktan birini temsil etmektedir. Minyatürde Medinelilerin Hz. Muhammed'in sözünü kabul etme anı resmedilmiştir.

Sayfanın sağındaki figür grubu Kureyş halkını temsil etmektedir. Önceki tasvirlerde de çoğunlukla sarı kıyafetli şekilde resmedilen figür Ebû Cehil'i temsil etmektedir. Yüz boyaması silinip tahrip olmuştur.

Sayfanın ortasında yer alan ağaç formu ve işçilik tarzı ile dikkat çekmektedir. Ağacın gövdesindeki ince tahririler ile ağaca doku kazandırılmıştır. Sayfanın üst kısmında ayrı ayrı çizilen hurma ağaçları ise düz sıvama boyanmış ve tahrirlenmiştir. Gökyüzü yine sıvama altın ile boyanmış, iki farklı renkte boyanan büyük dağlar,

taşlar ve taşların üzerlerine çizilen yeşil yapraklı bitkiler ile doğa tasviri tamamlanmıştır. (Resim 4.50)

Çizim 4. 44 V. 262a

Dikey formda sayfanın ortasına yerleştirilen ağaç tasarımı iki alana bölmektedir. Bu ağaca göre simetrik eğimli bir açılarda figürler yerleştirilmiştir.

Sayfanın sağında ve solunda karşılıklı yerleştirilen figür grupları ve sayfanın üst kısmında çizilen iki büyük dağ simetri hissini kuvvetlendirmektedir. Yine simetrik dengeyi kompozisyondaki doluluk ve boşluk oranları da takip etmektedir.

Merkezdeki dikey ve büyük formdaki ağacın yanına çizilen Hz. Muhammed renk ve formu ile ön plana çıkmaktadır. Hz. Muhammed'in önünde ona doğru eğimli

Çizilen figür ile soldaki figürlerin duruşu da seyirciyi Hz. Muhammed'e yönlendirmekte ve dikkati bu alana toplamaktadır.

Sol ve sağı taraftaki figür grupları cetvele dayalı ve yarım çizilerek devamlılık algısı oluşturulmuştur. Bu algıyı arka plandaki dağıın eğimli sınırları da güçlendirmektedir. (Çizim 4.44.)

Sayfanın sağı ve solundaki figürlerin kıyafetlerinde renkler karşılıklı ve dengeli kullanılmıştır. Merkezdeki ağaç ve Hz. Muhammed'in yeşil rengine karşılık iki taraftaki iki figürde kırmızı renk kullanılmasıyla zıt bir görünüm oluşmuş ve böylelikle Hz. Muhammed ön plana çıkmıştır. Merkezdeki yeşil renk üst kısımdaki ağaçlarda ve alt kısımdaki kayalıklarda farklı tonlarda kullanılarak tasarımda yeşil rengin dağıımı dengelenmiştir.

Katalog No: 41

Sayfa Numarası: V. 267A

Minyatürün Konusu: Medine halkının Hz. Muhammed ile vedalaşması.

Minyatür Hikâyesi: Medine halkı Hz. Muhammed'e biat eder, onu koruyacaklarını ve yanında olacaklarına söz verirler. Medineliler Kureysliler ile münakaşaya girmezler ve onlarla da anlaşılır. Ardından Hz. Muhammed ile vedalaşarak kendi menzillerine dönerler.¹²⁷ Minyatürde Medine halkının Hz. Muhammed'e veda anı tasvirlenmiştir. (Resim 4. 51)

¹²⁷ a.g.e., s. 695.

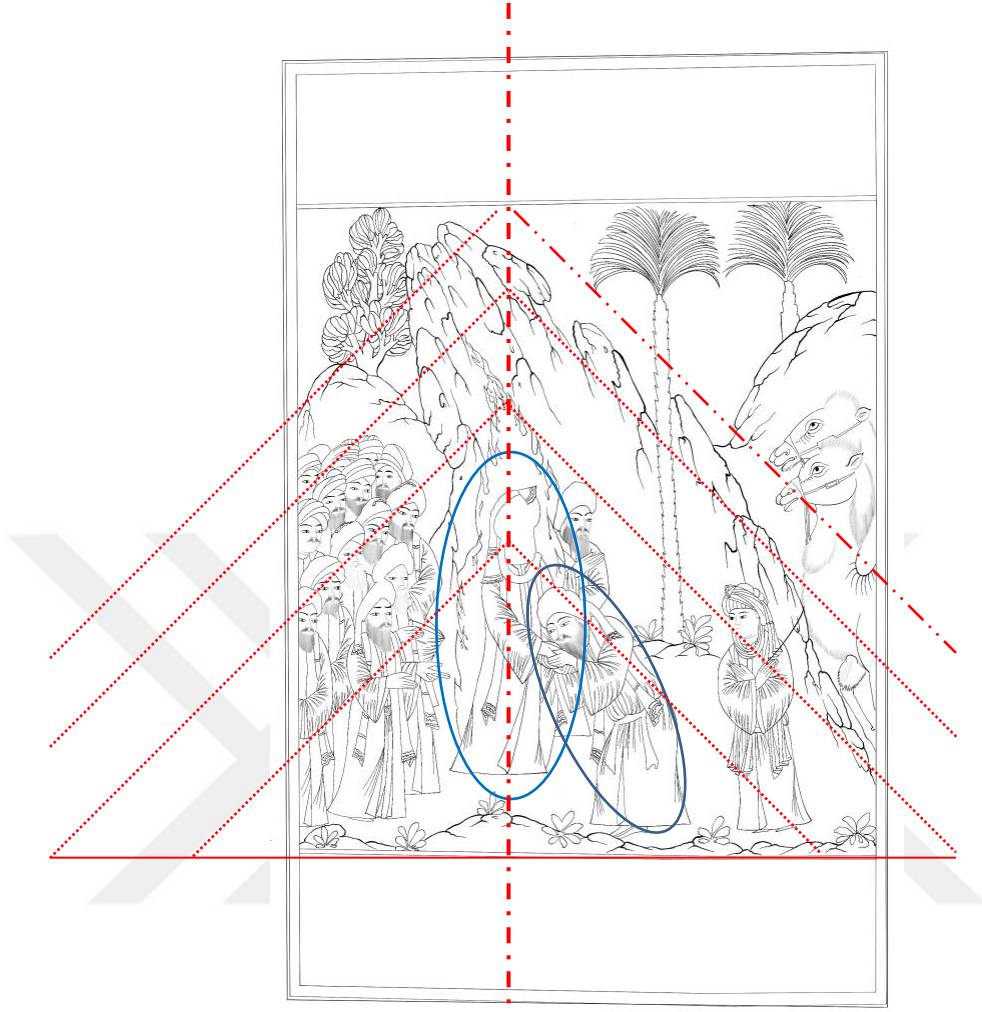
Resim 4. 51 NYPL, Turc. Ms.3, V.267a

Sayfanın ortasında yer alan minyatürde sayfanın üst ve alt kısımlarında ikişer satır yazı alanı mevcuttur. Minyatürde Müslüman olan Medineli halkın Hz. Muhammed ile vedalaşma anı tasvirlenmiştir.

Minyatürde Hz. Muhammed figürlerin arasında yine aynı form ve renklerde tasvir edilmiştir. Sayfanın ortasında, Medine halkından bir kişiyi temsil eden figür, Hz. Muhammed'in elini öper şekilde çizilerek veda sahnesi yansıtılmıştır. Devenin ipini tutar şekilde çizilen yeşil sarıklı ve yeşil elbiseli figür V.129b, V.232b tasvirlerindeki Hz. Ali'yi temsil eden figüre benzemektedir.

Tasvirin sağ kısmında yarım çizilen iki deve, V.182b tasvirindeki develer ile işçilik ve form yönünden benzerlik taşımaktadır.

Arka plandaki zemin renkleri, ağaçlar, kayalar ve bitkiler V.262a tasvirindeki zemin renkleri ve doğa betimlemesi ile benzer özelliklere sahiptir. (Resim 4. 51)

Çizim 4. 45 V.267a

Hız. Muhammed tasarımı merkezidir ve bu alanda metinde geçen vedalaşma anı kurgulanmıştır.

Hız. Muhammed'in sağ tarafında ve ondan biraz daha önde çizilen figür, Hız. Muhammed'e eğimli bir açıda çizilmiş, sayfanın sağındaki diğer figür ve develer de bu açıyı takip etmektedir. Sayfanın solundaki figürler de el öpen figürün eğimli açısına simetrik şekilde yerleştirilmiştir. Figürlerin eğimli dizilimi ile Hız. Muhammed'in arka planındaki dağın formu, merkezdeki Hız. Muhammed'i ön plana çıkarmıştır.

Sayfanın solunda, cetvele dayalı ve yarım çizilen figürler devamlılık algısını oluşturmuş, aynı algı sayfanın sağındaki yarım çizilen develerde de hissedilmektedir.

Sol taraftaki figür yoğunluğuna karşı sağ tarafa yerleştirilen figür ve büyük develer hacimsel olarak iki tarafı dengelemiştir. (Çizim 4. 45)

Merkezdeki figürler soğuk renklere boyanmış, sayfanın solundaki figür grubunda ise sıcak-soğuk renkler karışık şekilde boyanmıştır. Yeşil renk ve tonlarının sayfa genelindeki dağılımı dengelidir. Hz. Muhammed'in solundaki figürün kıyafetinin kırmızı rengi ile sağ tarafta çizilen figürün yeşil kıyafeti zıt kurgulanmıştır.

Üst kısımdaki ağaçlar, sayfanın sağ ortasındaki ince uzun ağaç ile ritmik yerleştirilen bitki kümeleri, zemini dolduran detaylardır.

Katalog No: 42

Sayfa Numarası: V.271b

Minyatürün Konusu: Mus'ab ibn 'Umayr, Hz. Muhammed'e Medine hakkında bilgi vermesi

Minyatür Hikâyesi: İkinci akabe biatından sonra Medine'de önemli kişilerin Müslüman olmasıyla İslamiyet hızlıca yayılmaya başlar. Artık Medinelilerin Müslüman olmaya başladığını herkes öğrenmiştir. Kureyşliler ise Medinelilere verdikleri sözü tutmayarak Hz. Muhammed'i ve ashabını rahatsız etmeye devam ederler. Hz. Muhammed, hac ayı geçtikten sonra bir gün rüyasında Medine şehrini görür ve kendisine “Senin makamın ve yuvan burası olacaktır” dendiğini işitir. Sabah olunca Musa'b b. Ümeyr'i yanına çağırır ve Medine'yi anlatmasını rica eder. Bunun üzerine Musa'b b. Ümeyr hurma bahçelerini, Aynü'l-Zerka çeşmesini ve Medine'yi anlatır. Hz. Muhammed bundan sonra ashabını yanına çağırır. Onlara Yüce Allah'ın kendilerine kardeşler ve yeni mesken verdiğini orada güvende olacaklarını söyleyerek Medine'ye göç etmelerini buyurur.¹²⁸ Tasvirde Hz. Muhammed, Musa'b b. Ümeyr ve ashabıyla görüşme anı tasvirlenmiştir. (Resim 4. 52)

¹²⁸ a.g.e., s. 697.

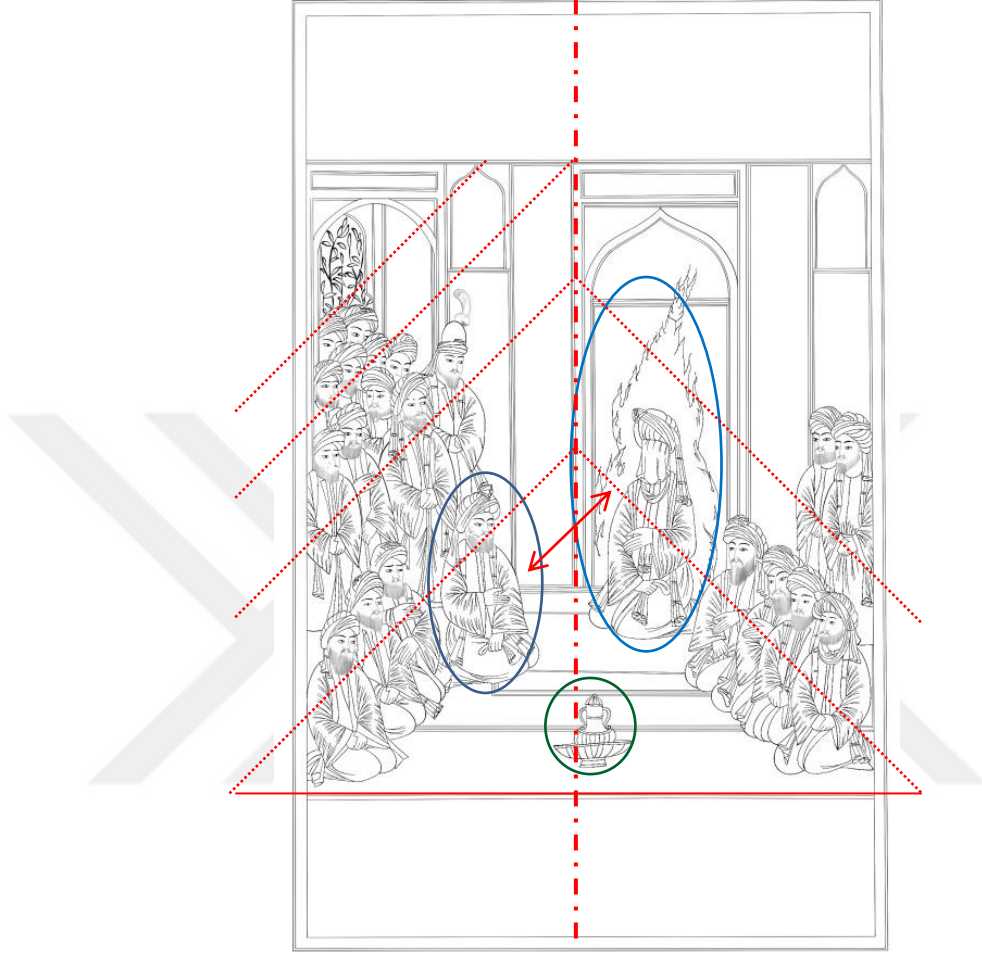
Resim 4. 52 NYPL, Turc. Ms.3, V.271b

Minyatür alanı sayfanın ortasında yer almaktadır. Sayfanın üst ve alt kısmında ikişer satır yazı alanı bulunmaktadır. Minyatürde Hz. Muhammed, Mus'ab b. 'Umayr ve ashabı ile görüşme anı tasvirlenmiştir.

Tasvirde Hz. Muhammed sayfanın ortasında, bir başköşede oturur pozisyonda ve yine aynı renk ve formlarda resmedilmiştir. Hz. Muhammed'in çaprazında, diğer figürlerden ayrı, yeşil kıyafetli figür, Mus'ab b. 'Umayr'ı temsil etmektedir. Tasvirde oturur pozisyonda ve ayakta çizilen figürler Hz. Muhammed'in ashabını temsil etmektedir.

Hz. Muhammed'in sağ eli mendil tutarken, sol eli ise Mus'ab b. 'Umayr'e doğru yönelirken çizilmiştir. Mus'ab b. 'Umayr'in ise sol eli mendil tutarken, sağ eli Hz. Muhammed'e doğru yönelirken çizilerek bir konuşma sahnesi resmedilmiştir.

Tasvirin iç mekân mimarisi, halılar ve yer döşemesi geometrik desen ve negatif motiflerle süslenerek minyatür zengin bir görünüme kavuşmuştur. (Resim 4. 52)

Çizim 4. 46 V.271b

Sayfayı ortadan ikiye ayırdığımızda Hz. Muhammed ve sağ taraftaki figürler merkeze doğru aynı eğimli açıda yerleştirilmiştir. Sayfanın solundaki oturur pozisyonda ve ayakta çizilen figür grupları da sağ taraftaki eğimli açıya simetrik şekildedir. Hz. Muhammed ve Mus'ab b. 'Umayr birbirlerine karşılıklı duruşlarda çizilerek oluşturulan bir diyalog sahnesi merkezde kurgulanmıştır.

Hz. Muhammed, figürlerin gerisinde, merkeze daha yakın konumlandırılmış ve arka planındaki rengi ile ön plana çıkmaktadır.

Sol taraftaki cetvele dayalı ve yarım çizilen figür grubu devamlılık algısı oluşturmuştur. (Çizim 4.46.)

Figürlerin kıyafet renkleri sayfa içerisinde karşılıklı kullanılmış, mimari yapı detaylarında çoğunlukla açık ve pastel renkler tercih edilmiştir. Tasvirde soğuk-sıcak, açık-koyu ve zıt renkler dengeli kullanılmıştır.

Katalog No: 43

Sayfa Numarası: V.286b

Minyatürün Konusu: Cebrail, Allah'tan Hz. Muhammed'e vahiy getirmesi ve ona Mekke'den Medine'ye hicret etmesini bildirmesi

Minyatür Hikâyesi: Hz. Muhammed, Mekkeli Müslümanların yavaş yavaş Medine'ye göç etmelerine müsaade etmiştir. Lakin kendisine hicret emri gelmediği için beklemektedir. Mekkeli müşrikler, Medine'de toplanan insanların ileri zamanda onlar için tehlike yaratabileceğini düşünmeye başlamış ve bu sebeple Hz. Muhammed'e zarar vermek için suikast planları yapmaktadır. Bunların yaşandığı sırada Cebrail, Yüce Allah'ın Hz. Muhammed'e hicret buyruğunu iletmek için yanına gelir. Cebrail, Hz. Muhammed'e kendisine tuzak kurulduğunu ve Yüce Allah'ın artık kendisinin Mekke'den Medine'ye göç etmesini emrettiğini iletir. Cebrail hicret buyruğundan sonra, Darü'l-nedve'de¹²⁹ olan bitenleri de anlatır. Hz. Muhammed hangi vakit göç etmesinin uygun olacağını sorduğunda ise Cebrail hemen gece vakti gitmesi gerektiğini söyler. Ve ardından süratle gökyüzüne uçarak oradan uzaklaşır.¹³⁰ Minyatürde Cebrail, Hz. Muhammed'e hicret vahyini iletteği an tasvir edilmiştir. (Resim 4. 53)

¹²⁹ Cahiliye dönemindeki Mekkeliler'in önemli meselelerini görüşüp, konuştukları bir toplantı merkezi. Bkz. "Dârünnedve" madd., Temel İslam Ansiklopedisi, İSAM yay., c. 2, s. 166.

¹³⁰ a.g.e., s. 710.

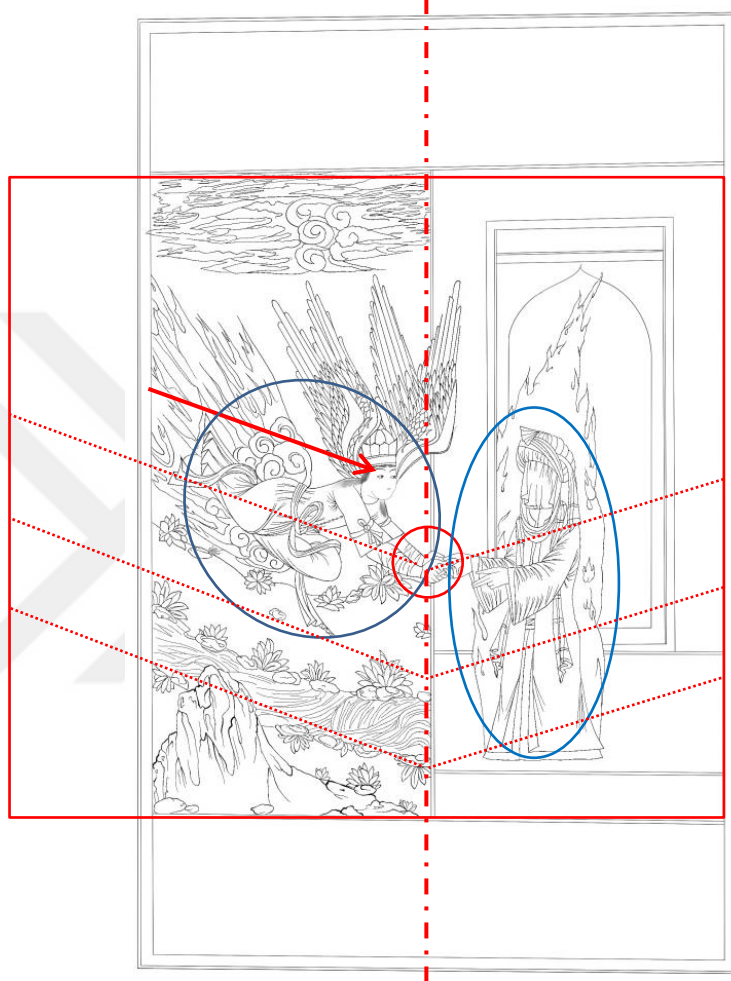
Resim 4. 53 NYPL, Turc. Ms.3, V.286b

Minyatür alanı sayfanın ortasında olup, üst ve alt kısımlarında ise ikişer satır yazı alanı bulunmaktadır.

Hiz. Muhammed sağ tarafta, bir iç mekân içerisinde, Cebrail ise sayfanın sol tarafında Hiz. Muhammed'e doğru gökyüzünde resmedilmiştir. Hiz. Muhammed yine altın halesi, beyaz sarığı, beyaz peçesi ve yeşil kıyafetiyle resmedilirken, Cebrail rengârenk büyük kanatlı, kıyafeti turuncu ve lacivert ile boyanmış ve altın motiflerle süslenmiştir. Cebrail'in elinde tuttuğu ve Hiz. Muhammed'e uzattığı kâğıt ise vahyi temsil etmektedir.

İç ve dış mekânın yan yana resmeden nakkaşlar, doğa tasvirini ve iç mekân mimarisin detaylı bir şekilde süsleyerek göstermiştir. Gökyüzü açık mavi tonda boyanmış, Cebrail'in arka kısmında iki tane büyük beyaz bulut çizilmiş ve siyah mürekkep ile tahrirlenmiştir. Sayfanın sol alt kısmında koyu yeşil zemin ve buraya eğimli çizilen bir dere ile derenin önünde koyu sarı renkte bir tepelik çizilerek doğa tasviri tamamlanmıştır. Derenin üzerinde ince çizgilerle dalga efekti verilmiştir. Küçük pembe renkli taşlar ve zemin renginden daha açık bir yeşil ile bitki yaprakları

ile yeşil zemin detaylandırılmıştır. İç mekânın duvar ve yer zemini geometrik desenlerle, Hz. Muhammed'in arka planındaki iç mekân detayı ise rumi ve negatif motiflerle süslenmiştir. (Resim 4.53)

Çizim 4. 47 V.286b

Sayfanın orta kısmında bulunan minyatürde iki farklı mekân bir arada kurgulanmıştır. Sayfanın sağ kısmında iç mekânda Hz. Muhammed, sol kısmında doğa tasviri içerisinde, gökyüzünde Cebail bulunmaktadır.

Sayfayı ortadan ikiye ayıran mimari yapının sınırı sayfanın merkezine çizilmiştir. Hz. Muhammed'e doğru, eğik bir açıyla çizilen Cebail'in eli ve elinde tuttuğu vahiy merkez hattındadır. Hz. Muhammed ve elleri Cebail'e doğru çizilmiş ve merkezde ikisinin elleri bir arada çizilmesi ile vahiy vurgu kazanmıştır.

Cebrail'in büyük renkli kanatları ile turuncu renkteki kıyafetini arka plandaki açık mavi gökyüzü ve beyaz bulut ön plana taşımıştır. Hz. Muhammed'in arka plandaki beyaz renk ise Hz. Muhammed'in ön plana çıkarmıştır. Ama sayfanın solundaki renkler tasarımda daha baskın haldedir. (Çizim 4. 47)

Sayfanın alt zemini koyu yeşil boyanmış ve açık yeşil renkte bitki kümeleri ritmik bir şekilde çizilmiştir. Derenin formu ve tepeliğin sınırı, Cebrail'in eğimli açısıyla paraleldir. Derenin sınırını takip eden açık pembe renkteki taşlar da bitki kümeleri gibi ritmik yerleştirilmiştir. Yeşil renk kompozisyonda farklı tonlarda kullanılarak homojen şekilde dağıtılmıştır.

Sayfanın üst iki kısmındaki arka plan renkleri turuncu ve mavi olması boyanarak zıt bir renk kurgusu yapılmış aynı zıtlık Cebrail'in kırmızı kanatları ve Hz. Muhammed'in yeşil kıyafetinde de görülmektedir.

Katalog No: 44

Sayfa Numarası: V.291b

Minyatürün Konusu: Hz. Muhammed ve Hz. Hz. Ebû Bekir'in, Mekke'den Medine'ye doğru yolculuğu

Minyatür Hikâyesi: Hz. Muhammed, yol arkadaşı Hz. Hz. Ebû Bekir ile gece olunca Mekke'den gizlice ayrılırlar. Hz. Muhammed'in hicret edeceğini öğrenen Mekkeli müşrikler her tarafta nöbet tutup beklemeye başlamışlardır. Hz. Muhammed ve Hz. Ebû Bekir kimselere görünmeden yollarında ilerlemeye devam ederler. Hz. Hz. Ebû Bekir, Hz. Muhammed'in bazen arkasında bazen önünde ya da yanında yürüyerek onu canı pahasına korumaktadır. Güvenlik amacıyla bir yerde saklanmaları gerektiklerini düşünürler. Sevr dağını gören Hz. Muhammed oraya doğru ilerlemelerinin daha doğru olacağını söyler ve Sevr dağına yönelirler.¹³¹ Minyatürde Hz. Muhammed ve Hz. Ebû Bekir yolda yürürken tasvirlenmiştir. (Resim 4. 54)

¹³¹ a.g.e., s. 711.

Resim 4. 54 NYPL, Turc. Ms.3, V.291b

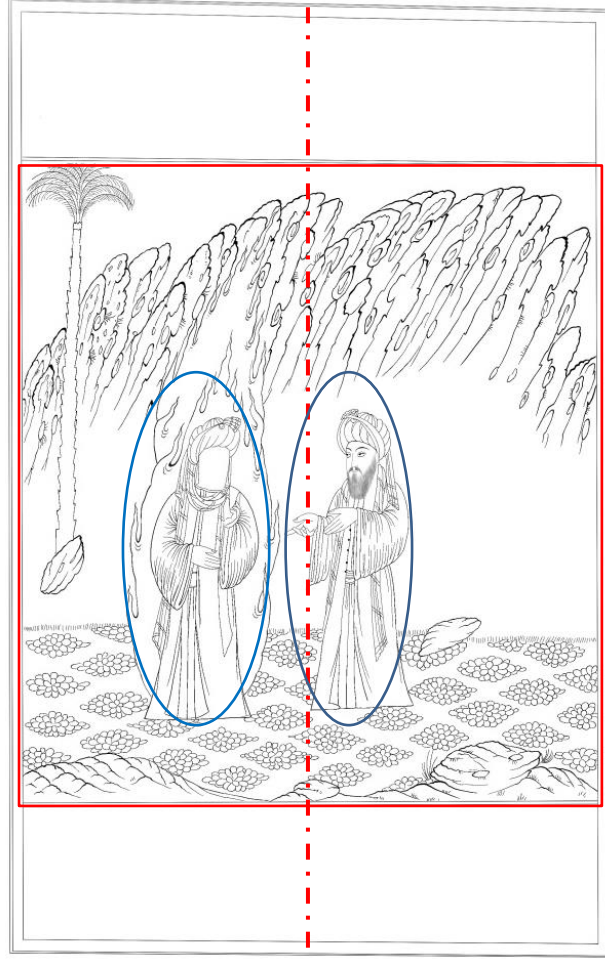
Sayfanın ortasında yer alan minyatürde yazı alanı üst ve alt kısımda ikişer satır şeklindedir. Minyatürde Hz. Muhammed ve Hz. Ebû Bekir hicret yolculuğunda resmedilmiştir.

Tasvirde Hz. Muhammed'in yeşil kıyafetinin astarı kahverengi ile detaylandırılmış ve iç kıyafeti daha açık bir kahverengiyle boyanmıştır. Hz. Ebû Bekir ise Hz. Muhammed'in sağ yanında, dış kıyafeti koyu kahverenginde, iç kıyafeti ise sıcak yeşil tonda boyanmıştır.

Metinde geçen yolculuk hakkında konuşma anı iki figürün ellerinin birbirine doğru farklı hareketlerde çizilerek resmedilmesiyle yansıtılmıştır.

Büyük pembe bir dağ, yeşil zemin üzerine işlenmiş bitki kümeleri, kayalar ve bir ağaç ile nakkaşların sade bir doğa tasviri yapmıştır. Pembe dağın sınırları kahverengi boya ile nüanslı tahrirlenmiştir.

Sayfanın solundaki ağacın gövdesi kahverengi boyanıp, koyu kahverengi ile tahrirlenmiş ve taramalar ile detaylandırılmıştır. (Çizim 4. 54)

Çizim 4. 48 V.291b

Sade bir tasarım kurgusunun yapıldığı minyatürde Hz. Muhammed ve Hz. Ebû Bekir aynı boyutta çizilmiş ve sayfanın ortasında yan yana çizilmiştir. Ama Hz. Muhammed halesi ile vurgulanmış ve arkadaki dağın rengi ile ön plana çıkmıştır.

Figürlerin sayfanın sol kısmına yakın ve sola doğru çizilmesi, sağ tarafın boş bırakılmasıyla sağ taraftan sol tarafa doğru bir gidiş anı yansıtılmıştır. (Çizim 4. 48)

Dağın üst kısımlarında belirli aralıklarla, ritmik yerleştirilen taşlar, dağ zemini dolduran ve hareket katan bir detay olmuştur. Koyu yeşil zeminin üzerine paralel ve ritmik şekilde çizilen bitki kümeleri de alt zemini doldurmuştur. Arka plan renkleri üstte ve büyük alanda pembe, alt kısımda ise koyu yeşildir. Pembe zemin rengi, Hz. Muhammed ile Hz. Ebû Bekir'i ön plana çıkarmaktadır.

Sayfanın solundaki dikey formdaki ince uzun ağaç dikkati sol taraf çeken bir detay olmuştur. Sayfanın sağ ve sol tarafı zıt bir şekilde kurgulanmış, sol taraftaki doluluk dikkati bu alana çekmektedir.

Katalog No: 45

Sayfa Numarası: V.296a

Minyatürün Konusu: Hz. Muhammed ve Hz. Ebû Bekir, Mekkeli müşriklerden saklanarak bir mağaraya sığınması

Minyatür Hikâyesi: Hz. Muhammed ve Hz. Ebû Bekir Sevr dağına gelir ve Sevr dağında bir mağaraya sığınır. Bu mağarada bir hadise gerçekleşir. Sevr dağı yılan ve türlü haşeratlarla doludur. Bu dağdaki mağara hakkında Hz. Hz. Ebû Bekir bilgi sahibidir. Bu sebeple ileri doğru yürür ve mağaraya ilk adımı o atar. Beline bağlı örtüsünden biraz yırtar ve gördüğü ilk yılan deliğini tıkar ama yılan bir başka delikten çıkar. Hz. Ebû Bekir yine kıyafetinden biraz yırtar ve diğer deliği tıkar. Ama yılan yine başka bir delikten çıkar. En sonunda Hz. Ebû Bekir, bir ayağının ökçesi ile deliği kapatır ve yılan birden bire ayağını ısırır ve zehrini akıtır. Hz. Muhammed yılanı baktığında, yılan lisan-ı haliyle Hz. Muhammed'e kendisini ziyarete geldiğini ve bu muradının ne olduğunu Yüce Settar'ın bildiğini söyler. Bu durum karşısında Hz. Muhammed, Hz. Hz. Ebû Bekir'in ısırılmış ayağını mübarek dizinin üzerine koyar. Ağzından tükürük alarak yaraya sürer ve ardından dua eder. Hz. Hz. Ebû Bekir'in yarası hemen şifa bulur ve iyileşir.¹³² Minyatürde Hz. Muhammed ve Hz. Ebû Bekir'in Sevr mağarasına saklanma anı tasvirlenmiştir. (Resim 4. 55)

¹³² a.g.e., s. 712,713.

Resim 4. 55 NYPL, Turc. Ms.3, V.296a

Sayfanın orta kısmında yer alan minyatürün üst ve alt kısımlarında ikişer satır yazı alanı bulunmaktadır.

Minyatürde Hz. Muhammed ve Hz. Ebû Bekir bir mağara içerisinde, yan yana oturur pozisyonda resmedilmiştir. V.291b'deki kıyafet renkleri figürlerde uygulanmış, sadece kıyafet detaylarındaki renklerde değişiklik yapılmıştır. Sayfanın sağ alt köşesinde ise koyu gri renkte bir yılan resmedilmiştir.

Metinde Hz. Ebû Bekir ayağı ile yılanın olduğu deliği kapatmaya çalışması ve yılanın onun ayağını ısırması anlatılmaktadır. Tasvirde ise Hz. Ebû Bekir'in sol ayağı yılanın olduğu bölgeye doğru çizilmiş, gri renkteki yılan ise deliğinden dışarıda çıkmış şekilde resmedilmiştir. Hz. Muhammed ve elleri ise yılanı doğru, onu gösterir şekilde çizilerek yılan ile konuşma anı tasvirlenmiştir.

Sayfanın geniş bir alanın kaplayan büyük dağın üzerinde nakkaşların uyguladıkları detaylı işçilikler dikkat çekmektedir. Dağın üst kısmı açık lila renginde boyanıp dağın tahrirleri kahverengi boya ile yapılmıştır. Kıvrımlı kayalar ve küçük

Hız. Muhammed duruşu ve elleri yılanı doğru çizilmiş, Hız. Ebû Bekir'in vücut yönü ve ayağı da yılanı doğru çizilmesi ile bir diyalog anını yansıtmaktadır. Figürlerin duruşları ve hareketleri seyirciyi buradaki kurguya yönlendirilmektedir.

Hız. Muhammed ve Hız. Ebû Bekir figürlerinin boyutları birbirine yakındır. Hız. Muhammed, dağın iç kısmında en koyu alanda, merkezde çizilmesi ve halesi ile vurgulanmıştır. Hız. Ebû Bekir ise mağaranın dış kısmına doğru, daha açık renk zeminde çizilmiş ve oturuş şekli ile dikkat çekicidir. (Çizim 4. 49)

Tasarımın büyük bir alanını kaplayan ve açık renkten koyu renge doğru boyanan dağın formu ve renkleri mağara alanına derinlik hissi katmaktadır. Nakkaşların Hız. Muhammed'in halesini mağaranın koyu alanının sınırları içerisinde çizmesiyle derinlik algısını güçlendirmiştir.

Merkezin arka kısmında kalan, sayfanın üst sağ ve sol kısımlarına dikey formda çizilen ağaçlar ile boş kısımlar dengeli doldurulmuştur. Üst kısımdaki altın gökyüzüne karşı sayfanın alt kısmındaki, yatay formdaki tepelik alan koyu sarı renge boyanarak iki alan dengelenmiştir

Katalog No: 46

Sayfa Numarası: V.309a

Minyatürün Konusu: Hız. Muhammed'e suikast düzenleyen Surâka b. Mâlik'in atının ayaklarının yere saplanması

Minyatür Hikâyesi: Hız. Muhammed ve Hız. Ebû Bekir, Sevr mağarasından ayrılıp Medine'ye doğru yola koyulurlar. Mekkeli müşrikler onları bir türlü yakalayamamıştır. Müdleç kabilesinde yiğitliği ile tanınan Malik oğlu Surâka, Mekkeli müşriklerle Hız. Muhammed'in ölü ya da dirisini yüz iyi cins deve karşılığında getireceğine dair söz verir ve yazılı anlaşma yapar. Ardından yola çıkar. Araplarda yolculuğa çıkmadan önce fal atma diye bir gelenekleri vardır. Eğer fal için kullandıkları ok uğur göstermezse yolculuktan vazgeçilir. Surâka'da geleneği uygular ve fal atar. Fal uğur göstermez ama buna rağmen Surâka verdiği sözünden dönmek için yoluna devam eder. Surâka'nın kendilerine yaklaştığını gören Hız.

Ebû Bekir durumu Hz. Muhammed'e bildirir. Hz. Muhammed ise yol arkadaşına korkmaması gerektiğini ve Allah'ın onlarla olduğunu söyler. O sırada bir mucize gerçekleşir ve Surâka'nın atı kösteklenip yere kapanır. Surâka atını ayakları ile teper, kamçı vurur ama atı ilerlemez. Surâka atından iner ve atının topuklarına kadar yere gömüldüğünü görür. Sonra Hz. Muhammed'e doğru yürür fakat bu sefer de çölün alev gibi yeli yüzünü yakar. Yaşadıklarından sonra Surâka amacından vazgeçtiğini söyleyerek onlardan bir amanname ister. Hz. Ebû Bekir, Hz. Muhammed'den onay alınca koynundan divitini çıkarır ve istenilen yazıyı yazar. Surâka son olarak Hz. Muhammed'den dua edip atını kurtarmasını ister. Hz. Muhammed ise dua eder ve Surâka'nın atını kurtarır. Sonrasında Surâka kendi kabilesinin yanına geri döner.¹³³ Minyatürde Surâka'nın atının ayağının çamura saplanma anı ile Hz. Ebû Bekir'in Surâka'ya amanname hazırlama anı resmedilmiştir. (Resim 4. 56)

Resim 4. 56 NYPL, Turc. Ms.3, V.309a

¹³³ a.g.e., s. 717,718.

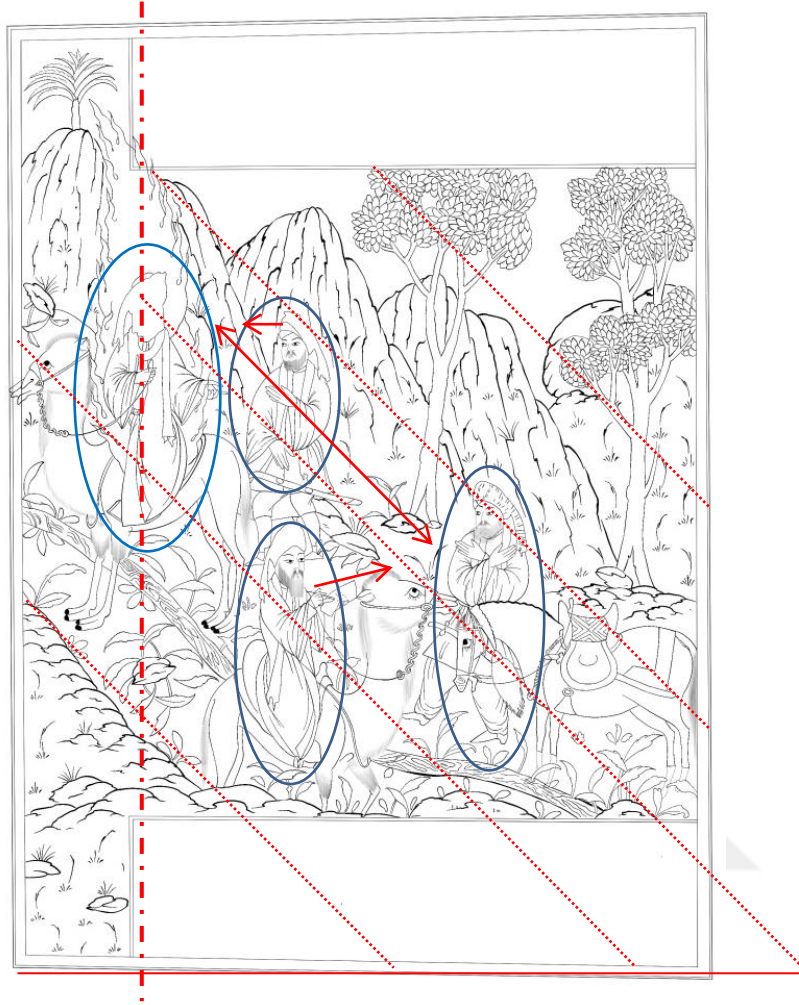
Minyatür alanı sayfanın ortasında yer almakta, sayfanın alt ve üst kısmında ikişer satır yazı alanı bulunmaktadır. Yazı alanının sol alt ve üst kısmından küçük bir alan da minyatür alanına dâhil edilmiştir. Surâka'nın atının çamura saplanma anı ile Hz. Ebû Bekir'in Surâka'ya amanname yazma anı tasvirde resmedilmiştir.

Tasvirde Hz. Muhammed sayfanın solunda, bir deve üzerinde ve yine aynı stilde resmedilmiş, Hz. Ebû Bekir ise sayfanın alt ve orta kısmında, devesinin üzerinde, Surâka'ya amanname hazırlarken resmedilmiştir. Hz. Muhammed'in sağındaki mor kıyafetli figür, yol rehberi olan Uraykıt'ı¹³⁴ temsil etmektedir. Bu minyatürden itibaren toplam sekiz tasvirde Uraykıt figürünün kıyafeti aynı renkte boyanmış ve aynı işçilik ile resmedilmiştir. Sayfanın sağında, beyaz atıyla birlikte çizilen turuncu kıyafetli figür ise Surâka'yı temsil etmektedir.

Renkli, açık pastel tonlarda dağlar, üç farklı renkte ağaçlar, ince uzun bir dere, koyu yeşil zemin üzerinde açık yeşil renkte bitki yaprakları, renkli taşlar ve altın sıvama boyanmış bir gökyüzü ile sayfada bir doğa tasviri yapılmıştır. V. 236B, V.238a, V.240a, V.244b tasvirlerindeki doğa tasvir renkleri ve işçilikleri ile benzerlik taşımaktadır. Develerin renkleri ve işçilikleri de aynı sayfalardaki develer ile benzerlik taşımaktadır.

Sayfanın sağında yer alan at beyaz renge boyanıp, siyah renkte mürekkep ile tahrirlenmiştir. Atın kuyruğu kahverengi, yelesi ise siyah renkte taranarak detaylandırılmıştır. Atın koşum takımı ve eyeri altın ile boyanmıştır. Atın ayaklarının tamamen çizilip sonra ayak kısımları yeşil zemin renginde boyanıp, batma hissi verilmiştir. (Resim 4. 56)

¹³⁴ a.g.e. s. 711,716.

Çizim 4. 50 V. 309A

Minyatürde, hikâyenin iki anı bir alanda kurgulanmış, figürler Hz. Muhammed'e göre sayfa içerisinde yerleştirilmiştir.

Sayfanın sol üst köşesine yerleştirilen Hz. Muhammed, halesi ve devesiyle daha fazla alan kaplayarak minyatürde ön plana çıkmıştır. Hz. Ebû Bekir, Uraykıt ve Surâka figürleri ise aynı eğimli açıyla sayfanın sağ kısmına yerleştirilmiş ve bu yerleşim kurgusu da dikkati Hz. Muhammed'e yönlendirmektedir. Figürlerin hepsi karşılıklı iletişim halinde kurgulanmıştır.

Surâka'nın atının ayaklarının çamura saplanması sol köşede, Hz. Ebû Bekir'in Surâka'ya amanname hazırlaması da sayfanın orta kısmında resmedilmiştir.

Hız. Muhammed'in devesinin tam ve diğerk hayvanlara göre daha büyük çizilmesi de Hız. Muhammed'i ön plana çıkmasına sebep olan diğerk bir etmendir.(Çizim 4. 50)

Sayfanın orta zemini koyu yeşile boyanmış ve figürlerin eğimli açısıyla paralel şekilde çizilmiştir. Orta kısmındaki dere de aynı doğrultuda çizilmiştir.

Koyu yeşil zemin üzerine, daha açık tonda yeşil ile bitki yaprakları çizilmiş, yeşil renk farklı tonlarda figür, ağaçlar ve dağlar da kullanılarak yeşil rengin dağılımı dengelenmiştir. Farklı boyutlarda ve renklerde boyanan taşlar, dağlar ile ağaçlar boş alanları dolduran detaylardır.

Katalog No: 47

Sayfa Numarası: V.313a

Minyatürün Konusu: Hız. Muhammed ve Hız. Ebû Bekir, Medine'ye doğru giderken karşılaştıkları Suhayre kavminden üç ihtiyar kadının Müslüman olması

Minyatür Hikâyesi: Hız. Muhammed yol arkadaşlarıyla birlikte Medine'ye doğru ilerlemektedir. Bir dere kenarına gelince Hız. Muhammed, onlara rehberlik eden Uraykıt'a, Vadi-i Suheyre nerede olduğunu sorar. Uraykıt, Vadi-i Suhayre hakkında bilgisi olmadığını söyler. Bunun üzerine Hız. Muhammed, Vadi-i Suheyre kavminden bahseder. Musa kavmi zamanı ile İsa kavmi arasında hüküm sürmüş çok eski bir kavim olduğunu ve onlardan geriye yalnızca üç kız kardeş kaldığını anlatır. Bu kavmin insanları Tevrat'ı ve İncil'i iyi bilmektedir ve bir ahir zaman peygamberinin geleceğinden de haberdardırlar. Kafil e az sonra bu vadiye gelir. Heps i develerinden inerek burada konaklar. Sahra'dan bir ses duyulunca Hız. Muhammed, Hız. Hız. Ebû Bekir'den ses gelen yere gidip bakmasını ve neler olduğunu öğrenmesini ister. Hız. Ebû Bekir sesin geldiğ i tarafa doğru yürür. Kara kumaşt an yapılmış üç küçük çadırın önlerinde oturmakta olan üç ihtiyar kadın görür. İhtiyar kadınların yanına giderek onların kimlerden olduğunu sorar. Suhayre padişahının kızları olduklarını ve birkaç yüz seneden beri atalarının bu bölgede yaşadıklarından bahsederler. Hız. Ebû Bekir sonra onlara dinlerini sorar. Onlar da Hız. İsa dininden olduklarını söylerler. Daha sonra Hız. Ebû Bekir, Hız. Muhammed'in yanına döner ve konuşulanları anlatır.

Ardından Hz. Muhammed yaşlı kadınların yanlarına varıp hal hatır sorar ve kendisini tanıtır. Üç ihtiyar kadın da Müslüman olurlar.¹³⁵ Minyatürde Hz. Muhammed ve yol arkadaşlarıyla Suhayre kabilesinde resmedilmiştir. (Resim 4.57)

Resim 4. 57 NYPL, Turc. Ms.3, V.313a

Sayfanın ortasında yer alan minyatürün üst ve alt kısımlarında ikişer satır yazı alanı bulunmaktadır.

Hz. Muhammed sayfanın sağ alt köşesinde, oturur pozisyonda ve yine aynı stilde resmedilmiştir. Hz. Muhammed ile aynı hizada, ayakta çizilen mor kıyafetli figür rehber Uraykıt'tır. Hz. Ebû Bekir dağın arkasında, sayfanın ortasında resmedilmiştir. Sayfanın üst köşesinde, bir çadırın içerisinde çizilen üç yaşlı kadın ise Suhayre kabilesinden olan üç yaşlı kadını temsil etmektedir.

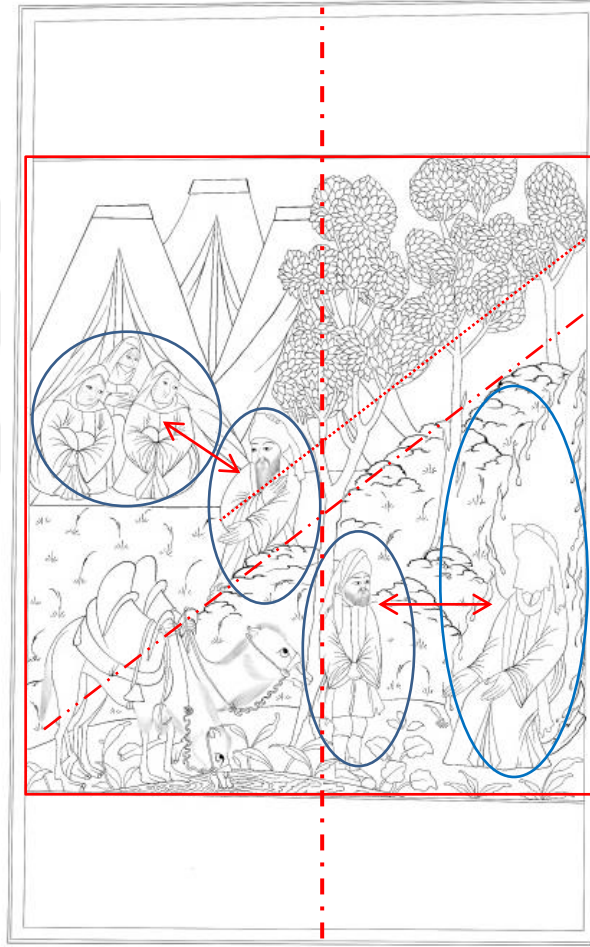
Saç ve kaşları beyaz renk ile tarama işçiliği yapılmış, figürlerin yüzlerinde yaşlılıklarını belirten kırışık çizgiler bulunmaktadır. Figürlerin kıyafetleri üç farklı

¹³⁵ a.g.e., s. 718,719.

renkte düz sıvama boyanıp her kıyafet tahriri kendi renginin koyu rengi ile uygulanmıştır.

Metinde üç çadırın kara kumaştan olduğu anlatılmaktayken tasvirde üç çadır farklı renklerde boyanmış ve tezyini süslenmeler ile resmedilmiştir.

V.238a tasvirindeki doğa tasvirinin renk ve işçilikleri ile minyatürün doğa tasvir özellikleri benzerlik taşımaktadır. (Resim 4. 57)

Çizim 4. 51 V. 313a

Sayfanın ortasında yer alan minyatürde bir mekân içerisinde iki farklı olay, figürlerin kurgulanma şekli ile resmedilmiştir. Minyatürü dağın eğimli sınırına göre iki kısma ayırdığımızda, sağ ve sol alanda iki farklı olay çapraz şekilde kurgulanmıştır.

Metinde Suhayre kabilesi hakkında konuşan Hz. Muhammed ve Uraykıt figürleri, sayfanın sağ alt köşesinde karşılıklı çizilerek iletişim halinde çizilerek yansıtılmıştır. Metinde geçen Hz. Ebû Bekir'in üç yaşlı kadın ile tanışması sahnesi, tasvirde sayfanın sol üst kısmında, çadırların önünde Hz. Ebû Bekir'e doğru çizilen üç yaşlı kadın ve sayfa ortasında, dağın arkasına konumlandırılan Hz. Ebû Bekir de üç yaşlı kadına doğru çizilerek metindeki olay tasvir edilmiştir.

Hz. Muhammed'in Suhayre halkı hakkında Uraykıt ile konuşma sahnesi önde, daha sonra Hz. Ebû Bekir'in yaşlı kadınlarla tanışma sahnesi ise arkada kurgulanmış, böylelikle zaman sıralaması ve iki olay ön-arka ilişkisi içerisinde resmedilmiştir.

Hz. Muhammed, diğer figürlerden daha büyük çizilerek ve halesiyle vurgulanmıştır. Hz. Muhammed'in kurgulanma şekli üst kısımdaki çadırın hacmine karşılık bir denge sağlamaktadır.

Sağ taraftaki ağaçlar ve Hz. Ebû Bekir figürü de dağın eğimli açısına paralel yerleştirilmiştir.

Dağın eğimli sınırını takip eden üç ağaç, sayfa ortasından sağ üst köşeye doğru aynı aralıklarla ve büyükten küçüğe doğru çizilerek uzak-yakın ilişkisinde kurgulanmıştır. (Çizim 4. 51)

V.238a tasvirindeki renk dağılımı bu sayfada da aynı şekilde kurgulandığı görülmektedir. Yeşil renk bu tasvirde de homojen şekilde sayfanın her alanında farklı tonlarda kullanılmıştır.

Katalog No: 48

Sayfa Numarası: V.316a

Minyatürün Konusu: Hz. Muhammed ve Hz. Ebû Bekir, yaşlı bir Bedevi kadın olan Ümmü Mâbed'in çadırında misafir olması

Minyatür Hikâyesi: Hz. Muhammed ve yol arkadaşları Medine'ye doğru yol alırken üç gün boyunca aç ve susuz kalırlar. Uzaktan Badiye çadırları görünür. Yola yakın kurulmuş olan bir çadırın önünde yaşlı Arap bir kadın yün eğiriyordur. Bir

yanında koyun, diğer yanında da bir köpek yatmaktadır. Hz. Muhammed doğruca ihtiyar kadının çadırına ilerler. Köpek gelen yabancıyı görünce yattığı yerden kalkar ve Hz. Muhammed'in devesinin ayağına sürünerek uysallık gösterir. Köpek devenin karşısında göğsünü yere sürüp kuyruğunu yalar. Yaşlı kadın hayretler içerisinde kalır. Çünkü köpeği ne zaman yabancı birini görse o yabancıyı çadıra yaklaştırmaz ve havlayarak uzaklaştırmış. Hz. Muhammed yaşlı kadına çadırında misafir olmak istediğini söyler. Ümmü Mâbed adındaki yaşlı kadıncağız misafir ağırlamayı sevdiğini söyler ama evinde yiyecek bir şey bulunmadığını, darlıkta olduğunu anlatır. Kadının kocası koyunları otlatmaya gittiği için evde değildir. Bu gece ikramda bulunamayacağını üzümlere bildirir. Hz. Muhammed evinde süt olup olmadığını sorar. Yaşlı kadın koyununun zayıf olduğu için sütü olmadığını anlatır. Hz. Muhammed, koyunun hastalığının ne olduğunu sorduktan sonra, yaşlı kadın koyunun topal olduğunu, yürüyemediğini bu sebeple sürü ile gidemediğini anlatır.¹³⁶ Minyatürde Hz. Muhammed, Ümmü Mâbed'in yaşadığı çadıra gelmesi ve yaşlı kadın ile tanışması tasvirlenmiştir. (Resim 4. 58)

¹³⁶ a.g.e., s. 719

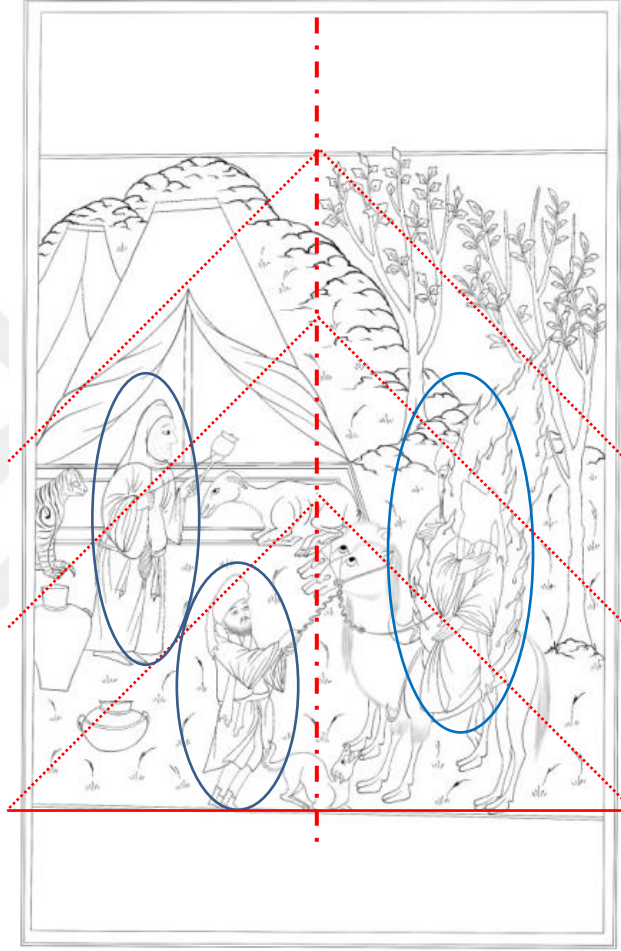
Resim 4. 58 NYPL, Turc. Ms.3, V.316a

Sayfanın ortasında minyatür alanı, üst ve alt kısımlarda ise ikişer satır yazı alanı bulunmaktadır. Metne bağla kalınarak yapılan tasvirde Hz. Muhammed, Ümmü Mâbed ile tanışma sahnesi resmedilmiştir.

Tasvirde Hz. Muhammed önde, Hz. Ebû Bekir ise arkada, birbirine bitişik şekilde develeri üzerinde resmedilmiştir. Sayfanın solundaki gri renk elbiseli kadın Ümmü Mâbed'i temsil etmektedir. Metinde bahsedildiği gibi yaşlı kadın yün eğirirken resmedilmiştir. Metinde gelen misafirlere uysal davranan bir köpekten bahsedilmektedir. Tasvirde ise köpek, Hz. Muhammed'in devesinin önünde, beyaz renge boyanıp siyah mürekkep ile tahrirlenmiştir. Hikâyenin sonunda bahsedilen topal ve zayıf koyun ise çadırın içerisinde resmedilmiştir.

Nakkaşların genel olarak metne bağlı kalarak minyatürü tamamlasa da sayfanın sol tarafında, cetvele bitişik resmedilen kedi metinde yer almamaktadır. V.232b tasvirindeki kediyle benzer şekildedir.

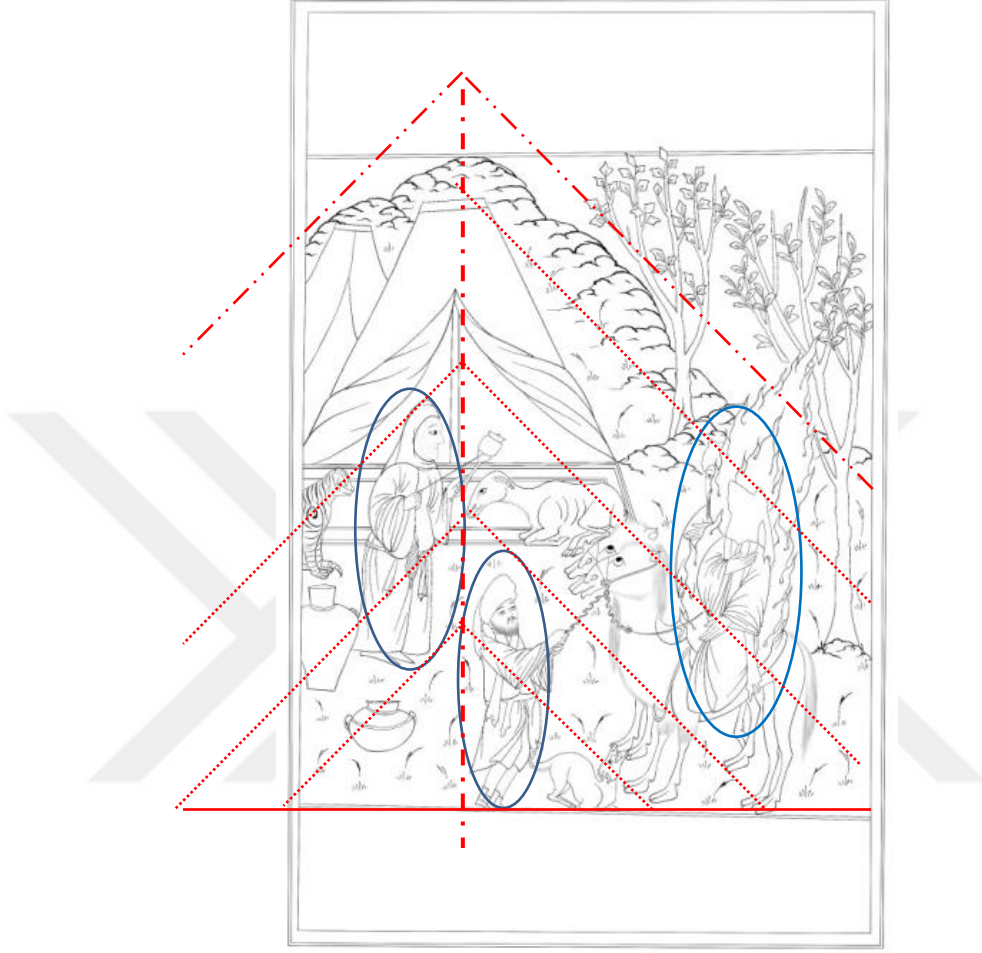
Sayfanın sağ üst köşesinde ön-arka ilişkisi içerisinde iki farklı renkte ağaç ile açık yeşil ve pembe tonlarda dağlar ve altın ile boyanmış gökyüzü ile doğa tasviri tamamlanmıştır. Tasvirdeki zemin renkleri, çadır ve doğa işçilikleri V.313a tasviri ile benzerlik taşımaktadır. (Resim 4. 58)

Çizim 4. 52 V.316a

Minyatürde Hz. Muhammed sayfanın sağ alt kısmına konumlandırılmış, sayfanın sol tarafında ise Ümmü Mâbed'i temsil eden kadın metinde bahsedildiği gibi kurgulanmıştır.

Hz. Muhammed sayfanın solunda yer alan figürler ile karşılıklı çizilmiş, sayfadaki figürler, hayvanlar, ağaçlar ve objeler aynı eğimli açılar takip ederek sayfanın sağ ve soluna simetrik şekilde yerleştirilmiştir. (Çizim 4.52.)

Çizim 4. 53 V.316a

Sayfanın sol üst köşesindeki dağın üçgen formu, çadırın formu ve çadırın ortasındaki direk merkez olarak değerlendirildiğinde, sayfanın sağındaki figürler, hayvanlar ve ağaçlar aynı eğimli açıda ve paralel şekilde dizilmiştir. Sol taraftaki objeler, kedi de sağdaki eğimli açıyla simetrikdir. Büyük dağın sınırları da eğimli açının yönleriyle aynı doğrultudadır. (Çizim 4.53.)

Çizim 4.53. analizine göre tasarımı değerlendirdiğimizde yaşlı kadın ve Uraykıt figürleri merkez hattına yakın konumlandırılmış ama Hz. Muhammed'e doğru çizilmeleriyle seyirciyi sağ tarafa yönlendirilmiştir. Hz. Muhammed'in deve üzerinde kapladığı alan ve halesi ile tasarımda vurgulanmıştır.

Sayfanın sol üst köşesindeki çadırlara karşı, sayfanın sağ alt köşesine konumlandırılan Hz. Muhammed, halesi ve deve üzerinde çizilmesiyle iki taraf dengelenmiştir.

Arka plan ve zemin renkleri figürleri ön plana çıkarmıştır. Figürlerin kıyafetleri ise farklı renklerde boyanmıştır.

Katalog No: 49

Sayfa Numarası: V.319a

Minyatürün Konusu: Hz. Muhammed mucizesiyle, Ümmü Mâbed'in süt vermeyen zayıf koyununun süt vermesi.

Minyatür Hikâyesi: Hz. Muhammed, Ümmü Mâbed'den süt veremeyen zayıf koyununu sağlamak için izin ister. Kadın nice zamandır ot yemeyen koyununun sağılmak istenmesine şikâyetlenir. Hz. Muhammed, Ümmü Mâbed'den koyunu kendisine yaklaştırmasını ister ve yaşlı kadın koyunu getirir. Hz. Muhammed dua eder ve zayıf olan koyun ayağı üzerine kalkar. Sonrasında koyun başını Hz. Muhammed'in önüne uzatır. Hz. Muhammed de mübarek elleriyle koyunu okşar. Bir mucize olur ve koyun semirir. Hz. Muhammed bu kez mübarek elleriyle koyunu sağlar. Bu mucizeyi gören Ümmü Mâbed, Hz. Muhammed'i tanır ve hemen kelime-i şehadet getirir. Kadıncağz Hz. Muhammed'e bir çanak getirir. Önce kendi süttten içer. Hz. Muhammed bir çanak daha süt sağlar ve bu sefer de Hz. Ebû Bekir süttten içer. Sonra yine sağlar bu sefer Fûheyre oğlu Amir ile Uraykıt oğlu Abdullah içer. Sonra bir çanak daha sağlar ve en son Hz. Muhammed kendisi içer. Sonrasında bu mucizeler kabile halkı arasında duyulur.¹³⁷ Minyatürde Hz. Muhammed'in koyunu sağma anı tasvirlenmiştir. (Resim 4. 59)

¹³⁷ a.g.e., s. 720, 721.

Resim 4. 59 NYPL, Turc. Ms.3, V.319a

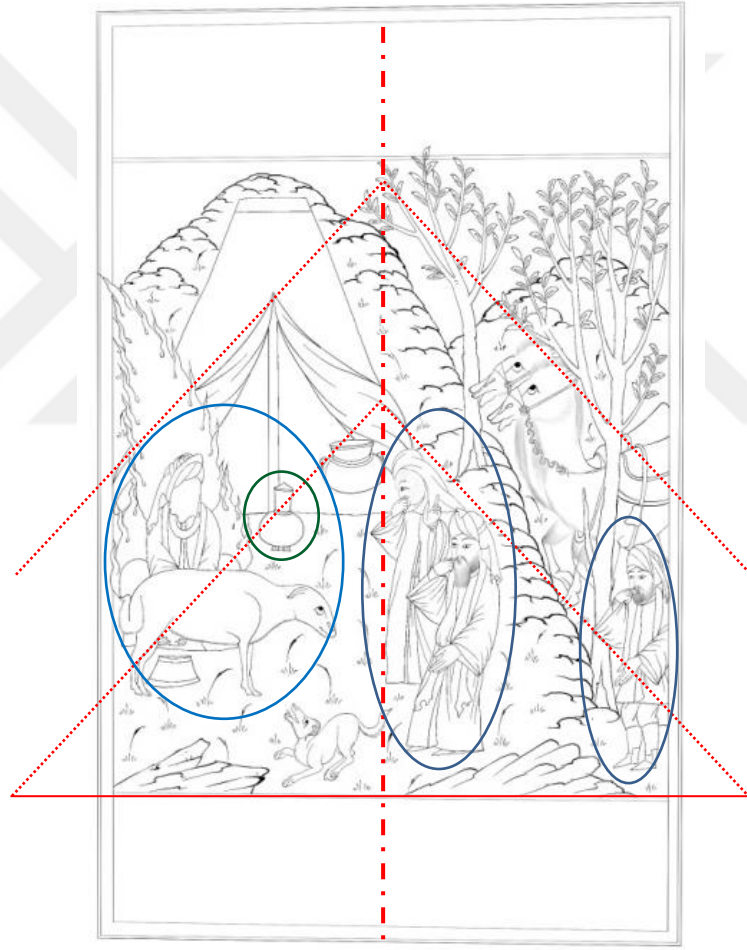
Sayfada minyatür alanı ortada, yazı alanı ise üstte ve altta ikişer satır şeklindedir. Minyatürde Hz. Muhammed'in koyunu iyileştirmesi ve koyundan süt sağması resmedilmiştir.

H. Muhammed sayfanın solunda, önündeki koyunu sağarken resmedilmiştir. Metinde H. Muhammed'in gerçekleştirdiği mucize karşısında iman eden yaşlı kadın, tasvirde sağ elinin işaret parmağı ağzında, sol eli ve işaret parmağı havada çizilerek kelime-i şahadet getirme anı tasvir edilmiştir. Bir önceki tasvirdeki gibi kıyafeti gri renge boyanmış ve H. Ebû Bekir figürü ile yan yana çizilmiştir. Yaşlı kadın figürünün sağ işaret parmağının ağızda çizilme hareketi H. Ebû Bekir ve Uraykıt'ta da tekrar edilmiştir. Uraykıt figürü ile H. Ebû Bekir figürünün form ve renkleri bu sayfada da tekrar edilmiştir. Metinde sağılan sütten süt içilme anı minyatürde resmedilmemiştir.

Beyaz renkteki köpek yine tasvirin alt kısmına konumlandırılmış, bir önceki tasvirdekinin tam tersi yönünde çizilmiştir. Ağaçların konumu ve işçilikleri ile hayvanların renkleri ve işçilikleri V. 326A tasviri benzer şekildedir.

Minyatürün doğa tasvir özellikleri ile çadırın konumlandırılma şekli de V.316a tasviriyle benzer şekildedir.

Hiz. Muhammed'in İslam'ı anlatma, mucize gösterme ve insanların iman etme sahnelerinde genellikle tasvir içerisine yerleştirilen altın ile boyalı su testisi, şerbetlik veya ibrik şeklindeki obje, bu tasvirde de yer almaktadır. Altın boyalı testi Hiz. Muhammed'in sağ tarafında, çadırın önünde resmedilmiştir. (Resim 4. 59)

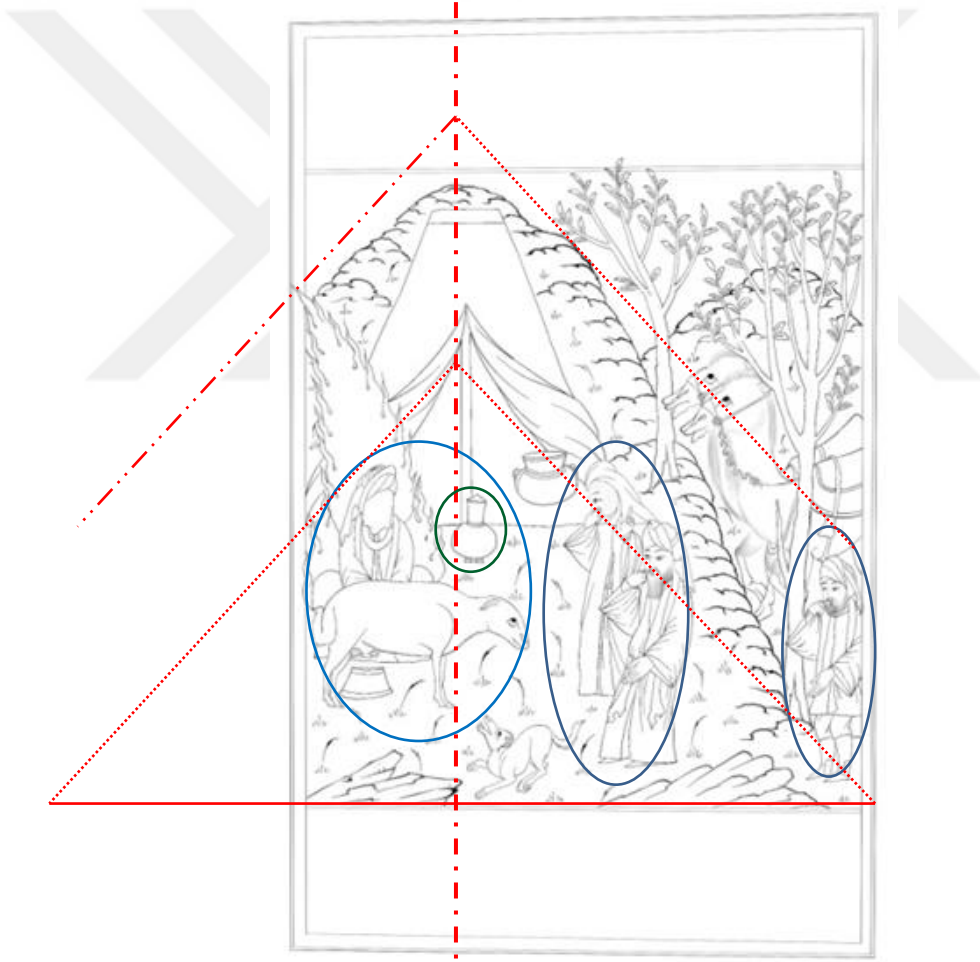

Çizim 4. 54 V.319a

Tek alanda kurgulanan minyatürde Hiz. Muhammed ve gerçekleştirdiği mucize sayfanın solunda resmedilmiştir. Minyatürün diğer önemli karakterleri ise sayfanın sağ tarafında yer almaktadır.

Hz. Ebû Bekir, yaşlı kadın, Uraykıt figürleri Hz. Muhammed'e doğru aynı eğimli açılarla yerleştirilmiş, sayfanın solundaki ağaçlar ve develer de aynı eğimli açıya göre üst alana yerleştirilmiştir. (Çizim 4. 54)

Hz. Ebû Bekir ve yaşlı kadın büyük ve merkezde çizilirken, Uraykıt figürü sağ cetvele bitişik ve küçük formlarda resmedilmiştir. Nakkaşların sağ taraftaki figürleri ve hayvanları Hz. Muhammed'e doğru çizmesi ile seyirciyi bu alana yönlendirmektedir. (Çizim 4. 54)

Çizim 4. 55 V. 319a

Minyatürü “Çizim 4.55” analizindeki gibi değerlendirdiğimizde ise yine üçgen formundaki büyük dağ, dağın önün konumlandırılan çadır aynı hizaya

yerleştirilmiş ve mucizeyi temsil eden koyunun da buraya çizilmesi, dikkati bu alana yönlendirmektedir. Çadırın ortasındaki dikey formdaki direk de kurgulanma yönünü belirleyen diğer bir etmendir.

Minyatürdeki beyaz köpek ve küçük tepelikler alt kısımdaki boşlukları, çadırın içerisine çizilen seramik görünümlü çömlek ise üst alandaki boşluğu doldurmuştur.

Hiz. Muhammed'in hizasında yanına yerleştirilen altın ile boyalı ibrik yine dikkat çeken bir detaydır.

Açık pembe dağ ortadaki tüm figürleri ve koyunu ön plana çıkartırken, açık mavi çadır ise Hiz. Muhammed'i ön plana taşımaktadır. Kahverengi ve yeşil rengin karşılıklı şekilde kullanılmasıyla renklerin dağılımı dengelenmiştir. Sağ taraftaki develerin hacmine karşılık Hiz. Muhammed'in halesiyle kapladığı alan hacmi, karşılıklı iki tarafı dengelemiştir.

Katalog No: 50

Sayfa Numarası: V.320b

Minyatürün Konusu: Hiz. Muhammed, Allah'ın yardımıyla Ümmümabed'in kötürüm oğlunu iyileştirmesi

Minyatür Hikâyesi: Ümmü Mâbed iki eli tutmayan, iki ayağı yürümeyen, iki kulağı işitmeyen ve gözleri görmeyen bir hasta oğula sahiptir. Yedi yıldır çocuğu bu haldedir. Gördüğü mucizelerden sonra Hiz. Muhammed'e oğlunun halini anlatır. Mübarek elini oğluna da değdirip iyi etmesini ister. Hiz. Muhammed, yaşlı kadına çocuğunu getirmesini söyler. Kadıncağız hemen kötürüm oğlunu getirir. Hiz. Muhammed abdestini tazeleyip, ikindi namazını kıldıktan sonra iki elini kaldırıp uzunca dua eder. Çocuğun gözlerini kör eden perde kalkar, konuşup duymaya başlayan çocuk ayakları üzerine kalkıp yürüyerek gelir. Ve Hiz. Muhammed ile konuşur. Çocuk parmağını kaldırarak şehadet getirir ve Müslüman olur.¹³⁸ Tasvirde

¹³⁸ a.g.e., s. 722

Hız. Muhammed, Ümmü Mâbed'in hasta oğlu için dua ederken tasvirlenmiştir.
(Resim 4.60)

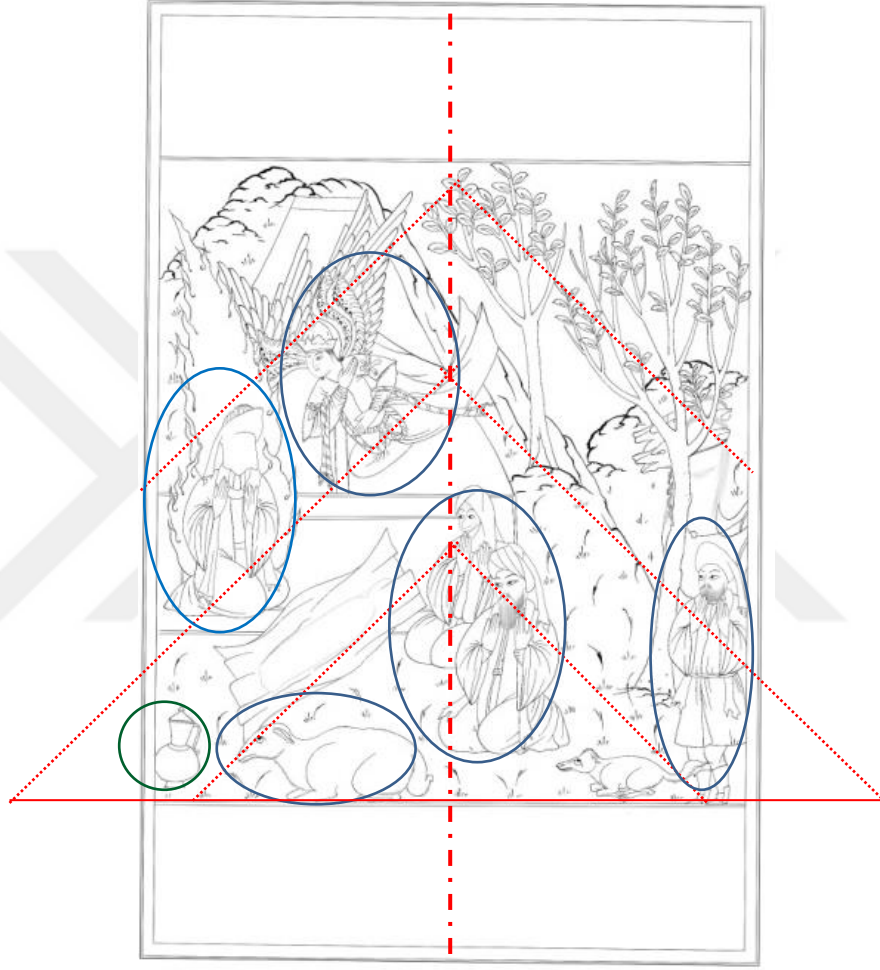
Resim 4. 60 NYPL, Turc. Ms.3, V.320b

Sayfanın üst ve alt kısımlarında ikişer satır yazı alanı ile orta kısmında minyatür yer almaktadır. Tasvirde Hz. Muhammed 'in dua etmesi ve Allah'ın yardımı ile yaşlı kadının kötürüm oğlunu iyileştirme anı resmedilmiştir.

Tasvirde Hz. Muhammed elleri dua eder şekilde çizilmiş ve aynı stilde tasvir edilmiştir. Hz. Muhammed'in önüne çizilen üzeri beyaz bir örtü ile örtülü çocuk bedeni boyutlarındaki siluet, Ümmü Mâbed'in kötürüm oğlunu temsil etmektedir.. Ümmü Mâbed ve Hz. Ebû Bekir yan yana, oturur pozisyonda dua ederken, Uraykıt ise ayakta dua eder şekilde çizilmiştir. Figürler önceki iki sayfadaki gibi aynı renklerde ve özelliklerde resmedilmiştir.

Metinde Hz. Muhammed, hasta çocuğu Allah'ın ardımı ile iyileştirdiği aktarılmaktadır. Metinde melek hakkında bir detay bulunmazken, nakkaşlar tasvirde melek ile mucize anını kurgulanmıştır.

V.319a tasvirinde yer alan hayvanlar ve altın şerbetlik, bu tasvirde sayfanın alt kısmında görülmektedir. Develer ise sayfanın sağ cetveline dayandırılmış sadece baş ve boyun kısımları çizilmiştir. Minyatürün doğa ve hayvanların işçilikleri ve renkleri V.316a, V.319a tasvirleri ile aynıdır. (Resim 4. 59)

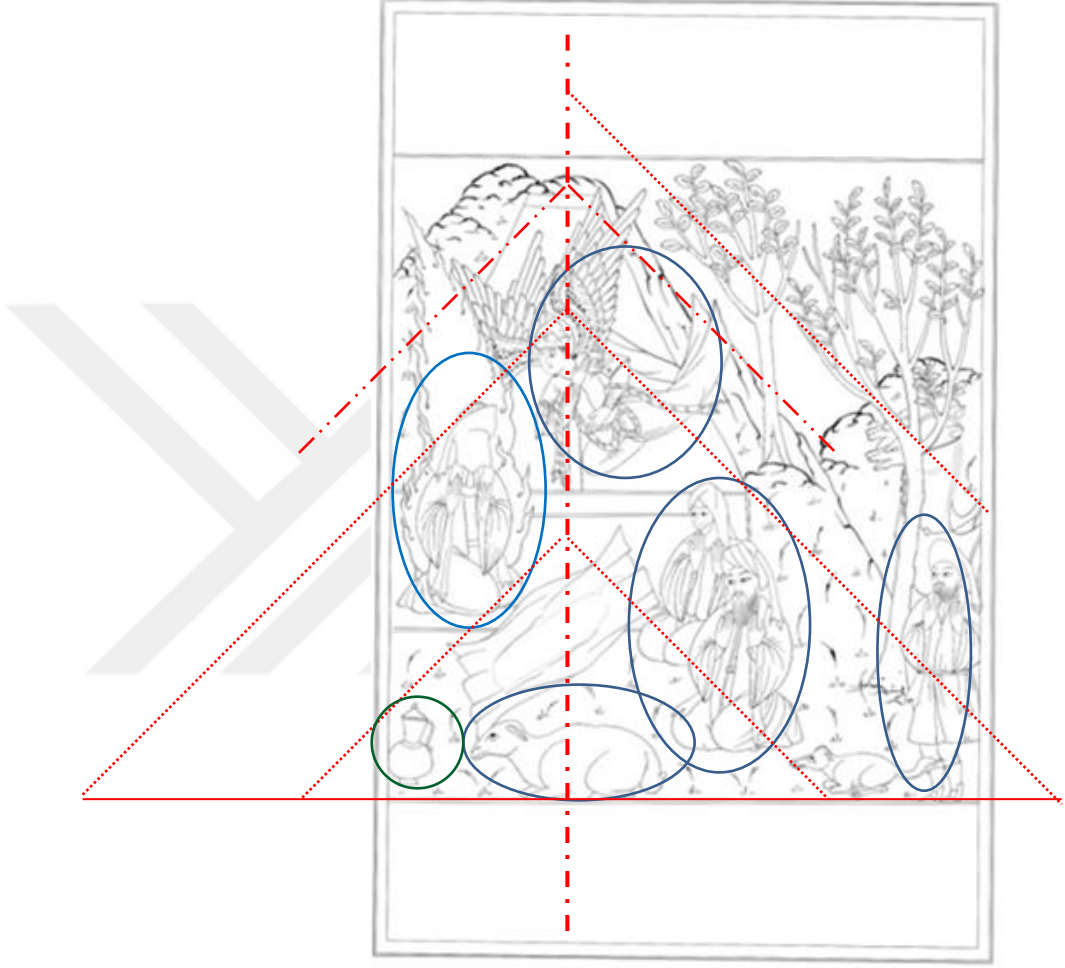
Çizim 4. 56 V.320b

Tasarımın kurgusu, figürlerin dağılımı, doluluk ve boşluk dengesi V.319a tasvirindeki tasarım ile benzerlik taşımaktadır.

Sayfanın ortasına yerleştirilen Hz. Ebû Bekir ve yaşlı kadın, eğimli bir açıyla Hz. Muhammed'e doğru çizilmiştir. Sayfanın sağındaki Uraykıt figürü, ağaçlar ve hayvanlar da ortadaki iki figürün eğimli açıyla paralel yerleştirilmiştir. (Çizim 4. 56)

Sayfanın soluna konumlandırılan Hz. Muhammed halesi ile vurgulanmıştır. Sağ yanına çilen melek figürü ile mucizeyi temsil eden beyaz örtü aynı açılarla Hz.

Muhammed'e doğru yerleştirilmiştir. Hz. Muhammed'in alt hizasına yerleştirilen altın ibrik yine konumlandırılma ve minyatürde tasvir edilmesiyle dikkat çeken bir detaydır. (Çizim 4.56.)

Çizim 4. 57 V.320b

Minyatürdeki üçgen formundaki dağ ve dağın önündeki çadır yine bir önceki kurgu ile benzer yöndedir. Bu üçgen alanın ortasına çizilen melek figürü ve beyaz örtü aynı zamanda figürlerin arasına çizilmesiyle de dikkat çekmektedir. (Çizim 4. 57)

Hz. Muhammed'in alt kısmındaki dikdörtgen formunda çizilen kılıcı, koyu pembeye boyanmasıyla mucizenin gerçekleştiği alan vurgulanmıştır.

Meleğin Hz. Muhammed'e doğru eğimli çizilmesi seyirciyi ana karaktere yönlendirmektedir. Aynı izlenim sayfanın sağındaki diğer figürlerin duruşlarıyla da sağlanmıştır.

Şerbetlik, koyun, beyaz köpek sayfanın alt kısmını dolduran detaylar olmuş ve minyatürde yine resmedilmiştir.

Katalog No: 51

Sayfa Numarası: V. 322b

Minyatürün Konusu: Ümmü Mâbed'in Müslüman olması

Minyatür Hikâyesi: Hz. Muhammed'in mucizelerini görenler Müslüman olurlar. Hz. Muhammed artık buradan göçmek gerektiğini söyleyerek develerini getirtmek ister. Ümmü Mâbed gitmemesi için Hz. Muhammed'in ayakucuna düşer. Oğlunun iyileşmesinin şükrünü ödemek isteyen Ümmü Mâbed, Hz. Muhammed'i ve yol arkadaşlarını ağırlamayı ve İslam dinin şatlarını bilmek istediğini söyler. Hz. Muhammed Ümmü Mâbed'i kırmayarak teklifini kabul eder.¹³⁹ (Resim 4. 61)

¹³⁹ a.g.e., s. 722.

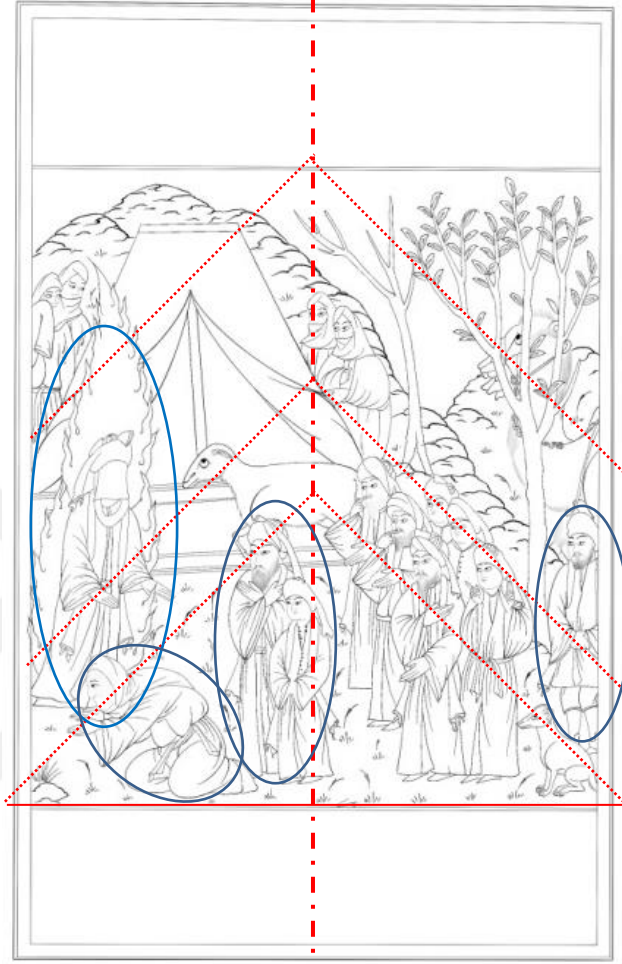
Resim 4. 61 NYPL, Turc. Ms.3, V.322b

Tasvir alanı sayfanın ortasında, yazı alanı ise ikişer satır şeklinde üst ve alt kısımda yer almaktadır.

Tasvirde Hz. Muhammed sayfanın sol tarafında, cetvele yakın ve ayakta, Ümmü Mâbed ise metinde anlatıldığı gibi Hz. Muhammed'in ayakucuna doğru eğilmiş pozisyonda resmedilmiştir. Hz. Ebû Bekir yine yeşil kıyafeti ile resmedilmiş, sayfanın ortasında, küçük boyda çizilen turuncu elbiseli figür ile yan yana çizilmiştir. Uraykıt'ı temsil eden figür bir önceki tasvirdeki gibi sağ alt köşede, cetvele dayalı resmedilmiştir. Sayfaya çizilen kalabalık figürler ise Hz. Muhammed'in mucizelerine şahit olan yaşlı kadının komşularını temsil etmektedir.

Minyatürde çadır, ağaçlar ve develerin konumu V.320b tasvirindeki gibi yerleştirilmiş, koyun bu sefer çadırın içerisine, köpek ise sağ alt köşeye yerleştirilmiştir.

Sayfaya eklenen figürler hariç, figürlerin renkleri ve formları, doğa tasviri yine V.316a, V. 319a,V.320b tasviriyle aynıdır. (Resim 4. 61)

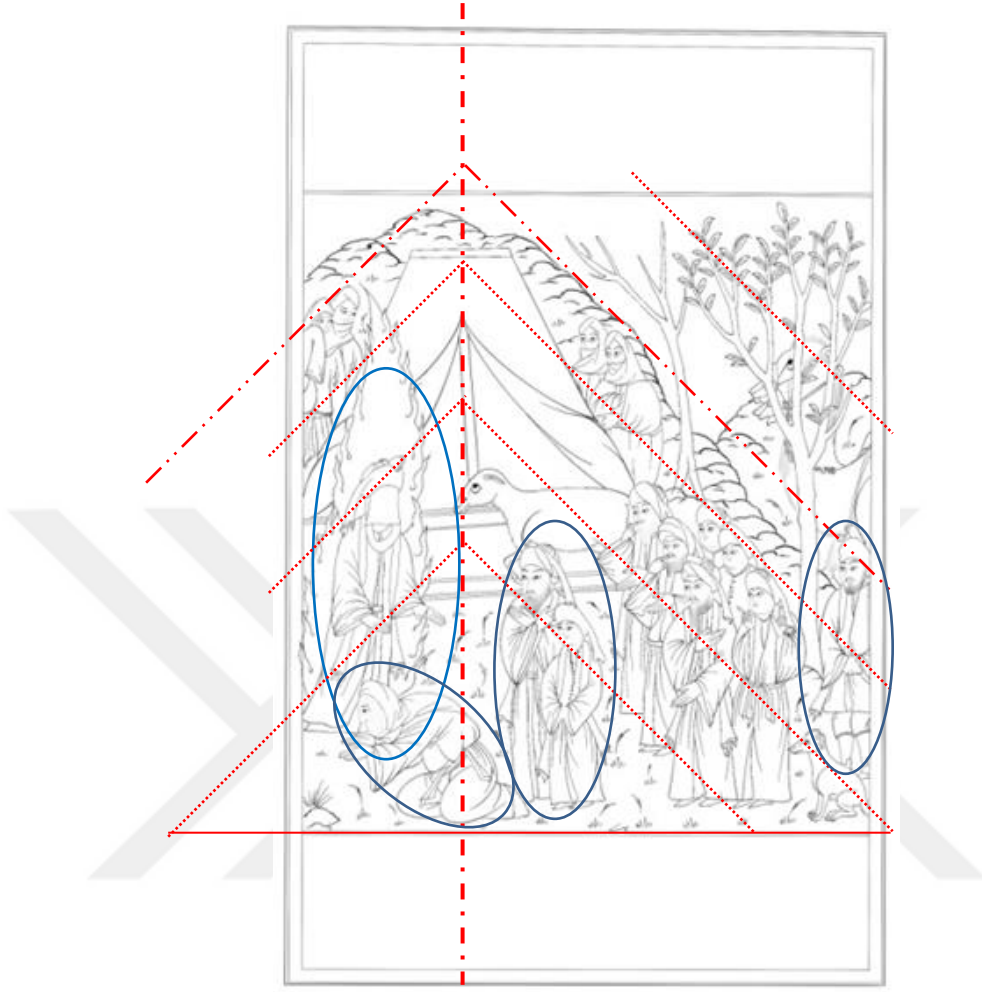

Çizim 4. 58 V.322b

Minyatürün tasarımı yine önceki iki sayfanın tasarımıyla benzer özelliktedir.

Hz. Muhammed sayfanın sol tarafına konumlandırılmış, Hz. Ebû Bekir ve yanında küçük boyutta çizilen çocuk görünümlü figür ile sayfanın ortasında yer almaktadır. (Çizim 4.58.)

Ümmü Mâbed figürü Hz. Muhammed'in alt hizasına eğimli bir açıyla yerleştirilmiş, sayfanın ortasındaki ve sağındaki figürlerin dizilimi de bu eğimli açıyla paralel şekilde kurgulanmıştır. (Çizim 4.58.)

Çizim 4. 59 V.322b

Yine üçgen formuna benzeyen büyük dağ ve çadır V.319a ve V.320b tasvirlerindeki gibi aynı alanda kurgulanmıştır. Yine bu analize göre çadırın orta alt hizasındaki yaşlı kadın figürü kurgulanma şekli ile dikkat çekicidir. (Çizim 4.59.)

Sayfanın ortasındaki ve sağındaki figürlerin ve hayvanların duruşları seyirciyi Hz. Muhammed'e yönlendirmektedir. Aynı yönlendirme Ümmü Mâbe'in duruşunda da görülmektedir.

Çadırın etrafındaki figürler ile ortadaki figür grubunun kıyafet renkleri koyu-açık, sıcak ve soğuk renklerde dengeli boyanmıştır

Katalog No: 52

Sayfa Numarası: V.324b

Sayfa Ölçüsü:

Minyatür Alan Ölçüsü:

Minyatürün Konusu: Ümmü Mâbed'in komşularının konuklar için yemek getirmesi ve biten yemeklerin peygamber mucizesi ile yenilenmesi

Minyatür Hikâyesi: Ümmü Mâbed, Hz. Muhammed'e ve arkadaşlarına ikramda bulunmak için koyununu kurban eder ve pişirip misafirlerine sunar. Ümmü Mâbed'in çadırından yanan ateş diğer komşuları tarafından görülür. Yaşlı kadın yoksul olduğu için Gazeletü'l-vadi ve Ümmü Mezid adında iki komşusu ona misafir gelince genellikle yardımda bulunmuş. Dumanı gören Gazâle, Sûda adındaki Habeş cariyesine Ümmü Mâbed'e bir tulum yağ doldurup götürmesini ister. Habeşli cariyeye denileni yapar ve yolda giderken Ümmü Mezid'in çadırına uğrar. Ümmü Mezid de kendi cariyesine bir tulum bal alıp diğer cariyeye ile Ümmü Mâbed'e gitmesini söyler. Cariyeler çadıra gelip yaşlı kadına yiyecekleri verir. Ümmü Mâbed ise yağ ile balı karıştırıp Hz. Muhammed'e ikram eder. Hz. Muhammed bütün halkın çadıra davet edilmesini ister. Herkes çadıra gelir ve Hz. Muhammed İslam davetinde bulunur. İki cariyeye ise boş tulumları alarak evlerine dönerler. Gazâle hatun eve dönen cariyesine konukların kim olduğunu sorar. Cariye ise konuğun bir peygamber olduğunu söyleyerek olan biteni anlatır. Gazâle yanlış iş yaptığını düşünür ve yeniden önemli misafire bolca ikram göndermek istediğini söyler. Cariye tulumu getirir. Tulum baştanbaşa yağ ile doludur. İkisi de şaşırır. Cariye tulumu boşalttığını ve yaşlı kadının misafirine ikram ettiğini söyler. Gazâle onun Mekke'de ortaya çıkan peygamber olduğunu anlar ve hemen Ümmü Mezid'in çadırına koşar. Onlar da tulumu bakarlar ve tulumun bal ile dolu olduğunu görürler. Ardından hemen Ümmü Mâbed'in çadırına giderler.¹⁴⁰ Minyatürde Hz. Muhammed ve kabile halkına dini davet etmekte ve Ümmü Mâbed'in komşularının cariyeleri Hz. Muhammed'e ikram getirmeleri tasvir edilmiştir. (Resim 4. 62)

¹⁴⁰ a.g.e., s. 722, 723.

Resim 4. 62 NYPL, Turc. Ms.3, V.324b

Minyatür alanı sayfa ortasında yer alırken, yazı alanı ise ikişer satır olmak üzere sayfanın üst ve alt kısmında yer almaktadır.

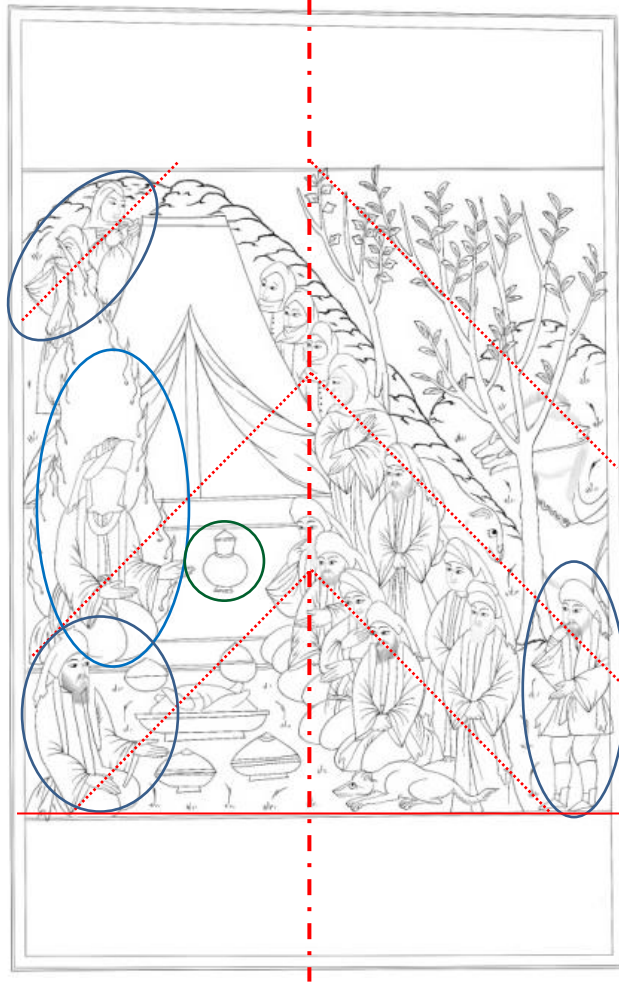
Minyatürde yaşlı kadının Hz. Muhammed'e ve komşularına ikramda bulunma anı figürlerin ortasına çizilen yiyecek kapları ile kapları ile yansıtılmıştır. Ümmü Mâbed'in kurban ettiği koyun ise minyatürde, figürlerin arkasında yarım şekilde çizilerek gösterilmiştir.

Hız. Muhammed elleri diğer figürlere doğru çizilmesiyle de metinde bahsedilen Hız. Muhammed'in İslam dini hakkında bilgi verme anını yansıtmaktadır.

Çadırın sol tarafında ve arkada çizilen iki kadın figür ise metinde bahsedilen Gazâle ve Ümmü Mezid adındaki iki komşunun cariyelerini temsil etmektedir. Nakkaşlar iki figürün ellerine çizdikleri tulumlar ile yiyecek getirme sahnesini tasvirlemiştir.

Tasvirde Uraykıt figürü yine sayfanın sağ alt köşesine çizilirken, Hz. Ebû Bekir figürü ise sayfanın sol alt köşesinde yer almaktadır. İki figürün kıyafet renkleri ve işçilikleri bu sayfada da aynı şekildedir.

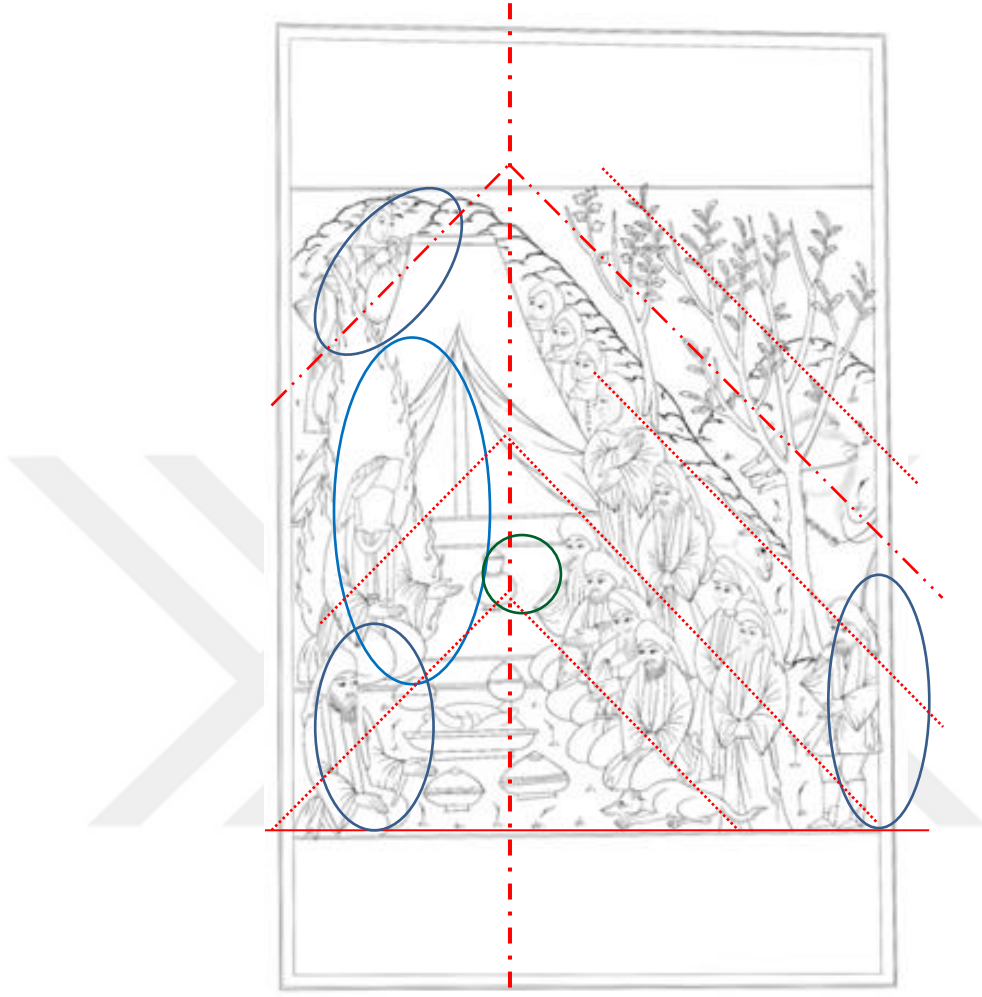
Minyatürdeki doğa tasvirinin kurgusu ve renkleri, hayvanların renkleri ve işçilikleri, büyük çadır ve pembe kilim V.320b ve V.322b tasvirlerindeki gibi resmedilmiştir. (Resim 4. 62)

Çizim 4. 60. V.324b

Minyatürün sağındaki ve solundaki figürler karşılıklı çizilmiştir. Sayfanın sağındaki ve solundaki figürler aynı eğimli bir açıyla simetrik şekilde kurgulanmıştır.

Hz. Muhammed ve Hz. Ebû Bekir bu minyatürde sayfanın soluna alt alta hizalanarak yerleştirilmiştir. Hz. Muhammed yine diğer figürlerden büyük çizilerek halesi ile vurgulanmıştır. (Çizim 4. 60)

Çizim 4. 61 V.324B

Yine bir önceki sayfanın dağ ve çadır kurgusu bu minyatürde de tekrarlanmıştır. Arka plandaki dağın formu, çadır ve figürlerin arasına çizilen ikram sahnesi ile dikkat bu alana çekilmektedir. Yine bu alandaki pembe zemin rengi de dikkati bu alana çekmektedir. (Çizim 4. 61)

Metinde bahsi geçen iki hizmetkârın Ümmü Mâbed'e bal ve yağ getirmesi, minyatürde sol üst köşede, çadırın arkasına konumlandırılan, ellerinde tulum tutan iki kadın figürü ile resmedilmiştir.

H. Muhammed'in İslam dinini anlattığı minyatürde, ortadaki ikram sahnesinden ayrı, H. Muhammed'in hizasına yerleştirilen altın ile boyalı şerbetlik, yine konumlandırılma şekli ile dikkat çekicidir.

Figürlerin kıyafetlerinde sıcak-soğuk renkler dengeli şekilde kullanılırken, H. Muhammed, H. Ebû Bekir, Ümmü Mâbed ve Uraykıt figürlerinin kıyafetleri, V.319a, V.320b, V.322b tasvirlerindeki gibi yine aynı renklerde boyanmıştır.

Katalog No: 53

Sayfa Numarası: V.326b

Minyatürün Konusu: H. Muhammed mucizesi ile ziyafetin ardından yedikleri koyunun kemiklerini etli hale döndürmesi

Minyatür Hikâyesi: Ümmü Mâbed, boğazlanan koyundan yahni yapıp bu yemeği çanaklara koyarak ikram eder. H. Muhammed herkesi sofraya davet eder. Bu esnada Ümmü mezid ve Gazâle hatun da gelir. H. Muhammed herkese yenilen etin kemiklerini atmamalarını söyler. Halk da öyle yapıp yemekten sonra etin kemiklerini ayrı bir çıkının içine koyarlar. H. Muhammed, mübarek örtüsünü çıkarıp kendi çıkınının üzerini örter ve dua eder. Bütün halk H. H. Ebû Bekir ile birlikte duaya âmin derler. Herkes çıkınlarının içine ellerini götürdüklerinde kemiklerin etli halde olduğunu görürler ve hayretler içerisinde kalırlar. Böyle büyük bir mucizeye şahit olan Gazâle ve Ümmü Mezid, H. Muhammed'in önünde diz çökerek şahadet getirirler ve onlar da Müslüman olurlar.¹⁴¹ Minyatürde H. Muhammed'in dua etme sahnesi resmedilmiştir. (Resim 4. 63)

¹⁴¹ a.g.e., s. 724.

Resim 4. 63 NYPL, Turc. Ms.3, V.326b

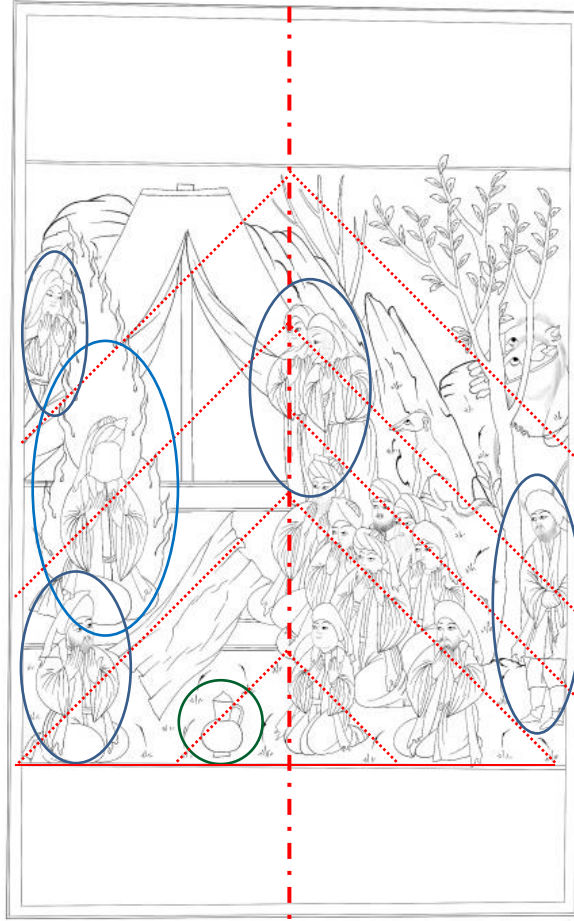
Sayfanın üst ve alt kısımlarında ikişer satır yazı ile sayfanın orta kısmında minyatür bulunmaktadır.

V. 320B tasvirindeki benzer bir mucize yorumu bu tasvirde de görülmektedir. Hz.Muhammed, Hz. Ebû Bekir, Ümmü Mâbed ve Uraykit figürleri yine aynı renklerde ve stillerde resmedilmiştir.

Hiz. Muhammed dua eder şekilde elleri havada çizilmiş, yenilen kurbanın kemiklerinin tekrar etli bir hale gelme mucizesi ise tasvirde ortadaki beyaz örtü ile betimlenerek resmedilmiştir. Metinde her bir kişi kendi çantasında tuttukları kemiklerin duadan sonra etli hale döndüğü anlatılırken, nakkaşlar V.320B tasvirindeki mucize kurgusu gibi hikâyeyi tasvir etmişlerdir.

Hiz. Muhammed, Hz. Ebû Bekir ve diğer figürler elleri havada dua eder şekilde resmedilmiştir. Metinde bahsedilen Gazâle hatun ile Ümmü Mezid'i çadırın arkasındaki figürler ile önündeki figürler temsil etmektedir.

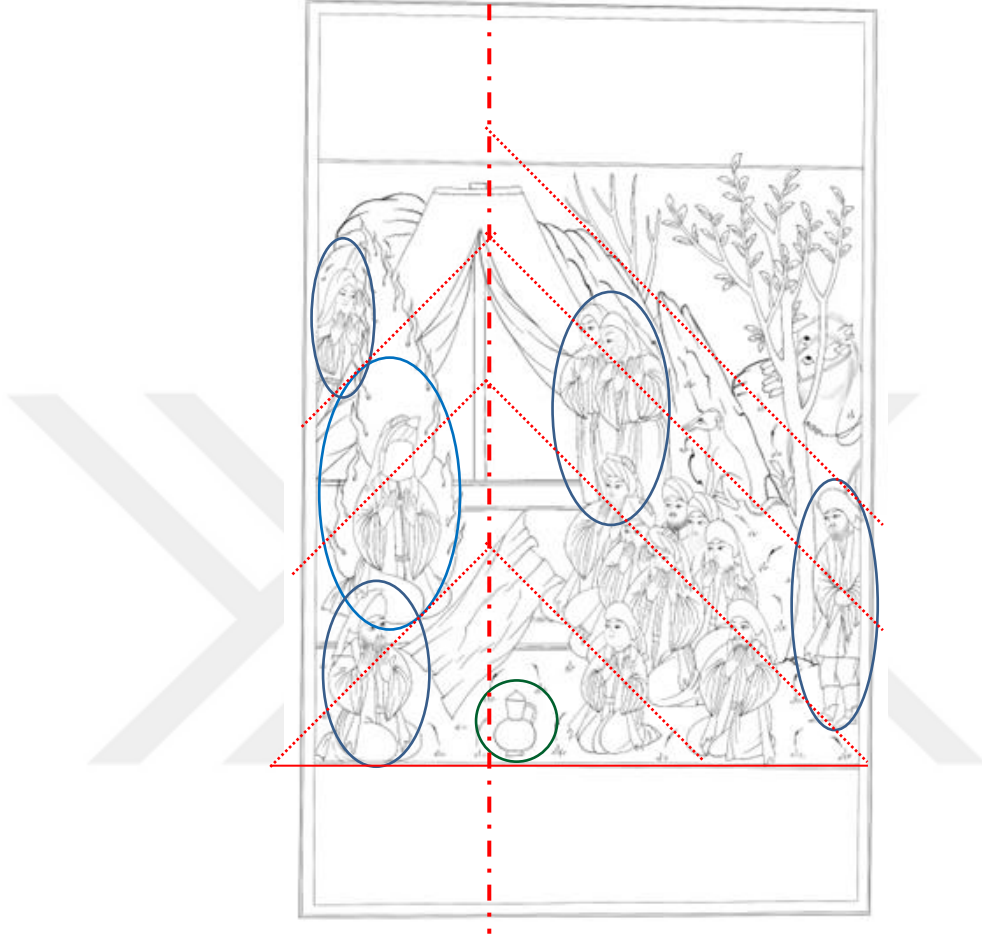
Beyaz köpek bir önceki tasvirde koyunun yer aldığı alanda çizilmiş, altın ibrik ise bu sefer sayfanın alt kısmında, koyun ise artık minyatürde bulunmamaktadır. Doğa tasviri, figürlerin, hayvanların ve nesnelerin renkleri ve işçilikleri yine V.320b ve V.322b, V.324b tasvirlerine benzer şekildedir. (Resim 4.63)

Çizim 4. 62 V.326b

Minyatürdeki figürler V.322B tasvirindeki gibi karşılıklı ve aynı eğimli açılarla simetrik şekilde yerleştirilmiştir. Sayfanın orta kısmında Ümmü Mâbed, kalabalık figür grubu konumlandırılmıştır. (Çizim 4.62)

Hız. Muhammed altın ile boyalı halesiyle minyatürde yine vurgulanmıştır.

Çizim 4. 63 V. 326b

Nakkaşlar mucizeyi temsil eden beyaz örtünün kurgusunu V.320b tasarımı ile benzer şekilde resmetmişlerdir. Yine üçgen formuna benzer dağ ve çadır sayfanın üst kısmına konumlandırılmış ve bu dağın orta hizasına mucize sahnesi kurgulanmıştır. Sayfanın sağındaki figürler, hayvanlar ve ağaçlar ile sayfanın solundaki figürlerin duruşları da seyirciyi ortadaki beyaz örtüye yönlendirmektedir. (Çizim 4. 63)

Beyaz örtünün alt hizasına çizilen altın şerbetlik bulunduğu zemini doldurmakla birlikte yine tasvirde kurgulanma şekliyle dikkat çekicidir.

Tasarımdaki doluluk-boşluk figürlerin yerleşim kurgusuna göre ayarlanmış ve figürlerde yine sıcak-soğuk renkler dengeli kullanılmıştır. Ve yine merkezdeki

koyu pembe renk ile boyanmış kilim mucizeyi temsil eden beyaz örtüyü ve Hz. Muhammed'i ön plana çıkarmıştır.

Katalog No: 54

Sayfa Numarası: V.331a

Minyatürün Konusu: Medinelilerin Hz. Muhammed ve Hz. Ebû Bekir 'i Kuba'da karşılaması

Minyatür Hikâyesi: Hz. Muhammed ve yol arkadaşları birkaç menzilden daha geçtikten sonra Yesrib şehrine yakın Kuba köyüne öğle vaktinde gelirler. Medineliler günlerdir Hz. Muhammed'i beklemektedirler. Hz. Muhammed'in Kuba'ya geldiğini bir türlü öğrenemeyen Müslüman Medineliler endişelenirler. Hz. Muhammed, Kuba'ya gelince Medineli bir Yahudi Hz. Muhammed'i tanır ve hemen koşup köy halkına müjdeyi verir. Avf oğlu Amr oğulları bu köyde yaşamaktadırlar ve hemen bu kabilenin ileri gelenleri koşuşturarak gelirler.¹⁴² (Resim 4. 64)

¹⁴² a.g.e., s. 725.

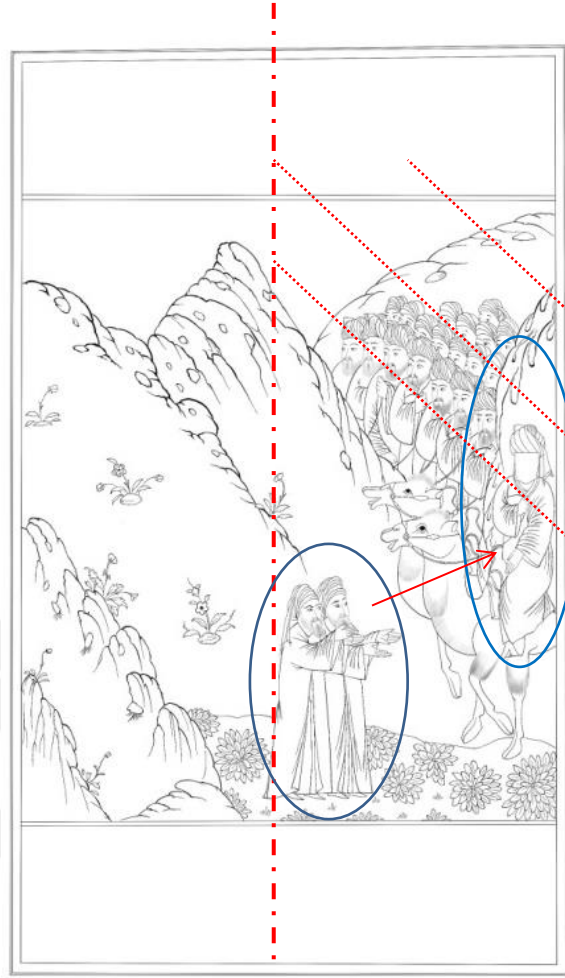
Resim 4. 64 NYPL, Turc. Ms.3, V.331a

Sayfanın üst ve alt kısmında ikişer satır yazı, orta kısmında ise minyatür alanı bulunmaktadır.

Tasvirde Hz. Muhammed, devesinin üzerinde ve ashabı ile bir arada sayfanın sağ kısmında resmedilmiştir. Hz. Muhammed'e bitişik, deve üzerinde çizilen yeşil kıyafetli figür, yol arkadaşı Hz. Ebû Bekir'i temsil etmektedir. Tasvirin ortasında yer alan iki figürün Avf oğlu Amr oğullarından iki lideri temsil etmektedir.

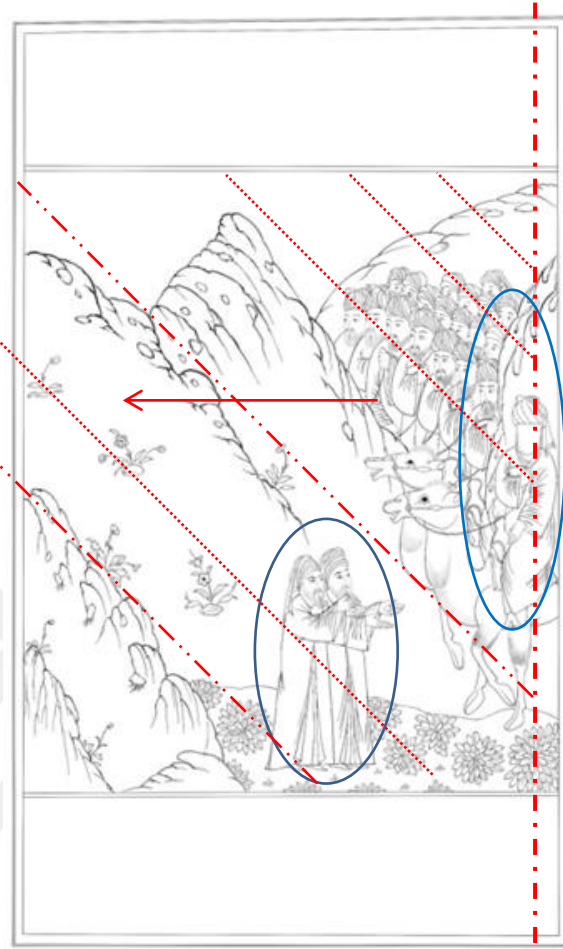
Metinde Hz. Muhammed ve Hz. Ebû Bekir Medine'ye doğru giderken Kuba bölgesine geldikleri ve burada birkaç gün konakladıkları anlatılmış, tasvirde ise Kuba'ya geliş anı ve onları karşılayan figürler ile resmedilmiştir.

Kuba bölgesinin mimarisi hakkında tasvir yapılmamış, sadece doğa tasviri ile nakkaşlar minyatürü tamamlamıştır. Üç farklı renkte dağ, dağ üzerlerinde gelincik çiçeğine benzer kırmızı çiçekler, koyu yeşil bir bitki örtüsü, taşlar ve altın sıvama gökyüzü ile doğa tasviri detaylandırılmıştır. Dağın tepe kısımlarına, dağın kendi renginin koyu ton rengi ile tarama yapılmış, bu uygulama ile dağın formlarını boyut kazanmıştır. (Resim 4. 64)

Çizim 4. 64. V. 331a

Sayfanın ortasına konumlandırılan iki figürün duruşları ve bakışları seyirciyi Hz. Muhammed'e yönlendirmektedir. Hz. Muhammed ve onunla birlikte aynı eğimli açıyla sayfanın sağına yerleştirilen figürler cetvele dayalı ve yarım çizilmiştir. (Çizim 4. 64)

Çizim 4. 65 V.331a

Hz. Muhammed ve kalabalık figür grubunun cetvele sayalı ve yarım çizilmesiyle metinde anlatılan Kuba bölgesine geliş anı kurgulanmıştır. Yarım çizilen develer devamlılık algısı oluşturmuş, arkada kalan figür grubu ile Hz. Muhammed'in duruşu seyirciyi sol tarafa doğru yönlendirmektedir. Ve kurgulanma şekilleri ile sola doğru ilerleyiş hissi verilmiştir. (Çizim 4. 65)

Hz. Muhammed'in deve üzerinde çizilmiş ve halesiyle vurgulanmıştır. Hz. Muhammed'in arkasında yer alan figür grubu ile sol taraftaki dağların sınırları aynı eğimli açılarla çizilmiştir. Yan yana çizilen iki figür sayfanın ortasında yer almasına rağmen, duruşlarıyla seyirciyi Hz. Muhammed'e yönlendirmiş ve Hz. Muhammed kalabalık figürlerle birlikte çizilmesiyle ve altın halesiyle dikkati sağ tarafa çekmektedir.

Dağların üzerindeki bitki kümeleri dağın eğimli sınırına paralel şekilde ve ritmik yerleştirilerek, bitkiler boş kısımları dolduran detay olmuştur.

Sayfanın sağ tarafı daha yoğun ve dolu olmasına karşı sol tarafa çizilen büyük dağlar ile iki taraf hacimsel olarak dengelense de, sağ ve sol taraf doluluk-boşluk yönünden zıt kurgulanmıştır.

Katalog No: 55

Sayfa Numarası: V. 343b

Minyatürün Konusu: Hz. Muhammed ve yol arkadaşları Medine'ye doğru ilerlemesi

Minyatür Hikâyesi: Hz. Muhammed Kuba köyünde birkaç gün konakladıktan sonra artık Medine şehrine gitmek üzere yol arkadaşlarıyla beraber yol çıkar. Medinelileri büyük bir sevinç kaplar. Evlerine haberler gönderirler. Hz. Muhammed'in yola çıktığını haber alan Medine halkını büyük bir heyecan kaplar. Büyük, küçük, zengin fakir, Müslüman, müşrik, kadın, erkek kim varsa Hz. Muhammed'i karşılamak için yola düşer. Ak örtüler sarınmış, duman karası renginde sarığı ve koyu kırmızı hırkası ile Hz. Muhammed Medine'ye gelmektedir. Ashabın bir kısmı atlara bir kısmı develerine binmiştir. Bir kısmı da yaya olarak Hz. Muhammed'in yanında ilerlemektedir. Hz. Muhammed, Ashab-ı kiram ile birlikte şehre gelir.¹⁴³ (Resim 4. 65)

¹⁴³ a.g.e., s. 730.

Resim 4. 65 NYPL, Turc. Ms.3, V.343b

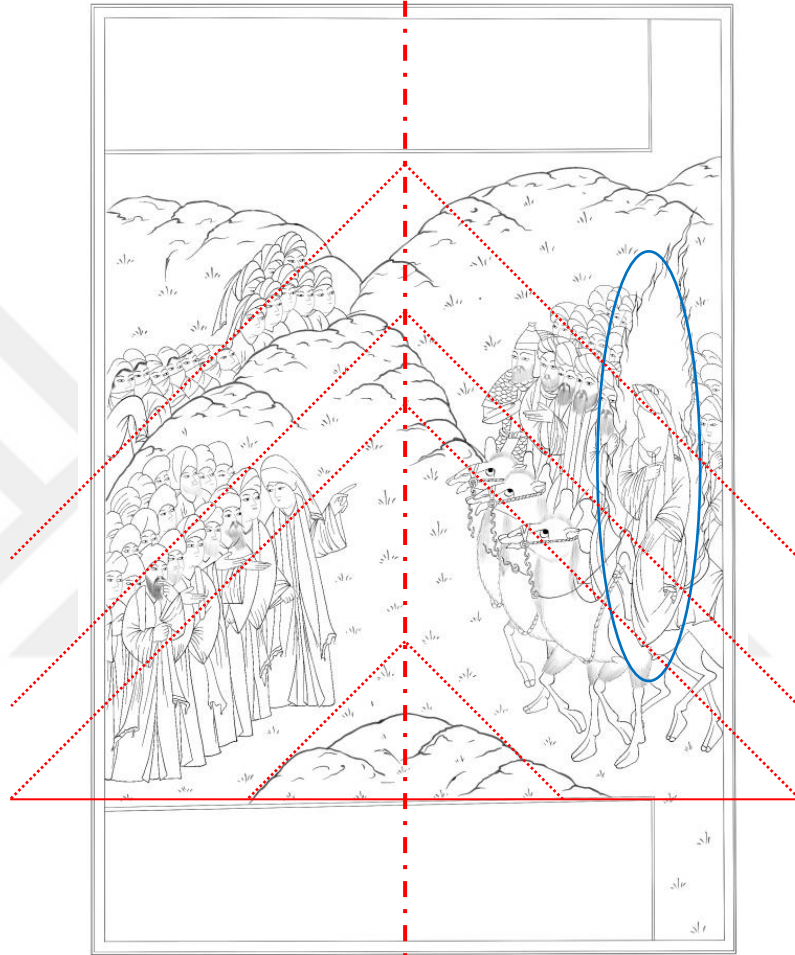
Sayfanın sağ tarafında, yazı alanının üst ve alt kısmından küçük bir alan ile orta kısımda minyatür yer almaktadır. Yazı alanı üst ve alt kısımda ikişer satır şeklindedir.

Hız. Muhammed ve ashabı Sayfanın sağında, develeri üzerlerinde yolculuk yaparken resmedilmiş, sayfanın solunda gruplar halinde çizilen figürler ise Hız. Muhammed'i bekleyen Medinelileri temsil etmektedir.

Metinde Hız. Muhammed'in ak örtülere sarındığı, başında duman karası sarığı ve üzerinde kırmızı hırkası olduğu geçerken, tasvirde anlatıldığı gibi resmedilmediği görülmektedir. Nakkaşlar Hız. Muhammed'i yine açık tonda yeşil kıyafet, beyaz sarığı ve peçesiyle tasvir etmişler, eser boyunca karakterde kullanılan renklere bağlı kalmışlardır.

Altın ile sıvama boyalı gökyüzü ve pembe, açık pembe, açık yeşil ve sarı renkte boyanan dağlar ile yalın bir doğa tasviri yapılmıştır. Zemin renginde açık

pastel tonları kullanılırken, figürlerde sıcak-soğuk ve açık-koyu renkler kullanılmıştır.(Resim 4.65)

Çizim 4. 66 V.343b

Minyatür sayfasını sağ ve sol olarak iki kısma ayırıp değerlendirdiğimizde, sağ ve sol taraftaki figür grupları aynı simetrik açılarla yerleştirilmiştir. Yerleşim yönü bu şekilde tasarlansa da Hz. Muhammed kurgulanma şekli ile sayfa içerisinde ön plana çıkmıştır. Sayfanın sağ üst ve alt kısımdaki yazı alanından minyatüre katılan bölümler de Hz. Muhammed'in kurgusunu ön plana çıkaran diğer etmendir.

Sayfanın iki tarafındaki figür gruplarının cetvele dayalı ve yarım çizilmesi devamlılık algısını oluşturmaktadır.

Sayfanın iki kısmında yer alan figür gruplarının karşılıklı ve eğimli konumları simetrik algı yaratmaktadır. Kompozisyonda karşılıklı figür dağılımı ve konumlandırılma şekilleriyle doluluk ve boşluk oranlarının dengelense de Hz. Muhammed'in birlikte çizildiği grup daha ihtişamlı görünmekte ve dikkat çekicidir. (Çizim 4. 66)

Hiz. Muhammed'in açık yeşil kıyafetine karşı sol taraftaki kırmızı renkte boyanan figürler zıt bir görünüm oluşturmaktadır. Arka plan renkleri ise figürleri ön plana çıkarmıştır.

Katalog No: 56

Sayfa Numarası: V.346b

Minyatürün Konusu: Hiz. Muhammed ashabıyla birlikte Medine'ye gelmeleri ve Medineli hanımlar ve beyler kasideler söyleyerek onları karşılaması

Minyatür Hikâyesi: Medine halkından genç ve yaşlı, kadın, erkek kim varsa Hiz. Muhammed'i karşılar ve Medineli hanımlar ve beyler şarkılar söyleyerek def çalmaktadır.¹⁴⁴ (Resim 4. 66)

¹⁴⁴ a.g.e., s. 730.

Resim 4. 66 NYPL, Turc. Ms.3, V.346b

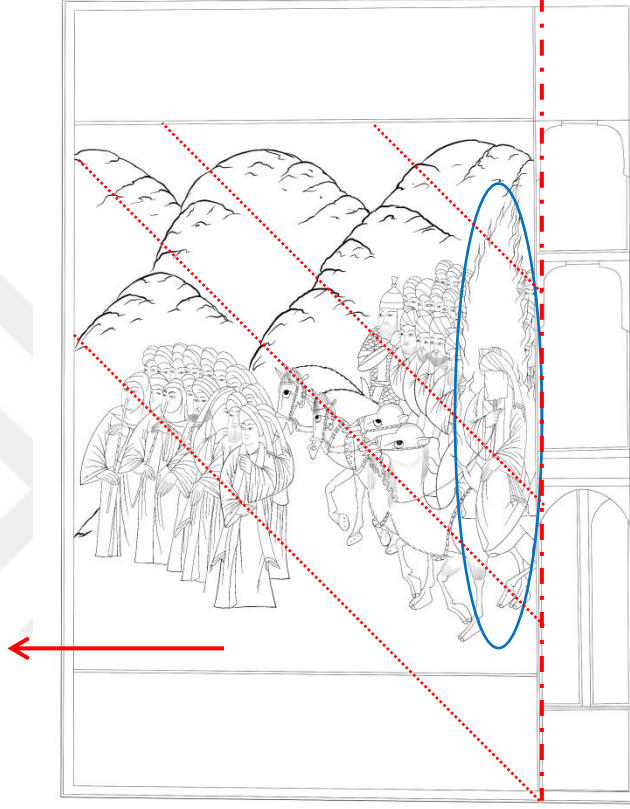
Sayfanın üst ve alt kısmında ikişer satır yazı alını bulunmaktadır. Yazı alanlarının sağ kısmından küçük bir alan ile birlikte orta kısımda minyatür alanı bulunmaktadır.

Sayfanın sağ tarafında, ince uzun bir mimari detayı ile bir mimari detayı resmedilmiştir. Hz. Muhammed ve ashabı V.346b tasvir kurgusuna benzer şekilde sıralanmıştır. Fakat bu sayfada figürler mimari detayın arkasında yarım çizilmiştir. Tasvire eklenen bir diğer detay ise develerin arka sırasına iki farklı renkteki atlardır.

Tasvirde bir arada resmedilen ney üfleyen iki kadın figürü dikkat çekmektedir. Metinde Hz. Muhammed'i karşılayan Medineli halkın şarkılar söyleyip def çaldığı anlatılırken, tasvirde bir arada çizilen figürler elleri kolları hareketli ve iki kadın figürü ney üflerken resmedilmiştir.

Develerin formları ve işlikleriyle birlikte doğa tasvirinin işçilikleri V.346b tasvir özellikleriyle aynıdır. Sayfanın sağında bulunan mimaride ise iç mekân

detaylarında geometrik mimari süslemeler yapılmış, alt kısımda ise açık bir kapı çizilmiş ve burada başka iç mekân detayları da resmedilmiştir. (Resim 4.66)

Çizim 4. 67 V.346b

Sayfanın sağ tarafındaki yazı alanıyla birlikte aynı hizaya çizilen mimari detay ile figürlerin bulunduğu dış mekân yan yana kurgulanmıştır. Sayfayı mimari yapının sınırından iki kısma ayırdığımızda Hz. Muhammed kurgulanma şekli ve konumu ile dikkat çekicidir.

Hz. Muhammed'in birlikte çizildiği figür grubu ile sol taraftaki figür grubu ve hayvanlar aynı eğimli açılarla çizilmiştir. Yine bütün figürlerin duruşları sol tarafa yönlendirilerek bir ilerleyiş anını yansıtmaktadır. Mimari yapı ile bu yapının arkasına yarım çizilen figürler ön-arka ilişkisi içerisinde çizilmiştir. (Çizim 4. 67)

Arka plandaki açık tonlarda boyanan dağlar figürleri ön plana çıkarmıştır. Figürlerde ve mimari yapıda kullanılan renkler karşılıklı ve dengeli kullanılmıştır.

Katalog No: 57

Sayfa Numarası: V.350a

Minyatürün Konusu: Hz. Muhammed'in devesi Eyyûb el-Ensârî'nin evinin önünde durması

Minyatür Hikâyesi: Ensar halkının her biri Hz. Muhammed'i evinde ağırlamak istemektedir. Ebu Eyyüb'ün annesi de Hz. Muhammed'i evinde ağırlamayı dilemektedir. Ebu Eyyüb ise bunun güç olduğunu çünkü hazırlık yapan zengin Medine ulularının bu şana erişeceğini düşünmektedir. Görmeyen gözlerinden yaşlar süzülen yaşlı kadın, Hz. Muhammed'in evlerinde kalması için dua eder. Hz. Muhammed konaklayacağı ev için kimsenin kalbini kırmak istemez. Bu sebeple devesi hangi evin önünde çökerse orada konaklayacağını Medinelilere bildirir. Hz. Muhammed şehre gelir ve devesiyle birçok evin önlerinden ilerleyip geçer. Medineli Müslümanların çocukları deveyi kendi evlerine çekmek için kapı eşiklerine arpa, yulaf, hurma çekirdekleri koysalar da Hz. Muhammed'in devesi bunlara bakmadan ilerler. En sonunda bu saadet Necar oğullarından Hz. Eyyûb el-Ensârî'ye nasip olur. Hz. Muhammed'in devesi Eyyûb el- Ensârî'nin evinin önünde durur ve yere çöker. Ebu Eyyüb şaşırmıştır. Hz. Muhammed, Ebu Eyyüb'ün yanına gelir ve mübarek elini onun göğsü üzerine koyduğu anda Ebu Eyyüb'ün aklı başına gelir. Ebu Eyyüb sevinçle annesine haykırarak Hz. Muhammed'in onlara konuk olacağını haber verir.¹⁴⁵ (Resim 4. 67)

¹⁴⁵ a.g.e. s. 732, 733.

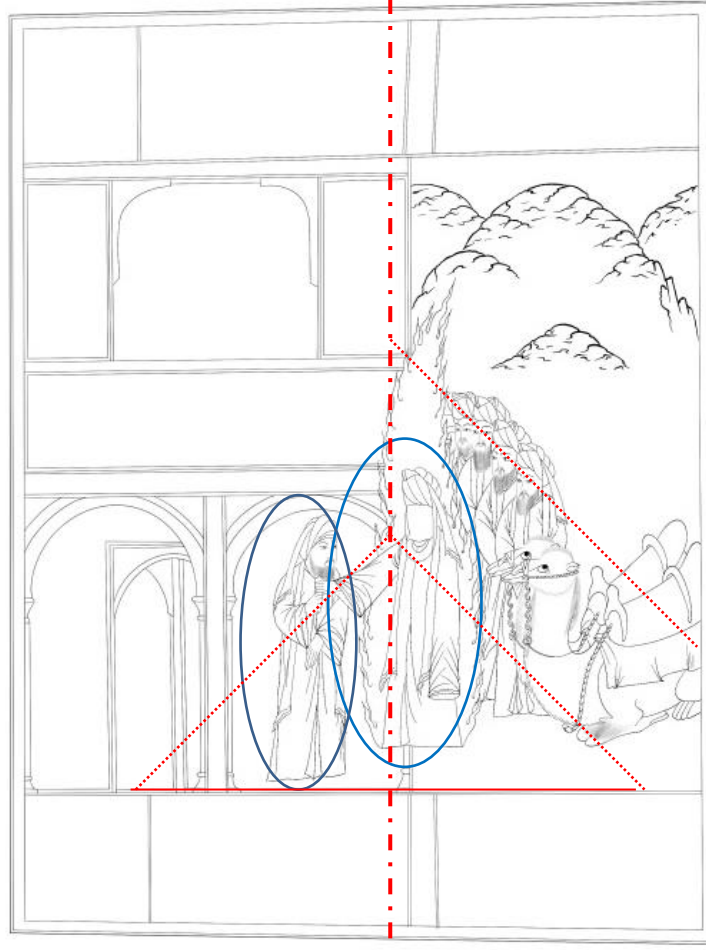
Resim 4. 67 NYPL, Turc. Ms.3, V.350a

Sayfanın üst ve alt kısmında ikişer satır yazı bulunmakta, sayfanın ortasında ise minyatür bulunmaktadır.

Tasvirde kahverengi kıyafetli figür Eyyûb el-Ensârî'yi temsil etmektedir. Hz. Muhammed yine aynı renk kıyafeti ve halesi ile resmedilmiştir.

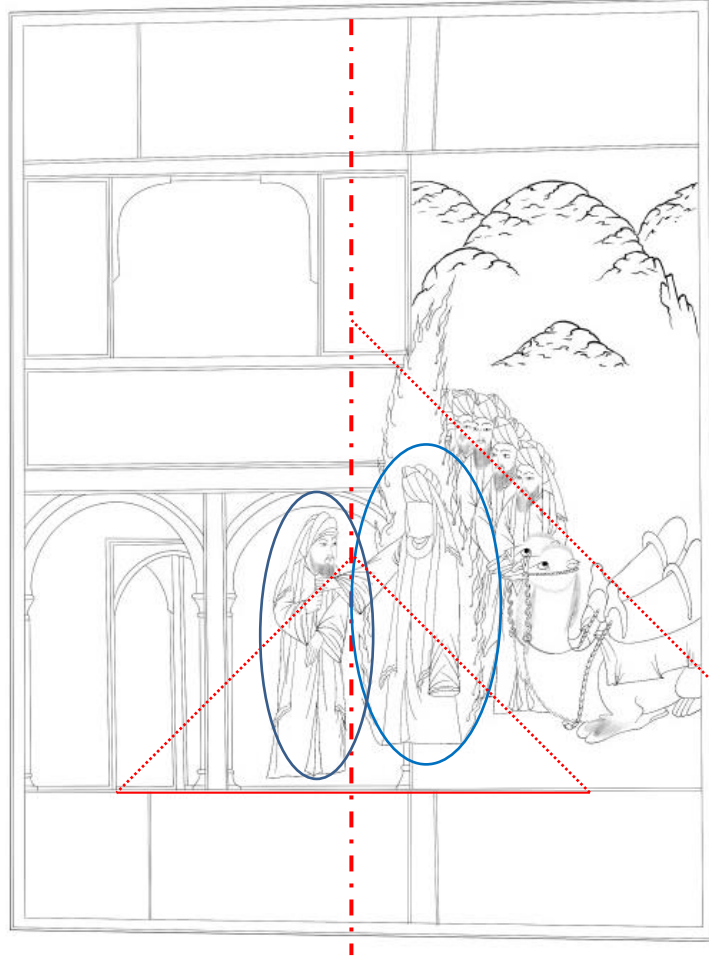
Metinde bahsedilen Hz. Muhammed'in elini Eyyûb el-Ensârî'nin göğsünün üzerine koyması birebir minyatürde resmedilmiştir. Hz. Muhammed'in devesinin Eyyûb el-Ensârî'nin evinin önünde diz çökmüş şekilde resmedilmesi de metinde anlatıldığı gibidir.

Sayfanın büyük bir alanını kaplayan mimari yapı Eyyûb el-Ensârî'nin evini temsil etmektedir. Mimari yapının dış ve iç mekân detayları bir arada yorumlanmıştır. Mimari yapı geometrik desenlerle süslenmiştir. Sayfanın sağındaki doğa tasviri ile develerin renk ve işçilik özellikleri ise V. 346b doğa tasviri ve develerin renk ve işçilikleri ile aynıdır.(Resim 4. 67)

Çizim 4. 68 V.350a

Minyatürde iç mekân ve dış mekân aynı alanda kurgulanmıştır. Mimari yapının sınırından itibaren tasarımı iki kısma ayırıp değerlendirdiğimizde, Hz. Muhammed'in merkeze yerleştirildiği görülmektedir. (Çizim 4. 68)

Çizim 4. 69 V.350a

Sayfayı ortadan iki kısma ayırıp değerlendirdiğimizde ise Hz. Muhammed ile Eyyûb el-Ensârî merkeze doğru karşılıklı çizilmiş ve Hz. Muhammed'in elini ona doğru uzatma sahnesi merkezde kurgulanmış olur. (Çizim 4. 69)

Her iki analizde de Hz. muhammed formu ve kurgulanma şekli ile vurgulanmıştır. Eyyûb el-Ensârî'yi temsil eden figürün Hz. Muhammed'in yanında ve ona doğru çizilmiş olması ve Hz. Muhammed'in duruşu ve elinin yönünün Eyyûb el-Ensârî'ye doğru çizilmesi iki analizde de dikkat çekicidir.

Diğer figürler ise Hz. Muhammed'e doğru eğimli bir açıda yerleştirilmiştir. Oturur pozisyonda çizilen develer de bu açıyı takip etmektedir.

Sayfanın sol tarafında yer alan mimari yapı boyutu, detaylı işçilikleri ve renkleriyle tasarım alanını doldurmuştur. Sayfanın sağ tarafındaki dağın zemin rengi, sol taraftaki mimari yapının detaylarında görülürken, mimari yapıdaki renkler ise diğer figürlerin kıyafetlerinde ve develerin eşyalarında da görülmektedir. Tasarım alanında renkler karşılıklı dağıtılsa da mimari yapıdaki turuncu renk baskın gelmekte ve mimariyi ön plana çıkarmaktadır.

Katalog No: 58

Sayfa Numarası: V.352b

Minyatürün Konusu: Hz. Muhammed mucizesiyle, Eyyûb el-Ensârî'nin âmâ annesini iyileştirmesi

Minyatür Hikâyesi: Eyyûb el-Ensârî ev halkına Hz. Muhammed'in kendi evlerine konuk olacağını müjdeler. Hz. Muhammed onun için hazırlanan odaya geçip oturduktan sonra Eyyûb el-Ensârî gözleri görmeyen annesinin elinden tutarak Hz. Muhammed'in yanına getirir. Yaşlı kadıncağız Hz. Muhammed'den kendisini iyi etmesi için dua ister. Hz. Muhammed abdest yenileyerek dört rekât namaz kılar. Sonrasında iki parmağını yaşlı kadıncağızın iki gözünün üstünde dolaştırır. Yüce Allah'ın yardımıyla ihtiyar kadının iki gözüne de nur iner ve görmeye başlar. Hayran hayran Hz. Muhammed'in nur yüzünü seyreder ve mübarek yanaklarına düşer, şükranlarda bulunur. Bu olayı duyan Medine halkı Eyyûb el-Ensârî'nin evine koşarlar ve görmeyen kadının gördüğüne şahit olunca hemen Müslüman olurlar.¹⁴⁶ Minyatürde Eyyûb el-Ensârî'nin annesinin iyileşme anı tasvirlenmiştir. (Resim 4. 68)

¹⁴⁶ a.g.e., s. 734.

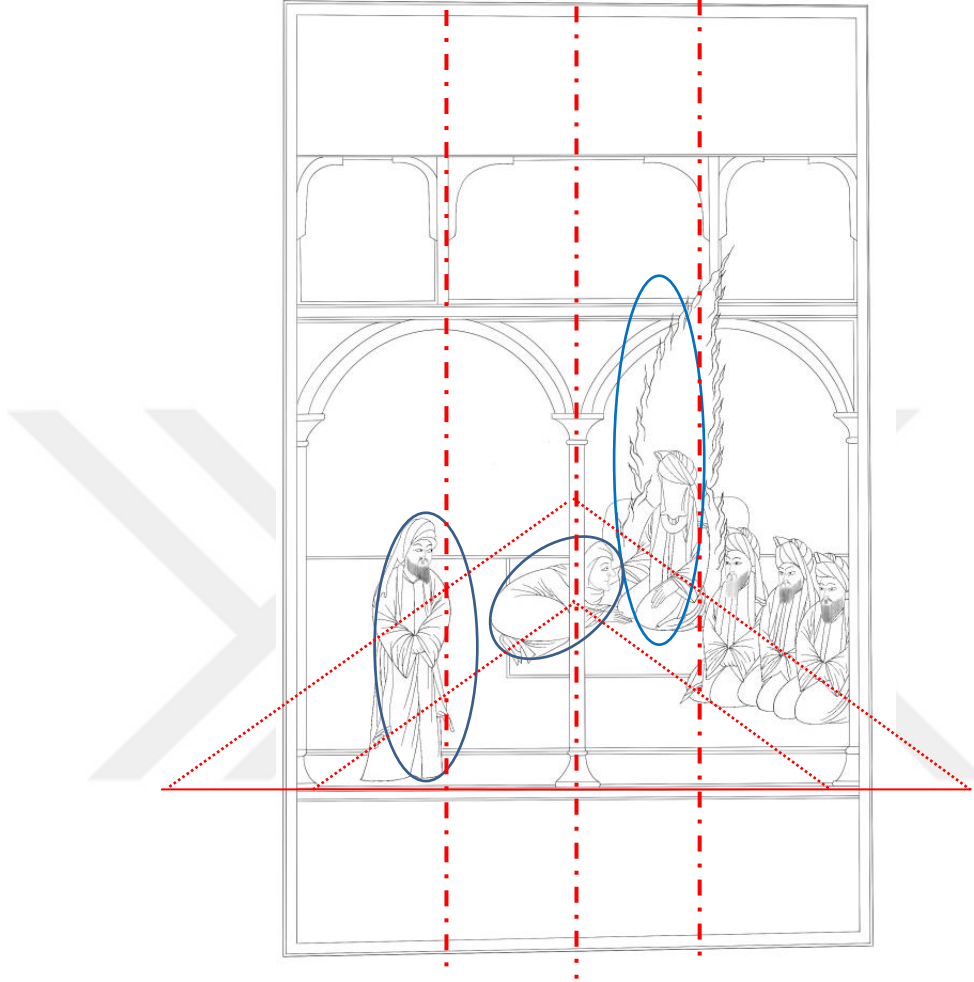
Resim 4. 68 NYPL, Turc. Ms.3, V.352b

Sayfanın ortasında minyatür alanı, üst ve orta kısmında ise ikişer satır yazı alanı bulunmaktadır.

Minyatürde Hz. Muhammed, bir iç mekân içerisinde, oturur pozisyonda ve aynı yeşil kıyafet rengi ile resmedilmiştir. Sayfanın ortasında yer alan ve Hz. Muhammed'e doğru eğik şekilde resmedilen açık mavi kıyafetli kadın figürü, Eyyûb el-Ensârî'nin âmâ annesini temsil etmektedir. Eyyûb el-Ensârî'yi temsil eden figür ise sayfanın sol kısmında, ayakta ve bir önceki tasvirdeki gibi kahverengi kıyafetiyle resmedilmiştir. Tasvirdeki diğer figürler ise ev halkını temsil etmektedir.

Metinde âmâ kadının iyileştikten sonra Hz. Muhammed'in nur yüzüne bakması ve sonrasında yanaklarına düştüğü anlatılırken, minyatürde kadın figürü Hz. Muhammed'e doğru diz çöküp, eğilmiş şekilde resmedilmiştir.

Minyatür alanının tamamına çizilen mimari yapının detaylarında, beyaz sütunlar, geometrik desenli duvar süslemeleri, kemerli yapı üzerinde taş dokusu ve halıda ise negatif motifli tezyini süslemeler görülmektedir. (Resim 4. 68)

Çizim 4. 70 V.352b

Bir iç mekân içerisinde kurgulanan minyatürde mimari yapının sağ ve sol tarafı simetrik şekildedir. Mimari yapının simetrik kurgusunun merkezine hikâyenin önemli karakteri olan yaşlı kadın yerleştirilmiştir. .

Sayfanın sağ tarafında, Hz. Muhammed ve önünde, yan yana çizilen figürler merkeze doğru eğimli bir açıyla yerleştirilmiş, sayfanın solundaki Eyyûb el-Ensârî'yi temsil eden figürde bu eğimli aşıya simetrik şekilde kurgulanmıştır.

Yaşlı kadın figürünün Hz. Muhammed'e doğru eğimli şekilde çizilmesi ve Eyyûb el-Ensârî'nin duruşu ve bakışlarının da bu yöne doğru çizilmesiyle seyirci Hz. Muhammed'e yönlendirilmektedir.

Merkeze konumlandırılmayan ve diğer figürler ile aynı boyutlarda çizilen Hz. Muhammed, yine büyük halesi ile vurgulanmıştır. Hz. Muhammed ile yaşlı kadının alt kısmındaki turuncu renkli halı da bu alanı ön plana çıkaran diğer bir etmendir.

Hz. Muhammed'in iç mekânda en geride çizilmesi ve figürlerin eğimli açılarda yerleştirilmesiyle minyatür derinlik kazanmıştır. (Çizim 4. 70)

Mimari yapının simetrik kurgusunu renk dağıtımını da takip etmiştir. Sayfanın sağındaki figürlerin genelinde yeşil rengin tonlarıyla birlikte sağ taraftaki figürün kahverengi de figürlerin detaylarında kullanılmıştır. Merkezdeki yaşlı kadın da ise açık mavi renk tercih edilmiştir.

Katalog No: 59

Sayfa Numarası: V.356b

Minyatürün Konusu: Hz. Muhammed ve ashâbı Medine'de küçük bir mescit inşa etmesi

Minyatür Hikâyesi: Hz. Muhammed Medine'ye geldikten sonraki gün ashâbı ile bir yerde toplanır. Hz. Muhammed hemen bir mescit inşa etmelerinin gerektiğini bildirir. Ashab-ı Kiram canla başla çalışmaya hazırdır. Hz. Muhammed ve ashâbı mescidin yerini belirlemek birlikte yer bakarlar. Hz. Muhammed mübarek parmağı ile dörtgen bir şekli işaret ederek çıkılan arazide mescidin yerini belirler. Muhacirlerden Yasir oğlu Ammar eline kazmayı alarak mescidin temeline ilk kazmayı vurur. Ardından Müslümanlar temeli açmaya başlar. Mescidin temelleri günden güne yükselir. Hz. Muhammed de taş ve toprak taşıyarak ashâbına yardım eder. Ensar ve Muhacir bütün Müslümanlar mescidin yapımında canla başla çalışırlar.¹⁴⁷ Minyatürde mescit inşasında çalışan Hz. Muhammed ve sahabesi tasvir edilmiştir. (Resim 4. 69)

¹⁴⁷ a.g.e., s. 734,735.

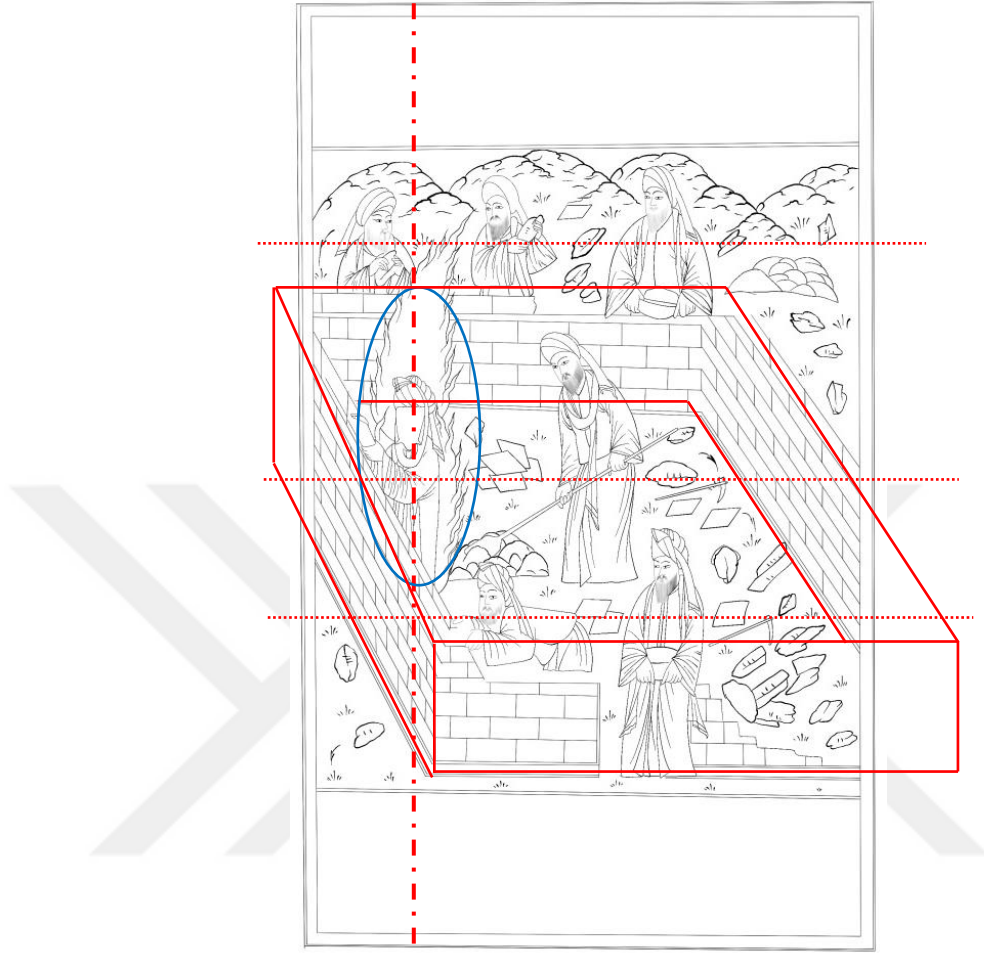
Resim 4. 69 NYPL, Turc. Ms.3, V.356b

Sayfanın üst ve alt kısmında ikişer satır yazı ile sayfanın ortasında minyatür yer almaktadır. Minyatürde Medine’de ilk mescidin inşaat aşaması resmedilmiştir.

Sayfanın sol kısmında Hz. Muhammed yine aynı yeşil renk kıyafeti ve başında halesi ile çizilmiş ve elleri ile duvara taş yerleştirirken resmedilmiştir. Minyatürde üst ve alt kısımdaki figürler taş taşımakta, ortadaki kahverengi kıyafetli figür ise kürek ile harç karıştırırken resmedilmiştir.

Örme taş duvar, kazma, kürek, taş ve seramik tabletler ile inşaat alanı ve malzeme detayları resmedilmiştir.

Altın ile gökyüzü sıvama boyanmış, açık ren dağ tepeleri ve aynı renk zemin ile minyatürün doğa tasviri yalın bir şekilde resmedilmiştir. (Resim 4. 69)

Çizim 4. 71 V.356b

Sayfanın ortasında yer alan minyatürde, minyatürün ortasına kurgulanan dikdörtgen prizmasını andıran mimari yapı dikkat çekicidir. Mimari yapının iç ve dış kısmına ön-arka ilişkisi içerisinde figürler yatay düzlemde yerleştirilmiştir. Figürler ile mekân kuşbakışı açısında çizilmiş izlenimindedir.

Nakkaşların minyatürde çizdikleri duvar sınırları tam olarak birbirine simetrik olmasa da yarım kalan mimari yapının duvar sınırlarını devam ettirip çizdiğimizde, dikdörtgen prizması şekline benzer bir form oluşmaktadır.

Hız. Muhammed sayfanın soluna yerleştirilmiş, yarım çizilmiş olsa da halesiyle vurgulanmış ve ön plana çıkmıştır. Sayfanın ve mekân kurgusunun ortasına çizilen figür konumu itibarıyla merkezde gibi görünse de duruşu ve hareketiyle dikkati Hız. Muhammed'e yönlendirmektedir. Üst kısımda yarım çizilen figürler ile

alt kısımdaki figürlerin yerleşimi mimari yapının düzlemini takip etmektedir. Figürlerin duruşları sayfanın soluna doğru çizilmesiyle seyirciyi Hz. Muhammed'e yönlendirilmektedir. (Çizim 4. 71)

Tasarımda tercih edilen açık zemin rengi figürleri ön plana çıkarmıştır. Figürlerin kıyafetleri çoğunlukla yeşil ve tonları, kahverengi ve mor renk kullanılmış, renklerin dağılımı ise her renk ikişer defa figürlerde çapraz şekilde kullanılırken mor renk sadece sağ üst köşedeki figürde kullanıldığı görülmektedir. Taş, kazma ve seramik tabletler minyatür alanının boş kısımlarını dolduran detaylardır.

Katalog No: 60

Sayfa Numarası: V.360b

Sayfa Ölçüsü:

Minyatür Alan Ölçüsü:

Minyatürün Konusu: Medine Yahudilerinin suikast planının Cebail vasıtasıyla Hz. Muhammed'e ilham olması ve suikast yerine Hz. Muhammed'in amcalarıyla gitmesi

Minyatür Hikâyesi: Hz. Muhammed'in Medine'ye gelmesiyle İslam dini şehirde hızla yayılmaya başlar. Medine'ye mescit yapılmaya başlamasından haberdar olan Medineli Yahudileri bir korku ve endişe kaplar. İlk başta Müslümanların Medine'ye gelmesine karışmamışlardır. Ama daha sonrasında bazı Yahudi liderler gidişatta rahatsız olmuş ve bir şeyler yapmaları gerektiğini kanaat etmişlerdir. Kılâb kabilesinden Mücma-ı Kelbi ve Melih-i Temimî, Yahudilerin lideri Ubeyy oğlu Selûl Abdullah'ın yanına gelir ve birlikte Hz. Muhammed'e bir suikast planı hazırlarlar. Cebail bu hain planı Hz. Muhammed'e ilham eder. Hz. Muhammed, amcaları Hamza ve Ubeydullah'ı çağırır ve durumu anlatır. Onlara su kenarına gidip bir yere gizlenmelerini ve hazırlıklı bir şekilde beklemelerini söyler. Sabah vakti olunca Hz. Muhammed abdest tazelemek için su kenarına doğru ilerler. Su kenarında abdest almaya başlayınca, Mücma ve Melih yanlarına aldıkları Amber adında başka biri ile birlikte gizlendikleri yerden çıkarlar ve Hz. Muhammed'in üzerine doğru yürürler. Hz. Hamza bu hali görünce saklandığı yerden çıkıp Melih'in üzerine kılıcıyla yürür

ve onu etkisiz hale getirir. Haris oğlu Ubeydullah da Mucama'ya hücum eder ve o da onu etkisiz hale getirir. Hamza diğer kaçan Amber'i de kan revan içinde bırakır. Böylelikle suikast girişimi gerçekleşmesi engellenmiştir.¹⁴⁸ Minyatürde Hz. Muhammed, Hz. Hamza ve ashabı ile birlikte bir arada tasvir edilmiştir. (Resim 4.70)

Resim 4. 70 NYPL, Turc. Ms.3, V.360b

Sayfanın üst ve alt kısmında ikişer satır yazı alanı ile orta kısımda minyatür alanı yer almaktadır. Metinde uzunca anlatılan suikast girişimi ve sahabenin Yahudilerle olan mücadele anı tasvirde resmedilmemiştir. Nakkaşlar, Hz. Muhammed ve sahabeyi bir arada çizerek minyatürü yalın bir şekilde kurgulamışlardır.

Hız. Muhammed ashabını temsil eden figürlerin ortasında ve önünde, yine açık yeşil tonda kıyafeti ve halesiyle resmedilmiştir.

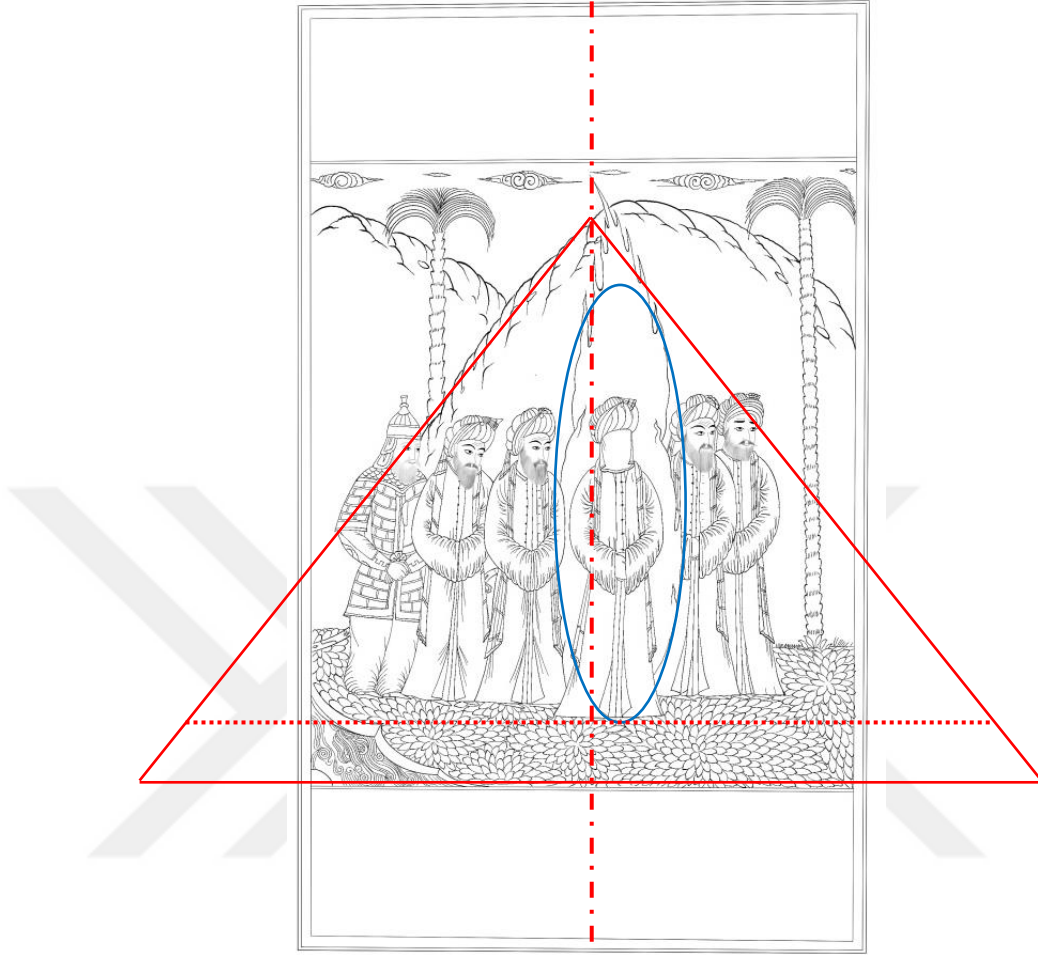
¹⁴⁸ a.g.e., s. 738.

V.75a tasvirlerindeki kırmızı şalvarlı ve asker kıyafetli Hz. Hamza figürü ile bu minyatürde en solda çizilen, kaşları ve sakalları beyaz boya ile taranmış, altın ile boyalı miğfer, çelik zırhlı görünümünde asker kıyafetiyle resmedilen figür benzer özelliktedir. Bu benzerlikten yola çıkarak en soldaki figür Hz. Muhammed'in amcası Hamza'yı temsil etmektedir.¹⁴⁹

Pembe ve açık yeşil tonda iki büyük dağ, yeşil yer zemini üzerinde tahrirli yaprak formları, minyatürün sol alt köşesinde bir dere detayı, ince uzun ağaçlar, altın ile boyalı gökyüzü ve farklı boyutlarda beyaz bulutlar ile doğa tasviri yapılmıştır.

Minyatürde metinde aktarıldığı gibi bir mücadele ve savaş sahnesi resmedilmemiştir. Nakkaşlar daha yalın ve durağan bir tasarım tercih etmişlerdir. (Resim 4. 70)

¹⁴⁹ Bkz. Siyer-i Nebi, V.75a, 7.tasvir, <https://digitalcollections.nypl.org/collections/siyar-i-nab#/?tab=about>

Çizim 4. 72 V. 360b

Tasarım alanına çizdiğimiz üçgen form ile gösterdiğimiz figürlerin kompozisyondaki kurgulanma şekli gösterilmiştir.

Hz. Muhammed merkezde çizilmiş ve halesi merkez hattında yukarıya doğru çizilmesiyle üçgen kompozisyon kurgusunu oluşturmuştur. Figürlerin arka planına çizilen dağın formu da bu kurgulanma şeklini güçlendirmektedir. Hz. Muhammed merkezde ve diğer figürlerin önünü konumlandırılmış ve halesi ile vurgulanmıştır. Figürler aynı düzlemde bir arada sıralanmıştır. Minyatürdeki bütün figürlerin duruşları ve bakışları seyirciyi sayfanın sağına yönlendirmektedir. Nakkaşlar figürlerin bakışlarını bize doğru çizmemiş ve bu anlatım ile kurguyu başka bir alana doğru devam ettirmişlerdir. (Çizim 4. 72)

Sayfanın üst kısmındaki bulutlar ile ağaç yaprakları boş kısımları dolduran detaylardır. Sayfanın alt kısmında zeminin üzerine çizilen yaprak formları da alt zemine hacim kazandırarak zemin boşluğunu doldurmuştur. Arka plandaki dağın rengi figürleri ön plana çıkarmıştır. Figürlerde farklı renkler tercih edilse de renklerin ton değerleri birbirine yakındır.

Katalog No: 61

Sayfa Numarası: V.408b

Minyatürün Konusu: Selmân'ın, Hz. Muhammed'i ziyaret etmesi

Minyatür Hikâyesi: Selman-ı Fârisî, babası Zerdüş olan bir İran melikinin oğludur. Kendisi bir âlim tarafından iyi bir şekilde yetiştirilmiş ve birçok ilimle beraber dinler hakkında da bilgi sahibi olmuştur. Allah'ın birliğine inanmasıyla ailesinin yanından ayrılır ve yolculuğu başlar. Çok uzun bir ömrü olur ve hayatı maceralarla geçer. Hz. Muhammed'den ve dininden haberdar olunca onu görmek ve tanımak ister. Aradan yıllar geçer. Hicaz ülkesine gitmek isteyen Selman bir kervana denk gelir ve onlara katılır. Kervandakiler bir yerde konaklarken Selman'a et ve şarap ikram ederler, fakat Selman ikramları kabul etmez. Kervanbaşı Selman'ın Müslüman olduğunu düşünür ve bu sebeple onu sınamak ister. Onu puta tapmaya zorlarlar ama Selman puta tapmaz ve kervandaki putperestlerden işkenceler görür. En sonunda Selman beni öldürmeyin, köle edinin der ve onlarda onu Hicaz'da Medineli bir Yahudi'ye satarlar. Kuba'ya yakın bir yerde Selman bir hurma bahçesinin bekçisi olur ve oranın bakımıyla ilgilenir.¹⁵⁰ Selman'ın efendisi ona Hz. Muhammed'in Medine'ye geldiğini söyleyince, Selman sabah olur olmaz bir tepsi hurma ile Hz. Muhammed'in yanına gider. Selman hurmayı ikram ederken Hz. Muhammed'e hurmayı sadaka niyetiyle verdiğini söyler. Hz. Muhammed sadakayı kabul etmeyerek ihtiyaç sahibinden birileri alsın der. İlim sahibi olan Selman peygamber alametlerinden birinin sadaka almamak olduğunu bilmektedir. Yanlarından ayrılır ve ertesi gün yine Hz. Muhammed'i bir tepsi hurma ile ziyaret

¹⁵⁰ Selman hakkında detaylı bilgi için bkz. a.g.e. s. 749-759; Selman'ın Siyer-i Nebi'deki diğer tasvirleri için bkz. V. 385b, V.387a, V.390a, V.393b, V.396b, V.404a, V.405b minyatürleri <https://digitalcollections.nypl.org/collections/siyar-i-nab#/?tab=about>

eder. Bu sefer onlara hediye getirdiğini söyler. Hz. Muhammed de hediyeyi kabul eder. Bu alametin de gerçekleştiğini gören Selman yine de emin olmak için bekler. Son bir kez daha Hz. Muhammed'i denemek ister ve bu sebeple hangi amaçla onu ziyaret ettiğini ve kim olduğunu açıklamaz.¹⁵¹ Minyatürde Selman, ashabıyla birlikte oturan Hz. Muhammed'e hurma ikram ederken resmedilmiştir. (Resim 4. 71)

Resim 4. 71 NYPL, Turc. Ms.3, V.408b

Sayfanın orta kısmında yer alan minyatür alanında yazı alanı alt ve üst kısımda ikişer satır şeklindedir.

Minyatürde Hz. Muhammed, sayfanın orta kısmında, oturur pozisyonda ve yine anı renk ve stilde resmedilmiştir. Sayfanın sol kısmında, ayakta çizilmiş iki figürün sağ tarafındaki mor kıyafetli figür ise Selman'ı temsil etmektedir.¹⁵² Selman, Hz. Muhammed'in huzurunda, Hz. Muhammed ise önündeki hurma tabağını eliyle

¹⁵¹ a.g.e., s. 757,758.

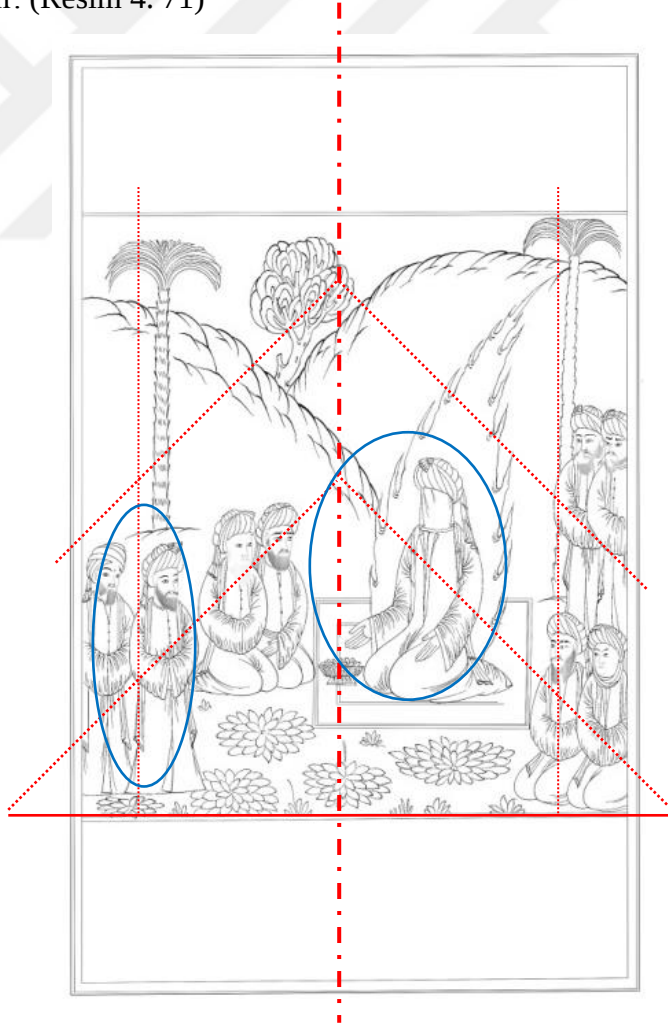
¹⁵² İncelediğimiz Siyer-i Nebi 3. Cildinin V.385a, V.387a, V.393b, V.396b, V.404a, V.405b tasvirlerinde Selman'ın yaşadığı olaylar işlenmiş ve bu tasvirlerde de aynı renk kıyafet ve işçilikte resmedilmiştir.

göstererek hikâye tasvir edilmiştir. Metinde Selman'ın iki defa Hz. Muhammed'i hurma ile ziyaret etmesi, tasvirde bir alanda, bir sahne ile anlatılmıştır.

Minyatürde figürlerin kıyafetleri soğuk-sıcak renklerde sıvama boyanmış ve tahrirleri aynı rengin koyu tonu ile yapılmıştır. Arka plandaki dağlar pembe ve yeşil tonlarda boyanmış ve tahrirleri kahverengi ile yapılmıştır.

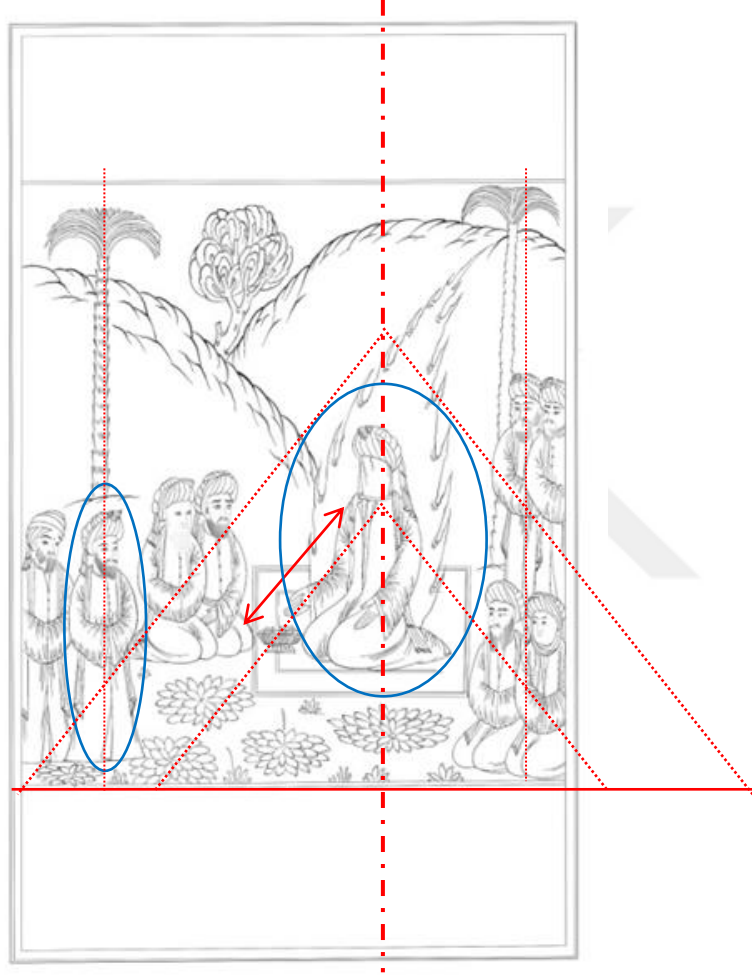
Hz. Muhammed'in altında sarı renkte dikdörtgen bir halı çizilmiş ve üzeri negatif motiflerle süslenmiştir. Bu halının üzerine çizilmiş olan altın bir kâse içerisindeki hurmalar ise Selman'ın ikramını temsil etmektedir.

Yeşil ve pembe renklerde iki büyük dağ, altın ile sıvama boyanmış gökyüzü, sayfanın sağında ve solunda ince uzun iki ağaç ile ortada başka türde bir ağaç, yeşil zemin üzerine çizilmiş yaprak kümeleri ile doğa tasviri yalın bir şekilde tamamlanmıştır. (Resim 4. 71)

Çizim 4. 73 V.408Bb

Sayfayı “Çizim 4. 73” analizindeki gibi ortadan iki kısma ayırdığımızda sayfanın sağındaki ve solundaki figürler karşılık eğimli açılarla simetrik şekilde kurgulandığı görülmektedir. Sayfanın sağına ve soluna çizilen ağaçlar da dikey şekilde simetrik kurgulanmıştır. Sayfanın merkez hattında üstte bir ağaç ortada ise metinde bahsedilen hurma ikramı tasvir edilmiştir.(Çizim 4. 73)

Çizim 4. 74 V.408b

Hız. Muhammed'i “Çizim 4. 74” analizine göre incelediğimizde, sayfanın ortasına yakın, diğer figürlere mesafeli çizilerek odak haline gelmektedir. Diğer figürlerden daha büyük boyutta resmedilmiş ve halesiyle vurgulanmıştır. (Çizim 4. 74)

Hız. Muhammed'in kurgulanma şekliyle tasarım alanındaki diğer figürlerin konumlandırılma şekli ile üçgen bir kompozisyon kurgusu oluşturulmuştur.

Metindeki diyalog sahnesi tasarımda iki figürün birbirine doğru olan duruş ve yönlendirmeleriyle yansıtılmıştır. Hız. Muhammed'in duruşu ve elleri Selman figürüne doğru, Selman figürünün duruşu ve bakışı Hız. Muhammed'e doğru çizilmesiyle bir iletişim sahnesi kurgulanmıştır. Metinde bahsedilen hurma ikramı ise Hız. Muhammed'in sol tarafına çizilen altın kâse ile resmedilmiştir. (Çizim 4. 74)

Figürlerin kıyafet renkleri aynı ton değerlerinde olup, soğuk-sıcak renkler figürlerde dengeli kullanılmıştır. Sayfa genelinde yeşil renk tasarımda üst, orta ve alt kısımlarda, farklı tonlarda kullanılmıştır.

Alt zemindeki yaprak kümeleri farklı boyutlarda çizilmiş ve boş alanları dolduran detay olmuştur. Ağaçlar ise üst kısımdaki boş alanları dolduran diğer detaylardır.

Katalog No: 62

Sayfa Numarası: V.411a

Minyatürün Konusu: Selmân'ın iman etmesi ve Hız. Muhammed'e Süryanice yazılmış levhaları sunması

Minyatür Hikâyesi: Hız. Muhammed'i iki defa ziyaret eden Selman artık üçüncü alameti de görmek istemektedir. Ve bir gün Hız. Muhammed'i bir cenazeyi takip ederken görür ve o da onu takip ederek gözlemler. Bir anlık Hız. Muhammed'in hırkası omuzlarından düşer ve Selman Hız. Muhammed'in kürek kemiklerinin arasındaki mührü görür. Üçüncü alameti de görünce artık onun peygamber olduğuna dair şüpheleri kalmaz ve hemen yanına gidiverir. Hız. Muhammed, Selman'ı karşısında gördüğü zaman Selman'a sakladığı emanetlerini sahibine verme vakti geldiğini söyler. Selman'ın yalnız kendisinin bildiği ve herkesten gizlediği bu emanetleri, Hız. Muhammed'in bildiğini görünce işaret parmağını kaldırarak kelime-i şehadet getirir ve hemen Müslüman olur. Kendisine rahiplerin verdiği pirinç ve bakırdan yapılmış levhaları Hız. Muhammed'in önüne koyar. Bütün sahabe oradadır

ve Süryanice dilindeki levha yazılarını okurlar. O levhalarda Hz. Muhammed'in ahir zaman peygamberi olarak geleceği bildirilmektedir. Halk bu levhaları okurken şaşırır. Bu esnada Selman kendini tanıtır ve yaşını bildirir.¹⁵³ Minyatürde, Selman'ın iman etmesi ve levhaları Hz. Muhammed'e sunması tasvirlenmiştir. (Resim 4. 72)

Resim 4. 72 NYPL, Turc. Ms.3, V.411a

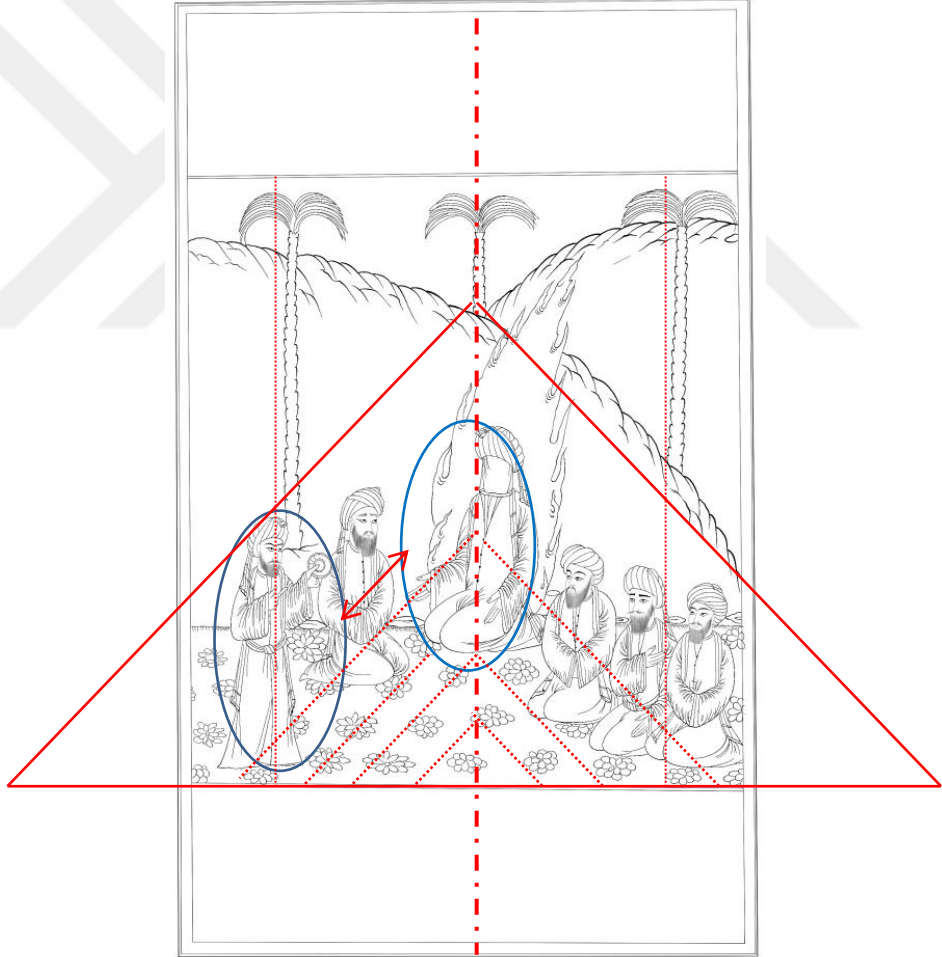
Sayfanın orta kısmında yer alan minyatürde yazı alanı üst ve alt kısımda ikişer satır şeklindedir. Hikâyede bahsedilen Selman'ın Hz. Muhammed'in peygamberlik mührünü görme anı minyatürde tasvir edilmemiş, hikâyenin sonunda anlatılan Selman'ın levhaları Hz. Muhammed'e göstermesi resmedilmiştir.

Tasvirde Hz. Muhammed figürlerin arasında, sayfanın ortasında ve oturur pozisyonda, yine aynı renk ve stilde resmedilmiştir.

¹⁵³ a.g.e., s. 758.

Tasvirde ayakta çizilen mor kıyafetli Selman, sağ elinin işaret parmağı havada çizilmiş, sol eli de altın ile boyanmış levhayı tutarken çizilmesiyle iman etme ve levhayı Hz. Muhammed'e gösterme sahnesi bir arada resmedilmiştir.

Selman'ın elinde tuttuğu altın levha metinde bahsedilen ahir zaman peygamberini bildiren eski levhaları temsil etmektedir. V. 408b tasvirindeki gibi kıyafeti aynı renge boyanmış kol manşetleri ve astarı kırmızı renk ile detaylandırılmıştır. Doğa tasviri de yine V. 408b tasviri ile benzerlik taşımaktadır. Sadece arka plandaki sağ taraftaki dağ mavi renge boyanmış ve bütün ağaçlar aynı stilde resmedilmiştir. (Resim 4. 72)

Çizim 4. 75 V.411a

Tasarımda ana karakter sayfanın ortasına konumlandırılmış, diğer figürler ise aynı eğimli açılarla simetrik yerleştirilmiştir. Ana karakterin ve figürlerin

konumlanma ve dizilim yönleriyle yine üçgen bir kompozisyon kurgusunu göstermektedir. (Çizim 4. 75)

Hız. Muhammed'in merkeze konumlandırılması, diğer figürlerden büyük çizilmesi ve halesi ile tasarımda vurgulanmıştır. Figürlerin gerisinde çizilen Hız. Muhammed ve eğimli açılarla yerleştirilen figürler minyatüre derinlik katmaktadır.

Hız. Muhammed ve Selman figürleri V. 408b tasvirine benzer şekilde karşılık kurgulanmıştır.

Sayfanın üst kısmındaki ağaçlar dikey formda, aynı ritimde ve ön-arka ilişkisi içerisinde yerleştirilmiştir. Alt kısımdaki yaprak kümeleri de figürlerin eğimli açısıyla aynı doğrultuda çizilmiş ve boş kısımları doldurmuştur. Tasarımda doluluk-boşluk dengesi de üçgen kompozisyona göre kurgulanmıştır.

Tasarımın sağ kısmındaki figürlerde kahverengi ve tonları kullanılmış, daha sol kısmındaki mavi ve mor renkler tercih edilmiştir. Sol taraftaki renklerin ton değerleri daha baskın gelerek seyircinin dikkati sol tarafa çekilmektedir. Yine arka planda tercih edilen renkler figürleri ön plana çıkarmıştır.

Katalog No: 63

Sayfa Numarası: V.413a

Minyatürün Konusu: Selmân'ın, Hız. Muhammed tarafından azat edilmesi

Minyatür Hikâyesi: Hız. Muhammed iman eden Farisi'ye bugünden sonra senin adın Selman olsun der. Selman ise kendisinin bir köle olduğunu ve bir hurmalıkta Yahudi bir efendi için çalıştığını anlatır. Hız. Muhammed, Selman'a efendisini alıp yanına getirmesini ister. Efendisiyle birlikte Hız. Muhammed'in yanına gelen Selman, Hız. Muhammed tarafından azat ettirilmek istenir. Yahudi sahip kölenin değeri için yüksek bir fiyat verir. Evs ve Hazreç uluları Yahudi'yi daha uygun bir meblağ için ikna ederler. En sonunda üç yüz dikili hurma ağaç ve kırk miskal altın da uzlaşılır. Hız. Muhammed ashabına gidip üç yüz hurma fidanı getirmelerini ister ve onlar da Hız. Muhammed'in isteğini yerine getirirler. Fidanları, Hız. Muhammed bir sahraya kendi mübarek elleri ile diker. O yıl içinde hepsi köklenip yeşillenince Yahudi'ye verilir. Ama Selman'ın özgür olması, Uhud gazasından sonra, elde edilen

ganimetlerden verilerek gerçekleşir.¹⁵⁴ Minyatürde Hz. Muhammed mecliste Selman ile görüşme sahnesi tasvir edilmiştir. (Resim 4. 73)

Resim 4. 73 NYPL, Turc. Ms.3, V.413a

Sayfanın üst ve alt kısmında ikişer satır yazı bulunmaktadır. Minyatür sayfanın orta kısmında yer almaktadır.

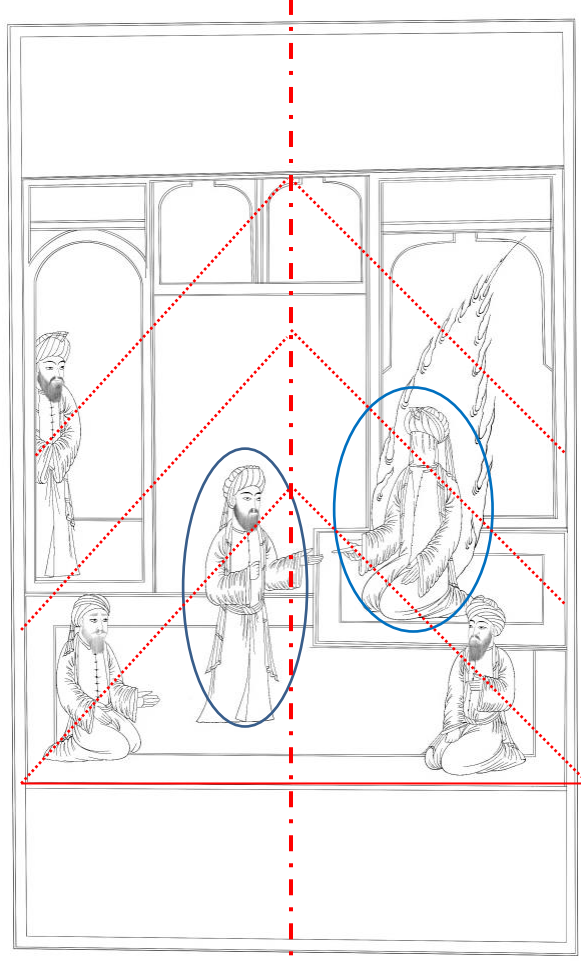
Hz. Muhammed sayfanın sağ tarafında, oturur pozisyonda çizilmiş ve aynı renk ve stilde resmedilmiştir. Selman ise sayfanın ortasında, ayakta ve Hz. Muhammed'e doğru çizilmiş ve yine kıyafeti mor renge boyanmıştır.

Tasvirin alt kısmında yer alan ve karşılıklı çizilen iki figürden hangisinin Selman'ın Yahudi sahibi olduğu belirlenememiştir. Metinde bahsedilen Hz. Muhammed'in fidan dikme sahnesine minyatürde tasvir edilmemiş, sadece mecliste görüşme sahnesi resmedilmiştir.

¹⁵⁴ a.g.e., s. 758, 759.

Figürlerin kıyafetleri farklı renklerde boyanmış, iç mekânda ise çoğunlukla açık pastel tonlar tercih edilmiştir.

Minyatürde bir iç mekân mimarisi tasvir edilmiş ve iç mekân geometrik desenlerle ve negatif motiflerle süslenmiştir. (Resim 4. 73)

Çizim 4. 76 V.413a

Sayfanın ortasına konumlandırılan Selman figürü tasarımın merkezinde yer almaktadır. Hem sayfanın ortasında yer almasıyla hem de etrafındaki figürlerin konumlandırılma şekli ile ön plana çıkmaktadır.

Hız. Muhammed merkezde yer almamasına rağmen yine halesi ve arka plan rengi ile sayfa içerisinde vurgulanmıştır. Hız. Muhammed'in alt kısmına çizilen dikdörtgen şeklindeki halı hem formu hem de rengi ile ana karakteri ön plana

çıkarmıştır. Nakkaşlar hikâyenin kahramanını merkeze konumlandırırken başkahramanı ise sadece ona özel olan kurgulanma şekli ile yine ön plana taşımıştır.

Hz. Muhammed ile Selman yine karşılıklı birbirlerine doğru çizilmiş ve dikkat bu tarafa çekilmiştir.

Tasarımın alt kısmındaki figürler aynı boyutta, karşılıklı yerleştirilmiş ve onlar da jest ve mimikleriyle kendi aralarında iletişim halinde kurgulanmıştır.

Nakkaşlar Hz. Muhammed'in halesiyle kapladığı alan hacmine karşılık, sol tarafa ayakta figür çizerek iki tarafı dengelemişlerdir. Minyatürdeki doluluk-boşluk oranı ise kompozisyon kurgusuyla aynı doğrultuda ayarlanmıştır. (Çizim 4. 76)

İç mekân mimarisinin detaylarında pembe, turuncu, yeşil, açık mavi, kırmızı, lacivert ve krem renkleri kullanılmış ve detaylar motiflerle ve desenlerle süslenerek minyatür zengin bir görünüme kavuşmuştur.

Zeminde kullanılan renklerin ton değerleriyle figürlerde kullanılan renklerin ton değerleri karşılık bir denge içerisinde. Sol alt köşedeki figürün kıyafeti koyu krem ile boyanmış ve sağ taraftaki Hz. Muhammed'in arka planı ise açık krem ile boyanarak bir denge oluşturulmuştur. Sağ alt köşedeki figürün kahverengine karşı sol üst taraftaki kırmızı yer döşemesinin ton değerleri aynı olup iki tarafı karşılıklı dengelemektedir. Hz. Muhammed ile sol cetvele dayalı çizilmiş figür farklı yeşil tonlarda boyanarak iki kısım hem renk hem de hacim olarak dengelenmiştir. Ortadaki figürün önceki iki minyatürdeki gibi mor renge boyanmış olması ve merkezde olmasıyla ön plana çıkmaktadır.

Katalog No: 64

Sayfa Numarası: V.422a

Minyatürün Konusu: Hz. Muhammed'in, Müslüman olan Yahudilerle görüşmesi

Minyatür Hikâyesi: Medine Yahudilerinin en saygın, soylu kişisi olan Selâm oğlu Abdullah, eski dinler hakkında bilgi sahibidir ve ahir zaman peygamberinin geleceğine inanmaktadır. Hz. Muhammed'i duyduğundan beri büyük sevgi ile onu bekler ve bu bekleyişi Medineli Yahudilerden saklar. Hz. Muhammed Medine'nin

Kuba köyüne geldiğinde, Abdullah onu ilk görenlerden olmuştur. Hz. Muhammed ilk Kuba'ya geldiğinde Abdullah Yahudilere haber vermiş ve ardından hazırlanarak Hz. Muhammed'in yanına gitmiştir. Hemen orada iman etmiş ve Müslüman olmuştur. Ama Abdullah iman ettiğini Yahudilere o zamanlar söylememiştir. Daha sonra Hz. Muhammed Medine'ye gelip, yerleştiğinde ise kendisi ve iman eden ailesi ile birlikte Hz. Muhammed'in yanına gelir. Ve bu ziyaret ile Abdullah artık Müslüman olduğunu Yahudilere duyurur.¹⁵⁵ Tasvirde Selâm oğlu Abdullah Müslüman olduğunu Yahudilere ilan ettiği an ile Hz. Muhammed'in Müslüman olan Yahudilerle görüşmesi tasvir edilmiştir. (Resim 4. 74)

Resim 4. 74 NYPL, Turc. Ms.3, V.422a

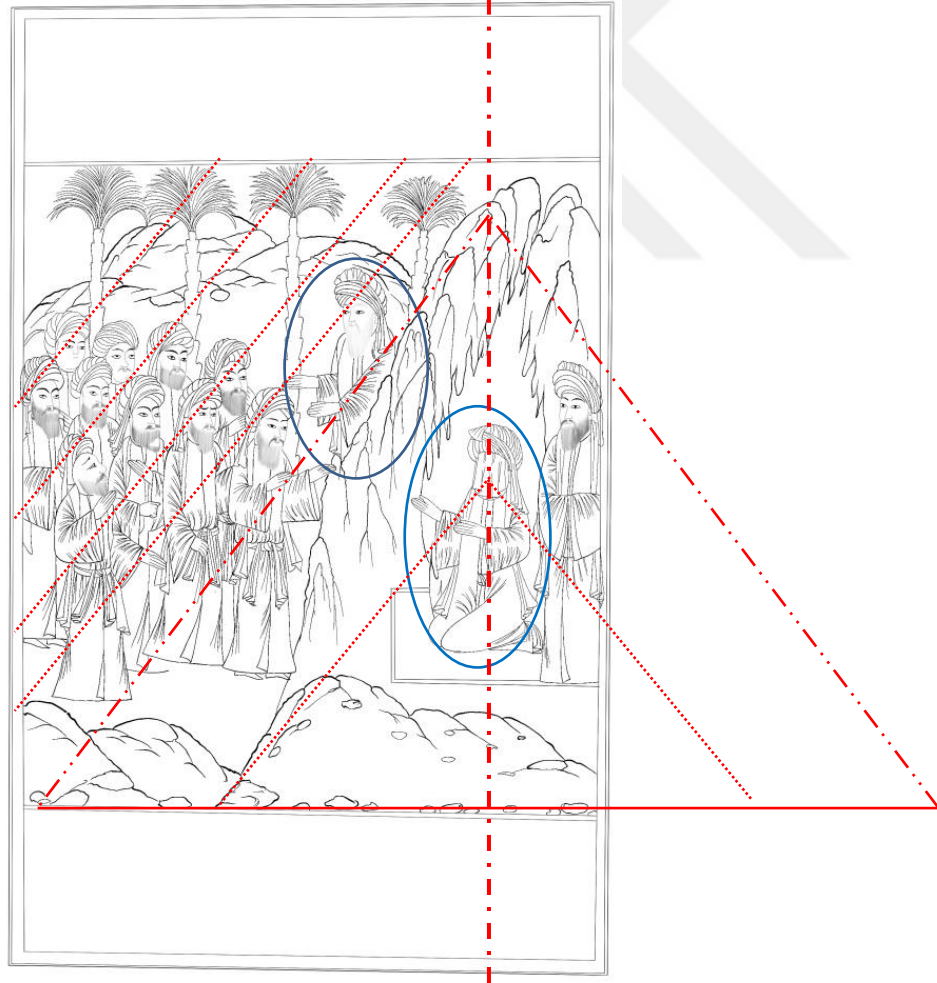
Sayfanın ortasında yer alan minyatürde yazı alanı sayfanın üst ve alt kısmında ikişer satır şeklindedir. Minyatürde Müslüman olan Abdullah'ın iman ettiğini Yahudi halkına bildirme anı ile Hz. Muhammed'in Medineli yahudilerle görüşmesi birlikte tasvirlenmiştir.

¹⁵⁵ a.g.e., s. 760-762.

Hız. Muhammed sayfanın sağ tarafında, oturur pozisyonda ve elleri sol taraftaki figürlere doğru çizilmiştir. Hız. muhammed yeşil renk kıyafeti, beyaz sarık ve peçesi ve altın halesi ile resmedilmiştir.

Minyatürün ortasında, dağın arkasına yarım çizilen, ak saçlı ve sakallı figür Selâm oğlu Abdullah'ı temsil etmektedir. Bu figürün de elleri sol taraftaki figürlere doğru çizilmiştir. Sayfanın sol tarafında yer alan, farklı ten renklerinde, farklı jest ve mimiklerle resmedilen figürler ise Medineli Yahudileri temsil etmektedir.

Minyatürde açık lila, açık turuncu ve açık yeşil renklerde dağlar, ince uzun ağaçlar ve altın ile sıvama boyalı gökyüzü ile doğa tasviri tamamlanmıştır. Arka plandaki dağlarpasterl renklerde boyanmış, figür kıyafetlerinde sıcak ve soğuk renkler karışık şekilde uygulanmıştır. (Resim 4. 74)

Çizim 4. 77 V.422a

Sayfanın ortasında yer alan minyatürde Abdullah'ın Müslüman olduğu ilan etmesi ve Hz. Muhammed'in Yahudilerle görüşmesi aynı alanda kurgulanmıştır.

Hz. Muhammed'in konumu bir dağ ile ayrı bir alandaymış izlenimi taşısa da minyatürde iki konu bir arada kurgulanmıştır.

Hz. Muhammed sayfanın sağ tarafına konumlandırılmış, halesinin formunda çizilen dağ ile ön plana çıkmıştır. Sayfanın solundaki figürler de dağın sol taraftaki eğimli açısına paralel şekilde yerleştirilmiştir. Hz. Muhammed konumlanma şekli ve diğer figürlerin dizilim şekli ile tasarımın merkezi olmuştur. Hz. Muhammed'in sağ tarafındaki figür de sol taraftaki figürlerin dizilim yönü ile simetrik.

Hz. Muhammed bu minyatürde boyut olarak küçük çizilmesine rağmen kurgulanma şekli, arka plan ve alt zemin rengi ile vurgulanmıştır.

Sayfanın üst kısmında ortada yarım çizilen Abdullah figürü, sol taraftaki figürlerden ayrı ve üstte çizilerek ön plana çıkmıştır.

Grubunun önünde çizilen mavi kıyafetli figürün duruşu seyirciyi Abdullah'a yönlendirirken, diğer figürlerin duruşu ve bakışları ise Hz. Muhammed'e yönlendirmektedir.

Üst kısımda aynı ritimde ve dikey formda çizilen ağaçlar ve yaprakları üst kısmı, alt taraftaki yeşil tepelikler ve taşlar alt boşluğu dolduran detaylardır. (Çizim 4.77)

Minyatürün zemin renkleri figürleri ön plana çıkarmış, mor, kırmızı, mavi ve turuncu renkler figürlerde ve mekânda karşılıklı bir denge içerisinde kullanılmıştır. Hz. Muhammed'in alt zeminindeki halının kırmızı renge boyanmasıyla zıt kurgu dikkat çekicidir. Hz. Muhammed'in kıyafetinde, alttaki tepeliklerde ve üstteki ağaçlarda farklı tonlarda yeşil kullanılmasıyla yeşil rengin dağılımı sayfa içerisinde dengelenmiştir.

Katalog No: 65

Sayfa Numarası: V.423b

Minyatürün Konusu: Medineli Yahudi Muhayrik'in Müslüman oluşu

Minyatür Hikâyesi: Yahudiler arasında ulu ve bilgin bir kişi olan Muhayrik, Müslüman olmak ister. Ama Yahudilerden korktuğu için ihtiyatlı hareket eder. Hz. Muhammed'in Uhud gazasına çıktığı gün cenk davulunun sesi duyulunca Muhayrik, Hz. Muhammed'e yardımcı olmaları gerektiğini Yahudilere söyler. Lakin Yahudiler bugünün kendilerinin mukaddes günü olduğunu söylerler. Muhayrik ise o zaman onlara Müslüman olmaları gerektiğini bildirir. Kendisi açıktan tekbir getirir ve Müslüman olur. Eğer bu savaşta ölürse de malının hepsini Hz. Muhammed'e bırakılması için vasiyet eder. Ve daha sonra cenk meydanında şehit olur. Muhayrik'in malının tamamı Hz. Muhammed'in emri ile fakirlere dağıtılır.¹⁵⁶ Minyatürde Muhayrik'in beş Yahudi ile cenk ve İslam hakkında görüşmesi tasvir edilmiş, Hz. Muhammed ise sayfanın üst köşesinde at üzerinde resmedilmiştir. (Resim 4. 75)

¹⁵⁶ a.g.e., s. 762.

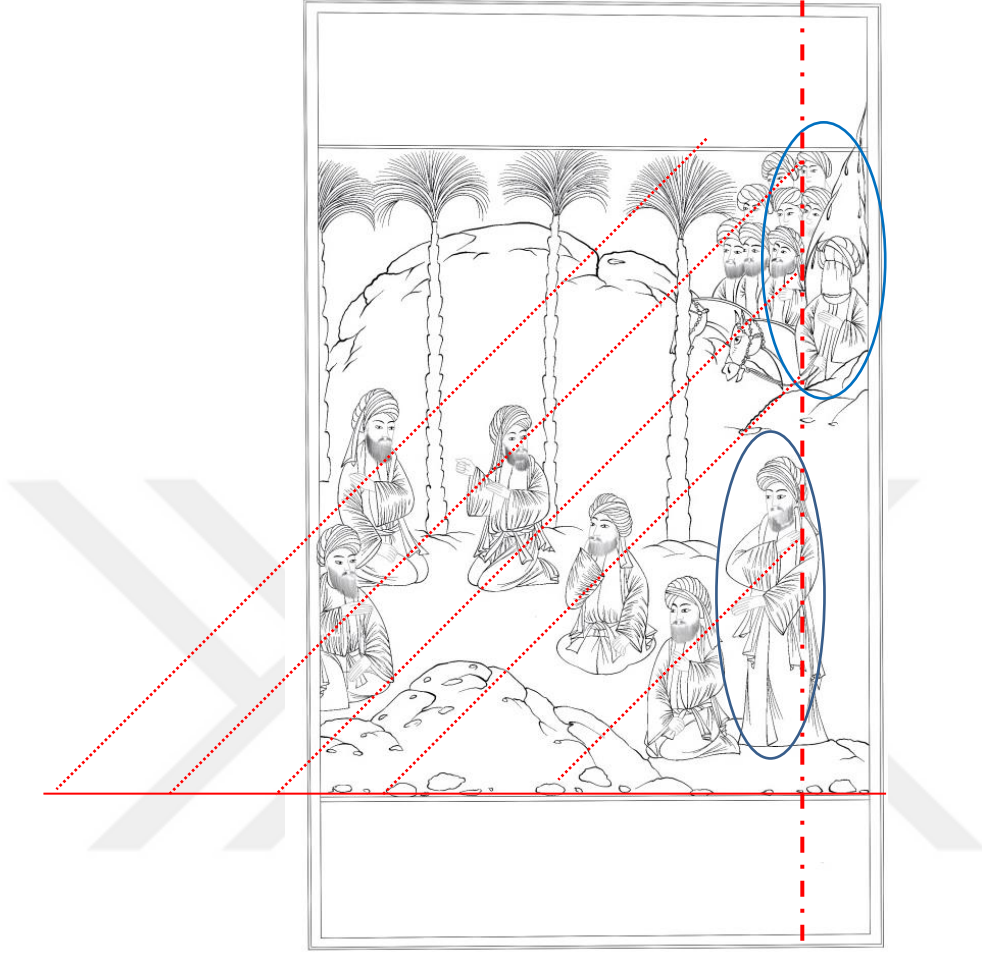

Resim 4. 75 NYPL, Turc. Ms.3, V.423b

Sayfanın ortasında yer alan minyatürde üst ve alt kısımlarında ikişer satır yazı alanı bulunmaktadır. Minyatürde Muhayrik'in Yahudi arkadaşları ile savaşa katılma konusunda tartışırken resmedilmiştir. Sayfanın sağ üst köşesinde ise Hz. Muhammed ve sahabesi at üzerinde resmedilerek Uhud savaşından bir sahnenin tasvir alanına yansıtılmak istenmiştir.

Sayfanın sağ alt köşesinde ayakta çizilen figür Muhayrik'i temsil etmektedir. Diğer figürler ise Muhayrik'in Yahudi arkadaşlarını temsil etmektedir. Her figür farklı renkte boyanmış ve figürler farklı yönler doğru çizilmiştir.

Sade bir doğa tasvirinin görüldüğü minyatürde açık pembe ve yeşil renklerde iki tepelik, ince uzun ağaçlar ve altın ile boyalı gökyüzü resmedilmiştir. (Resim 4. 75)

Çizim 4. 78 V.423b

Minyatürde sayfanın sağ alt köşesine yerleştirilen Muhayrik figürü ile bu figürün üst hizasına Hz. Muhammed çizilerek dikkat sayfanın sağına çekilmiştir.

Muhayrik figürü ayakta, sayfanın soluna doğru çizilmiş, sayfanın sol kısmında ise oturur pozisyonda beş figür yer almaktadır. Bu figürlerin konumları merkeze doğru aynı eğimli açıyla dizilmiş, sağ üst köşedeki figürlerin dizilim yönü de buradaki figürlerin açılarını takip etmektedir.

Metinde bahsedilen Yahudilerin savaş ve din hakkında görüşme sahnesi sayfanın alt kısmında ve ön planda kurgulanmış, yine metinde bahsi geçen Hz. Muhammed'in Uhud savaşından bir detay ise sayfanın sağ üst köşesine tasvir edilmiştir.

Hız. Muhammed ve sahabesi yan yana sayfanın soluna doğru çizilmiştir. Dağın arkasına çizilen figür grubu minyatüre seyirci algısında çizilse de metinde böyle bir izleme sahnesi bulunmamaktadır. Bu kısım Hız. Muhammed'in Uhud gazasında olduğu anı temsil eden bir sahnedir ve nakkaşlar savaş anını üst köşede tasvir etmişlerdir.

Ayakta çizilen figür minyatürün asıl ana karakteridir. Hız. Muhammed'in Uhud savaşından bahsetmesi ve Hız. Muhammed'in yanında olduğu ise Hız. Muhammed'in alt hizasına yerleştirilmesi ile anlatılmıştır. Minyatürde resmedilen hikâyenin ana karakteri ile Hız. Muhammed'i aynı hizada çizen nakkaşlar tasarım kurgusunu bu alana göre tamamlamışlardır. (Çizim 4. 78)

Sayfanın sol tarafındaki figürler birbirine mesafeli ve ritmik şekilde yerleştirilmiş, figürlerin kıyafetleri ise farklı renklerde boyanmıştır. Alt kısımda kullanılan renkler üst kısımdaki figürlerde de kullanılarak iki alanın renkleri dengelenmiştir. Sayfanın ortasına çizilen ağaçlar ile yaprakları üst alanı dolduran detaylardır.

Katalog No: 66

Sayfa Numarası: V.426a

Minyatürün Konusu: Hız. Muhammed'e, Yemen Kralı Bazan'dan bir mektup gelmesi.

Minyatür Hikâyesi: Mekkeli müşrikler, Medine'de İslamiyet'in yayılmasından ve önemli kişilerin de Müslüman olmasından rahatsız olmuşlardır. Ebû Cehil, İran meliki Kısra'ya bir mektup gönderir ve eğer Hız. Muhammed'e mani olmazlarsa bu işin sonunun felaket olacağını bildirir. İran meliki mektubu alınca hemen ona bağlı olan Yemen'in meliki Bâzân'a, Hız. Muhammed'in ölüsü ya da dirisini alıp kendisine getirmesini emreder. Bâzân çok akıllı bir kimse olarak bilinmektedir. Aldığı mektubu okur ve bir plan yapar. Bazan mektubu İran melikinın elçisinin yanına Yemenli bir ulak vererek Medine'ye gönderir. Elçiler Medine'ye gelir. Hız. Muhammed'in huzuruna çıkar ve mektubu teslim ederler. Bütün sahabe oraya toplanır ve Kısra'nın mektubunu dinler. Hız. Muhammed de mektubu dinledikten sonra bir mektup

yazdırır. Allah'ın ona vaat kıldığı, falan günde, falan ayda, Kistrâ'nın kendi oğlu tarafından öldürüleceğine dair önemli bilgileri mektuba yazdırır ve Yemen Meliki Bâzân'a gönderir. Zaman geçer ve bir gün İran meliki Hüsrev kendi oğlu tarafından öldürülür. Bu haberi alan Bâzân ise hemen Müslüman olur ve hatta Kistrâ'nın da bütün askerlerinin Müslüman olmasına vesile olur. Sonrasında da Hz. Muhammed'e bir mektup yazarak Müslümanlığını bildirir.¹⁵⁷ Minyatürde elçilerin Hz. Muhammed'i ziyaret etmesi ve Hz. Muhammed ile ashabının mektubu dinlemeleri tasvir edilmiştir. (Resim 4. 76)

Resim 4. 76 NYPL, Turc. Ms.3, V.426a

Sayfanın altında ve üstünde ikişer satır yazı ile orta kısmında minyatür alanı bulunmaktadır.

Tasvirde Hz. Muhammed sağ tarafta, oturur pozisyonda ve yine aynı stilde resmedilmiştir. Hz. Muhammed'in hizasına, oturur pozisyonda resmedilen iki figürden birinin Hüsrev-ü Perhiz'in elçisi diğer figürün ise Bazan'ın gönderdiği

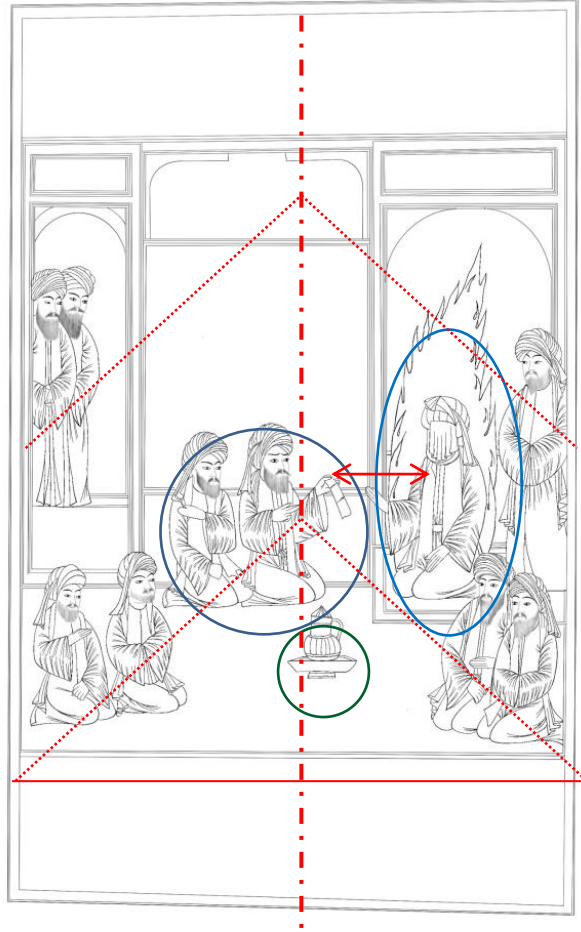
¹⁵⁷ a.g.e., s. 762,763.

Yemenli ulağı temsil etmektedir. Sayfanın ortasındaki kırmızı kaftanlı figürün sol elinde Hz. Muhammed'e doğru tuttuğu kâğıt, Hüsrev'in mektubunu temsil etmektedir. Tasvir içerisinde yer alan diğer figürler ise Hz. Muhammed'in ashabını temsil etmektedir.

Metinde Hz. Muhammed'in Kısra'ya mektup yazdırma sahnesi, İran Meliki Hüsrev-ü Perhiz ve başına gelen olaylar, Yemen Meliki Bazan ve Bazan'ın iman etme sahnesi tasvirde resmedilmemiştir. Tasvirde sadece Kısra'dan gelen mektubun Hz. Muhammed'e teslim edilmesi veya okunma sahnesi resmedilmiştir.

İç mekân tasvirinde ise pastel renklerle birlikte sıcak ve soğuk renkler de detaylarda kullanılmıştır. İç mekân kurgusu V. 413a tasviri ile benzerlik taşımaktadır.

Tasvirin alt orta boşluğuna çizilen altın ile boyalı şerbetlik ile porselen görünümlü bir tepsi mekân içerisinde çizilen diğer detaylardan biridir. (Resim 4. 76)

Çizim 4. 79 V.426a

Sayfanın ortasında yer alan minyatürün kompozisyon kurgusu V.413a tasvirin kurgusu ile benzerlik taşımaktadır. Sayfanın ortasına yerleştirilen kırmızı kaftalı ve elinde mektup tutan figür merkezde yer almaktadır. Merkez hattına yakın çizilen şerbetlik boş zemini dolduran bir detay olmakla birlikte yine konumlandırılış şekliyle dikkat çekicidir.

Hız. Muhammed sayfanın sağ tarafına konumlandırılmış, solundaki mektup tutan figüre doğru çizilmiş, mektubu tutan figür de Hız. Muhammed'e doğru çizilerek iki figür diyalog halinde kurgulanmıştır. Merkezdeki figürün eli ve Hız. Muhammed'in eli yönleri ise seyirciyi mektuba yönlendirmektedir.

Sayfanın alt kısmındaki figürler üstteki figürlerden daha küçük boyutta çizilmiştir. Figürler aynı eğimli açılarla simetrik kurgulanmış ve hepsinin duruşları merkeze doğru kurgulanmıştır.

Sol üst köşede yan yana ve ayakta çizilen iki figür, sol cetvele dayalı ve iç mekânın gerisinde çizilmesi ve ön plandaki figürlerin dizilimi tasarıma derinlik katmıştır. (Resim 4. 79)

Tasarımın alt kısmındaki figürlerde aynı renkler karşılıklı kullanılmış, merkezdeki figür ile Hız. Muhammed'in kıyafeti ise zıt renklerde boyanarak bu alan vurgulanmıştır.

Hız. Muhammed'in sağında ayakta çizile figürün kıyafeti ile sol taraftaki yer zeminin rengi aynı boyanarak iki alan dengelenmiştir. Yine aynı denge sayfanın sağına ve soluna, aynı hizada karşılık yerleştirilen figürlerin alan hacminde de görülmektedir.

Katalog No: 67

Sayfa Numarası: V.427b

Minyatürün Konusu: Hız. Muhammed, Mescid-i Nebevi'de ilk hutbesini okuması

Minyatür Hikâyesi: Mescid-i Nebevi'nin inşası tamamlanınca Hız. Muhammed mescitte ilk hutbesini okur. Mescit çok sade bir yapıda inşa edilmiştir. Duvarları kerpiç ve toprakla örülmüş, ortada büyük bir avlusu ile birlikte avlunun bir kısmında

başını sokacak evi olmayan kişiler için odalar yapılmıştır. Mescidin bu sade şeklinin tam dokuz yıl boyunca kalmıştır.¹⁵⁸ Tasvirde Hz. Muhammed'in mescit içerisinde hutbe okuduğu an tasvirlenmiştir. (Resim 4.77)

Resim 4. 77 NYPL, Turc. Ms.3, V.427b

Sayfanın üst kısmında üç satır, alt kısmında ise bir satır yazı alanı bulunmaktadır. Minyatür sayfanın orta kısmında yer almaktadır.

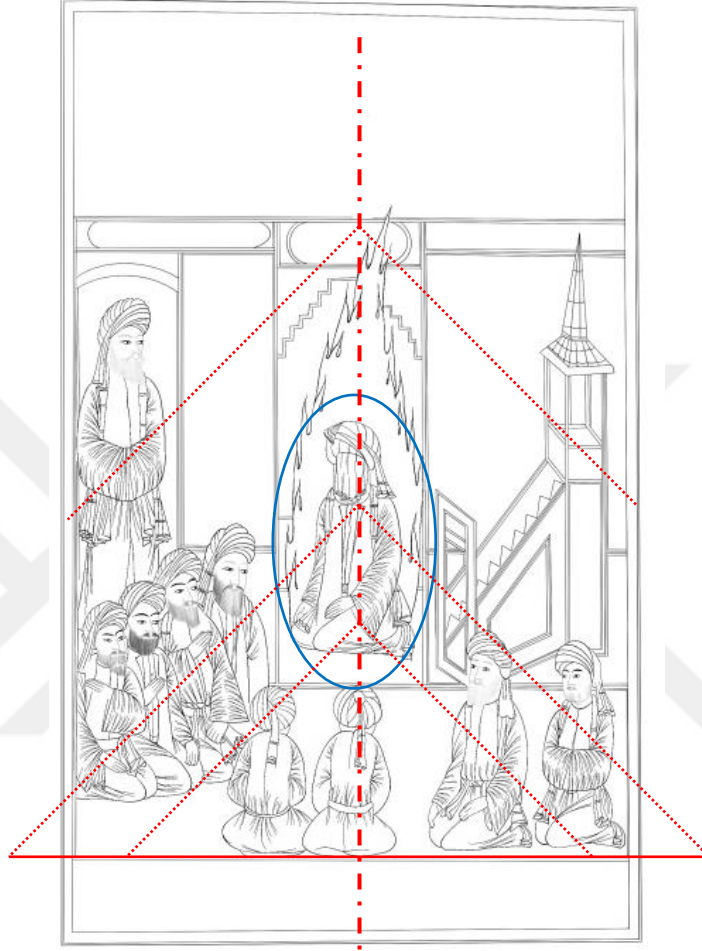
Hız. Muhammed sayfanın ortasında, mihrabın önünde oturur pozisyonda, aynı renk ve stilde resmedilmiştir. Hız. Muhammed'in sağ tarafına çizilen minber ile iç mekân mescit formunda detaylandırılmıştır.

Minyatürdeki diğer figürler ise farklı boyutlarda, farklı renklerde ve konumlarda çizilerek yerleştirilmiştir.

Geometrik duvar süslemeleri, negatif motifli halı süslemeleri ve alt kısımdaki yer zeminine çizilen hasıra benzer yer döşemesi ile tasvir detaylandırılmıştır. Minberin minyatürde farklı bir açı ile çizilmiş olması dikkat çekicidir. Minber

¹⁵⁸ a.g.e., s. 763, 764.

üzerine yapılan mermer dokusu, negatif motifli tezyini ve beyaz basamakları ile zengin bir görünüm kazanmıştır. (Resim 4. 77)

Çizim 4. 80 V.427b

Bir iç mekân içerisinde kurgulanan minyatürde Hz. Muhammed merkezde yer almaktadır. Sayfanın sağ ve solundaki diğer figürler karşılık aynı eğimli açılarla yerleştirilmiştir. Sayfanın sağ üst kısmındaki minber de sağ taraftaki figürlerle aynı eğimli açıda yerleştirilmiş, kuşbakışı açısı ile çizilerek kurgulanmıştır.

Sayfanın sol tarafına ayakta çizilen figür boyut olarak ana karakter ve diğer figürlerden daha büyük çizilmiştir. Sayfanın sağ tarafındaki minberin hacmine karşılık figürün büyük boyutta sol tarafa yerleştirilmesi ile iki alan dengelenmiştir.

Hz. Muhammed ise yine merkezde çizilmesiyle ve halesi minyatürde vurgulanmıştır. Arka planındaki beyaz renk ile de ön plana çıkarılmıştır. Yine

merkezi öne çıkaran bir diğer etmen ise sağ ve sol taraftaki figürlerin kıyafetlerinde kullanılan kırmızı renk ile Hz. Muhammed'in yeşil renkteki kıyafetinin zıt şekilde kurgulanmasıdır.

Sayfanın alt kısmındaki seyirciye arkası dönük çizilmiş figürlerin küçük çizilmesiyle de merkez ön plana çıkarılmıştır. Buradaki figürler sayfanın alt düzlemine göre dizilmiş ve böylelikle sayfa genelindeki figürlerin ve minberin kurgulanma şekli üçgen bir kompozisyon kurgusunu yansıtmaktadır. (Çizim 4. 80)

Pastel tonlar zemin renginde tercih edilirken sıcak ve soğuk renkler figürlerde kullanılmıştır.

Katalog No: 68

Sayfa Numarası: V.438a

Minyatürün Konusu: Cebrail, Hz. Muhammed'e ezan talimatını bildirmesi

Minyatür Hikâyesi: Medine'de beş vakit namaz halka bildirilemiyor ve herkes aynı anda namazdan haberdar olamıyordur. Hz. Muhammed namaz vaktinin tam bildirilmesini istemekteydi. Yahudiler ibadet zamanlarını boru öttürerek, Nasranîler ise çan çalarak bildirmekteydiler. Namaz vaktinin bildirilme şekli üzerine düşünülürken Cebrail, Hz. Muhammed'in yanına gelir ve ezanı talim eder ve nasıl duyurulacağını bildirir. Sonrasında Hz. Muhammed Ezan-ı Şerif'i Bilâl-i Habeşi'ye okutur.¹⁵⁹ Tasvirde Cebrail meleği Hz. Muhammed'in yanına gelme anı ve Ezan-ı şerifi bildirmesi resmedilmiştir. (Resim 4. 78)

¹⁵⁹ a.g.e., s. 766,767.

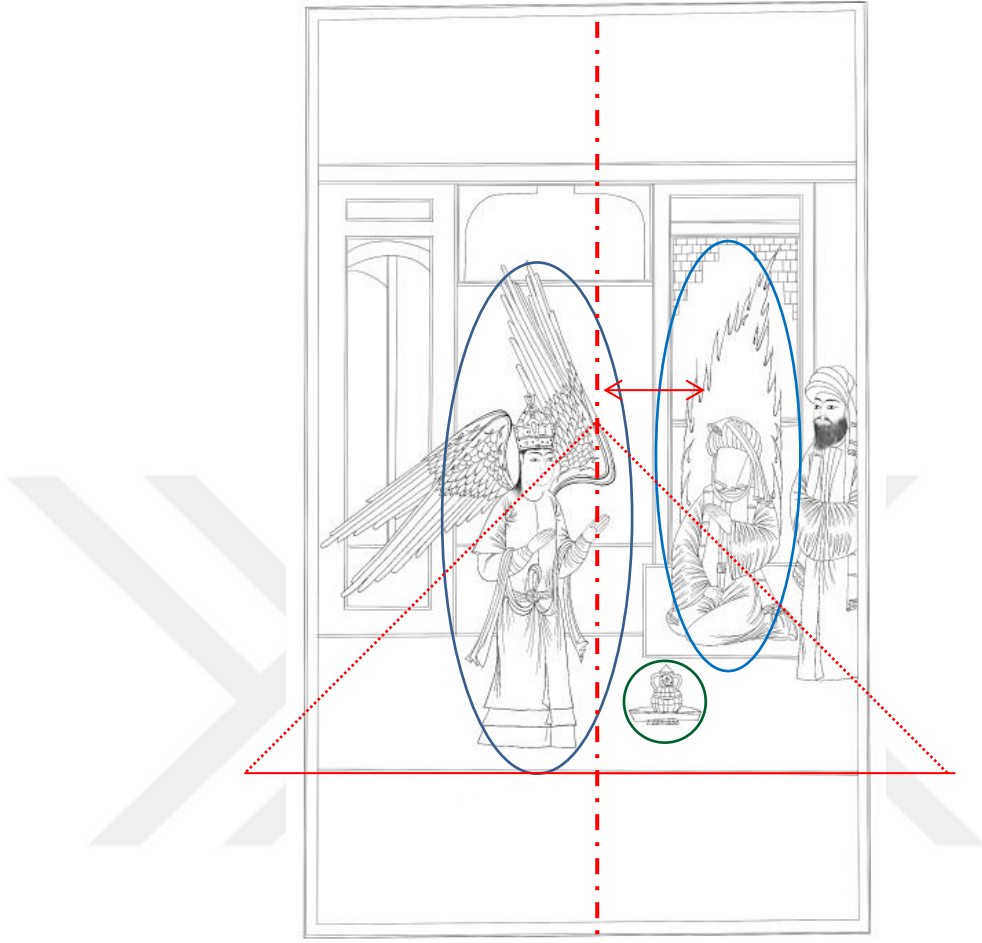
Resim 4. 78 NYPL, Turc. Ms.3, V.438a

Sayfanın üst ve alt kısmında ikişer satır yazı ile orta kısmında minyatür bulunmaktadır. Minyatürde Cibrail'in, Hz. Muhammed'e Ezan-ı Şerif'i bildirdiği an tasvir edilmiştir.

Sayfanın sağ kısmında Hz. Muhammed oturur pozisyonda ve aynı renk ve stil ile resmedilmiştir. Sayfanın ortasında büyük boyutta çizilen Cibrail, altın ve turuncu kanatları ve turuncu kıyafeti ile dikkat çekicidir. Cibrail'in vücudu ve elleri Hz. Muhammed'e doğru çizilmiş, Hz. Muhammed de Cibrail'e karşı aynı şekilde çizilmesiyle bir diyalog anı resmedilmiştir.

İç mekân tasvirinin yapıldığı minyatürde geometrik desenli süslemeler ile negatif motifli tezyinler detaylarda kullanılarak minyatüre zengin bir görünüm kazandırılmıştır.

Altın ile boyanmış şerbetlik yine kurgulanma şekli ile dikkat çekicidir. (Resim 4. 78)

Çizim 4. 81 V.438a

Bir iç mekân içerisinde kurgulanan minyatürde Cebail sayfanın sol tarafında, Hz. Muhammed ise sayfanın sağ tarafına konumlandırılmıştır.

Hz. Muhammed sayfanın sağ tarafında, en geride oturur pozisyonda resmedilmiş, sağ yanına çizilen diğer figür ile eğimli bir açıyla yerleştirilmiştir.

Diğer figürlere göre daha büyük ve önde çizilen Cebail figürü, Hz. Muhammed'e doğru simetrik bir açıda sayfanın ortasında daha yakın bir şekilde konumlandırılmıştır. Kurgulanma şekli ile Cebail, tasarımda ön plana çıkmıştır.

Cebail ile Hz. Muhammed'in duruşları ve ellerinin birbirine doğru çizilmesi ile dikkat bu alan çekilmiştir. Yine iki figür arasında kalan şerbetlik boş alanı dolduran bir detay olmakla birlikte konumlanma şekliyle de dikkat çekicidir.

Sayfanın ortasına yakın bir alana büyük boyutlarda ve önde çizilen Cebrail figürü renkleri, boyutu ve hacmi ile minyatürde egemen gelmektedir. Hz. Muhammed ise tasarımda halesi ile vurgulanmış ve arka plan rengiyle ön plana çıkmaktadır. (Çizim 4. 81)

Minyatürün alt zemin rengi kahverengi tercih edilmiş üst kısımda ise açık tonlar tercih edilerek açık-koyu ilişkisi gözetilmiş figürler de ise sıcak ve soğuk renkler karşılık kullanılmıştır. Cebrail figürünün kıyafetinde ve kanatlarında kullanılan turuncu renk minyatürün baskın rengidir. Altın ise sayfa genelinde karşılıklı ve dengeli şekilde kullanılmıştır.

Katalog No: 69

Sayfa Numarası: V.439a

Minyatürün Konusu: Cebrail'in Hz. Muhammed'e Tevbe suresinden ayet getirmesi

Minyatür Hikâyesi: Samet oğullarından Cûlâs ile Hâris Medine'de Müslüman olanların arasındadırlar. Fakat bu kimselerin Müslümanlığı gönülden olmadığı için münafık kalmışlardır. Cûlâs, Hz. Muhammed Tebük gazasına giderken arkasından ileri geri konuşmuştur. Bu sözleri duyan Saad oğlu Ömer ise duyduklarını daha sonra Hz. Muhammed'e anlatır. Bunun üzerine Hz. Muhammed Cûlâs'ı huzuruna çağırır. Onun neden böyle arkasından konuştuğunu anlatmasını ister. Cûlâs ise o sözleri söylemediğini, Ömer'in kendisine iftira attığını söyler. Onun bu sözleri üzerine Cebrail gelir ve Tevbe suresinden bir ayet getirir. Cûlâs'ın kalbinde gizli olan duygularının bu kadar hızlı bir şekilde ortaya çıkmasından oldukça korkar. Kalbi duracak gibi olur ve hemen tövbe eder. Tövbesi de kabul edilir.¹⁶⁰ Minyatürde Cebrail'in Hz. Muhammed'e vahiy getirmesi ve Cûlas'ın Hz. Muhammed'in huzuruna geldiği an tasvir edilmiştir. (Resim 4. 79)

¹⁶⁰ a.g.e., s. 768.

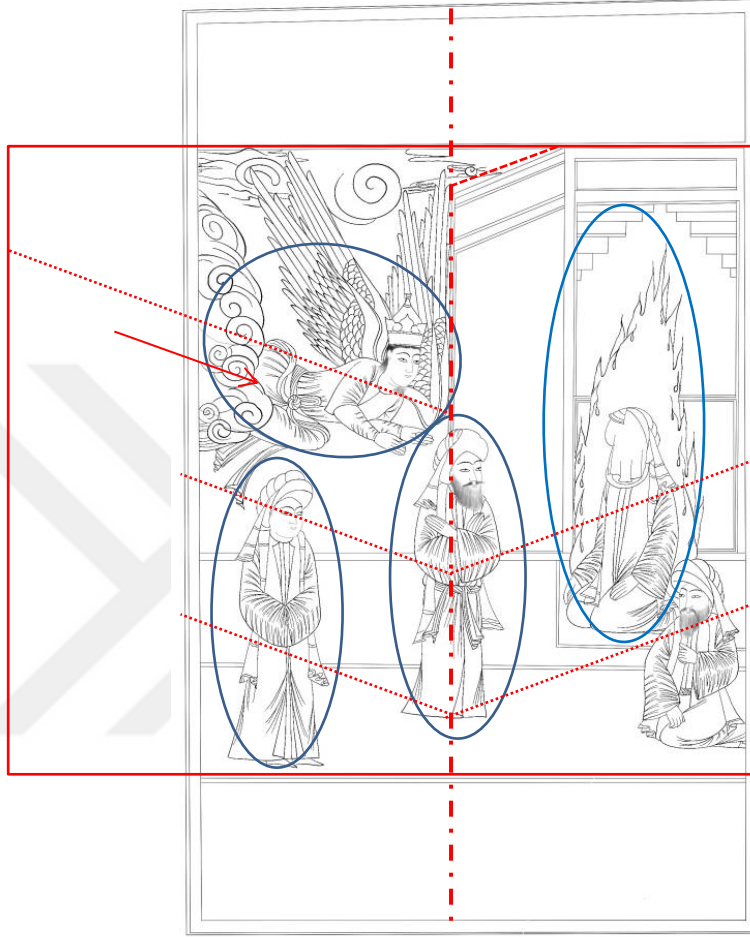
Resim 4. 79 NYPL, Turc. Ms.3, V.439a

Tasvir alanı sayfanın ortasında, yazı alanı ise ikişer satır şeklinde üst ve alt kısımda bulunmaktadır. Hz. Muhammed'in huzuruna çıkan Cülâs, Saad oğlu Ömer'in kendisine iftiralar attığını söylediği anda Cebrail'in Hz. Muhammed'e Tevbe suresinden ayet getirmesi ve Cülâs'ın tövbe ettiği an resmedilmiştir.

İç mekân ve dış mekânın bir arada çizildiği tasvirde, Hz. Muhammed sayfanın sağ tarafında, oturur pozisyonda, aynı renk ve stilde resmedilmiştir. Hz. Muhammed'in karşısında ayakta çizilen kırmızı kaftanlı figür Cülâs'ı temsil etmektedir. Sayfanın sol tarafına çizilen figür ise Saad oğlu Ömer'i temsil etmektedir.

Cebrail sayfanın sol üst kısmında açık pembe, sarı ve altın ile boya kanatları ve turuncu elbisesi ile resmedilmiştir. Cebrail'in turuncu kıyafetinin üzeri altın ile süslenmiştir. Diğer figürlerin kıyafetleri ise düz sıvama boyanıp kendi renklerinin koyu tonları ile kıyafetleri tahrirlenmiştir.

V. 438a tasvirindeki arka plan ve zemin renkleri ile mimari süslemeler ve detayları bu minyatürde de görülmektedir. (Resim 4. 79)

Çizim 4. 82 V.439a

Minyatürde iki mekân bir sayfa içerisine kurgulanmış ve hikâyenin iki anı bir arada resmedilmiştir.

Sayfanın ortasına çizilen kırmızı kıyafetli Cûlâs figürü sayfanın ortasına çizilmiş ve kırmızı rengi ile dikkat çekicidir. Cûlâs figür merkeze konumlandırılmış olmasına rağmen duruşu ile seyirciyi Hz. Muhammed'e yönlendirmektedir. Aynı algı üst kısımdaki Cebrail figüründe de hissedilmektedir.

Hız. Muhammed sayfanın sağında, figürlerin gerisinde çizilmiş ve halesi ile vurgulanmıştır. Sol taraftaki figürlerin dizilimi ve duruşları dikkati Hz. Muhammed'e yönlendirmektedir.

Cebrail'in beyaz bulutun arkasında kalacak şekilde yarım çizilmesi ve bulutun da cetvele dayalı şekilde yarım çizilmesiyle sayfanın solundan Hz. Muhammed'e doğru bir geliş anı resimlenmiştir. (Çizim 4.80.)

Açık mavi bir gökyüzü üzerinde, sulu beyaz boya ile boyanmış bulutlar, beyaz renk ile tahrirlenmiştir. Burada yer alan Cebrail turuncu rengi ile ön plana çıkmıştır.

Hz. Muhammed ile sayfanın sol alt kısmındaki Ömer figürünün kıyafetleri yeşil renge boyanarak iki taraf dengelenmiş ve Cebrail ile sağ alt köşedeki figürler ise zıt renklerle boyanmıştır. Merkezdeki Cûlâs'ın kıyafetinin kırmızıya boyanarak yeşil renk ile zıt kurgulanmış ve ön plana çıkmıştır.

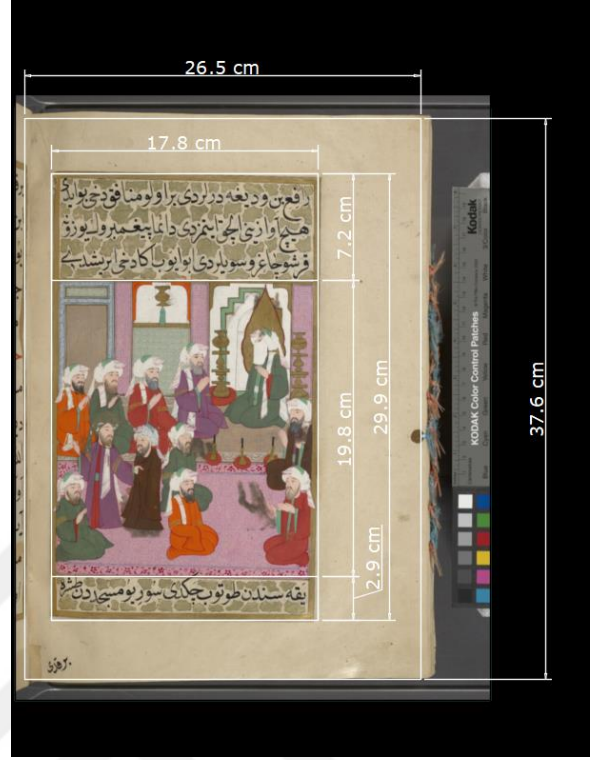
Katalog No: 70

Sayfa Numarası: V.447b

Minyatürün Konusu: Eyyûb el-Ensârî, münafıklardan Kays oğlu Ömer'i tedirginlik yarattığı için mescitten dışarıya çıkarması

Minyatür Hikâyesi: Medine'de münafıklar devamlı ortalığı karıştırmakta ve Ashab-ı Kiram ile devamlı münakaşa ederek faaliyet göstermektedirler. Hz. Muhammed bir gün mescide geldiğinde mescitte yaşanan bir kargaşa şahit olur. Bağırıp çağıran kavga eden ve ashaba kötü sözler söyleyen münafıklar, mescitte huzursuzluk çıkarmaktadır. Hz. Muhammed ashabına Münafıkları mescitten dışarı çıkarmalarını ve bir daha mescide almamalarını buyurur. Bu emir üzerine Eyyûb el-Ensârî hemen ayağa kalkar ve münafıkların başlarında olan Kays oğlu Ömer'i ayağından tuttuğu gibi sürüp dışarı atar.¹⁶¹ Minyatürde Hz. Muhammed ve sahabesi mescitte otururken, Eyyûb el-Ensârî Kays oğlu Ömer'i yakasından tutup mescitten dışarı çıkarma anı tasvir edilmiştir. (Resim 4. 80)

¹⁶¹ a.g.e., s. 771, 772.

Resim 4. 80 NYPL, Turc. Ms.3, V.447b

Sayfanın üst kısmında üç satır, alt kısmında bir satır olmak üzere sayfada toplam dört satır yazı alanı bulunmaktadır. Minyatür alanı ise sayfanın orta kısmında yer almaktadır.

Hız. Muhammed, sayfanın sağ üst köşesinde, oturur pozisyonda resmedilmiştir. Hız. Muhammed'in tasvir detaylarındaki değişiklikler dikkat çekmektedir. Hız. Muhammed'in sarığı daha geniş bir formda çizilmiş, yüzündeki peçesi ve sarığı arasında bir tutam siyah saç detayı resmedilmiştir. Kıyafet rengi daha koyu yeşil bir tonda, kol manşetleri ise kırmızı boyanmıştır. Hız. Muhammed'in halesi ise yine düz sıvama altın ile boyansa da halen formu tek bir sivri uca doğru uzayan, damla şekline benzer şekilde yorumlanarak çizilmiştir. (Resim 4. 81)

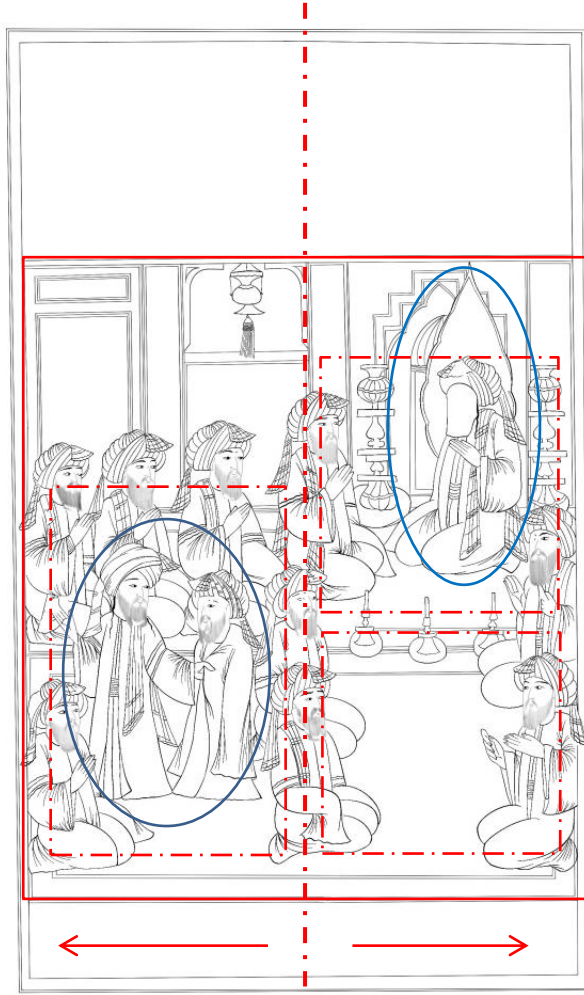
Resim 4. 81 NYPL, Turc. Ms.3, V.447b detay

Tasvirde dikkat çeken diğer farklılar ise ayakta ve oturur pozisyonda çizilen figürlerin boyutlarının birbirine yakın ölçülerde çizilmesidir.

Minyatürün sol kısmında, figürler arasında ayakta çizilen iki figürden mor kıyafetli olanı Eyyûb el-Ensârî'yi, kahverengi kıyafetli figür ise Kays oğlu Ömer'i temsil etmektedir. Metinde Eyyûb el-Ensârî, Kays oğlu Ömer'i ayağından tutup sürüyerek dışarı çıkardığı anlatılırken, tasvirde Eyyûb el-Ensârî Ömer'i yakasından tutup çekmektedir.

Figürlerde kullanılan renkler daha koyu tonlardadır. Düz sıvama boyanan figürlerin kıyafetleri kendi renginin koyu tonu ile tahrirlenmiştir. Figürlerin sarıkları çoğunlukla beyaz renk ile boyanmış ama Eyyûb el-Ensârî'nin sarığı yeşil renktedir.

Bir mescidin iç mekân formunda çizilen minyatürde tercih edilen zemin rengi çoğunlukla pembe renktir. Mimari ve halı süslemelerinde geometrik desenler ile negatif motifler kullanılmış, kandil, şamdanlar ve mumlar ile iç mekân detaylandırılmıştır. Minyatürdeki iç mekân renkleri ve eklenen detaylar da önceki mescit iç mekânların tasvirlerinden farklıdır. (Resim 4. 80)

Çizim 4. 83 V.447b

Bir iç mekan içerisinde kurgulanan minyatürde Hz. Muhammed sağ üst köşeye, Eyyûb el-Ensarî ile Ömer figürleri ise ayakta sol alt köşeye yerleştirilerek çapraz şekilde kurgulanmıştır.

Metinde anlatılan Eyyûb el-Ensarî, Kays oğlu Ömer'i dışarı çıkarma sahnesi sayfanın sol alt kısmında resmedilmiştir. İki figürün boyutları oturur pozisyondaki figürlerin boyutlarına yakın şekilde çizilse de figürlerin orta kısmındaki alana konumlandırılmalarıyla ve vücutlarının farklı yöne doğru çizilmeleriyle diğer figürlerden ayrılmışlardır.

Hz. Muhammed'in üst köşeye konumlandırılması, şamdanlar ve mumlar ile bulunduğu alanın çevrenmesi ve alt hizasının boş bırakılmasıyla ön plana çıkmıştır.

Hız. Muhammed'i arka planındaki beyaz zemin rengi de onu ön plana taşıyan diğer bir etmendir.

Sayfanın solunda oturur pozisyonda çizilen figürlerin duruşları ve bakışları ise seyirciyi Hız. Muhammed'e yönlendirmektedir.

Sayfanın sağ alt tarafındaki boşluk ile sol üst köşedeki boşluk asimetrik şekilde kurgulanarak doluluk-boşluk oranını dengelenmiştir. (Çizim 4.83)

Hız. Muhammed'in kıyafetinde kullanılan yeşil renk sayfanın sol ve orta kısmındaki figürlerde kullanılmış, aynı şekilde turuncu, kırmızı, kahveren gidegi ve mor da sayfa genelinde figürlerde karşılıklı kullanılarak renk dağılımı dengelenmiştir.

Katalog No: 71

Sayfa Numarası: V. 450b

Minyatürün Konusu: Mescide minber yapılması ve Hız. Muhammed'in minbere çıkıp hutbe okuması

Minyatür Hikâyesi: Medine'de İslamiyet'in hızla yayılması ile cami dolup taşmaya başlar. Sahabe, arkada ve uzakta kalan kişilerin Hız. Muhammed'in mübarek sesini duymakta zorlandığını bildirince, Hız. Muhammed üçayaklı bir merdiven yapılmasını ister. Hız. Muhammed bundan böyle mescide yapılan minber üzerinde hutbesini okur.¹⁶² Minyatürde Hız. Muhammed minberin üzerinde sahabeye hutbe okurken resmedilmiştir. (Resim 4. 82)

¹⁶² a.g.e., s. 773.

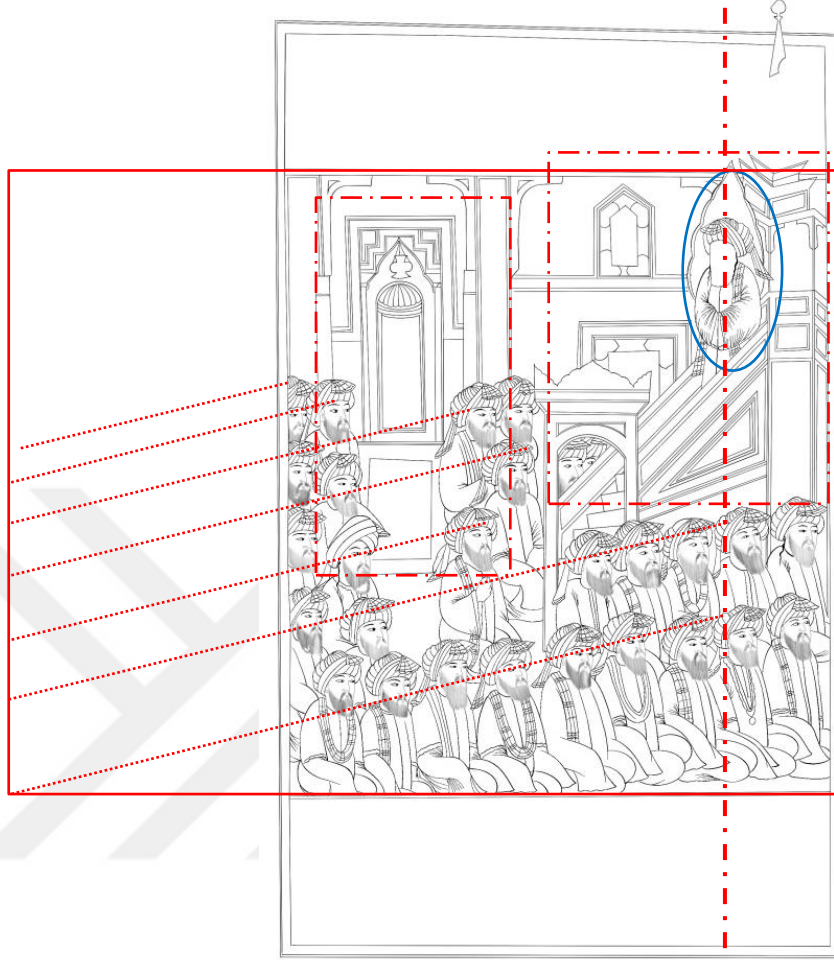
Resim 4. 82 NYPL, Turc. Ms.3, V.448b

Sayfanın üst ve alt kısmında ikişer satır yazı alanı ile orta kısmında minyatür alanı bulunmaktadır.

Tasvirde Hz. Muhammed sayfanın sağ üst köşesinde, minber üzerinde resmedilmiştir. Hz. Muhammed'in kıyafet rengi, form ve işçilikleri V.447b tasvirindeki gibidir.

Figürler sayfanın alt ve orta kısımlarına, sayfanın alt sağına doğru birbirine bitişik ve sıralı şekilde oturur pozisyonda çizilmiştir. Figürlerin renk ve yüz işçilikleri de V. 447b tasviri ile benzerlik taşımaktadır. Tasvirde kullanılan renkler de V.447b tasvirindeki renkler ile benzerdir.

Sayfanın sol üst köşesinde çizilen mihrap ile sayfanın sağ kısmına çizilen minber detaylı bir şekilde çizilerek ve geometrik desenler, taş ve mermer dokusu ile süslenerek minyatür zengin bir görünüm kazanmıştır. Minberin zencerek süslemeleri ayrıca dikkat çeken bir süsleme detayıdır. (Resim 4. 82)

Çizim 4. 84 V.448b

Sayfanın sağ üst köşesine konumlandırılan Hz. Muhammed, minber üzerinde diğer figürlerden ayrı çizilerek vurgulanmıştır. Ana karakteri ön plana çıkaran bir diğer etmen ise arka plan renginin beyaz olmasıdır. Minber tasarım alanına diğer figürlerle aynı açıda yerleştirilmiş, minberin detayları ise çoklu bakışlı açılarla çizilmiştir.

Birbirine bitişik, oturur pozisyonda, aynı eğimli açılarla dizilen figürler aynı paralel doğrultuda sıralanmıştır. Sayfanın sol tarafında cetvele dayalı ve yarım çizilen figürler tasarımda devamlılık algısını oluşturmaktadır.

Minberin alt kısmına ve minberin arkasına yerleştirilen figürler ön-arka ilişkisi içerisinde kurgulanmış, figürlerin dizilimi ve tasarım alanında kurgulanma şekli minyatüre derinlik katmıştır.

Sayfanın sol üst tarafında yer alan mihrabın alt kısmının boş bırakılmasıyla mimari yapının detayları ön plana çıkarılmıştır.

Sayfanın alt kısmında figürler yer alırken üst kısmı ise mimari yapının detayları olan mihrap, minber ve pencere ile kurgulanmıştır. Alt kısım daha yoğun ve doludur. Sağ üst köşeye yalnızca Hz. Muhammed'in çizilmesi ile dikkat bu alana yönlendirilmiştir. (Çizim 4. 84)

Kırmızı ve yeşil rengin ağırlıklı kullanıldığı tasvirde figürlerde zıt renkler ile açık-koyu renk tonları ritmik bir şekilde sıralı uygulanmıştır. Minyatürün zemin renklerinde ise çoğunlukla açık ve pastel tonlar tercih edilmiştir. Üst kısımda kullanılan beyaz renk ile ana karakter ortaya çıkarılmıştır.

Katalog No: 72

Sayfa Numarası: V. 451a

Minyatürün Konusu: Hz. Ayşe, bulaşıcı hastalığı olan kişiler hakkında Hz. Muhammed'e bilgi vermesi

Minyatür Hikâyesi: Medine'de eskiden beri veba ve taûn hastalığı şehirde bitmeyen bir hastalıkmiş. Bundan dolayı eski Medine sakinleri sıklıkla bu hastalıklara yakalanıyormuş. Medine'ye dışarıdan biri geldiği vakit uzun süre Medine dışında konaklamış. Hz. Muhammed ve ashabı da Medine'ye hicret ettikten sonra ashabından çoğu kişi salgından dolayı hasta olur. Hz. Aişe (r.a.)'nin babası Hz. Hz. Ebû Bekir 'i ziyarete gider ve ev halkından iki kişiyle birlikte babasının hasta olduğunu görür. Akıllarının başlarından gitmekte olduğunu anlayınca hemen Hz. Muhammed'in huzuruna gelir. Gördüklerini ve halktan işittiklerini Hz. Muhammed'e bildirir. Hz. Muhammed olanları öğrendikten sonra mübarek ellerini havaya kaldırıp hastalar için dua eder. Yüce Allah, Hz. Muhammed'in duasını kabul eder ve Medine'nin havası güzelleşir. Bundan sonra da kimse bu kötü hastalıkları yaşamaz. İyileşen Medine halkı ise iman eder. Bu dua ile İslam dini kuvvet bulur ve Müslüman

sayısı artar.¹⁶³ Minyatürde Hz. Muhammed ve sahabesi dua eder şekilde resmedilmiştir. (Resim 4. 83)

Resim 4. 83 NYPL, Turc. Ms.3, V.451a

Sayfanın üst kısmında üç satır, alt kısmında ise bir satır yazı bulunmaktadır. Minyatür iki yazı arasında, orta kısımda yer almaktadır.

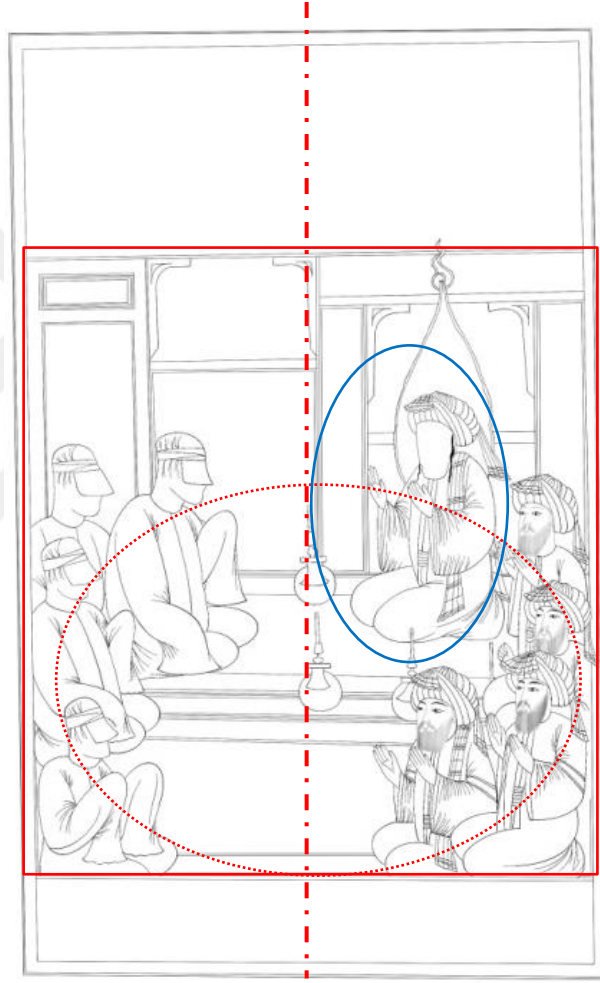
Minyatürde Hz. Muhammed sayfanın sağ üst köşesinde oturur pozisyonda ve elleri havada dua eder şekilde resmedilmiştir. V.447b, V.448b tasvirlerindeki gibi aynı renk ve stilde resmedilmiştir.

Sayfanın sağında erkek figürler ile sayfanın sol kısmındaki kadın figürler karşılıklı şekilde oturur pozisyonda ve dua ederken resmedilmiş, kadın figürlerin yüzleri ve elleri de gözükmeyecek şekilde çizilmiştir. Kadın figürlerden hangisinin Hz. Ayşe olduğu belirtilmemiştir.

¹⁶³ a.g.e., s. 774.

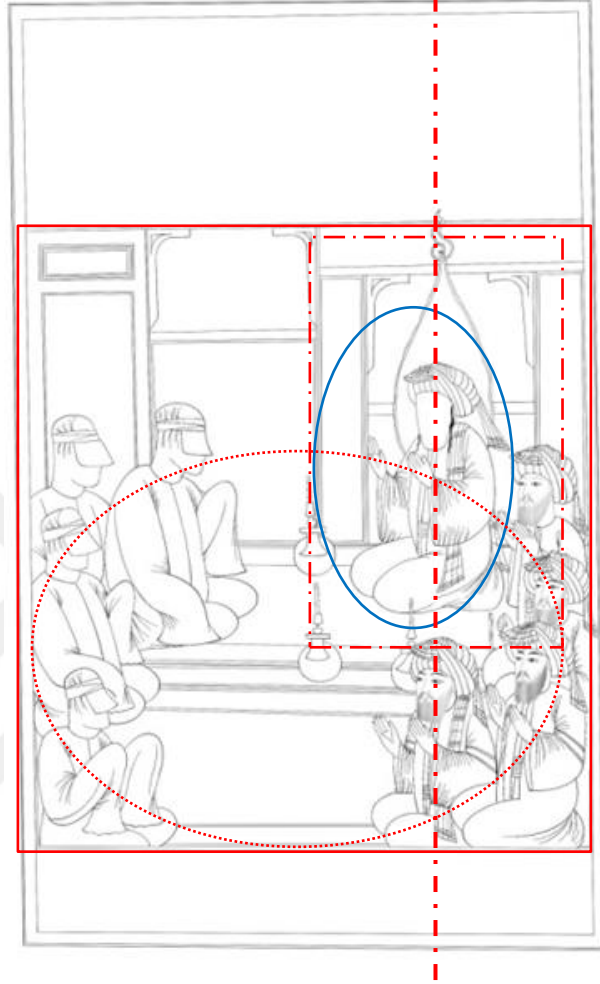
Tasvirin zemin renkleri pembe, turuncu, mavi renklerinin açık pastel tonları ile beyaz renk tercih edilmiş, figürler de ise yeşil, kırmızı, kahverengi, turuncu ve beyaz renkler kullanılmıştır.

Mimari süslemelerinde geometrik desenler ve taş dokuları, halıda hem geometrik desenler hem de negatif motifler görülürken, iç mekân mumluklar ile detaylandırılmıştır. (Resim 4. 83)

Çizim 4. 85 V.451a

Bir iç mekân içerisinde kurgulanan minyatürde figürler karşılık bir şekilde, bir elips şeklini takip eder şekilde yerleştirilmiştir. Sayfayı ortadan ikiye böldüğümüzde figürlerin dizilimi simetrikidir. Sayfa içerisinde ise doluluk ve boşluk oranı dengelidir. (Çizim 4. 85)

Çizim 4. 86 V.451a

Hz. Muhammed sayfanın sağ üst köşesine konumlandırılmış ve bulunduğu alanı çevreleyen mumlar ile konumu belirtilerek vurgulanmıştır. Sayfanın sağındaki diğer figürler ise Hz. Muhammed'in önüne geçmeyecek şekilde yerleştirilmesiyle Hz. Muhammed ön plana çıkmıştır. Arka plan rengi ve halesi de Hz. Muhammed'i vurgulamıştır. (Çizim 4. 86)

Hz. Muhammed'in etrafına yerleştirilen mumluklar aynı zamanda boş alanları dolduran bir detay olmuştur.

Sayfanın sağındaki erkek figürlere göre sol taraftaki kadın figürler daha büyük çizilmiş ve kadın figürler sayfanın yukarisından aşağıya doğru boyutları küçölerek sıralanmıştır.

Figürlerde yeşil ve kahverengi karşılık boyansa da sayfanın sağ alt tarafındaki figürlerin kırmızı ve turuncu renge boyanması ile seyircinin dikkati sağ tarafa çekilmektedir. Kırmızı renk tasvirin üst kısmında mimari detaylarda da kullanılmıştır. Hz. Muhammed'in kırmızı renk ile zıt kurgu içerisinde olması da dikkati bulunduğu konuma çekmektedir.

Minyatürün zemin renkleri V.447b tasviriyle benzerlik taşımaktadır

Katalog No: 73

Sayfa Numarası: V.455b

Minyatürün Konusu: Üç Nasranî keşişin Hz. Muhammed'i ziyaret etmesi

Minyatür Hikâyesi: İslamiyet birçok meliklerin, sultanların işittiği bir din olmaya başlamıştır. İslam dininin emirlerini duyan ve din elçisinin dediklerinin doğru olup olmadığını merak eden liderler Kayser ve Kisrâ'ya durum hakkında bilgi vermeleri için mektuplar yazıp, elçiler göndermektedir. Kudüs ve İran'a hâkim olan İran hükümdarı kendisine gelen haberciyi Kayser'e gönderir. Kayser gelen mektubu okur ve din adamlarının ulularını yanına çağırır ve toplantı yapar. Toplantı sonucunda Necran'da bulunan Nasranî keşişlere mektup yazmaya karar verirler. Mektupta onların Hz. Muhammed'i ziyaret etmelerini ve dinleri hakkında bilgi almalarını isterler. Mektup Necran keşişleri ulaşır. Sonrasında yetmiş altı keşişin aralarından üç ulu Nasranî keşiş görevi üstlenir. Bu üç kişiden sonra ikinci derecede on kişi daha yola çıkar. Medine'ye gelen keşişler Hz. Muhammed ile görüşmek istediklerini iletirler. Hz. Muhammed görüşmeyi kabul eder. Konuşmayı dinlemek isteyen Medine halkını da mescide davet eder. Mescit dolup taşar. Hz. Muhammed, sahabesi, Muhacir, Ensar, tam üç yüz kişi ve gelen misafirler oradadır. Mescidin kapısına yakın tarafta rahipler oturur. On dört kişi buyrukla içeri alınırlar. Kendileri için gösterilen yerlere saygı ve edepli bir şekilde geçip sessizce otururlar. Hz.

Muhammed'in nur cemalini gören keşişlerin neredeyse dilleri tutulacak gibi olur. Vakit öğle namazı vaktidir. Bilal-i Habeşî ezan-ı şerifi okur. Hz. Muhammed cemaate öğle namazını kıldırır. Namazdan sonra herkes oturur ve mescitte büyük bir sessizlik hâkim olur. Sonrasında keşişler de ibadet vakitlerinin geldiklerini söyleyince Hz. Muhammed onlara müsaade verir ve keşişler de ibadetlerini yaparlar. İbadetlerini bitiren keşişler Hz. Muhammed ile konuşmaya başlarlar.¹⁶⁴ Minyatürde mescitte Hz. Muhammed ile sahabesi otururken üç keşişin mescide gelmesi ve Bilal-i Habeşî'nin ezan-ı şerifi okuma sahnesi tasvirlenmiştir. (Resim 4. 84)

Resim 4. 84 NYPL, Turc. Ms.3, V.455b

Sayfanın üst ve alt kısımlarında ikişer satır yazı ile orta kısımda minyatür bulunmaktadır.

Minyatürün sol üst köşesinde yer alan Hz. Muhammed diğer figürlerden daha büyük çizilmiş, V.447b, V.448, V.451a tasvirlerindeki gibi aynı renk ve stilde resmedilmiştir.

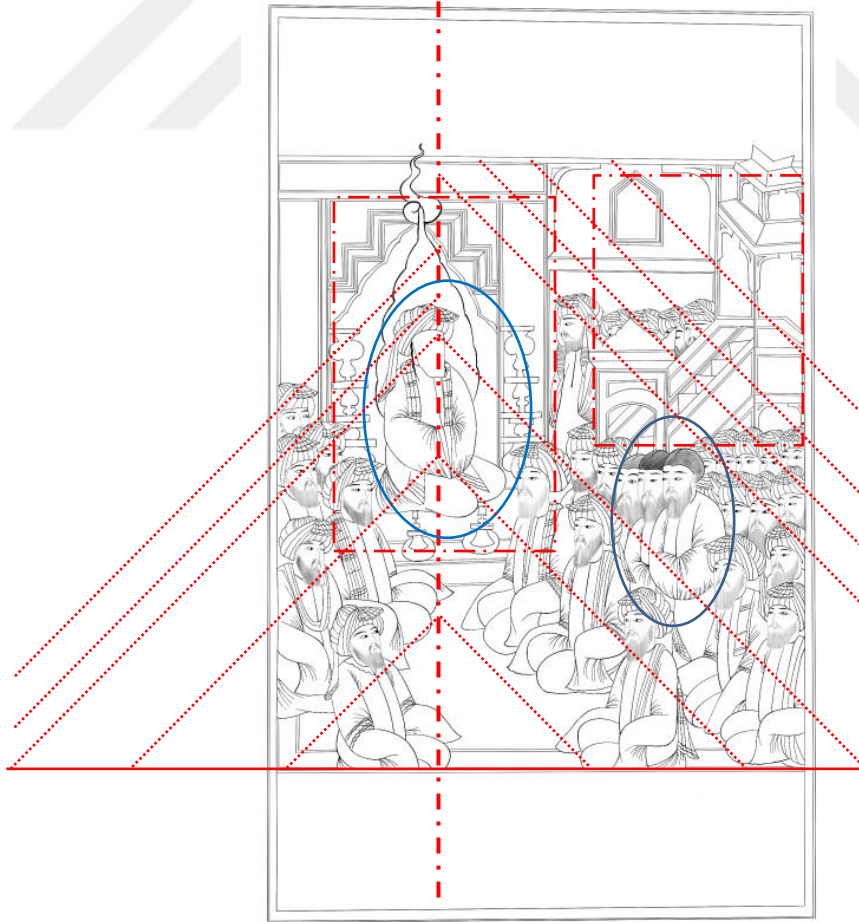
¹⁶⁴ a.g.e., s. 774-776.

Minberin arkasına çizilen mor kaftanlı figürün elleri yüzünün iki yanında çizilerek ezan-ı şerifi okuyan Bilal-i Habeşî'yi temsil etmektedir. Figürler arasında sarıksız çizilen üç figür ise üç Nasrinî keşişi temsil etmektedir.

Minyatürde farklı açılardan çizilen minber sayfanın sağ tarafında yer almakta ve minberin tepe kısmı yazı alanına taşırılmıştır. Hz. Muhammed'in arka kısmında mihrap ile minberin detaylarında taş dokusu resmedilmiştir. Şamdanlar ve mumlar minyatürde yer alan mecsit detaylarındandır.

Tasvirde mescide gelen keşişler ile Bilal-i Habeşî'nin ezanı okuması resmedilirken Hz. Muhammed'in cemaate namaz kıldırması ile keşişlerin ibadet sahneleri resmedilmemiştir.

Tasvirdeki figür ve zemin renkleri ile beraber mimari süslemeler de V. 448b tasviriyle benzerlik taşımaktadır. (Resim 4. 84)

Çizim 4. 87. V.455b

Sayfanın sol üst köşesine yerleştirilen Hz. Muhammed diğer figürlerden daha büyük çizilmiş, konumu, oranları ve beyaz arka zemin ile vurgulanmıştır. Hz. Muhammed ve diğer figürlerin kurgulanma şekli ile merkez haline gelmiştir.

Hz. Muhammed'in alt hizasının boş bırakılması ve diğer figürlerin aynı eğimli açılarla sağ ve sol tarafa simetrik yerleştirilmesiyle dikkat Hz. Muhammed'e yönlendirilmektedir.

Hz. Muhammed'in etrafını çevreleyen şamdanlar ile mumlar ve arka planın formu Hz. Muhammed'i ön plana çıkarmaktadır. Hz. Muhammed'in alt kısmındaki figürlerin kırmızı renge boyanmasıyla zıt bir kurgu oluşturulmuş ve bu zıt kurgu da dikkati bu alana çeken diğer bir etmen olmuştur.

Sayfanın sağındaki mihrabın detayları farklı açılarda çizilmiş ve mihrabın alan hacmine karşılık Hz. Muhammed'in büyük çizilmesi ve halesiyle iki kısımdaki alan kullanımı dengelenmiştir.

Bilal-i Habeşî'nin ezan okuma sahnesi Hz. Muhammed ile mihrap arasına çizilerek ve diğer figürlerle ön-arka ilişkisi içerisinde yerleştirilerek kurgulanmıştır. (Çizim 4. 87)

Sayfanın sağındaki figürlerin arasına yerleştirilen üç keşiş de Hz. Muhammed'e aynı eğimli açılarda yerleştirilmiş ama sağdan sola doğru figürlerin boyutları küçülerek çizilmiştir. Buradaki en öndeki figürün kahverengi boyanmasıyla diğer sahabeyi temsil eden figürlerden ayrılmıştır. Bu üç keşiş aynı zamanda sarıksız çizilmiş ve saçları düz sıvama boyanarak da diğer figürlerden ayrılmıştır.

Minyatürde iki tarafta da cetvele dayalı ve yarım çizilen figürler tasarımda devamlılık algısını oluşturmaktadır.

Kırmızı, yeşil, turuncu ve açık mavi figürlerde karşılık bir şekilde kullanılmıştır. Açık pastel tonda pembe ve mavi ile beyaz arka plan ve zemin renkleri olarak kullanılmıştır. Sayfanın alt kısmında figürlerde kullanılan kırmızı renk sayfanın üst kısmında mimari detaylarda kullanılarak renk dağılımı dengelenmiştir.

Katalog No: 74

Sayfa Numarası: V.457b

Minyatürün Konusu: Rahipler, Hz. Muhammed'e Hz. İsa ile ilgili sorular sorduğunda, Cebrail'in Âl-i İmrân suresinin Hz. İsa ve Hz. Meryem ile ilgili olan bölümlerini Hz. Muhammed'e bildirmesi

Minyatür Hikâyesi: Rahipler Hz. Muhammed ile tanışır ve ona Hz. İsa ile ilgili sorular sorarlar. Hz. İsa'nın babasının kim olduğunu, babasız bir oğulun nasıl doğabileceğini sorduklarında Hz. Muhammed'e Kur'an-ı Kerim'in büyük surelerinden Al-i İmran suresinin ilk yetmiş ayeti Cebrail aracılığıyla bildirilir. Cebrail, Hz. Muhammed'e onlara cevap olarak bu ayetleri okumasını ve Hz. İsa'nın kim olduğunu, nasıl yaratıldığını ve mucizelerini şerh etmesini söyler. Hz. Muhammed onlara ayetleri okur ve keşişler Hz. İsa'nın hikâyesini dinlerler. Kendileri biraz düşünmek için mühlet isterler. Hz. Muhammed onlara müsaade verir ve keşişler oradan ayrılırlar.¹⁶⁵ Minyatürde Cebrail'in Hz. Muhammed'e vahiy getirmesi ve üç keşişin Hz. Muhammed'den Al-i İmran suresinin ayetlerini dinlediği an tasvir edilmiştir. (Resim 4. 85)

¹⁶⁵ a.g.e., s. 776-779.

Resim 4. 85 NYPL, Turc. Ms.3, V.457b

Sayfanın üst ve alt kısmında ikişer satır yazı alanı ile orta kısımda minyatür alanı bulunmaktadır.

Hiz. Muhammed sayfanın sol üst köşesinde oturur pozisyonda, elleri havada dua eder şekilde resmedilmiştir. Yine V.447b, V.450b, V.451a, V.455b tasvirlerindeki gibi aynı renk ve stilde resmedilmiştir.

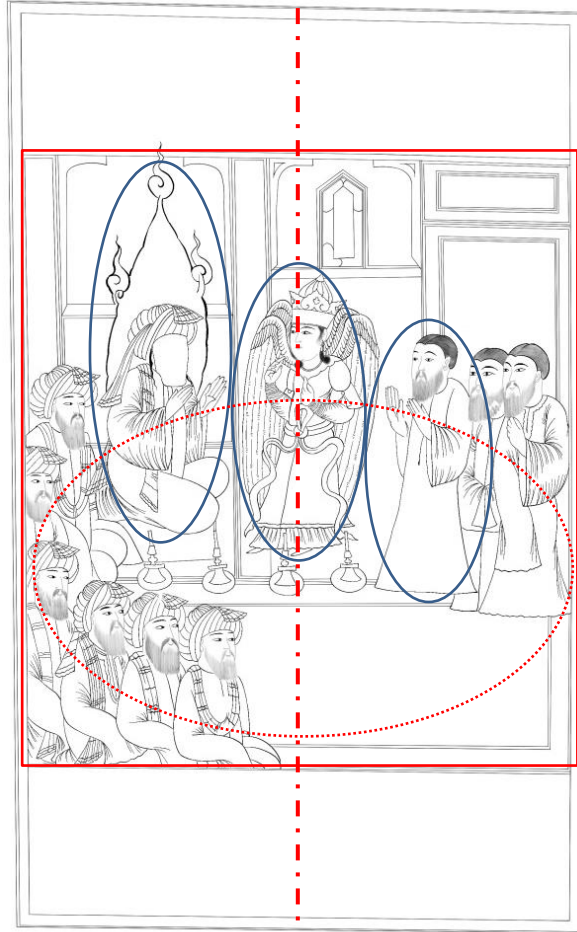
Cebrail Hiz. Muhammed'in hizasında ve ona doğru çizilmiş, jest ve mimikleri ile iki karakter iletişim halinde kurgulanmıştır. Üç keşiş ise sayfanın sağ tarafında ayakta, Hiz. Muhammed'e doğru çizilmiş ve V.455B tasvirindeki gibi aynı saç, sakal ve kıyafetlerle resmedilmiştir.

Tasvirde tercih edilen zemin renkleri ve figür renkleri ile mimari detaylar V.447b, V.450b, V.451a, V.455b tasvirleri ile benzerlik taşımaktadır. (Resim 4.85)

Tasvirde dikkat çeken önemli bir detay ise sayfanın sol cetveline çizilmiş figürün cetvel dış kısmında kalan kırmızı renkteki tahrirleridir. Bu tahrirler tasarımın eskiz aşaması hakkında bilgi vermektedir. Detay hem taslak açısından hem de tasvirdeki devamlılık algısının nasıl oluştuğunu anlatması bakımından önem taşımaktadır. (Resim 4.86)

Resim 4. 86 NYPL, Turc. Ms.3, V.457b

Çizim 4. 88. V.457b

Bir mekân içerisinde kurgulanan minyatürde Hz. Muhammed sayfanın soluna, Cebrail ise Hz. Muhammed'in hizasında ortaya ve diğer üç keşiş ise sayfanın

sağına yerleştirilmiştir. İki ana karakterin alt hizasına, aynı düzlemde ve ritmik bir şekilde yerleştirilen mumlar da merkezi alanı vurgulayan bir detaydır.

Figürler elips şeklini takip eder şekilde yerleştirilmiş ama sayfanın sağ alt köşesi boş bırakılmıştır. Figürlerin yukarıdan sayfanın alt kısmına doğru boyutları küçülmektedir. Nakkaşlar alt kısımdaki figürleri küçük boyutlarda çizerek Hz. Muhammed'i ön plana çıkarmıştır. (Çizim 4. 88)

Sayfanın ortasında yer alan Cebrail figürünün turuncu renge boyanması ve konumu ile merkez haline gelmiş ama duruşu, jest ve mimikleri ile seyirciyi Hz. Muhammed'e yönlendirmektedir. Hz. Muhammed halesi ile vurgulanmış ve arka plan rengi ile ön plana çıkmıştır.

Sol taraftaki figürler sayfanın sağına doğru, sol taraftaki figürler ise sayfanın soluna doğru çizilmiş ve iki ana karakterin karşılıklı çizilmesiyle dikkat bu alana çekilmiştir.

Figürlerde kırmızı, yeşil, turuncu, mor ve açık mavi sayfa içerisinde karşılık ve dengeli kullanılmıştır.

Katalog No: 75

Sayfa Numarası: V.460b

Minyatürün Konusu: Hz. Muhammed, Ebû Ubeyde'yi Necran Hristiyanlarına kadı olarak ataması

Minyatür Hikâyesi: Kendi aralarında istişare eden keşişler Hz. Muhammed'e cizye verme fikrinde ortak karar alırlar. Ertesi sabah olunca hemen Hz. Muhammed'in yanına varırlar. Keşişler kendi dinlerinde kalmak istediklerini ama kendilerine ne denirse uyup itaatkâr olacaklarını ve cizye vermek istediklerini bildirirler. Hz. Muhammed bu duruma razı olur. O zaman keşişler kendi topraklarına giderken yanlarına Hz. Muhammed'in kendi halkından birisini kadı olarak vermesini isterler. Onunla birlikte gelecek olan kadıya uyacaklarını bildirirler. Hz. Muhammed bunu isteği de kabul eder. Hz. Muhammed mescitte kadı seçmek için göz gezdirir. Hz. Ömer umutlanarak kendisinin gönderileceğini düşünür ve arkadaşlarının arasından başını Hz. Muhammed'e doğru uzatır. Fakat Hz. Muhammed Ebû Ubeyde'yi görür

ve ismiyle seslenerek yanına çağırır. Hz. Muhammed, Ebû Ubeyde'yi İslamiyet'in ilk Emin ve Kadısı olarak Necran iline gönderir.¹⁶⁶ Minyatürde Hz. Muhammed Necran Hristiyanları için kadı atama sahnesi tasvir edilmiştir. (Resim 4. 87)

Resim 4. 87 NYPL, Turc. Ms.3, V.460b

Sayfanın orta kısmında yer alan minyatürde yazı alanı üst ve alt kısımda ikişer satır şeklindedir.

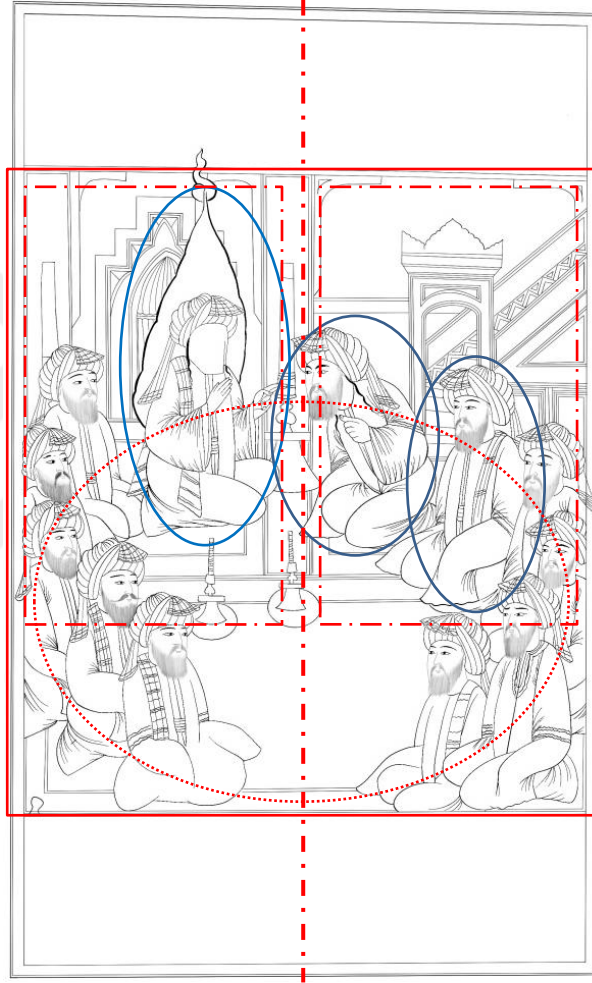
Hz. Muhammed ve sahabesi mescit içerisinde resmedilmiştir. Hz. Muhammed sayfanın sağ üst köşesine, mihrabın önüne konumlandırılmıştır. Hz. Muhammed V.447b, V.450b, V.451a, V.455b, V.457b tasvirlerindeki gibi aynı renk ve stilde resmedilmiştir.

Metinde bahsedilen Hz. Ömer'in kadı olarak seçildiğini düşünüp sahabe arasından başını Hz. Muhammed'e doğru uzatması ise Hz. Muhammed'in yanına çizilen mor kıyafetli figür ile yansıtılmıştır.

¹⁶⁶ a.g.e., s. 780.

H. Muhammed'in sol eliyle sağ tarafı işaret ederek çizilmesi, H. Ömer'in yanında, H. Muhammed'in kıyafet rengi ile aynı boyanan ve diğer figürlerden biraz ayrı çizilen figürün Ebu Ubeyde'yi temsil etmektedir.

Minyatürdeki figür ve zemin renkleri ve tasvir işçilikleri V.447b, V.448b, V.451a, V.455b, V.457b tasvirleri ile benzerlik taşımaktadır. (Resim 4.87)

Çizim 4. 89. V.460b

Minyatürde H. Muhammed ile H. Ömer figürleri sayfanın ortasına karşılıklı konumlandırılarak merkezde yer almaktadır. H. Muhammed halesi ve arka plan renkleri ile vurgulanmıştır.

Tasarımdaki figürlerin tamamı bir elips şeklini takip eder şekilde yerleştirilmiş, duruşları ve bakışları karşılıklı şekilde resmedilmiştir.

Sayfanın üst kısmından alt kısmına doğru figürlerin boyutları küçülmektedir. Alt kısımdaki figürler merkezdeki ana karakterlerin önüne geçmemiş ve orta kısmın da boş bırakılmasıyla ana karakterler ön plana çıkarılmıştır. (Çizim 4.87.)

Hiz. Muhammed'in solundaki figürün kırmızıya boyanmasıyla yine zıt renk kurgusu oluşturulmuştur. Yeşil, kırmızı, mor, turuncu renkler figürlerde karşılık ve dengeli kullanılmış, üst kısımda arka zemin renklerinde kullanılan açık mavi ve koyu krem renkleri, alt kısımdaki figürlerde kullanılarak iki alan renk açısından dengelenmiştir. Kırmızı renk ise sayfa genelinde detaylarda da kullanılarak renk dağılımı dengelenmiştir.

Katalog No: 76

Sayfa Numarası: V.464a

Minyatürün Konusu: Hiz. Muhammed, kendisinin huzuruna gelen Hristiyan bir rahip ile İslami dini üzerine konuşması

Minyatür Hikâyesi: Avf kabilesinde Abdullah adında varlıklı ve bilgin bir kişi vardır. Yahudiler ona itibar eder, her şeylerini ona sorup danışır ve onun sözünü dinlemektedirler. Ama Hiz. Muhammed Medine'ye hicret edince birçok kimse Müslüman olur ve peygamberin sözünü dinlemeye başlamıştır. Abdullah, Hiz. Muhammed'in şöhretinin dünyaya yayıldığının farkındadır ve daha önce yanına varıp, kendisine yalvaran kişilerin artık Hiz. Muhammed'in yanına gitmesinden endişe duyar ve rahatsız olur. Bunun üzerine Abdullah dağda yaşayan rahip Ebu

Âmir ile görüşür, durumu anlatır ve sonunda rahip Medine şehrine gidip araştırma yapmaya karar verir. Ve rahip bir gün Medine'ye gelir. Hiz. Muhammed'in yanına gelen rahip, Hiz. Muhammed'e bu dinin ne dini olduğunu ve kendisine nereden geldiğini sorar. Hiz. Muhammed bu dinin İbrahim dini olduğunu ve İslam dini olduğunu söyler. Rahip şaşırır ve kendisinin de İbrahim dini üzerine olduğunu söyler. Konuşmayı bir tartışma haline döndürmeye çalışır ve sonunda Hiz. Muhammed'e kendisinin İbrahim dininden olamadığını söyler. Bunun üzerine Hiz. Muhammed ikimizden hangisi yalan söylüyorsa yerinden yurdundan avare olsun der. Ebu Âmir'in bu kuvvet dolu cevap karşısında dili tutulur ve dağdaki inzivagâhına geri

döner.¹⁶⁷ Minyatürde rahibin Hz. Muhammed'i ziyaret etmesi tasvir edilmiştir. (Resim 4. 88)

Resim 4. 88 NYPL, Turc. Ms.3, V.464a

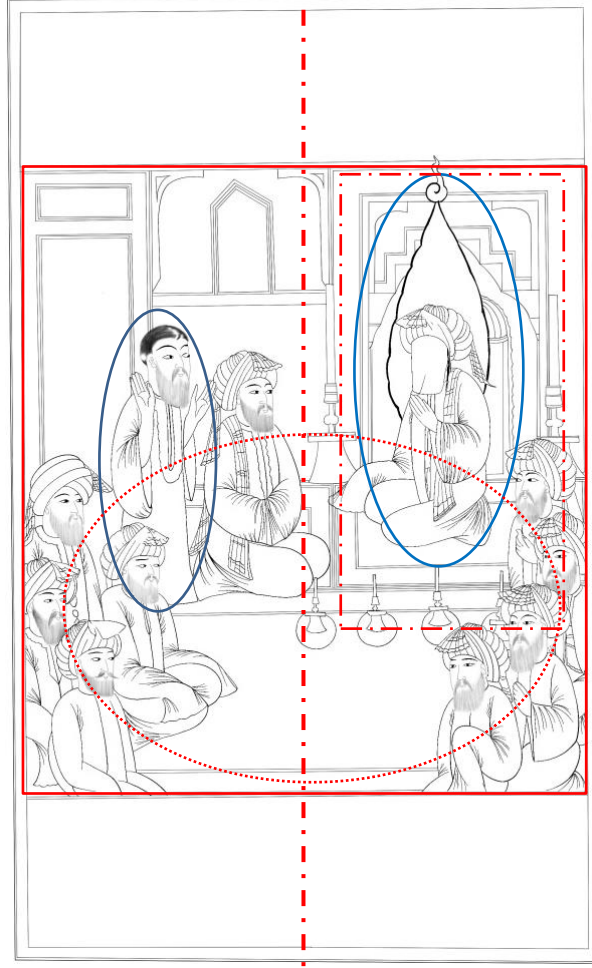
Sayfanın üst ve alt kısmında ikişer satır yazı ile orta kısmında ise minyatür alanı bulunmaktadır.

Tasvirde Hz. Muhammed sayfanın sağ üst köşesinde, oturur pozisyonda resmedilmiştir. Hz. Muhammed bu minyatürde de renk ve stil yönünden V. 447b, V.450b, V.451a, V.455b, V.457b, V.460b tasvirleri ile aynı şekilde resmedilmiştir.

Sayfanın sol kısmında, figürlerin arasına ayakta çizilen figür ise rahip Ebû Âmir'i temsil etmektedir. Hz. Muhammed ile karşılıklı çizilmiş ve elleri farklı hareketlerde çizilerek bir iletişim hali resmedilmiştir. V.457b tasvirindeki rahip figürleri gibi çizilen Ebu Âmir'in kıyafeti ise koyu gri renge boyanmıştır. (Resim 4. 88)

¹⁶⁷ a.g.e., s. 780.

Tasvirdeki diğer figürlerin kıyafet ve işçilikleri ile tasvirdeki mimari detaylar ve zemin renkleri de V.447b, V.448b, V.451a, V. 455b, V. 457b, V.460b tasvirleri ile benzerlik taşımaktadır.

Çizim 4. 90 V.464a

Sayfanın sağ üst köşesine yerleştirilen Hz. Muhammed diğer figürlere mesafeli çizilmiş ve etrafını çevreleyen şamdanlar ve mumlar ile merkez haline gelmiştir.

Ayakta çizilmesine rağmen rahip boyut olarak oturur pozisyonundaki figürlere yakın çizilmiştir. Sarıksız ve koyu gri renge boyanmasıyla diğer figürlerden ayrılmaktadır.

Bir elips şeklini takip eder şekilde yerleştirilen figürler, karşılıklı bir şekilde çizilmiştir. Kırmızı, yeşil, turuncu renkler figürlerde karşılık kullanılmıştır. Hz. Muhammed'in solundaki figürün kırmızı renge boyanmasıyla yine zıt renk kurgusu yapılmış ve seyircinin dikkati bu alana yönlendirmektedir. (Çizim 4. 90)

Tasarımın orta kısmındaki boşluk ile yine ana karakter ön plana çıkmaktadır. Hz. Muhammed'in önüne ve yanlarına çizilen şamdanlar ve mumlar da boş kısımları dolduran bir detaydır.

BEŞİNCİ BÖLÜM

5. DEĞERLENDİRME

NYPL’de bulunan Siyer-i Nebî ’nin III. cildindeki Hz. Muhammed’in tasvirlendiği 76 minyatür çözümlmeleri hikaye, kurgu, kompozisyon açısından ele alınıp değerlendirilmiştir.

Özellikle Hz. Muhammed’in tasarım alanında kurgulanma şekilleri incelenmiş, sayfa geneli oran-orantı, doluluk-boşluk, renk dağılımı ve hikâyenin kurgulanma biçimi hakkında incelemeler yapılmıştır.

Siyer-i Nebî eserinin III. cildindeki Hz. Muhammed’in yer aldığı yetmiş altı minyatürü genel değerlendirdiğimizde, minyatürler sayfa içerisinde çoğunlukla iki yazı arasına konumlandırılıp, ince bir altın cetvel ile çevrelerinin sınırlandırıldığı görülmektedir.

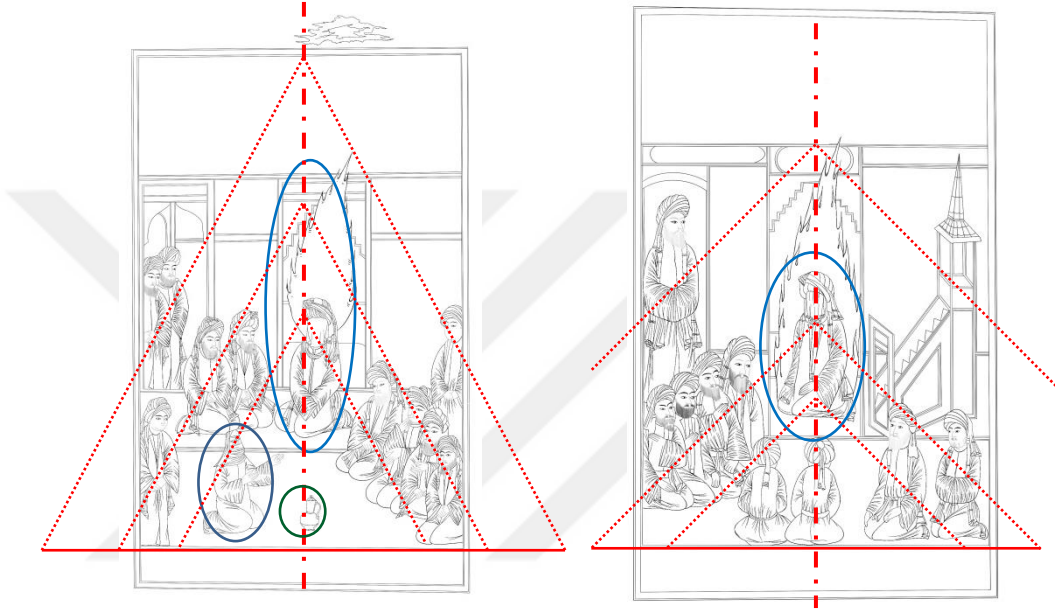
Tam sayfa Hz. Muhammed tasvirlerine rastlanmamaktadır. Yazı alanı çoğunlukla ikişer satır şeklinde alt ve üstte kısımlarda konumlandırılmış, minyatür alanı ise sayfa ortasında bulunmaktadır.

Minyatürlü sayfaların bazılarında yazı alanları farklıdır. V.115a, V.427b, V.447b ve V.451a’da üst kısımda üç satır alt kısımda bir satır şeklinde, V.90b’de ise üst kısmında bir, alt kısmında üç satır yazı alanı görülmektedir. V.129b’de üst kısımda bir alt kısımda iki satır, V.6b’de üst kısımda altı, alt kısımda bir satır yazı alanı oluşturulmuş, cildin ilk minyatürlü sayfası olan V.3a’nın yazı alanı ise üst kısımda bir buçuk, alt kısımda altı satır şeklindedir. V.5a’da sadece üst kısımda altı satır yazı bulunmaktadır.

Çoğunlukla Hz. Muhammed ya bir iç mekân ya da bir dış mekân içerisinde kurgulanmıştır. Az sayıda hem iç mekân hem dış mekânın bir arada kurgulandığı minyatürler de mevcuttur (V.3a, V.286a, V.439b).

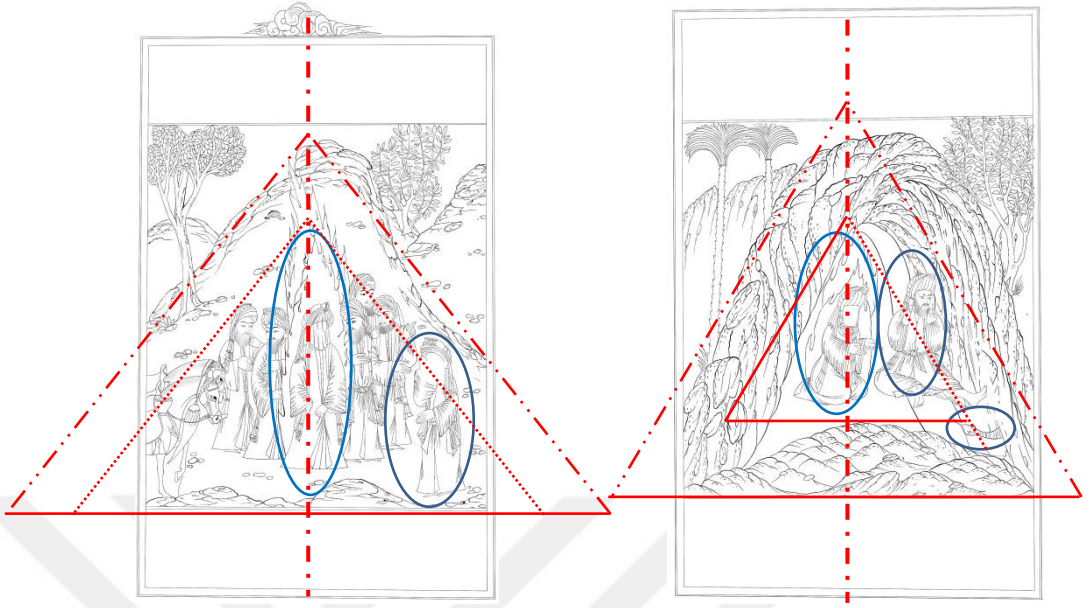
Minyatürlerde çoğunlukla üçgen kompozisyon ile kurgular görülmektedir. Üçgen kurgu dışında dairesel ve helezon kurgular da az sayıda mevcuttur.

Üçgen kompozisyon kurgusu iki şekilde oluşturulmuştur. Ya figürlerin dizilimi bir üçgen forma göre kurgulanmış ya da üçgen bir formda çizilen dağ veya çadır ile figürlerin konumlandırılması yapılmıştır.

Çizim 5. 1 V.115a ve V.427b Üçgen Kompozisyon Kurgulu Figür Dağılımı

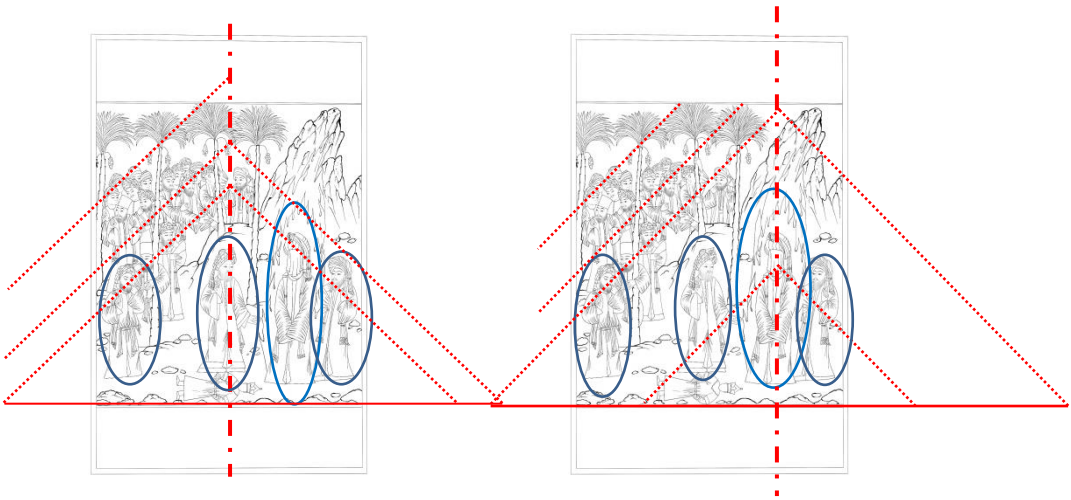
V.115a ve V.427b analizlerinde figürler merkeze doğru simetrik şekilde eğimli açılarla yerleştirilmiştir. Böylelikle figürlerin dizilim şekilleriyle üçgen bir kompozisyon kurgusu oluşturulmuştur. Hz. Muhammed'in halesinin formu da üçgen kurguyu tamamlamaktadır. V.427b analizinde figürlerin dizilim şekline göre minberin de çizildiği görülmektedir. (Çizim 5. 1)

Çizim 5. 2 V.159a, V.296a Üçgen Kompozisyon Kurgusu

V.159a ve V.296a analizlerinde ise üçgen bir formda çizilen dağ ile figürlerin kurgulanma şekli doğru orantılıdır. Arka plan ile ön plandaki figürlerin aynı şekilde kurgulandığı görülmektedir.(Çizim 5. 2)

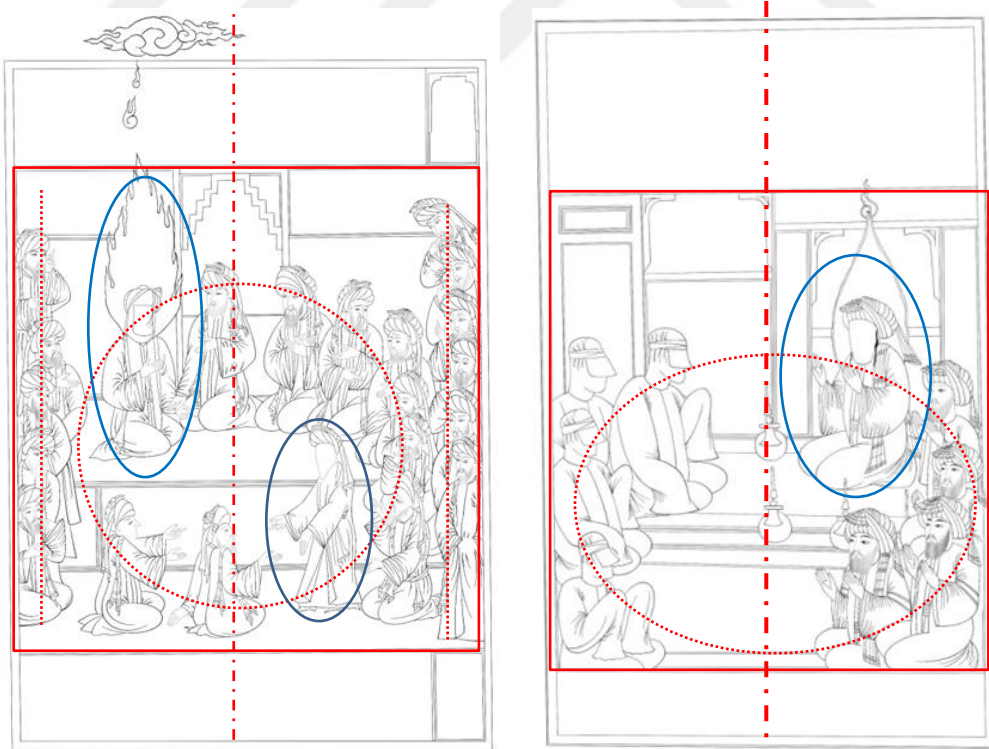
Nakkaşlar Hz. Muhammed'i merkeze çizilmediklerinde ise onun arka planına çizdikleri üçgen bir formda dağ ile Hz. Muhammed'i odak haline getirmişlerdir. Üçgen kompozisyon kurgusu mantığında yapılan tasarım ile ana karakter merkezdeymiş gibi bir görünüm kazandırılmıştır.

Çizim 5. 3 V.184b Minyatürünün İki Farklı Merkez Analizi

V.184b minyatürü Muti'nin Müslüman olduğu sahneyi içermektedir. Muti putu ile birlikte merkeze çizilmiş, Hz. Muhammed ise sayfanın sağ tarafına konumlandırılmıştır. Üçgen bir formda çizilen dağ ile diğer figürlerin yerleşimi bu dağın eğimli sınırlarını takip etmektedir. Böylelikle Hz. Muhammed büyük çizilmesi, halesi ve arka planındaki dağın üçgen formu ile ön plana çıkmaktadır. Nakkaşlar hikâyenin ana karakterini arka planındaki dağ ile ön plana taşımış, diğer önemli karakteri merkeze konumlandırarak hikâyenin konusunu vurgulamıştır. (Çizim 5. 3)

Dairesel ve elips şeklinde tasarım kurguları da yapılmıştır. Çoğunlukla meclis sahnelerinde figürlerin daire veya elips şeklini takip eder şekilde dizildiği görülmektedir. Dairesel formu takip eder şekilde yerleştirilen figürler, genellikle sayfanın üst kısmından alt kısmına doğru boyutları küçülerek sıralanıp çizilmiştir. Bu tarz sahnelerde sayfanın alt kısmında bulunan figürler daha küçük boyutta, ya yan görünüş şekliyle ya da seyirciye arkası dönük şekilde resmedilmiştir. Figürlerin bu şekilde kurgulanmasıyla ana karakterlerin ön plana çıkması sağlanmıştır.

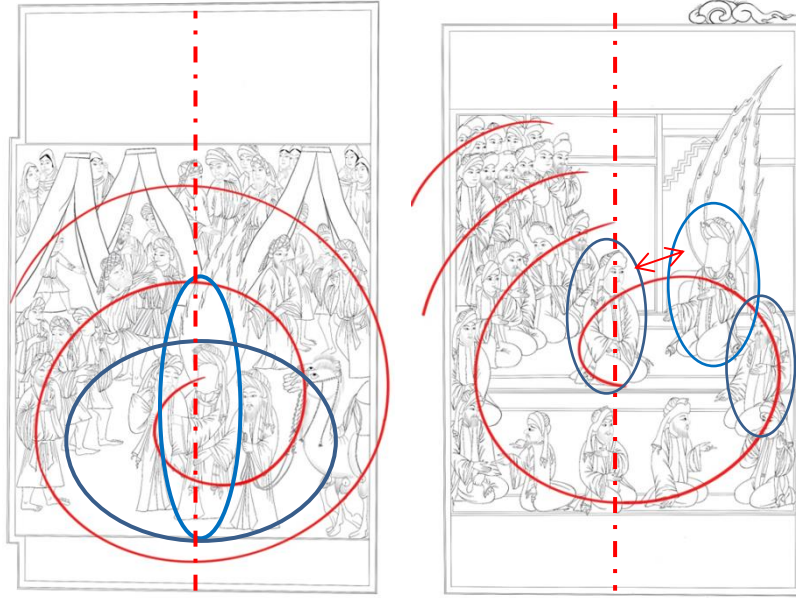

Çizim 5. 4 V.58b ve V.451a Dairesel Ve Elips Şekline Göre Figür Dizilimi

V.58b dairesel, V.451a elips kurgusuna örnektir. V.58b analizinde Hz. Muhammed sayfanın sol üst kısmına konumlandırılmış ve ortadaki figürler ile daire şeklini takip eder şekilde yerleştirilmiştir. Sayfanın iki yan kısmındaki figürlerin simetrik şekilde dikey kurgulanması ise dairesel kurguyu ön plana çıkarmıştır. (Çizim 5. 4)

V.451a çizim analizinde sayfadaki figürler elips şeklini takip eder şekilde ve simetrik konumlandırılmıştır. Her iki analizde de figürlerin boyutları sayfanın üst kısmından alt kısmına doğru küçülerek sıralanmıştır.(Çizim 5. 4)

Bazı minyatürlerin tasarımlarında helezon kurgu yapılmıştır. Merkezden başlayan figürler helezonik bir hattı takip eder şekilde sıralanıp yerleştirilerek helezon kurgu oluşturulmuştur. Bu tarz minyatürlerde genellikle figürlerle birlikte hayvanlar ve nesneler de helezonik kurguya göre yerleştirilmektedir. İncelediğimiz minyatürlerde de bu tarz kurgular yapılsa da bazı minyatürlerin iç mekân detayları helezonik kurgudan bağımsız olduğu görülmektedir.

Çizim 5. 5 V.135b, V.129b Helezonik Kurgu Örnekleri

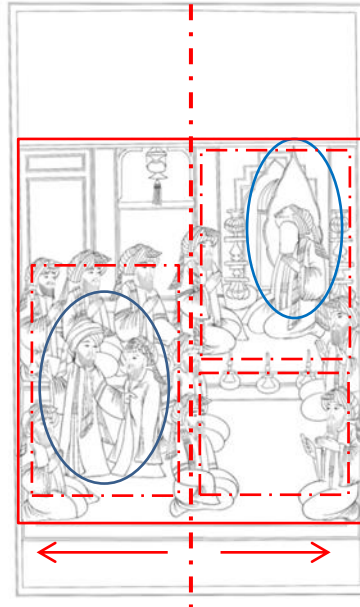
V.135b analizinde Hz. Muhammed'in merkezde olduğu görülmektedir. Hz. Muhammed'in konumundan itibaren diğer figürler onun etrafına helezonik şekilde yerleştirilmiştir. Çizimdeki develer ve üst kısımdaki çadırlar da figürlerin helezonik kurgusuyla doğru orantılıdır. (Çizim 5. 5)

V.129b analizinde bu sefer hikâyenin diğer önemli kahramanı merkeze konumlandırılmıştır. Merkezden başlayıp Hz. Muhammed ve diğer figürlerin yerleşimi helezonik kurguyu takip eder şekildedir. Sayfanın sol üst köşesindeki figürlerin dizilimi de yine hattın eğimli açısını takip eder şekilde merkezdeki kurguya bağlıdır. (Çizim 5. 5)

Hz. Muhammed'in merkezde olmadığı tasarımlarda büyük boyutta ve büyük halesi ile çizilmesi ile figürlere mesafeli yerleştirilmesi onu ön plana çıkaran etmenlerdir.

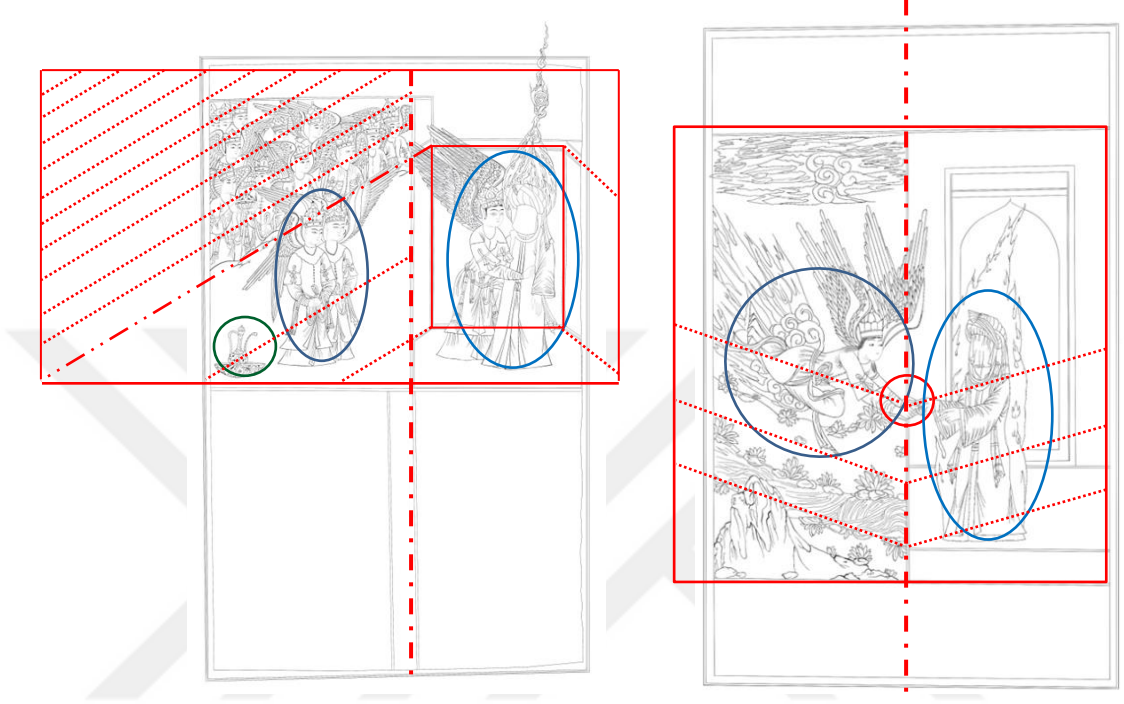
Cildin bazı minyatürlerinde tasarım alanına çizilen mimari bir detayın formuna veya alanına göre figür kurgusu yapıldığı gözlemlenmiştir. Bu tarz kompozisyonlar genellikle dengenin ön planda olduğu kurgulardır.

V.447b çiziminde figürlerin bir iç mekân içerisinde alan formuna göre yerleştirildiği görülmektedir. Sağ üst köşede etrafını çevreden şamdanlar, mumlar ve arka plan formu ile ana karakterin hattı belirlenmiştir. Sayfanın sol kısmında hikâyedeki olay ise ana karakterin kurgusuna çapraz şekilde konumlandırılmış ve dikdörtgen formunda sıralanan figürlerin arasında sahnelenmiştir. Böylelikle sağ üst alanın form kurgusu sol alt kısma figürlerin dizilimi ile aktarılmıştır. (Çizim 5. 6)

Çizim 5. 6 V. 447b Mekân Formuna Göre Figür Dizilimi

Eserde, çoğunlukla tek mekân kurgusu yapılsa da az sayıda da olsa dış mekân ve iç mekânın bir arada resmedildiği minyatürler de mevcuttur. V.3a ile V.286b minyatürleri bu tarz kurguya örnektir.

Çizim 5. 7 V.3a, V.286b İç Mekan Ve Dış Mekanın Bir Arada Kurgulanması

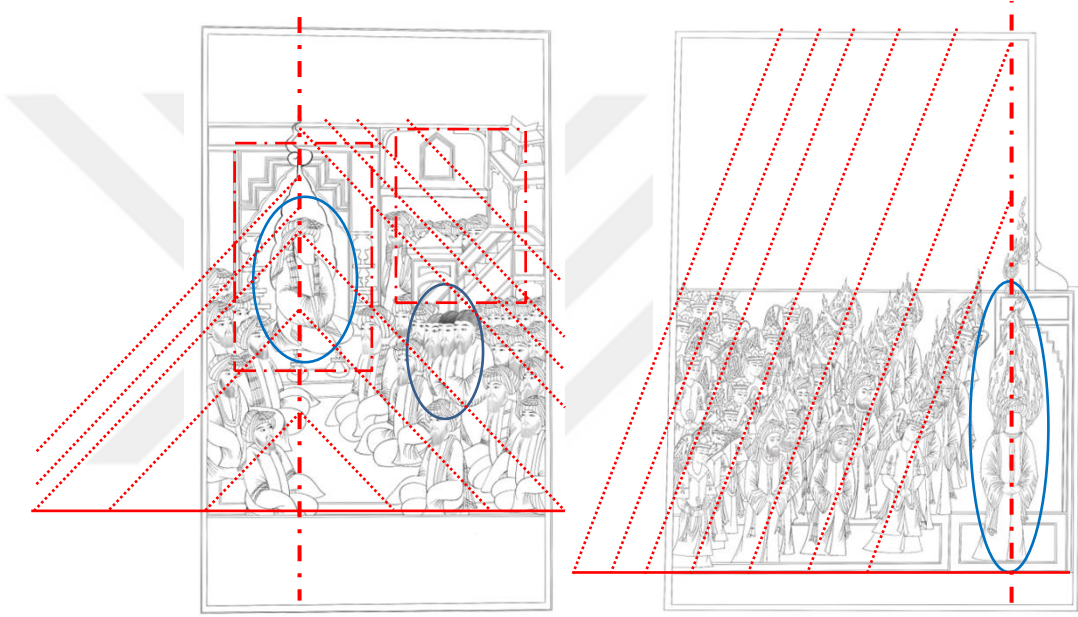
Cildin ilk minyatürü olan V.3a sayfasında nakkaşlar Hz. Muhammed ile Cebrail'i bir iç mekan içerisinde resmederken sayfanın sol kısmında bir doğa tasviri yaparak dış mekan yorumlamışlardır. İç mekanda perpektife bağlı mekan çizgileri çizilmiş, sol taraftaki figürler ise mekanın açılı çizgisini takip eder şekilde dizilerek iki mekan birbirine uyumlu resmedilmiştir. (Çizim 5. 7)

V.286b'de ise perspektif bulunmaksızın mekan kurgusu yapılmıştır. Tasarım alanı iki kısma ayrılmış ve iki farklı mekan resmedilmiştir. Buradaki çizimde mekan kurgusundan ziyade doğa detaylarının formları ve dizilimleri Cebrail figürü yönüyle paraleldir. (Çizim 5. 7)

Aynı zamanda V.286b çizim analizinde merkezde Hz. Muhammed ve Cebrail'in yerine vahyi temsil eden kağıdın bulunması nakkaşların ana temayı merkez aldıklarını göstermiştir. Bu analiz merkez kurgusunun farklılığı açısından ayrıca bir öneme sahiptir. V.190b, V.320b, V.326b bu tarz kurguya örnek diğer

minyatürlerdir. Hz. Muhammed'in mucize gösterdiği tasvirlerde mucizeler, merkeze yakın çizilmesi ve figür yönlendirmeleri ile merkez haline gelmektedirler.

Hz. Muhammed'in tasarım kurgusunda figürlerin ona doğru dizilimleri, yönlendirmeleri ile merkez haline geldiği ve ön plana çıktığı minyatürler de mevcuttur. V.455b ve V.6b tasvirleri buna en güzel örneklerdir. Bu iki minyatürde figürlerin dizilim ve yönelimleri ile sayfa cetveline dayalı ve yarım çizilmeleri devamlılık algısı oluşturması bakımından da ayrıca örnek teşkil etmektedir.

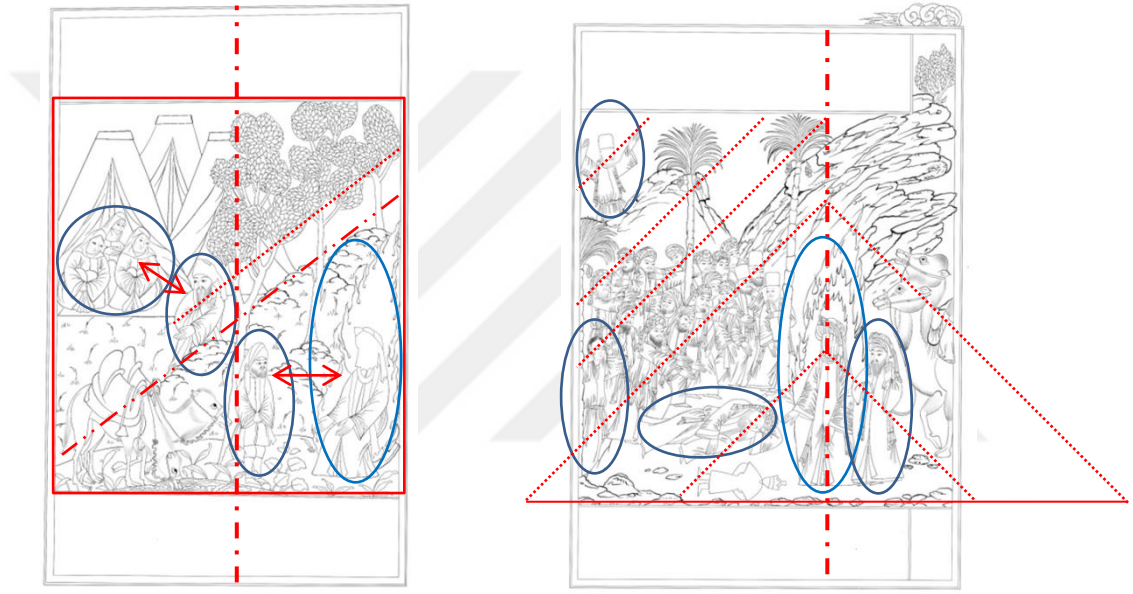
Çizim 5. 8 V.455b, V.6b Figürlerin Dizilimi, Ana Karaktere Yönlendirme Ve Tasarımda Devamlılık Algısı

V.455b çiziminde figürlerin Hz. Muhammed'e göre simetrik ve eğimli açılarla sıralı yerleştirilmesi, Hz. Muhammed'e doğru duruşlarda çizilmesiyle seyirciyi Hz. Muhammed'e yönlendirmektedir. Hem figür dizilimi hem de figürlerin yönlendirmeleri ile Hz. Muhammed ön plana çıkmaktadır. (Çizim 5. 8)

V.6b çiziminde ise Hz. Muhammed sağ tarafa konumlandırılmış, diğer figürler ise aynı eğimli açılarla paralel şekilde yerleştirilmiştir. Figürler duruşları ve dizilim şekilleri ile Hz. Muhammed'e yönlendirmektedir. V.6b minyatürü figürlerin devamlılık algısını oluşturması bakımından en güzel örnektir. Hem dizilimleri hem de yarım çizilmeleriyle figürler minyatüre derinlik katmıştır.(Çizim 5. 8)

Nakkaşların önemli buldukları hikâye konularını farklı sayfalarda ayrı ayrı sahneledikleri gibi bir sayfada birden fazla olay ve önemli karakterleri barındırdıkları minyatürler de yapmışlardır.

Nakkaşlar genellikle hikâyeleri yalın ve tek kurgu ile resmetmiş olsalar da az sayıda bazı minyatürlerde iki farklı olay veya birden fazla olay kurgusu bir arada tasarlanmıştır. V.313a ve V.182b minyatürlerindeki sahneler bu tarz kurgulara örnektir.

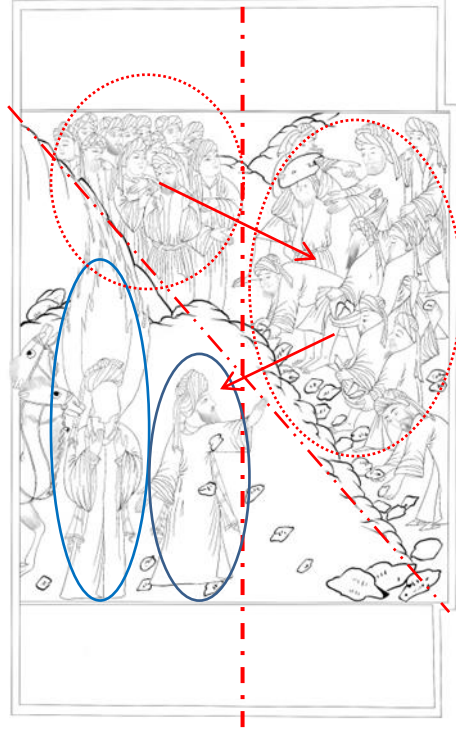
Çizim 5. 9 V.313a, V182b Çizimlerinde Bir Alanda Birden Fazla Olay Örgüsü

V.313a analizinde Hz. Muhammed'in alanı bir dağ ile sınırlandırılmış, bir figür ve develer ile ön plana konumlandırılmıştır. Dağın diğer sınırına Hz. Ebû Bekir figürü çizilmiş ve sol taraftaki figürler ile iletişim halinde resmedilmiştir. Ön-arka ilişkisi içerisinde kurgulanan iki sahnede ön planda Hz. Muhammed'in dinlenme anı sahnelenmiş arka planda ise Hz. Ebû Bekir'in yaşlı kadınlarla tanışma ve bilgi edinme sahnesi kurgulanmıştır. (Çizim 5. 9)

V.182b çiziminde ise bir alanda Muti'nin putunu çıkarması ve ardından bayılma sahnesi ortada gösterilmiş, Muti'nin kız kardeşinin haberi alır almaz gelmesi sayfaya yarım şekilde çizilerek yansıtılmış ve Yahudi tüccarın tepeden halkı

galeyana getirmesi ise üst kısımda resmedilmiştir. Nakkaşlar hikâyedeki detayları sayfada bir arada kurgulamıştır. (Çizim 5. 9)

Tasarım içerisinde figürlerin farklı duruşlarda ve bakışlarda çizilmesi ile seyirciyi sayfa içerisinde yönlendirdiği minyatürlerde mevcuttur. V.136a minyatürü buna en güzel örnektir. (Çizim 5. 10)

Çizim 5.10 V.136a Çiziminde Figürlerin Seyirciyi Yönlendirmesi

Minyatürlerde genel olarak Hz. Muhammed'in tasarım alanına konumlandırılma şekline göre diğer figürlerin dizilimi ve dağılımı yapılmış, Hz. Muhammed tasarımda merkezde çizilmese bile figürlerin ana karaktere göre dizilimi Hz. Muhammed'i tasvirlerde ön plana çıkarmıştır.

Siyer-i Nebî yazma eserindeki minyatürler, Hz. Muhammed'in hayatını, çevresindeki sahabeler ve diğer şahıslarla birlikte, yaşanan önemli olaylar ve mucizeler sayfa sayfa resimlenmiş ve resimler birbirini sırasıyla takip edilebilecek şekilde yapılmıştır. Hz. Muhammed, zevceleri ve Müslüman hanımların yüzleri beyaz peçelerle örtülü şekilde resmedilmiştir. Minyatürlerde resmedilen Hz.

Muhammed ve bütün şahısların XVI. yy. Osmanlı-Türk kıyafetleriyle çizilmiş olması da dikkat çekmektedir.

Bununla beraber, Hz. Muhammed cildin başından sonuna kadar devamlı açık yeşil kıyafetli, beyaz sarıklı ve beyaz peçeli, başının üst kısmında veya ayağından başının üzerine kadar arka planı altın ile boyanmış bir hale ile tasvir edilmiştir. Hz. Muhammed'in tasvirlerde başının üzerine çizilen halesinin büyük bir alanı kaplaması, yazı alanına taşması tasarım alanında onu vurgulayan etmenlerden biridir. (Resim 5. 1)

Resim 5. 1 NYPL, Turc. Ms.3, V.6b, V.291b, V.408b, V.286b Hz. Muhammed'in Eser Boyunca Tasvir Edilme Stili Ve Renklendirilmesini Gösteren Detaylar

Bu cildin V.132b, V.161b, V.128b tasvirlerinde ise Hz. Muhammed'in kıyafeti tamamen beyaz renk ile boyandığı görülmektedir. V.132b'de Hz. Muhammed'in ilk Ukaz panayırına doğru yolculuğa çıkmasında, V.161b ve V.128b minyatürlerinde ise mucize gösterdiği sahnelerde beyaz kıyafet ile resmedilmiştir. (Resim 5. 2)

Resim 5. 2 NYPL, Turc. Ms.3, V.132b, V.161b, V.182b Tasvirlerinde Beyaz Kıyafetli Hz. Muhammed

Son yedi minyatürde ise Hz. Muhammed, daha koyu yeşil kıyafetli, geniş beyaz sarıklı ve yüzü beyaz peçeli resmedilmiştir. Sarık ve peçesinin arasından görünen siyah saç ise dikkat çeken önemli bir detaydır.(Resim 5. 3) Başının üst kısmındaki hale ise önceki tasvirlerden farklıdır. Altın ile boyalı hale damla şekline benzer ve daha düz sınırlı çizilmiştir(V.447b, V.448b, V.451a, V.455b, V.457b, V.460b, V.464a).

Resim 5. 3 NYPL, Turc. Ms.3, V.459b ve V.464a Tasvirlerinde Hz. Muhammed'in Farklı Bir Üslupla Resmedilmesi

Hz. Muhammed minyatürlerinde dikkat çeken bir diğer detay da beyaz buluttur. Bazı minyatürlerde Hz. Muhammed'in üst hizasına, sayfa cetvelinin üst kısmında beyaz renkli bir bulut çizilmiştir. (Resim 5. 4)

Resim 5. 4 NYPL, Turc. Ms.3, V.58b, V.64b, 140a Tasvirlerinde Bulut Detayı

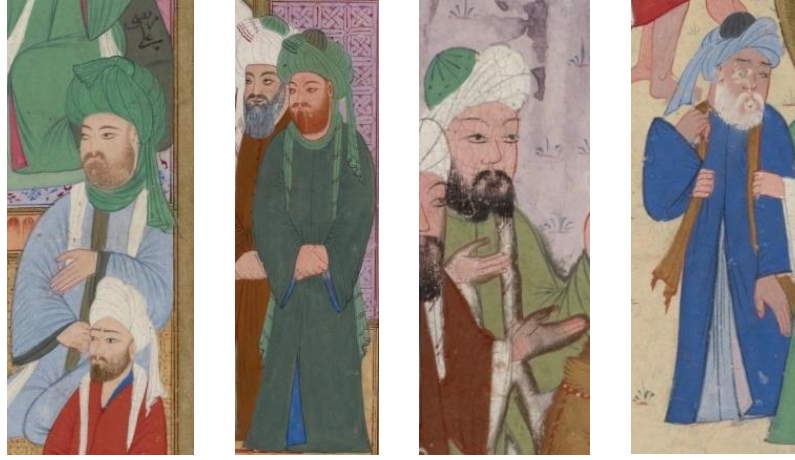
H. Muhammed'i takip eden ve gölgelendiren bulut rivayetleri hadis ve siyer kaynaklarında mevcuttur. Bu kaynaklarda, H. Muhammed Şam yolculuğundayken, sütannesinin yanındayken ve akabe günü H. Muhammed'i takip eden ve gölgeleyen bulut rivayetlerinden bahsedilmektedir.¹⁶⁸ Siyer-i Nebî'nin III. cildindeki bazı minyatürlerde H. Muhammed'in üst hizasına çizilen beyaz bulutun rivayetlerde bahsedilen bulut olabileceği düşünülmektedir. (V.57a, V.58b, V.64b, V.90b, V.115b, V.129b, V.140a, V.144b, V.150a, V.152a, V.157b, V.159a, V.163b, V.169b, V.173a, V.175a, V.183b, V.186a, V.190b)

Nakkaşların H. Muhammed'i aynı renk ve stilde kurguladıkları gibi minyatürlerdeki diğer önemli karakterleri de eser boyunca belirli renk, stil ve kurgularda resmettikleri görülmektedir. Cildin ilk minyatürlerinde figürlerin başlarının üst kısmında veya kıyafetlerinin üzerlerinde temsil ettikleri kişilerin isimlerinin yazılması, sonraki sayfalarda karakterleri belirlememizde yardımcı olmuştur. Daha sonraki minyatürlerde isimleri yazmasa bile kıyafet renkleri, kurgulanma şekilleri, hikâyedeki anlatıma bağlı kalınarak tasvirlerde resmedilmesiyle karakterlerin kim olduğuna dair fikirler yürütülmüştür.

Özellikle Ebû Cehil, H. Ali, H. Ebû Bekir, gibi hikâyelerde devamlı bahsedilen şahıslar, minyatürlerde aynı form, renk ve kurgu içerisinde tekrar edildiği görülmektedir. Bazı sayfalarda kıyafetleri farklı renklerde boyanmış, yüz detaylarında, sakal renklerinde ve taramalarında farklılıklar yapılmış olsa da kurgulanma şekilleri ve minyatürlerde tekrar edilmeleriyle figürler tespit edilmiştir.

H. Ali genellikle yeşil sarık ve yeşil kıyafet ile minyatürlerde tekrarlandığı görülsede V.135b tasvirinde yaşlı görünümlü ve mavi kıyafet ile resmedilmiştir. H. Ali'yi temsil eden figür farklı sayfalarda farklı yüz şekilleri ve farklı renklerde sakal taramaları ile tasvirlenmiştir. (V.64b, V.129b, V.132b, V.232b, V. 135b) (Resim 5. 5)

¹⁶⁸ Mithat ESER, H. Peygamber'in Bir Bulut Tarafından Gölgelemesine Dair Rivayetlerin Değerlendirilmesi, Journal of Islamic Research, 2011, s.44-54; Zeynep Canan Çolak, Bulut Motifinin Arkaik Temelleri ve H. Peygamber'i Gölgeleyen Bulut Rivayetleri, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi 59:1 , 2018, s.183-202.

Resim 5. 5 NYPL, Turc. Ms.3, V.64b, V.129b, V.132b, V.135b Hz. Ali Tasvirleri

Eser boyunca minyatürlerde Hz. Muhammed ile birlikte ve yan yana resmedilen Hz. Ebû Bekir'in kıyafetleri, lacivert, yeşil ve kahrengii gibi renklerde boyanmış, farklı renklerde taranan sakalları ile karşımıza çıkmaktadır. Hz. Muhammed ile Ukaz panayırına gitmesi, meclislerde bulunması, mucizelerine şahit olması, hicret etmesi yer aldığı genel hikâyelerdir. (Resim 5. 6)

Resim 5. 6 NYPL, Turc. Ms.3, V.58b, V.136a, V.197a Hz. Ebû Bekir Tasvirleri

Tasarımlarda Hz. Muhammed ile zıt kurgulanarak resmedilen Ebû Cehil, sarı renk kıyafeti ile minyatürlerde tekrarlanan karakterlerden biridir. Ebû Cehil'i temsil eden figürün yüz boyaması silinmiş yalnızca V.209a'da Ebû Cehil'in kıyafeti maviye boyanmış ve figürün yüz boyamasının hasar görmediği tespit edilmiştir. (Resim 5.7)

Resim 5. 7 NYPL, Turc. Ms.3, V.58b, V.163b, V.209a Ebû Cehil Tasvirleri

Hız. Muhammed'in tasvirlerinde aynı renk kıyafet ile çizilen ve konu boyunca minyatürlerde aynı tarzda resmedilen figürler de belirli şahısları temsil ettiğı anlaşılmaktadır. Yine bu figürlerin yüz detaylarında farklılıklar olsa da tasarımlardaki tekrar eden kurgu şekilleri aynıdır. Örneğın Selman, Uraykıt, Ümmü Mâbed olarak hikayelerde bahsedilen şahıslar, Hız. Muhammed tasvirlerinde aynı şekilde tekrar etmiştir. (Resim 5. 8)

Resim 5. 8 NYPL, Turc. Ms.3, V.413a, V.320b, V.316a Tasvirlerinde Diğer Figürler

Hız. Muhammed tasvirlerinde farklı renklerde ve üsluplarda kurgulanan bir diğer önemli figür ise Cebrail'dir. Renkli kanatları, altın süslemeli elbiseleri ile dikkat çeken Cebrail, miraç, mucize ve vahiy bildirme minyatürlerinde tasarım

alanında farklı stillerde ve kurgularla tasvir edilmiştir. V.3a ve V.6b tasvirlerinde yeşil tonlarda elbise ile V.5a'da ise beyaz renkli bir kıyafet ile resmedilmiştir. Geri kalan diğer tasvirlerde turuncu renk kıyafet ile resmedildiği görülmektedir. (Resim 5.9)

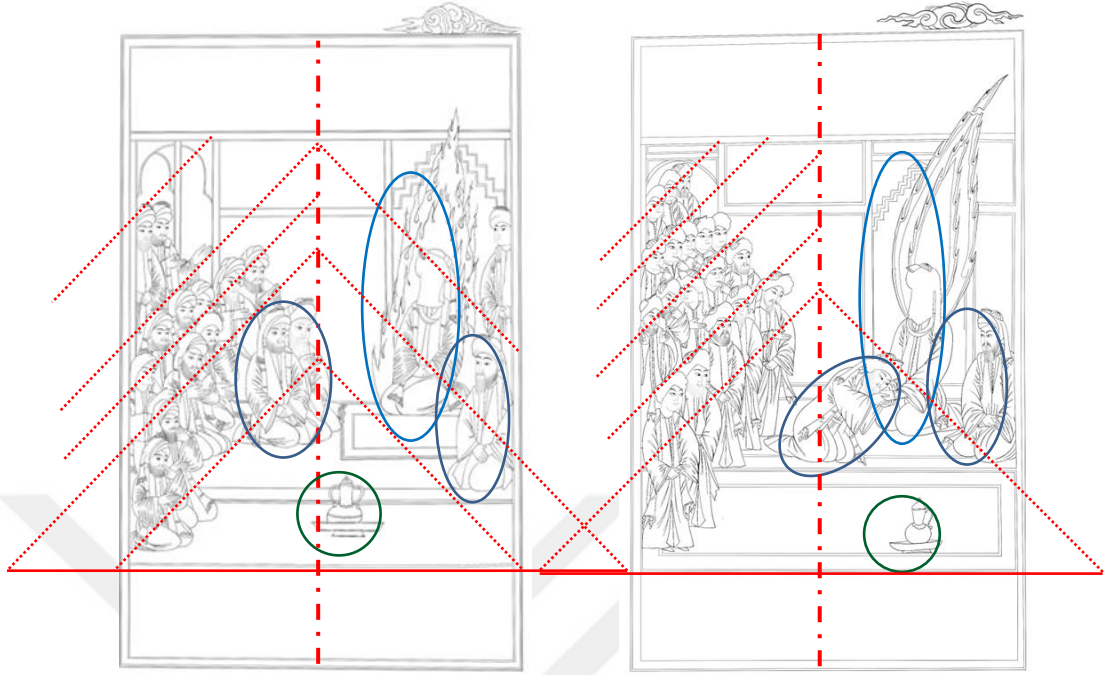

Resim 5. 9 NYPL, Turc. Ms.3, V.3a, V.5a, V.6b, V.286b, V.320b, V.438a, V.439a, V.457b Cebrael Tasvirleri

Minyatürlerde dikkat çeken diğer bir detay ise ibrik ve şerbetlik objesidir. Öncelikle bu objeler bulunduğu alanı dolduran bir detaydır. Ama konumlanma şekli ve tasvir edildiği minyatürlerde bu objelere özel bir anlam katabileceği düşünülmektedir. Hz. Muhammed'in miraç daveti sahnesinde, İslam'ı anlatma ve liderlerin iman etme sahnelerinde, mucizelerin gerçekleşme sahnelerinde genellikle iç mekân veya dış mekân tasvirleri içerisinde, Hz. Muhammed'in hizasına veya merkez hattına ibrik veya şerbetlik yerleştirildiği görülmektedir. Bu bağlamda baktığımızda ibrik detayının çizilmediği minyatürler de mevcuttur. Örneğin; Ulâ'nın, Mutî'nin, Ebu'l Heysem'in, Cendel ve Kinde kabilelerinin iman etme sahnelerinde ibrik veya şerbetlik detayı çizilmemiştir (V.140a, V.184b, V.197a, V.204a, V.227b). (Bkz.Resim 5. 10)

Resim 5. 10 NYPL, Turc. Ms.3, V.3a, V.57a, V.150a, V.173a Tasvirlerinde İbrik ve Şerbetlik Detayı

Çizim 5. 11 V.150a, V.173a Analizlerinde İbrik Veya Şerbetliğin Konumlandırılması

V.150a analizinde şerbetlik sayfanın ortasına, merkez hattına yerleştirilmiştir. Minyatürde Hz. Muhammed kabilenin liderlerine ve halkına İslam'ı anlatmakta ve tebliğde bulunmaktadır. (Çizim 5. 11)

V.173a analizinde ise şerbetlik Hz. Muhammed'in alt hizasına, boş alana yerleştirilmiştir. Minyatürün hikâyesinde yine Hz. Muhammed İslam tebliğinde bulunmakta ve Bilge Numan Hz. Muhammed'in elini öperek biat etmektedir. Bu gibi tebliğ sahnelerinde minyatürün boş ve orta kısmına konumlandırılan şerbetlik dikkat çeken bir detay olmuştur. (Çizim 5. 11)

Metinde bahsedilen kalabalık ve kargaşa sahneleri ise minyatürde figürlerin bir arada, grup halinde çizilmesi ile yansıtılmıştır. Figürlerin baş, kol ve vücutlarının farklı yönlere doğru çizilmesi ile kargaşa sahneleri resmedilmiştir. (V.157b, V.183b, V.183b)

Mekân, figür, nesne ve havyanlar karşıdan bakış açısıyla çizilirken, kuş bakışı ve çok bakışlı açılarla çizilen mekân detayları da son sayfalarda yer almaktadır. Özellikle V.427b, V.448b, V.455b, V.459b minyatürlerinde çizilen minberler çok bakışlı ve kuş bakış açıları ile tasarlanmıştır. İç mekân tasvirlerindeki halı, kilim ve

duvar süslemeleri ve bezemeli nesneler minyatüre derinlik katmakla birlikte tasarım alanındaki boş kısımları dolduran detaylar olmuştur.

Minyatürlerde genellikle gökyüzü altın ile sıvama boyanmış, V.5a, V.135b, V.286b, V.439b tasvirlerinde mavi renk kullanılmıştır.

Metinde zikredilen şahıs, mucize, mekân ve önemli olaylar minyatürde net bir şekilde resmedilmiştir. Mucize sahneleri ve metinde bahsedilen diğer önemli karakterler merkeze konumlandırılmıştır. Metinde bahsedilen önemli mekânlar minyatür alanında geniş şekilde yer almaktadır. V.352b ile V.350a tasvirlerinde Eyyûb el- Ensârî'nin evi, V.356b tasvirinde ise Mescid-i Nebevi'nin inşası sayfa genelini kaplayacak şekilde büyük ve detaylı çizilmiştir.(Resim 4.67, Resim4.68 ve Resim 4.69)

Metinde bahsedilen hayvanlar, minyatürlerde resmedilmiştir. Özellikle Hz. Muhammed'in Ukaz panayırına ve Medine'ye yaptığı yolculuklarda deve ile resmedilmesi metinle doğru orantılıdır. Minyatürlerde Hz. Muhammed ya devenin üzerinde ya da develer sayfa cetveline dayalı yarım şekilde çizilerek gösterilmiştir.

Genellikle develer Hz. Muhammed ile aynı boyutlarda çizilmiştir. Ama V.152a minyatürümde cetvele dayalı yarım çizilen iki deve, figürlerden daha büyük şekilde çizilmiş, realisttik bir yaklaşım yansıtılmıştır. Bu sayfa dışında diğer minyatürlerdeki develer tasarımda ön plana çıkmayacak şekilde kurgulanmıştır. (Resim 5. 11)

Resim 5.11 NYPL, Turc. Ms.3, V.152a, V.240a, V.267a, V.136a, tasvirlerindeki deve resimleri

Hikâyelerde bahsedilen diğer hayvanlar ise başlıca köpek, koyun, at ve yılanıdır. Tasvirler yer alan köpek, koyun, at ve yılan, metinde bahsedilen mucizeleriyle ilişkili bir şekilde resmedilmiştir. (Resim 5. 12)

Resim 5.12 V.316, V.119a, V.296a, V.309a Minyatürlerinde Hayvan Tasvirleri

V.316’da saldırgan köpeğin uysallaşması, V.119a’da süt vermeyen cılız ve hasta koyunun semirip süt vermesi, V.296a’da Sevr mağarasındaki yılanın Hz.

Muhammed ile konuşması, V.309a'da ise Surâka'nın atının ayaklarının yere saplanması kullanılan hayvanlara örneklerdir.

V.232b ile V.316a minyatürlerinde resmedilen kedi ise hikâyelerde bahsedilmemiş, nakkaşlar tarafından eklenen bir detay olmuştur. (Resim 5.13)

Resim 5.13 NYPL, Turc. Ms.3, V.232b, V.316a Minyatürlerinde Kedi Tasvirleri

SONUÇ

Siyer-i Nebî'nin üçüncü cildindeki Hz. Muhammed'in bulunduğu tasvirler, hikâyeleri ile birlikte Hz. Muhammed'in tasarım alanındaki kurgulanma şekli ve kompozisyon düzeni yönüyle incelenmiştir.

Hz. Muhammed tasvirlerde çoğunlukla diğer figürlere göre daha büyük çizilmiştir. V.58b, V.169b, V.173a, V.291a, V.296a, V.352b, V.356b tasvirlerinde ise diğer figürler ile aynı boyutta resmedilse de Hz. Muhammed'e özgü olan hale ve kurgulanma şekilleri onu diğer figürlerden ayırmıştır.

Hz. Muhammed'in büyük çizilmesi ve altın ile boyanan halesi onu tasarım alanında vurgulayan özellikleridir. Bunların dışında arka plan renkleri, arka planındaki dağ, çadır veya mekânın formu, figürlerin dizilim şekilleri, tasarımdaki koyu-açık, sıcak-soğuk ve zıt renk kurgusu, Hz. Muhammed'i ön plana çıkaran diğer etmenler olmuştur.

Nakkaşlar eser boyunca ana karakteri merkezde olsun veya olmasın tasarımda odak haline getirmiş, hikâyenin diğer önemli şahıs ve olaylarını Hz. Muhammed'e göre yerleştirilmiştir.

Üçgen kompozisyon kurgusunun daha çok olduğu gözlemlenmiş ama dairesel ve helezon kurguları ile nakkaşlar tasarımları çeşitlendirmiştir.

Çoğunlukla figürlerin dizilim şekilleriyle minyatürde derinlik algısı, figürlerin cetvele dayalı ve yarım çizilmesi ile de devamlılık algısı oluşturulmuştur.

Tasvirlerdeki kurgu çeşitleri, boyama ve minyatür işçiliklerinin farklılıkları nakkaşhanedeki sanatçı ekibinin kalabalık olduğunu yansıtmaktadır.

Hz. Muhammed'in yer aldığı minyatürlerin son yedi sayfasındaki figür tipleri ve boyutları değişiklik gösterdiği, mimari detaylardaki boyama ve işçiliklerinin farklı olduğu göze çarpmaktadır.

Eserin ana karakteri olan Hz. Muhammed'in kurgulanma biçimiyle birlikte hikâyelerin resmedilme şekilleri de incelenmiştir. Bir hikâyenin bir sayfada toplu şekilde çizilmeyerek farklı sayfalarda, kısım kısım resmedildiği ve hikâyenin her anının ayrı şekilde çizilip kurgulandığı gözlemlenmiştir. Tek sayfada birden fazla olayların anlatıldığı minyatürler de mevcuttur ama çoğunlukla nakkaşlar önemli hikâyeleri farklı sahnelerde resmederek olayın detaylarını ayrı şekilde seyirciye sunmuştur.

Hz. Muhammed'in resimlendiği minyatürlerde nakkaşların metindeki olayları ve hikâyeleri ana karakteri ön planda tutacak şekilde kurguladıkları barizdir. Nakkaşlar metindeki olayı bire bir yansıtmaktan ziyade tasarımı Hz. Muhammed'e göre kurguladıkları ve tasarımın tüm detaylarının ana karaktere hizmet edecek şekilde tasarlandığı yapılan analizler ile ortaya çıkarılmak istenmiştir.

XVI. yüzyılın sonlarında saray nakkaşhanesinde hazırlanan Siyer-i Nebî, dönemin nâdide eserleri arasında yerini almıştır. Siyer-i Nebî eseri için hem fen ilimleri dalında hem de güzel sanatlar alanında yapılan çalışmalardan anlaşılacağı üzere eser, sanat ve ilim dalında önemli bir kaynak ve örnektir. Çalışmamızda sadece üçüncü cildin üzerine yoğunlaşarak çalışmanın alanını daraltmış olsak da yapılan incelemeler ile eserin ana karakterinin, hikâyelerinin ve diğer unsurların tasarlanma şekli hakkında bilgiler verilmiş ve nakkaşların tasarım ve kurgu mantığı ortaya çıkarılmak istenmiştir.

Siyer-i Nebî'nin NYPL Spencer koleksiyonundaki Turc. Ms. 3 envanterli III. cildindeki Hz. Muhammed minyatürleri incelenmiş, hikâyeleri tanıtılmış ve yapılan analizler ile tasarımlar irdelenmiştir. Şüphesiz eksikleri olacak olan bu çalışmanın yapılacak yeni çalışmalara bir parça da olsa katkı sağlanması hedeflenmiştir.

KAYNAKÇA

Alparslan Ali, Osmanlı Hat Sanatı Tarihi, YKY, İstanbul.

Alparslan Ebru, (2009), “Türk Cilt Sanatının Tarihsel Gelişimi ve Müzelerden Örnekler”, Uluslararası Ahmet Yesevi’den Günümüze İnsanlığa yön veren Türk Büyükleri Sempozyum Bildirileri, Ankara.

And Metin, (1999), “Bir Renaissance Hezâr-fenni; Matrâkçı Nasuh”, Sanat Dünyamız.

And Metin, (2014), Osmanlı Tasvir Sanatları 1; Minyatür, YKY, İstanbul.

And Metin, (2015), Minyatürlerle Osmanlı-İslam Mitologyası, YKY, İstanbul.

Arpacioğlu S. Hilal, (2015), Topkapı Sarayı Müze Kütüphanesi, Hazine 1321’numaralı “Zübdet-Ül Tevarih” Nüshası Ve Tasvirleri, Y.L. tezi, İstanbul.

Aslanapa Oktay, (2000), Osmanlı Minyatür Sanatı, Yeni Türkiye.

Atasoy Nurhan -Filiz Çağman, (1974), Turkish Miniature Painting, İstanbul.

Avcı Casim, (2002), “Kisrâ” madd., DİA, TDV, Ankara, c. 26, s. 71-72

Bağcı Serpil, Filiz Çağman, Günsel Renda, Zeren Tanındı, (2006), Osmanlı resim Sanatı, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay., İstanbul.

Banarlı Nihad Sâmî, (1983), Resimli Türk Edebiyatı Tarihi, MEB İstanbul. c. I

Çağman Filiz, (1978), “The Miniatures of the Divan-ı Hüseyinî and the Influence of Their Style”, Fifth International Congress of Turkish Art.

Çağman Filiz, (1989), Saray Nakkaşhânesinin Yeri Üzerine Düşünceler, Sanat Tarihinde Doğudan Batıya, (Ünsal Yücel Anısına Sempozyum Bildirileri), İstanbul.

- Çelikbağ Tahir**, (2017), Osmanlı El Yazmaları'nda Dini Konular Ve Siyer-İ Nebi Minyatürleri Hakkında, Tarih Okulu Dergisi.
- Çolak Zeynep Canan**, (2018), Bulut Motifinin Arkaik Temelleri ve Hz. Peygamber'i Gölgeleyen Bulut Rivayetleri, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi 59: 1.
- Demirkent Işın**, (2002), "Kayser" madd., DİA, TDV, Ankara, c.25, s. 94-96
- Deniz A. Çağlar**, (2016), Hz. Muhammed'in (sav) Tasvirinin/Temsilinin Toplumsal Bağlamları: Ortaçağ Nakkaşları ve Modern Dönem Sinemacıları, Türkiye'de Tüm Yönleri ile Siyer Çalışmaları Sempozyumu Tebliğler Kitabı Cilt II, Meridyen Destek Derneği, İstanbul.
- Derman F. Çiçek**, (2000), Osmanlı Asırlarında Üslûp ve Sanatkârlarıyla Tezhip Sanatı, Yeni Türkiye sy. 34.
- Derman F. Çiçek**, (2012), "Tezhip Sanatında Üslûplar ve Sanatkârları" Tezhip madd., DİA, TDV, İstanbul, c.41, s. 65-68.
- Derman F. Çiçek**, (2014), Osmanlı İstanbulu'nda Bezeme Sanatı, Osmanlı İstanbulu (I. Uluslararası Osmanlı İstanbulu Sempozyumu, Bildiriler), ed. Feridun M. Emecen, Emrah Safa Gürkan, İstanbul.
- Derman F. Çiçek**, (2015), "Osmanlı'da Klasik Dönem", Hat ve Tezhip Sanatı, ed. Ali Rıza Özcan, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı yay., Ankara.
- Emecen Feridun**, (2007), "Osmanlılar" madd., DİA, TDV, c. 33, s. 487-496, İstanbul.
- Emecen Feridun M.**, (2015), Osmanlı İmparatorluğu'nun Kuruluş ve Yükseliş Tarihi (1300-1600), Türkiye İş Bankası Kültür yay., İstanbul,
- Eray Fatma, Emine Aras, Zehra Öztürk**, (2002), Osmanlı Döneminde Minyatür Sanatının Önemi, Vakıf ve Kültür Dergisi, T. C. Başbakanlık Vakıflar Genel Müdürlüğü, sy. 5, c. 2, Ankara.

- Erkan Mustafa**, (1986), Siretü'n-Nebi (Tercümetü'z-Zarir) İnceleme-Metin, (Doktora Tezi), Ankara .
- Erkan Mustafa**, (1993), “Darîr” madd., DİA, TDV, İstanbul, c. 8, s. 498-499
- Erkan Mustafa**,(2009), “Sîretü'n-Nebî” madd., DİA, TDV, İstanbul c. 37, s. 269-270.
- ESER Mithat**, (2011), Hz. Peygamber'in Bir Bulut Tarafından Gölgelemesine Dair Rivayetlerin Değerlendirilmesi, Journal of Islamic Research.
- Eyice Semavi**, (1988), XVI. Yüzyılda Osmanlı Devleti'nin ve İstanbul'un Görünümü, Mimar Baş KocaSinan, Yaşadığı Çağ ve Eserleri 1, İstanbul.
- Gökyay Orhan Şaik**, (1996), Evliya Çelebi seyahatnamesi I. Kitap: İstanbul (çeviri & dizin), İstanbul.
- Gürbüz Hüseyin**, (1999), “Türk Hat Sanatında Şeyh Hamdullah ve Ahmed Karahisârî” Hat ve Tezhip Sanatı, ed. Ali Rıza Özcan, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay. 2015, Ankara.
- Gürtunca M. Faruk**, (1963), Kitab-ı Siyer-i Nebî, Ülkü Yayınevi, İstanbul, c. II,
- İnalcık Halil**, (2021), çev. Ruşen Sezer, Osmanlı İmparatorluğu Klasik Çağ(1300-1600), Kronik Kitap yay., İstanbul.
- Nefeszâde İbrahim**, (1939), Gülzâr-ı Savâb, İstanbul.
- Karahan Leyla**, Darîr'in Mevlid Manzumesi, G.Ü. Gazi Eğitim Fak. Der. c. 7, sy. 2.
- Mahir Banu**, (1986), “Saray Nakkaşhanesinin Ünlü Ressamı Şahkulu ve Eserleri”, Topkapı Sarayı Müzesi Yıllık 1, İstanbul.
- Mahir F. Banu**, “Osmanlı Bezeme Sanatında Saz Üslubu”, Hat ve Tezhip Sanatı, ed. Ali Rıza Özcan, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay. Ankara.
- Mahir Banu**, (2012), Osmanlı Minyatür Sanatı, Kabalcı yayınevi, İstanbul.
- Meriç Rıfkı Melûl** (1963), Türk Sanatı Tarihi Vesikaları, Türk Sanatı Tarihi araştırma ve İncelemeleri, İstanbul.

Mesara Gülbün, “Kanunî Sultan Süleyman’ın Sernakkaşı Karamemi”, Hat ve Tezhip Sanatı, ed. Ali Rıza Özcan, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay. Ankara.

Ortaylı İlber, (2011), Osmanlı Sarayında Hayat, Yitik Hazine Yay., İstanbul.

Öz Mustafa, (1992), “Burak” Madd., DİA, İstanbul c. 6, s. 417.

Özcan Şehnaz, (2019), Uygur Türklerinden Osmanlı Nakkaşlarına Minyatür Sanatının Serüveni the Adventures of Miniature Art From Uyghur Turks to Ottoman Painters, TURAN-SAM: Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi, c.XI.

Pala İskender, (2007), “Osmanlılar” madd., DİA, TDV, , c. 33, s. 556-55., İstanbul

Renda Günsel, (2000), Osmanlılarda Padişah Portreciliği, Yeni Türkiye, c.VI, sy. 34
Ankara.

Renda Günsel, (1972-73), Topkapı Sarayı Müzesindeki H. 1321 No.lu Silsilename’nin Minyatürleri, Sanat Tarihi Yıllığı, , sy. 5.

Roux Jean Paul, (1990), çev. Mübahat Türker Küyel, Osmanlı Sanatı, Erdem, Atatürk Kültür dil ve Tarih Yüksek kurumu AKM, c. 6, sy.18.

Serin Muhittin, (2000), Osmanlı Hat Sanatı, Yeni Türkiye, sy. 34.

Serin Muhittin, Hat Sanatı ve Meşhur Hattatlar, Kubbealtı Neşr.

Serin Muhittin, (2001), “Karahisârî, Ahmed Şemseddin” madd., DİA, İstanbul, c.24, s.421-424.

Tanırdı Akalay Zeren, (1966-1968), Tarihî Konuda İlk Osmanlı Minyatürleri, Sanat Tarihi Yıllığı.

Tanırdı Akalay Zeren, (1979), XVI. Yüzyıl Nakkaşlarından Hasan Paşa ve Eserleri, I. Milletler arası Türkoloji Kongresi, İstanbul.

Tanırdı Zeren, (1988), haz. Azize Aktaş Yasa, Mimar Sinan Çağında Türk Kitap Sanatının Ünlü Ustaları, TTK Basımevi, Ankara.

Tanırdı Zeren, (1996), Türk Minyatür Sanatı, Türkiye İş Bankası Kültür Yay., Ankara.

Tanırdı Zeren, (2006), Siyer-i Nebî: İslam Tasvir Sanatında Hz. Muhammed'in Hayatı, Hürriyet Vakfı yay., b.2, İstanbul.

Tanırdı Zeren, (2006), Nakkaş Hasan Paşa, madd., DİA, TDV, İstanbul, c. 32, s. 329,330.

<https://anadolutarih.com/>

<https://digitalcollections.nypl.org/collections/siyar-i-nab#/?tab=about>

<https://www.fikriyat.com/>

<https://islamansiklopedisi.org.tr/>

<https://istanbultarihi.ist/>

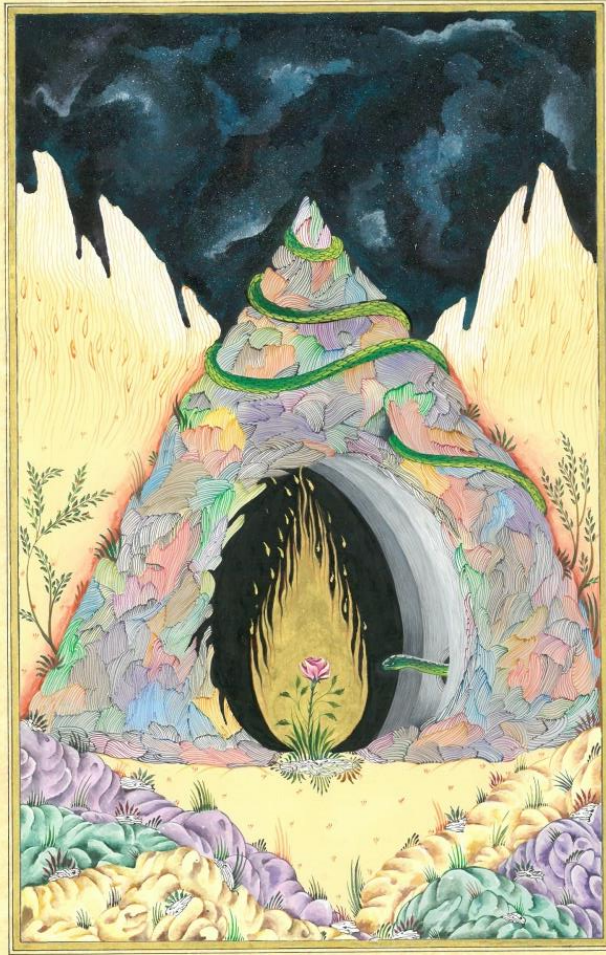
<http://www.lugatim.com/>

<https://www.tarihlisanat.com/>

https://tr.wikipedia.org/wiki/Nakka%C5%9F_Osman

EKLER

(ESER RAPORU)

Resim E.1 Mağara I, 2022

Eser Ölçüsü: 27x37, Minyatürün alan ölçüsü 17x27

Eser Hakkında: NYPL Spencer coll. Turc. Ms.3 envanterli Siyer-i Nebî minyatürlerinde nakkaşların aynı mekânı farklı sayfalarda benzer kurgularda resmedip, farklı renk ve işçilikler uygulaması göz önüne alınarak çalışma hazırlanmıştır. Resim E.1'de üçgen formda çizilen dağ sayfanın ortasına yerleştirilmiş, merkezde Hz. Muhammed'i temsil eden altın boyalı hale resmedilmiştir. Ortadaki dağ farklı renklerle boyanıp nüanslı çizgiler ile detaylandırılmış, arka plandaki dağlar daha yalın resmedilmiştir. Sayfanın alt kısmındaki tepelikler ise yeşil, sarı ve lila renklerinde boyanıp sulu boya ile detaylandırılmıştır. Hikâyenin konusu ve ana karakterler merkezde kurgulanarak anlatılmıştır.

Minyatürün Hikâyesi: Siyer-i Nebî eserinde Sevr mağarasının yılan ve böceklerle dolu olduğu anlatılmaktadır. Hz. Muhammed mağaraya sığındığı vakit onu görmek isteyen bir yılan delikten çıkar ve Hz. Peygamber ile konuşur.¹⁶⁹ Resim E.1'de Hz. Muhammed'in Mekke'den Medine'ye hicret ederken korunmak için sığındığı Sevr mağarası resmedilmiş ve Hz. Muhammed'in yılan ile konuşma sahnesi betimlenmiştir.

Malzeme/Teknik: Murakka üzerine, akrilik, guaj, suluboya ve altın ile karışık teknik.

¹⁶⁹ a.g.e., s. 712,713.

Resim E.2 Mağara II, 2022

Eser Ölçüsü: 27x37, Minyatürün alan ölçüsü 17x27

Eser Hakkında: NYPL Spencer coll. Turc. Ms.3 envanterli Siyer-i Nebî minyatürlerinde nakkaşların aynı mekânı farklı sayfalarda, benzer kurgularda resmedip, farklı renk ve işçilikler uygulaması göz önüne alınarak çalışma hazırlanmıştır. Eser Resim E.1'deki gibi kurgulanmış ama detaylarında farklı uygulamalar yapılmıştır. Gökyüzü açık mavi renk ve bulutlar ile detaylandırılmıştır.

Merkezde altın boyalı hale, kuş yuvası ve örümcek ağları resmedilmiştir. Sayfanın sağ ve sol kısmına iki tane ağaç yerleştirilerek tasarım kurgusuna eklemeler yapılmıştır. Dağların ve tepeliklerin işçilikleri Resim E.1' deki gibi uygulanmıştır.

Siyer-i Nebî yazmasındaki minyatürlerdeki gibi hikâyenin farklı anlarının farklı sayfalarda ve benzer tasarımlarda kurgulanmasından yola çıkılarak iki çalışma hazırlanmıştır.

Minyatürün Hikâyesi: Siyer-i Nebî eserinde Hz. Muhammed ile Hz. Hz. Ebû Bekir mağaraya sığındıkları anlatılmaktadır. Hz. Muhammed ile Hz. Hz. Ebû Bekir'in sığındıkları mağaranın girişinin örümcek ağları ile perde gibi örtülmesi ve kuşların ağacın dalında yuvalarında olması betimlenmiştir.¹⁷⁰ Resim E. 2'de Sevr mağarası örümcek ağları ve kuş yuvası detayları eklenerek iki farklı konuyu farklı sayfalarda resmedilmiştir.

Malzeme/Teknik: Murakka üzerine, akrilik, guaj suluboya ve altın ile karışık teknik.

¹⁷⁰ a.g.e., s. 715.